T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
BİLİŞİM BİLİM DALI

YENİ İLETİŞİM ORTAMI OLARAK SOSYAL MEDYANIN YENİ TOPLUMSAL HAREKETLERE ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

BURAKCAN ÖZKAN

İstanbul, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
BİLİŞİM BİLİM DALI

YENİ İLETİŞİM ORTAMI OLARAK SOSYAL MEDYANIN YENİ TOPLUMSAL HAREKETLERE ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

BURAKCAN ÖZKAN

Danışman: PROF. DR. ERHAN AKYAZI

İstanbul, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

GAZETECİLİK Anabilim Dalı BİLİŞİM Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi BURAKCAN ÖZKAN'nın YENİ İLETİŞİM ORTAMI OLARAK SOSYAL MEDYANIN YENİ TOPLUMSAL HAREKETLERE ETKİSİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 24.05.2018 tarih ve 2018-15/26 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 06/06/2018

		Öğretim Üyesi Adı Soyadı	**İmzası**
1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. ERHAN AKYAZI	
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. CEM SEFA SÜTCÜ	
3.	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi GÖKHAN NALBANT	

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı :Burakcan ÖZKAN

Anabilim Dalı Programı :Gazetecilik

Programı :Bilişim

Tez Danışmanı :Prof. Dr. Erhan AKYAZI

Tez Türü ve Tarihi :Yüksek Lisans - Haziran, 2018

Anahtar Kelimeler :Yeni Medya, Toplumsal Hareketler, Sosyal Medya

YENİ İLETİŞİM ORTAMI OLARAK SOSYAL MEDYANIN YENİ TOPLUMSAL HAREKETLERE ETKİSİ

ÖZET

Yeni iletişim ortamlarının gelişimi, iletişim teknolojilerinin toplumların gündelik hayatlarında kapladıkları yeri arttırmış ve büyük bir değişim sağlamıştır. Sosyal medyanın gelişimi ile birlikte toplumsal hareketlerdeki haberleşme ve örgütlenme biçimini değiştirerek yeni toplumsal hareket kavramını ortaya çıkarmış ve bireylerin günlük yaşamlarında rastladıkları toplumsal bir soruna müdahale biçimini farklılaştırmıştır. Geleneksel toplumsal hareketler sınıf kavramı üzerinden hareket ederken yeni toplumsal hareketler ise bu kavramın özelliğini yitirdiği düşüncesiyle kimlik temelli olarak hareket ederler ve bağlantılarını yeni iletişim teknolojilerinin bir örneği olan sosyal medya üzerinden yürütmektedirler. Sosyal medyanın gelişmesiyle de bireyler internet üzerinden tanıdıkları veya tanımadıkları kişilerle toplumsal bir soruna karşı organize olma ve ortak karar alma becerilerini geliştirmişlerdir. Böylece bir toplumsal hareketin başlangıcından gelişimine ve hedefine varıncaya kadar ki süreçte her daim aktif rol almışlardır. Bu çalışmada sosyal medyanın yeni toplumsal hareketlere etkisi araştırılmıştır. Araştırma boyunca toplumsal ve yeni toplumsal hareket, yeni iletişim ortamları ve sosyal medya detaylı olarak incelenmiştir. Tez kapsamındaki araştırma sonuçlarından elde edilen veriler analiz edilerek, teorik bilgiler ile sentezlenerek sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname :Burakcan ÖZKAN

Field :Journalism

Programme :Informatics

Supervisor :Prof. Dr. Erhan AKYAZI

Degree Awarded and Date :Master - June, 2018

Keywords :New Media, Social Movements, Social Media

THE IMPACT OF SOCIAL MEDIA AS NEW COMMUNICATION MEDIUM ON NEW SOCIAL MOVEMENTS

ABSTRACT

The development of new communication environments has increased the place of communication technologies in the daily lives of societies and has provided a great change. With the development of social media, it has changed the way of communication and organization in social movements and introduced the concept of new social movement and differentiated the way of intervention into a social problem that individuals face in their daily lives. While traditional social movements move through the concept of class, the new social movements act on the basis of identity with the thought that this concept has lost its characteristics and carried out their connections through the social media, which is an example of new communication technologies. With the development of social media, individuals have developed their ability to organize and make joint decisions against a social problem with people they know or do not know on the Internet. Thus, they have always played an active role in the process from the beginning to the development and the target of a social movement. In this study, the impact of social media on new social movements has been investigated. During the research, social and new social movements, new communication environments and social media have been studied in detail. The data obtained from the research results within the scope of the thesis has been analyzed and synthesized with theoretical knowledge and tried to reach the result.

ÖNSÖZ

Lisans eğitimimden bu yana bilişim konusundaki teorik birikimimin oluşmasını sağlayarak bu alana yönelmemde destek olan ve tez çalışmamda da aynı desteği esirgemeyen başta danışman hocam Prof. Dr. Erhan AKYAZI olmak üzere, tezin istatiksel analizi sırasında yardımcı olan Prof. Dr. Cem S. SÜTÇÜ'ye, tez konusunun oluşumunda katkısı olan Doç. Dr. N. Emel DİLMEN'e ve çalışmanın tamamlanması için gerekli olan araştırma anketini tamamlayan tüm katılımcılara çok teşekkür ederim.

Bu çalışmamı, *"hayatın nesnesi değil, öznesi olanlara"* ithaf ederim.

İstanbul, 2018 Burakcan ÖZKAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TABLO LİSTESİ ..... **x**

ŞEKİL LİSTESİ ..... **xii**

KISALTMALAR ..... **xiii**

1. GİRİŞ **1**

2. SOSYAL BİR OLGU OLARAK YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER **4**

2.1. TOPLUM VE TOPLUMSAL HAREKET 4

2.1.1. Toplumsal Hareket Kavramı 4

2.1.2. Toplumsal Hareketin Öğeleri 13

2.1.2.1. Kitle 13

2.1.2.2. Kaynak Mobilizasyonu/Hareketliliği 14

2.1.2.3. Örgüt 16

2.1.3. Toplumsal Hareketin Türleri 18

2.1.3.1. Sınıf Eksenli Toplumsal Hareketler 18

2.1.3.2. Ulus Eksenli Toplumsal Hareketler 19

2.1.3.3. Din Eksenli Toplumsal Hareketler 20

2.2. YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER 20

2.2.1. Yeni Toplumsal Hareketlerin Ayırt Edici Özellikleri 23

2.2.1.1. Talepler ve Değerler 23

2.2.1.2. İdeolojiler 25

2.2.1.3. Örgütlenme Biçimleri 25

2.2.1.4. Aktörler 27

2.2.2. Yeni Toplumsal Hareketin Gerekçeleri 29

2.2.2.1. Küreselleşme 30

2.2.2.2. Ekonomi Politikalarında Dönüşüm 34
2.2.2.3. Siyasal Değişimler 36
2.2.2.4. Refah Devleti Anlayışının Yetersizliği 38
2.2.2.5. Sosyal Hakların Gerilemesi 42
2.2.2.6. Sosyal Dışlanma 43
2.2.3. Yeni Toplumsal Hareket Biçimleri 45
2.2.3.1. Ulusal Hareketler 45
2.2.3.2. Bölgesel Hareketler 46
2.2.3.3. Uluslararası Hareketler 48
2.2.4. Yeni Toplumsal Hareketlere Örnekler 49
2.2.4.1. Ekoloji Hareketi/Çevreci Hareketler 50
2.2.4.2. Anti-Atom Enerjisi Hareketi 53
2.2.4.3. Küreselleşme Karşıtı Hareket/Alternatif Küreselleşme Hareketi 55
2.2.4.4. Barış Hareketi/Savaş Karşıtı Hareket/Pasifizm 57
2.2.4.5. Kadın Hareketi/Feminizm 59
2.2.4.6. Cinsel Kimliklere Dayalı Hareketler/LGBT Hareketi 62
3. YENİ İLETİŞİM ORTAMI OLARAK SOSYAL MEDYA VE YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER 65
3.1. YENİ İLETİŞİM ORTAMLARI 65
3.1.1. Yeni İletişim Ortamı Kavramı 67
3.1.2. Yeni İletişim Ortamlarının Özellikleri 69
3.1.3. Yeni İletişim Ortamlarını Hazırlayan Etkenler 72
3.2. YENİ İLETİŞİM ORTAMI OLARAK SOSYAL MEDYA 74
3.2.1. Sosyal Medya Kavramı 75
3.2.2. Sosyal Medyanın Özellikleri 75
3.2.2.1. Kimlik 76

3.2.2.2. Paylaşım 77
3.2.2.3. Mevcudiyet 78
3.2.2.4. Diyalog 79
3.2.2.5. İlişkiler 79
3.2.2.6. Gruplar 80
3.2.2.7. Tanınma/Popülerlik 81
3.2.3. Sosyal Medya Araçları 82
3.2.3.1. Bloglar ve Mikrobloglar 82
3.2.3.2. Sosyal Paylaşım Siteleri 85
3.2.3.3. Medya Paylaşım Siteleri 85
3.2.3.4. Wikiler 86
3.2.3.5. Forumlar 87
3.3. SOSYAL MEDYANIN YENİ TOPLUMSAL HAREKETLERE ETKİSİ 87
3.3.1. Medya ve Toplumsal Hareket İlişkisi 87
3.3.2. Sosyal Medyada Yeni Toplumsal Hareketlerin Eylem Biçimi: Dijital Aktivizm 89
3.3.3. Yeni Toplumsal Hareketlerin Haberleşme ve Örgütlenme Aracı Olarak İnternet 92
3.3.3.1. İnternetin Yeni Toplumsal Hareketler İçin Olanakları 92
3.3.3.2. İnternetin Yeni Toplumsal Hareketler İçin Sınırları 94
3.3.3.3. Sosyal Medyada Yeni Toplumsal Hareketlerin Propaganda Aracı: Alternatif Medya 94
3.3.4. Sosyal Medyada Yeni Toplumsal Hareket Örnekleri 97
3.3.4.1. İzlanda: Mutfak Devrimi 97
3.3.4.2. Tunus: Yasemin Devrimi 100
3.3.4.3. Mısır: Facebook Devrimi 103

3.3.4.4. İspanya: Indignadas (Öfkeliler) Hareketi 104
3.3.4.5. Amerika: Occupy Wall Street (Wall Street'i İşgal Et) Eylemleri 105
3.3.4.6. Türkiye: Gezi Parkı Eylemleri/Haziran Direnişi 106
4. SOSYAL MEDYANIN YENİ TOPLUMSAL HAREKETLERE ETKİSİNE YÖNELİK ARAŞTIRMA 108
4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI 108
4.2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ 108
4.3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ 108
4.4. BULGULAR 109
4.4.1. Tanımsal Bulgular 109
4.4.1.1. Demografik Bulgular 109
4.4.1.1.1. Cinsiyet Grubuna Göre Bulgular 109
4.4.1.1.2. Yaş Grubuna Göre Bulgular 110
4.4.1.1.3. Eğitim Durumuna Göre Bulgular 111
4.4.1.1.4. Medeni Durumuna Göre Bulgular 112
4.4.1.1.5. Meslek Durumuna Göre Bulgular 113
4.4.1.1.6. Aylık Gelir Durumuna Göre Bulgular 114
4.4.1.2. Sosyal Medya Kullanımına İlişkin Bulgular 115
4.4.1.2.1. Sosyal Medya Kullanımına Göre Bulgular 115
4.4.1.2.2. Sosyal Medya Kullanım Geçmişine Göre Bulgular 116
4.4.1.2.3. Sosyal Medya Günlük Kullanım Süresine Göre Bulgular 117
4.4.1.2.4. Sosyal Medya Takip Aracına Göre Bulgular 118
4.4.1.2.5. Sosyal Paylaşım Mecralarının Kullanımına Göre Bulgular 119
4.4.1.2.6. Sosyal Medya Kullanım Amacına Göre Bulgular 120
4.4.1.2.7. Sosyal Medyada Kimlik Kullanımına Göre Bulgular 121
4.4.1.2.8. Haber Edinme Mecrasına Göre Bulgular 122

4.4.1.3. Toplumsal Hareketlerle İlgili Algılara İlişkin Bulgular 123
4.4.1.3.1. Toplumsal Hareketlere Olan Meraka Göre Bulgular 123
4.4.1.3.2. Toplumsal Hareketlerin Öğrenildiği Mecraya Göre Bulgular ... 124
4.4.1.3.3. Sosyal Medyada Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşıma Göre Bulgular 125
4.4.1.3.4. Sosyal Medyadaki Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşımlara İlişkin Algı Dağılımına Göre Bulgular 126
4.4.2. Analiz Bulguları: Faktör ve Güvenirlik Analizi 127
4.4.3. Çıkarımsal Bulgular 129
4.4.3.1. Cinsiyet Grubuna Göre Fark Analizi 130
4.4.3.2. Medeni Duruma Göre Fark Analizi 131
4.4.3.3. Sosyal Medya Takip Aracına Göre Fark Analizi 132
4.4.3.4. Toplumsal Hareketleri Merak Etmeye Göre Fark Analizi 133
4.4.3.5. Sosyal Medyada Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşımda Bulunmaya Göre Fark Analizi 134
4.4.3.6. Sosyal Medyada Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşımların Değerlendirilmesine Göre Fark Analizi 135
4.4.3.7. Yaş Grubuna Göre Fark Analizi 137
4.4.3.8. Eğitim Durumuna Göre Fark Analizi 138
4.4.3.9. Meslek Durumuna Göre Fark Analizi 139
4.4.3.10. Aylık Gelir Durumuna Göre Fark Analizi 141
4.4.3.11. Sosyal Medya Kullanım Zamanına Göre Fark Analizi 142
4.4.3.12. Sosyal Medya Günlük Kullanım Saatine Göre Fark Analizi 143
4.4.3.13. Sosyal Paylaşım Mecralarının Kullanımına Göre Fark Analizi 144
4.4.3.14. Sosyal Medya Kullanım Amacına Göre Fark Analizi 145
4.4.3.15. Sosyal Medyada Kimlik Kullanımına Göre Fark Analizi 147

4.4.3.16. Haber Edinme Mecrasına Göre Fark Analizi 148
4.4.3.17. Toplumsal Hareketlerin Öğrenildiği Mecraya Göre Fark Analizi... 150
4.4.3.18. Sosyal Medya Kullanım Zamanı İle Sosyal Medya Günlük Kullanım Saati Arasındaki Korelasyon Analizi..... 151
4.4.3.19. Faktörler Arasındaki Korelasyon Analizi..... 152
4.5. ARAŞTIRMA SONUÇLARI 153
5. SONUÇ 160
EK: Anket Formu 164
KAYNAKÇA 168

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1: Cinsiyet Dağılımı 109
Tablo 2: Yaş Dağılımı 110
Tablo 3: Eğitim Durumu Dağılımı 111
Tablo 4: Medeni Durum Dağılımı 112
Tablo 5: Meslek Durumu Dağılımı 114
Tablo 6: Aylık Gelir Durumu Dağılımı 115
Tablo 7: Sosyal Medya Kullanımı Dağılımı 116
Tablo 8: Sosyal Medya Kullanım Geçmişi Dağılımı 117
Tablo 9: Sosyal Medya Günlük Kullanım Süresi Dağılımı 118
Tablo 10: Sosyal Medya Takip Aracı Dağılımı 119
Tablo 11: Sosyal Paylaşım Mecralarının Kullanım Dağılımı 120
Tablo 12: Sosyal Medya Kullanım Amacı Dağılımı 121
Tablo 13: Sosyal Medyada Kimlik Kullanımı Dağılımı 122
Tablo 14: Haber Edinme Mecrası Dağılımı 123
Tablo 15: Toplumsal Hareketlere Olan Merak Dağılımı 124
Tablo 16: Toplumsal Hareketlerin Öğrenildiği Mecra Dağılımı 125
Tablo 17: Sosyal Medyada Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşım Dağılımı 126
Tablo 18: Sosyal Medyadaki Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşımlara İlişkin Algı Dağılımı 127
Tablo 19: Güvenilirlik Analizi Cronbach Alpha Değeri 128
Tablo 20: KMO ve Bartlett Testi Sonuçları 128
Tablo 21: Faktör Analizi İçin Bileşen Matrisi 129
Tablo 22: Cinsiyet Grubuna Göre Fark Analizi (Mann-Whitney U) 130
Tablo 23: Medeni Duruma Göre Fark Analizi (Mann-Whitney U) 131
Tablo 24: Sosyal Medya Takip Aracına Göre Fark Analizi (Mann-Whitney U) 132
Tablo 25: Toplumsal Hareketleri Merak Etmeye Göre Fark Analizi (Mann-Whitney U) 133

Tablo 26: Sosyal Medyada Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşımda Bulunmaya Göre Fark Analizi (Mann-Whitney U) 134
Tablo 27: Sosyal Medyada Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşımların Değerlendirilmesine Göre Fark Analizi (Mann-Whitney U) 136
Tablo 28: Yaş Grubuna Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H) 137
Tablo 29: Eğitim Durumuna Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H) 138
Tablo 30: Meslek Durumuna Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H) 139
Tablo 31: Aylık Gelir Durumuna Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H) 141
Tablo 32: Sosyal Medya Kullanım Zamanına Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H) 142
Tablo 33: Sosyal Medya Günlük Kullanım Saatine Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H) 143
Tablo 34: Sosyal Paylaşım Mecralarının Kullanımına Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H) 144
Tablo 35: Sosyal Medya Kullanım Amacına Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H). 146
Tablo 36: Sosyal Medyada Kimlik Kullanımına Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H) 147
Tablo 37: Haber Edinme Mecrasına Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H) 149
Tablo 38: Toplumsal Hareketlerin Öğrenildiği Mecraya Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H) 150
Tablo 39: Sosyal Medya Kullanım Zamanı İle Sosyal Medya Günlük Kullanım Saati Arasındaki Korelasyon Analizi 151
Tablo 40: Faktörler Arasındaki Korelasyon Analizi 152

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1: Cinsiyet Dağılımı 110
Şekil 2: Yaş Dağılımı 111
Şekil 3: Eğitim Durumu Dağılımı 112
Şekil 4: Medeni Durum Dağılımı 113
Şekil 5: Meslek Durumu Dağılımı 114
Şekil 6: Aylık Gelir Durumu Dağılımı 115
Şekil 7: Sosyal Medya Kullanımı Dağılımı 116
Şekil 8: Sosyal Medya Kullanım Geçmişi Dağılımı 117
Şekil 9: Sosyal Medya Günlük Kullanım Süresi Dağılımı 118
Şekil 10: Sosyal Medya Takip Aracı Dağılımı 119
Şekil 11: Sosyal Paylaşım Mecralarının Kullanım Dağılımı 120
Şekil 12: Sosyal Medya Kullanım Amacı Dağılımı 121
Şekil 13: Sosyal Medyada Kimlik Kullanımı Dağılımı 122
Şekil 14: Haber Edinme Mecrası Dağılımı 123
Şekil 15: Toplumsal Hareketlere Olan Merak Dağılımı 124
Şekil 16: Toplumsal Hareketlerin Öğrenildiği Mecra Dağılımı 125
Şekil 17: Sosyal Medyada Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşım Dağılımı 126
Şekil 18: Sosyal Medyadaki Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşımlara İlişkin Algı Dağılımı 127

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AKÇEP	Akdeniz Çevre Platformu
ASD	AIDS Savaşım Derneği (AIDS Prevention Society)
ASF	Avrupa Sosyal Forumu
ATTAC	Finans İşlemlerini Yurttaşlara Yardım Edebilmek Amacıyla Vergilendirme Kuruluşu (Association for the Taxation of Financial Transactions and for Citizens Actions)
BAÇEP	Batı Akdeniz Çevre Platformu
BYS	Bilgi Yönetim Sistemi (Information Management System)
CD	Yoğun Disk (Compact Disc)
CD-ROM	Kompakt Disk-Salt Okunur Bellek (Compact Disc Read-Only Memory)
ÇKP	Çin Komünist Partisi
DAÇE	Doğu Akdeniz Çevrecileri
DKB	Demokratik Kadınlar Birliği
DKD	Devrimci Kadın Dernekleri
DOC	Belge (Document)
DSF	Dünya Sosyal Forumu (World Social Forum)
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization)
DVD	Çok Amaçlı Sayısal Disk/Dijital Video Disk (Digital Versatile Disc)
EKB	Emekçi Kadınlar Birliği

HTML Hiper Metin İşaretleme Dili (Hyper Text Markup Language)

ICEM Uluslararası Kimya, Enerji, Maden ve Genel İşçi Sendikaları Federasyonu

ILGA Uluslararası Lezbiyen ve Gey Derneği

ILO Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization)

IMF Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu

IMF Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)

IndustriALL Küresel Sanayi İşçileri Federasyonu

ITGLWF Uluslararası Tekstil Giyim ve Deri İşçileri Federasyonu

İKD İlerici Kadınlar Derneği

JPEG Birleşik Fotoğraf Uzmanları Grubu (Joint Photographic Experts Group)

Kaos GL Kaos Gay ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği

KARÇEP Karadeniz Çevre Platformu

Küresel BAK Küresel Barış ve Adalet Koalisyonu

LASF Latin Amerika Sosyal Forumu

LGBT Lezbiyen Gay Biseksüel Transseksüel

MARÇEP Marmara Çevre Platformu

PSD Photoshop Belgesi (Photoshop Document)

RTF Zengin Metin Biçimi (Rich Text Format)

SEWA Serbest Meslek Sahibi Kadınlar Birliği

SHS Sosyal Hareket Sendikacılığı

SMS	Kısa Mesaj Hizmeti (Short Message Service)
SPSS	Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı (Statistical Packages for the Social Sciences)
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
UGTT	Tunus Genel İşçi Sendikası (Union Generale des Travailleurs Tunisiens)
USSF	Amerika Sosyal Forumu (United States Social Forum)
WAP	Kablosuz Uygulama Protokolü (Wireless Application Protocol)
WHO	Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)
WTO	Dünya Ticaret Organizasyonu (The World Trade Organization)

1. GİRİŞ

Günümüz iletişim ve bilişim teknolojileri yaşadığı dönüşüm ile birçok alanda değişikliğe yol açtığı gibi toplumsal dinamiklerden beslenen ve onları bir amaç doğrultusunda yaşadıkları sorunlara çözüm üretmek için yönlendiren toplumsal hareketleri de etkilemiştir. Eskiden sınıfsal temelli, emek eksenli ele alınan bu hareketler bu yeni süreçte kimlik temelli olarak kendini var etmekte ve yeni toplumsal hareket adını almaktadır. Bu yeni toplumsal hareket yeni iletişim ortamı olan sosyal medyanın etkisi ile belli bir sınırın içine hapsolmadan kendileriyle uyumlu olan ve aynı amaçta ortaklaşabilecekleri kesimlere kolaylıkla ulaşabilmektedirler.

Yeni toplumsal hareket kavramı ile çeşitli siyasal, sosyal, cinsel vb. kimliklere dayanarak siyaseti yapan ve özünde kimlik temelli olan hareketler kastedilmektedir. Bu kavram geleneksel sınıf temelli toplumsal hareketlerin etkisizleşmesi düşüncesi sonucu ortaya çıkmıştır.

Yeni toplumsal hareketin geleneksel toplumsal hareketten ayırt edici özellikleri; talepler ve değerler, ideolojiler, örgütlenme biçimleri, aktörler olarak yer almaktadır. Bu hareketin oluşması için belli gerekçeleri bulunmaktadır. Bu gerekçeler; küreselleşme, ekonomi politikalarında dönüşüm, siyasal değişimler, refah devleti anlayışının yetersizliği, sosyal hakların gerilemesi, sosyal dışlanma konuları olarak karşımıza çıkmaktadır. Biçim olarak ulusal, bölgesel ve uluslararası hareketler olarak ayrılmaktadır. Belli bir ülkeyi, coğrafyayı, bölgeyi kaplayabileceği gibi var olan bu sınırları aşarak uzak coğrafyalardaki benzer oluşumlarla da bağlantı kurabilmektedir.

Yeni toplumsal hareketlerin örnekleri de kullandıkları kimlik temelinin üzerinden şekillenmektedir. Bu sosyal kimliklerin varlıkları üzerinden dünya üzerinde belirledikleri çeşitli sorunlara karşı bir çıkış yolu olmaya çalışmaktadırlar. Bu açıdan; çevreci hareketler, nükleer enerji karşıtlığı, küreselleşme karşıtlığı, savaş karşıtlığı, feminist hareketler, LGBT hareketleri gibi örnekleri mevcuttur.

Yeni iletişim ortamı kavramı ile hareketli ve hareketsiz görüntüler, ses, metin gibi birbirinden farklı pek çok ortamı tek bir potada eriten etkileşimli dijital iletişim kanallarından bahsedilmektedir.

Yeni iletişim ortamlarının kendisini de tanımlamayı sağlayan özellikleri; sayısal temsil, modülerlik, otomasyon, değişkenlik ve kod çevrimi olarak yer almaktadır. Yeni iletişim ortamları bu özelliklerini kullanılabileceği uygun zemini dijitalleşme ve iletişim teknolojilerinde yaşanan teknik ilerlemeler sonrasında bulmuştur. Bu konuda en büyük faydayı bilgisayar ve cep telefonu teknolojisi sağlamıştır. Birbirinden farklı birçok ortamı tek bir merkezde toplayan yöndeşme sayesinde akıllı telefon ve dijital cüzdan gibi yeni teknik olanakların da önünü açmıştır.

Sosyal medya kavramı, internet alt yapısı üzerine kurulan çeşitli web tabanlı uygulamaların aracılığıyla kişilerin birbirleriyle etkileşime girmesini sağlayan uygulamalar bütünü tanımlar.

Sosyal medyanın işlevsel halde çalışmasını sağlayan özellikleri; kimlik, paylaşım, mevcudiyet, diyalog, ilişkiler, gruplar ve tanınma/popülerlik olarak adlandırılır. Bu ortamda hareket edebilmek ve tanıdık veya tanımadık kişilerle etkileşim kurmak için ise çeşitli araçlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araçlar; bloglar, sosyal ağlar, medya paylaşım siteleri, wikiler ve forumlar diye adlandırılan sosyal medya araçlarıdır.

Sosyal medya her anlamda yeni toplumsal hareketlere büyük kolaylıklar sağlamış ve hareket kabiliyetlerini genişletmiştir. Artık örgütlenme, haberleşme, propaganda ve eylem biçimi olarak internet altyapısını da kullanarak bu alanlarda yeni yöntemlere gitmişlerdir. Örneğin, eylem biçimi olarak dijital aktivizm, propaganda aracı olarak ise alternatif medya.

Geçtiğimiz süre zarfında sosyal medyada yeni toplumsal hareketlere örnek olacak pek çok durum yaşanmıştır. Birçok ülkede siyasal ve toplumsal dengeleri altüst eden bu olaylar yeni toplumsal hareketlerin açığa çıkardığı toplumsal enerjinin ne derece etkili olduğunun bir kanıtıdır. Örneğin, İzlanda: Mutfak Devrimi, Tunus: Yasemin Devrimi, Mısır: Facebook Devrimi, İspanya: Indignadas (Öfkeliler) Hareketi, Amerika: Occupy Wall Street (Wall Street'i İşgal Et) Eylemleri ve Türkiye: Gezi Parkı Eylemleri/Haziran Direnişi.

Bu konunun seçilmesinin temel nedeni çeşitli içsel ve dışsal dinamiklerle oluşabilecek bir toplumsal harekete dâhil olunup olunmadığına bakılmaksızın içerisinde

yaşadığımız toplumun bir parçası olduğumuzdan dolayı oluşacak iradenin aldığı kararların herkesi etkileyebilecek olmasının önemini vurgulamaktır.

Bu çalışmayla; sosyal medyanın toplumsal hareketlerin oluşması sürecinde bireylerin akıllarını ortak bir zeminde buluşturmada ne derece etkili bir ortam olduğunu ve katılımcıların bu platform üzerinden kurdukları iletişimin, etkileşimin sürecin işlemesinde ne derece önemli olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yüksek lisans çerçevesi gereği kullanılan yöntemler, literatür taraması ve anketin kullanıcılara uygulanmasıdır. Yüksek lisans tezi beş bölümdür: Birinci bölüm Giriş, ikinci bölüm "Yeni Toplumsal Hareketler", üçüncü bölüm "Yeni İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya ve Yeni Toplumsal Hareketler", dördüncü bölüm "Sosyal Medyanın Yeni Toplumsal Hareketlere Etkisine Yönelik Araştırma", beşinci bölüm Sonuç.

İlk bölüm olan giriş bölümünden sonraki ikinci bölümde, toplum ve toplumsal hareket kavramı, toplumsal hareketin öğeleri ve türleri, yeni toplumsal hareketlerin ayırt edici özellikleri, gerekçeleri, biçimleri ve bu kapsamdaki örnekleri incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, yeni iletişim ortamı kavramı, yeni iletişim ortamlarının özellikleri ve hazırlayan etkenlere yer verilmiştir. Sosyal medya kavramı, sosyal medyanın özellikleri, araçları, medya ve toplumsal hareket ilişkisi, yeni toplumsal hareketlerin haberleşme ve örgütlenme aracı olarak interneti kullanması, sosyal medyada yeni toplumsal hareket örnekleri incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, teorik kısmı anlatılan çalışmanın uygulama bölümü ele alınmıştır. Genel anket çalışması sunulmuş ve anket sonucuna göre elde edilen tanımsal ve çıkarımsal bulgular, faktör ve güvenirlik analizleri elde edilerek araştırma verileri ve analiz bulguları değerlendirilmiştir.

Son bölüm olan sonuç bölümünde ise çalışmanın sonuçları ele alınmıştır. Araştırmanın sonucunda sosyal medyanın yeni toplumsal hareketlere etkisi üzerinde durulmaktadır. Çalışma boyunca ortaya çıkan çeşitli sonuçlar sonuç bölümünde değerlendirilerek anlatılmaktadır.

2. SOSYAL BİR OLGU OLARAK YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER

2.1. TOPLUM VE TOPLUMSAL HAREKET

Toplum, tarihsel gelişme içinde biçimlenmiş bulunan, belirli bir üretim biçimiyle belirlenen örgütlü insan topluluğudur. Toplumun var olabilmesi için, öncelikle insanların bir arada yaşamaları gerekmektedir. Bu bir arada yaşam belirli bir toprak parçası üzerinde olacak ve bu insanlar ortak paylaştıkları gündelik yaşam pratiğinden ve sahip olunan ortak gelenek, ritüel, kimlik, tarihsel geçmiş, ortak mücadeleler vs. kültürü oluşturan bütün yaşamsal deneyimlerin sonucunda kendilerini tanımlayacaklar (Ayyıldız, 2009, s. 11-12).

Toplum için insanların bir arada olmaları gerekir; fakat bu insanlar topluluğu örgütlüdür ve bu örgütlenme hali belli bir üretim biçimiyle belirlenir. Üretim biçimi, toplu yaşamın karakterini belirler. Kapitalist toplumlardaki insanların bir arada yaşamalarının temel karakteri, feodal toplumlardakiyle aynı olmayacaktır (Ayyıldız, 2009, s. 12).

Emre Kongar'a göre ise toplum kavramının temel özellikleri şöyledir (Ayyıldız, 2009, s. 12):

- İnsan ömründen uzun yaşamak,
- Göreli bir kararlılığa sahip olmak,
- Ortak değer ve davranışa sahip olmak,
- Kendi kendini devam ettirmek.

2.1.1. Toplumsal Hareket Kavramı

Kitle psikolojisi üzerine çeşitli çalışmalarda bulunan Gustave Le Bon, medeniyetlerin değişim sürecinden önce gerçekleşen büyük kargaşaların nedenlerinin arka planını, kavimlerin düşünce yapılarında meydana gelen değişimlere bağlar. Bu değişim sürecini ise şöyle tanımlar:

Medeniyetlerin yenileşmesi kendi içlerinde gerçekleştirdikleri değişikliklere bağlıdır. İnançlar, düşünceler ve süre gelen alışkanlıkların değişmesi beraberinde yenileşmeyi getirir. Tarih sahnesinde hafızalara yer eden anlar insanların iç dünyalarında görünmez değişikliklerin dışarıya birer yansımasıdır. Görünmeyen değişikliklerden görünen eserlerin ortaya çıkmasıdır (Le Bon, 1997, s. 10).

Yaşanan tüm bu değişimleri iki ana nedenden kaynaklandığını, ileride egemen olacağını öne sürdüğü üçüncü unsur olan *"kalabalıkların gücü"*nü şöyle açıklar:

Kalabalıkların gücünün ortaya çıkması iki nedene bağlıdır. İlki, insan uygarlığının kaynağı olan siyasi, dini ve toplumsal inançların yıkılmasıdır. Diğeri ise; bilimsel ve teknolojik düzeydeki ilerlemenin yarattığı yeni düşüncelerin ve yaşam olanaklarının oluşmasıdır. Bu unsurlar toplumların oluşmasında yeni bir gücün olacağının işaretidir. Bu yeni gücün adı *"kalabalıkların gücü"*dür (Le Bon, 1997, s.9-11).

Le Bon, protestolarda yer alan katılımcılar hakkındaki görüşünü şöyle dile getirir:

İnsanlar bireysel zihinden uzaklaşarak tek başına düşünme, uygulama, hissetme ve hareket etme gibi davranışlarını terk ettiklerinde beraber düşünme ve hareket etme gibi yeni duygularını hissetmeye başlayacaklar ve eskisinden farklı olarak kolektif bir zihne sahip olacaklardır (Jasper, 2002, s. 52).

Kitle toplumunun oluşturduğu kitlesel protestolar kitle kuramcılarına göre belli bir grubun yada kurumların etkilerinden bağımsız bir şekilde kendiliğinden gerçekleşmektedir:

İnsanlar etraflarındaki nesneler ile bağ kuramadığında ya da bu bağlardan uzaklaştıklarında yeni biçimlerde yeniden birleşmek üzere kitle halinde hareket etmeye uygun hale gelirler. Ayrıca; arkadaşlık ilişkilerinin düzeyi de burada belirleyicidir. Kendilerinin bağlanabileceği, güvenilir ve sadık kesimleri aramaya yönelirler (Jasper, 2002, s. 53).

Toplumsal değişimlerin yaşanmasında pek çok tarihi etken vardır. Bunların başlıcaları; coğrafi keşifler, matbaanın icadı ve Aydınlanma Çağı'nı başlatan Rönesans

ve Reform hareketleridir. Örneğin, 1789 yılında eşitlik, kardeşlik ve dayanışma ilkelerini benimseyerek gerçekleşen Fransız İhtilali, içerisinde yaşadığı toplumun sosyo-ekonomik buhranına karşı bir tepki olarak gerçekleşti ve tüm dünyayı etkisi altına adı.

Toplumsal hareketler, modern toplumun geliştiği ve sanayileşmenin yoğun olduğu 19. yüzyılda kapitalizme karşı bir tepki olarak meydana gelmiştir. Bu kavramın ilk ortaya çıkışı aynı yüzyılda Batı Avrupa'da kullanılmasıyla başlamıştır. Fakat o dönemde işçi sınıfının burjuvaziye karşı yürüttüğü sınıfsal savaşımla aynı doğrultuda görülmüştür (Bottomore, 1987, s. 23).

Toplumsal hareketler, kolektif davranışlardan farklıdır. Toplumsal hareketler örgütlü ve ortak bir amaca hizmet ederken, kolektif davranışlar ise; gelişi güzel ve kaotik olarak değerlendirilir. Sendikal, çevreci ve feminist hareketler vb. toplumsal hareket örnekleridir. Kolektif davranış örneği ise; geçici modalardır (Bedirhanoğlu, 2010, s. 2).

Toplumsal hareketler, *"kültürel ve siyasi yeniden üretim mekanizmalarıdır"* ve toplum, hareketsizlik/durgunluk dönemlerinden harekete doğru geçiş gösterirken, siyasi aktörlerin niteliği ve toplumsal gerçeklik de her seferinde yeniden yorumlanır (Yıldırım, 2010, s. 6).

1850'lerden sonra Avrupa'nın Sanayi Devrimi'nin etkisine girmesiyle beraber ortaya daha önceleri tarihin hiç bir döneminde görülmemiş bir sınıf ortaya çıkmıştı. Sermaye sahiplerinin emekleri karşılığında ücretlendirdiği bu yeni sınıf, çalışma saatlerinin uzunluğu, barınak sıkıntısı vb. konularda çeşitli taleplerde bulunmaya başladığı zaman eski toplumsal hareket olarak adlandırdığımız sosyal mobilizasyon oluşmuş oldu.

Bu hareket işçi sınıfı gibi, sosyal statüleri sadece emekçi olmak olan homojen bir grup ve grup içi sıkı ilişki ağlarının gözlemlendiği, merkeziyetçi ve hiyerarşik bir yapılanmadan oluşan siyasi, sosyal örgütlenmedir. Bu homojen gurubun istekleri belirli bir parti tarafından, yani merkezden yönetilir. Hiyerarşik bir yapılanma içerisinde başlarında bulunan liderin emir ve görüşleri doğrultusunda hareket ederler. İşçi sınıfı dediğimiz yapılanmada da örgütlenme şekli önemli bir ayrıntıdır. İşçi sınıfına destekçi olunmaz, işçi sınıfına dâhil olunur. Çünkü teorik olarak üretim süreçlerinde

sömürülmeyen birey, bu ortak acıyı yaşamadığı için, sömürücüye karşı taleplerde bulunmanın ne demek olduğunu bilemez. Bu yüzden işçi sınıfı içinde örgütlü olmak, diğer bir deyişle sendikalı olmak harekete katılmak açısından olmazsa olmazdır.

Eski toplumsal hareketlerin eylemlerini incelediğimizde görüyoruz ki, eylemler yaratıcılıktan uzak tek düze eylemler şeklinde gelişiyor. Çünkü dışarıdan bakan kişilere karşı hareketi tanımlama ve tanıtımını yapmak gibi zorunlulukları olmadığı için sıra dışı, ilgiyi üzerlerine çekme odaklı eylemler yapma zorunlulukları yoktur. Zaten işçi sınıfı harekete geçip üretimi durdurduğunda hareketleri üretim araçları sahiplerinin doğal olarak ilgisini çekmiş oluyordu.

Toplumsal hareket kavramının pek çok tanımı vardır. Bunlardan bazıları ise şöyledir:

Toplumsal hareket, diğer bir açıdan da yenilik öneren ve toplumsal ortaklığı bir eylem grubuna dönüştürme başarısına dayanan bir oluşum grubudur (Işık, 2013, s. 14).

Toplumsal hareketler, yüksek sembolik bütünleşme ve küçük derecede bir rol ayrımı, süreklilik, değişik organizasyon biçimi ve eylem şekli ile, amaçlarımn peşinde koşan, temelde sosyal bir değişim isteyen ya da değişimi engellemeye çalışan, harekete geçmiş, birbirleri ile dayanışma içinde olan kişilerden oluşan bir harekettir (Kılıç, 2002, s. 95).

Toplumsal hareketler, ekonomik, politik, toplumsal ya da kültürel bir etken bağlamında bireylerin bir araya gelerek ortaya koydukları ve olumlu ya da olumsuz bir dönüşüm yaratan tepkilerdir. Toplumsal hareket belli bir amaca yönelmiş bir eylemsellik durumudur (Atvur, 2012, s. 66).

Toplumsal hareketler, paylaşılan özerklik, spesifik grup ve organizasyonel toplu kimliğin temeline dayalı olarak toplum çatışmasıyla bağlantılı bireyler ve organizasyonlardır (Işık, 2013, s. 14).

Tolumsal hareketler, kurumsal yolların dışındaki yollarla toplumun bazı yönlerini değiştirme amacı güden ordu, siyasi partiler, endüstri alanındaki meslek gruplarının aksine sıradan insanların oluşturduğu örgütlü gruplarca yürütülen, bilinçli,

ortak ve görece devamlılık gösteren çabalarla, yürürlükteki uygulamalarla ilgili kızgınlıklarını, memnuniyetsizliklerini dile getirirler (Jasper, 2002, s. 29).

Toplumsal hareketler, genel olarak toplumsal yapılar arasında devam eden çatışmada oluşan ve kolektif eylem biçimleri olarak ortaya çıkan hareketlerdir (Işık, 2013, s. 14).

Toplumsal hareket, belirli bir amaç doğrultusunda ve bu amaca ulaşmak hedefiyle bireylerin kolektif olarak ve rasyonel biçimde organize ettikleri eylemdir (Lelandais, 2009, s. 66).

Toplumsal hareketler, kendi amaçlarını kamuoyu gündemine taşımak isteyen, az ya da çok organize olmuş bireylerin etkinliklerine verilen genel addır (Kılıç, 2009, s. 154).

Toplumsal hareket, çok fazla insanın ortaklaşa paylaştığı huzursuzluktan, hoşnutsuzluktan ya da acılardan kaynaklanan ve bir değer ve insan ilişkileri düzeni oluşturmak ve devamlılığını sağlamak üzere gerçekleştirilen toplantı, gösteri eylemi ve bildiri dağıtımı gibi çabalardan oluşur (Şerif & Şerif, 1996, s. 726).

Toplumsal hareketler, toplum içerisinde bir takım kurumların, de facto uygulamaların, normatif yapının, ilişkiler ağının değiştirilmesi düşüncesinin altında, değişime konu olan alanların toplumsal ihtiyaçları karşılayamaması ve eşitsizlikten, adaletsizlikten kaynaklanan rahatsızlıkların, toplumsal hoşnutsuzluğun dışa vurumu veya karşılanması istenilen ihtiyaçların dile getirilmesidir (Şentürk, 2006, s. 33).

Toplumsal hareketler, toplumsal bir problemi halletmek, toplumsal bir sorun üzerinde kamuoyunda bilinç oluşturmak, ortada bulunan soruna ilişkin değişiklikler yapmak amacıyla bir grup halinde yapılan hareketlerdir (Aksulu, 2013, s. 7).

Toplumsal hareketler, kapitalist ekonomik sistemin güç ve nüfuz sahibi hâkim yapılarından kazanım elde etme ihtiyacı sonucunda ortaya çıkan ve endüstriyel üretimin ekonomik mantığı çerçevesinde işleyen politik, sosyal eylemlerdir (Gençoğlu, 2014, s. 308).

Toplumsal hareketler, toplumda yeni bir hayat tarzını, yeni bir modeli oluşturmak için eylemde bulunulan ve bir yandan da hayatın akışıyla yetinmeyen toplumsal rahatsızlıkları dile getirirken, öte yandan bunların çözümlenmesi için yeni çareler öneren kolektif bir davranış biçimidir (Çiçek, 2014, s. 91).

Toplumsal hareketler, kendilerini çevreleyen toplumdaki derin ve köklü değişimlerin sonucu olarak modern yaşamın artırdığı rasyonelleşmeye tepki olarak ortaya çıkmıştır (Babacan, 2014, s. 138).

Toplumsal hareket, tarihselliğin biçimi, kültürel yatırım, bilgi ve ahlak modelleri üzerindeki egemenliği olan bir sosyal sınıfın, bu kültürel modelleri benimseyen çatışmacı bir hareketidir (Touraine, 1999, s. 51).

Toplumsal hareket, sahip olduğu ideolojiye uygun insan ve toplum tipini gerçekleştirmek idealiyle içinde bulunduğu toplumdan duyduğu rahatsızlığı kendisiyle aynı duyguları paylaşan kesimlerle birlikte ortaya koydukları tepkidir.

Toplum her bir olayı farklı olarak gören değişik grupların bakış açılarının çatışması sonucu oluşur. Meydana gelen bu çatışma süreci toplumsal yapının belirlenmesindeki etkenlerden biridir. Siyasi ve sosyal karşı çıkışların bir sonucu olarak meydana gelen sosyal hareketlerin belirleyici unsurlarından biri de, araçlarının değişime açık olmasıdır (Mucchielli, 1991, s. 7).

Toplumsal hareketler üzerine araştırma yapan akademisyenlerin bu hareketler için belirlediği belli başlı özellikler vardır. Bunlar (Işık, 2013, s. 16);

- Konuları başka türlü görmek için yeni bir bakış açısı,
- İdeolojiyi muhafaza eden grup sadakati,
- Eylem yükümlülüğü,
- Dağınık ya da merkezileşmemiş liderlik.

Sosyolog Robert Metron'a göre ise; toplumsal hareketlerin üç özelliği vardır. Bunlar (Işık, 2013, s. 16);

- Toplumsal hareketler belirgin amaçlar peşindedir
- Uyum sağlayan organizasyonlardır
- Birleştirici bir ideolojiye sahiptir

Fuantes ve Frank'in toplumsal hareketler için öne sürdükleri tezler şunlardır (Işık, 2013, s. 17-18);

- Toplumsal harektler, çok fazla çeşitlilik ve değişkenlik gösterirler; ancak bir âhlak ve adalet anlayışı doğrultusunda bireyleri seferber etmeleri; toplumu yoksunluğa karşı hayatta kalabilme ve kimlik edinme amacıyla harekete geçirecek toplumsal güç oluşturmaya çalışmalarından ortaktırlar.
- Toplumsal hareketlerin dayanıklılıkları ve etkileri çevrimseldir; uzun siyasal, ekonomik ve bunlarla birlikte belki ideolojik çevrimlere bağlıdır.
- Toplumsal hareketlerin Batı'da çoğunlukla orta sınıfın, Güney'de halk/işçi sınıfının ve Doğu'da her ikisinin de yer aldığı sınıf bileşimlerinin ayırt edilmesi önemlidir.
- Toplumsal hareketlerin çok farklı türrleri vardır. Toplumsal hareketlerin büyük çoğunluğu devlet iktidarı yerine daha fazla özerklik arar, devlet iktidarı peşindeki toplumsal hareketler, toplumsal hareket olarak kendilerini yadsıma eğilimindedirler.
- Toplumsal hareketlerin çoğunun savunmacı olmasına ve kalıcı olmaya yönelmesine karşın, bu hareketler toplumsal dönüşümün önemli etkenleridirler.
- Toplumsal hareketler özellikle çağdaş kapitalizmden kopuş ve sosyalizme geçişin etkenleri ve yeniden tanımlayıcıları olarak görünmektedir.

- Bazı toplumsal hareketlerin diğer hareketlerle üyelik ilişkisine girmesi veya daha fazla uyum sağlaması, ittifaka açık hale gelmesi muhtemeldir; bazı toplumsal hareketler ise muhtemelen diğerleriyle çatışacak ve rekabet edecektir.

- Toplumsal hareketler, tıpkı sokak tiyatroları gibi, eğer varsa senaryolarını var oldukları sürece bizzat yaşadıklarından (taktikler bir yana) gündem veya stratejilerin hareketin dışındakiler -aydınlar kastedilmiyor- tarafından karalaştırılması söz konusu olamaz, hatta zararlıdır.

- Toplumsal hareketler, geleneksel devletten, siyasal ve ekonomik demokrasiden, sivil topluma ve sivil demokrasiye geçişte demokrasinin genişletilmesine, derinleştirilmesine ve hatta yeniden tanımlanmasına katkıda bulunacaktır.

Bir hareketin toplumsal hareket olarak görülebilmesi için belli başlı ortak özelliklere ihtiyacı vardır. Bunlar (Kılıç, 2002, s. 98-99);

- **Doğal Organizasyon:** Toplumsal hareketler, üyelernin görüşlerinin doğrudan ifade edilebildiği ve biçimsel bir organizasyon yapısı olmadan hareket eden gruplara verilen addır. Bu hareketin mensupları, sempatizanları, tarftarları arasında kişisellik ön plandadır. Birçok yazar organizasyon yapısını toplumsal hareketlerin karakteristik bir özelliği olarak ele almaktadır.

- **Hareketlilik:** Toplumsal hareketlerin varlık sebeplerinden biri hareketliliktir. Çünkü toplumsal hareketler içersinde aktif aktörleri barındırdığından bu hareketlerin ortaya çıkmasına diğer unsurlardan daha fazla katkı sağlar.

- **Mutlak Bir Süreklilik:** Toplumsal hareketin sürekliliği ile ulaşmak istediği amaçlar arasında yakın bir ilişki vardır. Bu ilişkiye göre;

toplumsal hareket amacına ulaşmayı kendisine destek verenler içinde uygun bir sürede gerçekleştirebilmeyi hedefler.

- **Sembolik Bir Bütünleşme:** Toplumsal hareket içerisinde yer alan grupların karakterlerinde *"biz duygusu"* hakimdir. Bu sahiplenme, bulunduğu yere ait olma duygusu ile diğerleri, onlar gibi adlandırmalar kullanılarak bir faklılaştırmaya gidilir ve böylece toplumsal hareketin bir kimliği oluşturulur. Toplumsal harekette yer alan katılımcılar *"biz duygusu"* ile grup dışında yer alan kişilerin grubun sınırını ihlal etmelerine karşın bekçilik yaparlar.

- **En Düşük Düzeyde Rol Aynmı:** Toplumsal harekette, hareketin bir parçası olan organizasyon biçimsel organizasyonlara kıyasla en düşük düzeyde yer almaktadır. Bu hareketler küçük homejen gruplar ile biçimsel organizasyon yapıları arasında bir yerde konumlandırılabilmektedir. Toplumsal hareket ile biçimsel organizasyonu kıyaslayınca rollerin belirlenmesi ve farklılaşması açısından farklar bulunmaktadır.

- **Amaç:** Toplumsal hareketin belirgin özelliği, toplum ya da devlet içinde yapısal değişimi gerçekleştirmektir. Bu sosyal değişim tüm sistem içinde değil, sadece belirli bir sınır içerisindedir. Toplumsal hareket, kendi öncelikleri doğrultusunda hareket ederek önemli gördüğü unsurları değiştirmeyi hedeflemektedir. Toplumsal hareket, sosyal bir değişimi başlatmayı, engellemeyi ya da etkisini kırmayı ister. Bu isteklerini de kamuoyuna çeşitli protestolar üzerinden duyurur.

- **Köprü İşlevi Görmek:** Toplumsal hareket, yeni bir kimlikliğe bürünerek peşinden gelecek yeni hareketlerin belli değerlerini köprü vazifesi görerek aktarabilir. Toplumsal hareket bir partiye, gruba veya yeni bir biçimsel organizasyona aracılık yapabilir. Örneğin; Alman Yeşiller Partisi benzer bir süreç ile meydana geldi.

2.1.2. Toplumsal Hareketin Öğeleri

Toplumsal hareketlerin öğeleri olan kitle, kaynak mobilizasyonu ve örgüt bu hareketlerin işleyiş süreci üzerindeki faktörlerde etkilidir.

2.1.2.1. Kitle

Bir bütünü oluşturduklarından, kendilerini bir araya getiren etmenlerden habersiz veya bunlara kayıtsız olan, ancak bir şekilde ortak güdülenmelerle toplumun belirli bir kesimini oluşturan insan topluluklarına kitle denir. Bir insan topluluğunun kitle sayılabilmesi için; heterojen, geniş, anonim ve geniş bir alana yayılmış olması gerekir.

Kitle; ulusları, meslekleri ve cinsiyetleri farklı olan bireylerin rastgele olarak bir araya gelmesiyle oluşan topluluğa verilen addır. Psikolojik kitle ise; bilinçli kişiliğin ortadan kalktığı, bireylerin tek bir düşünce etrafında geçici olarak kolektif bir aynı noktaya yönelmesidir (Le Bon, 1997, s. 16).

Psikolog McDougall'a göre, kitlenin yığından farklılaşıp örgütlü bir hâle diğer bir ifadeyle örgütlenmiş kitle olabilmesi için belli başlı koşullar gerekir. Bunlar (Freud, 1975, s. 23-24):

- Kitlenin varlığında belli bir sürekliliğin bulunuşu. Diğer bir deyişle, aynı bireylerin sürekli bu kitle içinde bulunuşu ya da belli konumlar olup, kişiler değişse de bu konumların sabit kalması durumudur.
- Kitlenin içyüzü, fonksiyonu vs. dönük bireylerde belli bir tasarımın gelişmesi ve bunun sonucu kitlenin bütününe karşı duygusal bir ilişkinin doğması.
- Kendisine benzeyen veya farklılaşan kitleler arasında bir ilişkinin kurulabilmesi, saptanabilmesi.
- Kitlenin birtakım gelenekleri, adetleri ve kurumları elinde bulundurması
- Kitle içinde bir hiyerarşi oluşması, bunun da bir uzmanlaşma, farklılaşma biçiminde kendini açığa vurması.

Toplumsal dönüşüm dönemlerinden başlayarak günümüze kadar geçen süreçte hareketler kitlesel bir özellik kazanarak siyasetin belirleyici bir unsuru haline geldi. Bu açıdan, kalabalıklar kitleselleşerek bir siyasi birlik halinde kamusallığa dönüşmüştür. Bu süreçte kontrol edilemeyen kalabalıklar, kendi düzlemleri içerisinde ilerleyen kolektif eylemleri ve sonunda bir birlik halini alarak etrafını da dönüştürme gücüne ve yetisine sahip toplumsal hareketleri ortaya çıkarmışlardır (Yıldırım, 2012, s. 17).

Birbirlerinden farklı özellik ve karaktere sahip insanlar belli bir amaç için topluluk içinde bütünlüğü bozmadan bir arada hareket etmektedirler. Birey, içerisine girdiği bu topluluğun etkisi ile günlük hayatı içinde kendisini yönlendiren uyarılar ile farklı bir bilinçle düşünmekte ve öyle hareket etmektedir. Hatta bir müddet sonra savundukları düşünceleri karakterlerine aykırı dahi olsa gerçekleştirebilmek için sonucunu hesaplamadıkları eylemlere girişebilirler (Bayansar, 2014, s. 19).

Ortaya çıkan tüm siyasi hareketler her zaman kurumsal yapıların karşısında durmaz; onu sağlamlaştırıcı, meşrulaştırıcı bir yerde de durabilirler. Schmitt bunu şöyle açıklıyor; devlet, hareket ve halk birbirlerinin zıttı veya yerine değil, birbirlerinin birer tamamlayıcısı, geliştiricisi olarak aralarında üçlü bir bağlantı kuruyor. Birbirlerinden ayrı ancak bağlantılı olan bu yapı, halkın birleşik gücünü ve siyasi yapısını sembolize ediyor. Hareketi kuran güç parti yapısı üzerinden devlete meşruluk kazandırmaktadır. Hareket yoluyla kurulan yapı, bu meşruluğunu kendisini kuran siyasi özneden alır (Bayansar, 2014, s. 19).

2.1.2.2. Kaynak Mobilizasyonu/Hareketliliği

Öncülüğünü John D. McCarthy ve Mayer N. Zald'ın yaptığı Kaynak Mobilizasyonu (Kaynak Toplama/Harekete Geçirme), toplumsal hareketlerin yararlanabileceği kaynakları ve bu hareketlerin gelişimi, değişimi, gerilemesi gibi süreçleri dinamik bir biçimde incelemektedir (Uysal, 2009, s. 219). Bu yaklaşıma göre, bir toplumsal hareketin ortaya çıkması için gerekli kaynakları mobilize etmek ve bu kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak önem taşımaktadır. Bu kaynakların nasıl kullanılacağı girişimler ve örgütler tarafından tanımlanabilir. Çünkü bireyin

kaynakların kullanımında tek başına bir hakkı yoktur. Böylece toplumsal harekette örgüt kavramı önem kazanmaktadır (Sezer, 2012, s. 87).

Kaynak Mobilizasyonu Yaklaşımı; öfke ve itirazların insanlar arasında her zaman olduğunu ve öfkenin toplumsal hareketlerin oluşmasında çok fazla etkili olmadığını savunur. Burada belirleyici olan unsur, toplumsal hareket örgütlerinin bulabildiği kaynakların fazlalığı ve onları doğru ve etkili bir şekilde kullanabilmesidir. Bu kaynaklar ise; zaman, eleman sayısı ve paradır. Kaynaklar temin edilmediğinde hareketin eylem kabiliyeti ve alanı azalmakta ve muhalif hareketlerin girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmaktadır (Uysal, 2009, s. 220).

Kaynak Mobilizasyonu, toplumsal hareketlerin stratejik boyutuna değinir. Toplumsal hareketin oluşumu, gelişimi, başarı ve gerileme süreçlerinin nasıl işlediğiyle ilgilenir. Bir toplumsal hareketin talepleri, kendisini kime ve neye göre tanımlaması, isteklerinin hedefine varması için gereken taktikler, kullandığı siyasi fırsatlar, başvurduğu eylemler gibi başlıklara odaklanır ve bunların nasıl gerçekleştiğiyle ilgilenir (Lelandais, 2009, s. 71).

Tarrow'a göre bir toplumsal hareketin ortaya çıkabilmesi ve kendisine taraftar toplayabilmesi bulundukları ortamdaki siyasi fırsatlara bağlıdır. Bu fırsatların azlığı ya da çokluğu ise beş temel faktöre bağlıdır. Bunlar (Lelandais, 2009, s. 73-74):

- **Siyasi katılımın açıklığı:** Ne tamamen açıklık ne de katılımın yokluğu toplumsal muhalefet eylemlerinin artmasını cesaretlendirmemektedir.
- Siyasi gruplaşmaların istikrarı ya da istikrarsızlığı.
- Destek gruplarının ve etkili hısımların varlığı ya da yokluğu. Örneğin, hukuk sistemi içerisinde etkili görevlerde yer alan kişilikler, milletvekilleri vb.
- **Seçkinlerin bölünmüşlüğü:** seçkinlerin kendi içlerindeki bir çatışmanın varlığı temsil edilmeyen grupların kolektif eylem içerisine girmesinde

önemli rol oynar. Çünkü çatışmanın varlığı sistem içerisinde yeni elitlere ya da etki gruplarına yer açılmamasını sağlayabilir.

- Hükümetin talep edilen konularda kamu politikaları oluşturabilme kapasitesi de kolektif eylemlere kalkışma oranında önemli rol oynar.

Kaynak Mobilizasyonu Teorisi, toplumsal hareketlerin temel işlevinin kaynak oluşturabilme ve kaynakları kullanarak arz-talep ilişkisi içerisinde gerçekleştiği düşüncesini savunur. Kaynak oluşturabilmek için toplumun ihtiyacına hitap eden eylem ve söylem stratejilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Kaynak Mobilizasyonu kolektif olarak gelişen toplumsal hareketleri kâr-zarar ilişkisi içerisinde gelişen rasyonel eylemler olduğunu savunur. Böylece toplumsal hareketler düzen içerisinde hem olağan işleyişin bir unsuru hem de aynı düzenin içinde bir eylem olarak görülmüştür (Uysal, 2009: 234).

Yeni kimliklerin inşa süreci, özerk demokratik alanların oluşması ve kurumların yeniden yapılanması için kolektif eylemcilerin bu konular üzerinde yoğunlaştığı bilinçli bir toplumsal hareket mücadelesine gereksinim vardır. Bu yüzden toplumsal hareketler üzerinde yapılacak bir analizde belli alanlar üzerinde durulması gerekmektedir. Bunlar (Cohen, 1999, s. 120):

- Kolektif aktörlerin kimliklerini inşa etme süreçlerine bakmak.
- Çatışma içindeki grupların ilişkilerine ve çatışmanın temasına yoğunlaşmak.
- Söz konusu koşulların gelişmesine katkıda bulunan yapısal ve kültürel gelişmeleri incelemek.

2.1.2.3. Örgüt

Örgüt, ortak bir amaç uğruna ve hatta bu amacı gerçekleştirme adına eylemde bulunmak üzere bir araya gelmiş kişi ve kurumlardan oluşmuş topluluk.

Örgüt üzerine yapılan çalışmalar iki kısma ayrılır. Bunlar; "örgütsel davranış" ve "örgüt kuramları"dır. Örgütsel davranış, insanların örgüt içindeki ve örgütünde bireyin

üzerindeki tutumlarını inceler. Bireylerin ve grupların örgüt içindeki davranışlarını etkileyen sebepleri psikolojik analiz sayesinde anlamaya çalışır. Bunlar; örgüte olan bağlılık, liderlik vasfı/dürtüsü, motivasyon, olaylar karşısında karar verme becerisi vb. konulardır (Yaylacı, 2012, s. 7).

Toplumsal hareketlerin oluşturduğu örgüt yapıları modern toplum içerisinde bu hareketlerin belirledikleri hedeflere ulaşmasında önemli bir yer tutmaktadır. Toplumsal hareketin uzun vadede sürdürülebilir olması kaynak akışının devamlı hale gelmesine bağlıdır. Toplumsal hareketin devamı için var olan bu örgüt zaman içerisinde araç olmaktan çıkıp amacın ta kendisi de olabilir. Kısacası, örgütün bizatihi bir amaç haline gelmesini sağlayabilir. Bu durum toplumsal hareket örgütü amaç haline gelirken, asıl amaçlar ise bundan sonra yer alarak ikincil bir konuma sürüklenir ve böylece toplumsal hareket örgütleri arasında kimlik farklılaşması doğabilir. Kilit noktalarda yapılacak bazı önemli değişiklikler toplumsal hareketler örgütünün toplum içindeki konumunu belirleyecek derecede önemli ve etkili olabilir. Örneğin, toplumsal hareket örgütünün belirlediği şekilde toplumun değişmesi durumunda, bundan sonra oluşacak toplumsal hareket örgütleri de belirli bir amaçları olmadan kurumsal olarak varlıklarını sürdürmeye yönelebilir. Ayrıca değişen toplumsal durumlar beklenmedik olayların yaşanmasında etkili olabilir. Örneğin, bir grubun hedefine ulaşmadaki başarı olasılığı artabilir de eksilebilir de. Ya da benzer ve karşıt hareket örgütleri toplumsal hareket örgütleri arasında dayanışma veya çatışma ihtimalini doğurabilir (Uysal, 2009, s. 224).

Toplum bilimciler toplumsal hareketleri 1900'lerin başından itibaren kendi kontrolleri dışındaki koşullara duygusal tepki veren bireylerin davranışlar olarak değerlendirmişlerdir. Gustave Le Bon, Herbert Blumer, Wiliam Kornhauser ve Neil Smelser bu bağlamda yaklaşım geliştiren toplum bilimciler arasındadır. Kolektif davranış yaklaşımına göre toplumsal hareketler (Yaylacı, 2012, s. 48-49);

- Yapısal gerilim, anomi, yoksunluk ve şikâyetler gibi olumsuzluklara verilen tepkisel karşılıklar olarak ortaya çıkar.

- Yapısal gerilim, anomi, yoksunluk ve şikâyetler gibi zorluklar tarafından ateşlenen kolektif histerinin belirimi, irrasyonel ve psikolojik karşılıklarıdır.

- Toplumdan soyutlanmış, toplumla bütünleşememiş bireylerin katıldığı avam, ayak takımı hareketleridir.

- Farklılıkları ve siyasal doğaları dikkate alınmaksızın, panik, moda, çılgınlık gibi diğer kolektif davranışlarla bir arada ele alınır.

Örgüt kültürünü oluşturan faktörler ise; liderler, simgeler, değerler, dil ve normlar, örf ve adetler.

2.1.3. Toplumsal Hareketin Türleri

Toplumsal Hareket kendi içinde türlere ayrılır. Bunlar; sınıf eksenli toplumsal hareketler, ulus eksenli toplumsal hareketler ve din eksenli toplumsal hareketler.

2.1.3.1. Sınıf Eksenli Toplumsal Hareketler

Karl Marx'ın tarihsel ilerici güç olarak tarif ettiği işçi sınıfının, iktidarı elinde tutan burjuvaziye karşı iktidar mücadelesi veren ve bunu ekonomik alt yapıya dayandıran hareketlerdir.

Sınıf eksenli toplumsal hareketler içerisinde aynı zamanda ekonomik sıkıntıları barındıran ayaklanmaları da barındırmaktadır. Birçok ayaklanmanın içerisinde ekonomik bir kaygı bulunmaktadır (Bedirhanoğlu, 2010, s. 33).

1917 Ekim Devrimi ekonomik kaygıların ayaklanmalar üzerindeki etkisine en güzel örneklerden biridir.

1917 Ekim Devrimi'nin oluşmasını sağlayan askeri anda yaşanan olumsuz gelişmeler değil, ülkedeki ekonomik yapının bozulmasıdır. Halkın umudunu kıran ve öfkesini artıran durum budur. Çar yanlısı hükümetin ekonomik alandaki başarısızlıkları beraberinde kitleleri böyle bir eylemi gerçekleştirmeye yöneltmiştir. Kitlelerin bu eylemi öncesinde bir hazırlanma dönemi olmadan kendiliğinden gerçekleşmiştir. Hiçbir siyasi

parti eylemi örgütlemede rol almamaktadır ve sonraki süreçte eylemin öncülüğü pozisyonunda da yer almamaktadır (Voline, 2000, s. 49-52).

İşçi sınıfının talepleri sadece ekonomik değil, aynı zamanda tamamıyla siyasal odaklar tarafından temsil edilen siyasal taleplerdi ve toplum nezdinde farkındalık yaratmak gibi bu günün hareketlerinin temel gayesi olan bir mesaj içermiyorlardı. Diğer bir deyişle, talepler sistemin doğrudan değişmesi üzerine kurulmuş, devrimsel taleplerdi.

Sanayileşmenin etkisiyle birlikte sınıf eksenli hareketlerde bir artış olmuştur. Önceden öne sürülen toplumsal talepler içerik açısından yetersiz ve iktidarı çok fazla rahatsız etmeyen hatta onun varlığını bir biçimde meşrulaştıran talepler iken sınıf hareketlerindeki artış beraberinde şiddete dayanan ya da dayanmayan pek çok gelişmenin yaşanmasını sağlamıştır (Bedirhanoğlu, 2010, s. 34).

2.1.3.2. Ulus Eksenli Toplumsal Hareketler

Ulus eksenli toplumsal hareketler, ulusal bilincin ön plana çıktığı imparatorluk, krallık vb. monarşik düzenlerin zayıflaması ile birlikte içlerinde barındırdıkları ulusların mevcut yönetime karşı ayaklandıkları hareketlerdir.

Emperyalizm karşıtı olan ulus eksenli toplumsal hareketler, I. Dünya Savaşı sonrasında gelişmeye başlayan ve II. Dünya Savaşı sonrasında ise yaşanan yıkımın ardından gelen *"demokrasi dalgası"* ile ön plana çıkmışlardır (Şendeniz, 2012, s. 19).

Ulus eksenli hareketlerin en önemli örneklerinden biri Amerikan Devrimi'dir.

Amerikan halkının büyük bir kısmı Britanya İmparatorluğu'nun kendilerini yönetmelerini ve aristokrasinin önderliğini reddediyordu. Buna karşılık olarak Britanya yönetimi kendisine bağlı olan kolonicileri isyana teşvik etti. Bu nedenle, yaşanan bu devrim süreci bir yönüyle, emperyal aristokrasinin tahakkümüne karşı Amerikan halkının başkaldırısıdır (Bonwick, 2000, s. 103).

Ulus eksenli hareketlerin tümünde aynı biçim bulunmamaktadır. Ulusların bir kısmı tamamladıkları kurumsal altyapıları ile bağımsızlık mücadelesi yürütürken diğer bir kısmı ise kurumsal altyapılarını oluşturamamaktadır. Bu yüzden kendi kurumlarını

kuramayan ulusların içerisinde bulundukları hareketlerde başarı olasılıkları daha azdır. Bu kurumların eksikliği ulus olma süreçlerini dahi tamamlayamadıkları gerçeğini göstermektedir (Bedirhanoğlu, 2010, s. 35-36).

2.1.3.3. Din Eksenli Toplumsal Hareketler

Din eksenli toplumsal hareketler, din duygusunun, inancının devletin tüm kademelerine sirayet etmesi isteğiyle gerçekleştirilmiş hareketlerdir.

Avrupa'da özellikle de İngiltere'de kilisenin dini otoritesinden dolayı gerçekleşen isyanlar buna örnektir.

17. yüzyıl İngiltere'si, devrim öncesi dönemlerdeki özelliklerin hepsinin taşıyordu. O dönemin güç temsili olarak görülen kilisede büyük bir yozlaşmışlık ve çürümüşlük vardı. Aldığı darbelerden dolayı bir kriz sürecine girdi. Tüm bu süreç sonrası oluşan genel fikir kilisenin gerçek bir reformasyona ihtiyacı olduğu gerçeğidir (Fremion, 2003, s. 70).

İran Devrimi ile dini kurumsallaştırmayı sağlayan toplumsal hareketler, devlet mekanizmasının işleyişinin dini kurallara göre düzenlenmesinin gerekliliğini savunmaktadırlar. Birçok ülkede dini kurallara ilişkin bir yönetim olmasa da dini önemseyen ve bu doğrultuda örgütlenen siyasal ve sivil kuruluşlar bulunmaktadır (Bedirhanoğlu, 2010, s. 37).

2.2. YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER

68 Kuşağı sonrası özellikle 70'li yıllardan sonra Avrupa'da teorik altyapısı oluşturulan ve sınıfsal mücadelenin zayıfladığı, yetersiz kaldığı yerlerde Marksizm'in yeniden yorumlanmasıyla kimlik üzerinden yapılan mücadele hareketleridir. Bu yaklaşımın temelleri sosyolog Alain Touraine, siyaset bilimci Claus Offe, akademisyen Alberto Melucci tarafından atılmıştır. Manuel Castells ise teorinin bilişim toplumuna yansıması üzerinden farklı boyutlarını ortaya koymuştur.

Yeni toplumsal hareketler, toplumların sınıfsal yapısının değiştiğine, farklı mücadele alanlarında farklı kimliklerin ön plana çıktığına, parti ve sendika gibi hiyerarşik

yapılar yerine karar alma süreçlerinde katılıma dayanan esnek yapıların kurulması gerekliliğine vurgu yapar. Mücadelelerin tek bir yapıda değil farklı konu ve araçlarla sürdürülmesini destekler.

Yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkış nedenleri şunlardır (Çiçek, 2014, s. 101):

- Teknolojik gelişmelerin ve endüstriyel büyümenin yarattığı sorunlar
- Üretim yapısında esnek üretime doğru gerçekleşen değişimler
- Sınıf çatışmalarından farklı olarak ortaya çıkan yeni toplumsal çatışmalar
- Hizmet sektörünün imalat sektörü aleyhine büyümesi

Yeni toplumsal hareketlerin başlıca özellikleri şunlardır (Coşkun, 2006, s. 73):

- Toplumsal tabanı sınıf yapısını aşar ve daha çok yaş, toplumsal cinsiyet gibi toplumsal statü unsurlarına göndermede bulunur.
- İdeolojik karakteri işçi sınıfı hareketinin ve ortak eylem için birleştirici ve bütünleştirici bir unsur olan Marksist ideoloji anlayışının tam zıddı bir noktada durur.
- Düşünceler ve değerler çoğulluğu sergiler; pragmatik yönelimler ile birlikte katılımcıların karar alma mekanizmalarına katılımını genişletecek olan kurumsal reformları hedefler. Gündelik yaşamın "demokratikleşme dinamiği"ne ve siyasal boyutlar karşısında toplumsal yaşamın sivil toplum boyutunun genişlemesine işaret eder.
- Çelişkiler ve harekete geçirici faktörler, kimlik ile ilgili olan kültürel ve sembolik sorunlara ilişkindir. Dağınık ve merkezsizdir.

Yeni toplumsal hareketler, insanların günlük yaşamlarına dair söz söyleme isteğinin artmasıyla şekillendi ve kadın hareketinin kazanımları, Alman Yeşiller Partisi'nin anti-nükleer karşıtlığı ile kitlesel zemine ulaşmaya başladı. 2000'lerin başında

küreselleşme karşıtlığı ön plana çıkmaya başladı. Bu hareketler Dünya Sosyal Forumu - World Social Forum (DSF) ve bölgesel/yerel sosyal forumlarda bir araya gelerek stratejilerini geliştirmeye başladılar.

Yeni toplumsal hareketler, alınacak olan kararların eşitlikçi, adil ve şeffaf bir şekilde alınmasını sağlamak için tüm vatandaşların doğrudan aktif katılım hakkı ve olanağının olması gerektiğini savunurlar (Gür, 2014, s. 25). Karar alma süreçleri sırasında herkese eşit mesafede yaklaşılmasını ve iletişim teknolojilerini devamlı ve verimli şekilde kullanan öznelerin merkeze yerleştirilerek kamuoyu oluşturma sürecini üstlenmeleri gerekmektedir. Bu karar alma süreci sırasındaki eşitlikçi tutum özneler arasındaki maddi eşitsizliğin yaşanmaması veya yaşanmışsa da üstesinden gelinmesi kısmı ile de ilgilidir (Gür, 2014, s. 26).

Touraine, yeni toplumsal hareketleri "özne" olarak konumlandırmakta ve bu hareketleri yeni bir küme olarak tanımlamaktadır. Çünkü toplumsal sınıf kavramının yerini yeni toplumsal hareket kavramı almaktadır. Bu yeni toplumda işçi sınıfı hareketi "devrimci özne" konumunu yitirmiş, yerine kültürel malların üretimine ve bu üretimin amaçlarına odaklanan yeni çatışma zeminlerinin yarattığı "yeni toplumsal hareketler" gelmiştir (Touraine, 1994, s. 274-282).

Yurttaş hakları hareketi (1960'lar ve 1970'ler), feminist hareketler, nükleer karşıtı hareketler (1980'ler), çevreci hareketler ve cinsel kimlik odaklı eşcinsel hakları savunuculuğu (1990'ların sonu) gibi hareketlerin yorumcular tarafından *"yeni toplumsal hareketler"* diye tanımlanması modern toplumsal hareketleri önceki dönemdeki hareketlerden farklılaştırmak içindir (Giddens, 2012, s. 917).

Yeni toplumsal hareketleri olumlayan görüşlerin aksine olumsuz yaklaşımda bulunan bir kesim de var. Bu çevre geleneksel/ortodoks Marksist anlayıştır. Onlara göre; yeni toplumsal hareketler, işçi sınıfı kimliğinin; feminizm, etnik mücadele, anti-nükleer ve çevreci hareketler gibi birçok toplumsal hareket tarafından gözden düşmesiyle sonuçlanan hareketlerdir. Elbette nihai amacın bu olduğu iddia edilemez. Ancak 70'ler itibariyle emeğin parçalanması, esnek istihdam koşullarının işçi sınıfı üzerindeki dönüştürücü ve ayrıştırıcı etkisi ve farklılıklara odaklanma üzerine kurulu kültürel

dönüşüm, bireylerin kendilerini sınıf ile değil, ırk, etnisite, dinsel veya cinsiyet grupları gibi kimlikler ile özdeşleştirmelerine neden oldu. Bunların üzerine kurulan yeni toplumsal hareketler bütünleşme platformlarının parçalanmasına ve atomize bireylerden oluşan bir toplum yaratılmasına yardım etti. Burada söz konusu süreçten en büyük faydayı sağlayan yeni kapitalist düzen olmuştur. Bu sayede örgütlü hareket gerilemiş, bireysel varoluş çabaları içerisinde kendi etnik ya da dini kimliğiyle uğraşan bireylerden oluşan sorunsuz bir iş gücü topluluğu, patronların kontrolüne girmiştir.

Günümüzde bu tabakalaşmış ve farklılaşmış emekçi kesim artık ne bir sınıftır ne de ortak bir noktada buluşabilecek herhangi bir platforma sahiptir. Var gücüyle farklılıkları savunan, çeşitli etnik ya da dini sembollere sıkı sıkıya sarılmış yüzlerce farklı insanın ortak bir ses olma ihtimali böylece ortadan kalkmış durumda. Örneğin, Türk Ocakları, Kürt muhalefeti, alevi dernekleri, Balkan toplulukları temsilcilikleri, feminist kolektifler gibi. Böylesi bir zeminde ne bu tikel gruplar seslerini duyabilecek gücü kazanabiliyor ne de bir zamanların sosyal adalet ve sosyal devlet kavramlarına sıra geliyor.

2.2.1. Yeni Toplumsal Hareketlerin Ayırt Edici Özellikleri

Yeni toplumsal hareketler eski toplumsal hareketlerden birçok açıdan ayrışmaktadır. Bunlar; talepler ve değerler, ideolojiler, örgütlenme biçimleri ve aktörler olarak incelenebilir.

2.2.1.1. Talepler ve Değerler

Eski toplumsal hareketler sosyo-ekonomik talepleri üzerinden iktidar arayışı içindeyken, yeni toplumsal hareketler ise; sosyo-politik bir hat üzerinden düzen eleştirisi yapmaktadır. Eski toplumsal hareketler ekonomik amaçlar için yola çıkarken, yeni toplumsal hareketler çevre, barış, kamusal alan, her türlü dinsel, mezhepsel, ırksal, cinsel vb. kimlik talepleri üzerinden katılımcıların kültürel eğilimlerine odaklanır. Fakat hiçbiri bir diğerinin varlığını tehdit ve inkâr etmeden ortak demokratik-özerk alan oluştururlar. Tüm bu konular birbirleriyle bağlantısız gibi gözükse de belli değerler açısından bir ortaklık arz etmektedir. Bu değerler yeni değil, ancak yeni toplumsal hareketler içerisinde değerlendirildiğinde farklı bir önem kazanmaktadır (Çorakçı, 2008, s. 66).

Hareketin ürettiği taleplerin karakteri salt bir siyasallık içermek zorunda olmadığı gibi, her hangi bir çıkar gurubuna hizmet etmesi ya da düzeni değiştirmeyi amaçlaması gerekmez, farkındalık yaratması yeterlidir. Aynı zamanda hareketlerin hepsinin ilerlemeci olmak gibi bir zorunluluğu da yoktur. Zaman zaman statükoyu koruyucu talepler yaratılabilir. Örneğin, çevre hareketleri eskiyi geri getirmek amaçlı hareketlerdir.

Toplumsal çatışmalar eskisi gibi ekonomik sistemden değil kültürel alandan kayanaklanan bir noktaya gelmiştir. Bu çatışma süreci bireyin kimliğini, günlük yaşamdaki yer ve zaman kavramını, bireysel hareketin motivasyonunu etkilemektedir. Yeni toplumsal hareketler insanların yaşamlarındaki kişisel yönlerine ayna tutmaktadır. Örneğin, Lezbiyen Gay Biseksüel Transseksüel (LGBT) hakları, kadın hareketleri, sağlık hareketleri gibi hareketler seksüel ve bedensel davranışları değiştirmeyi amaçlayan hareketlerdir. Kimin ne yediği, giydiği, nelerden hoşlandığı veya hoşlanmadığı, karşılaşılan problemlerin üstesinden nasıl gelindiği gibi durumların üzerinde durarak günlük yaşamın alanlarına kendilerini dahil ediyorlar (Çorakçı, 2008, s. 66-67).

Yeni toplumsal hareketleri önceki toplumsal hareketlerden faklılaştıran bir diğer özellik ise; devlet aygıtına sahip olmak yerine herkesin kendisini istediği kimlikle ifade edebileceği sivil toplumun yaşadığı alanları özgürleştirme düşüncesidir. Touraine'ın yeni güç merkezi ve yeni güç ilşkileriyle oluştuğunu söylediği yeni toplum olan post-endüstriyel toplum paradigmasına göre, modern toplumsal hareketlerin tümü yeni olarak nitlendirilmelidir. Çünkü post-endüstriyel toplumun yarattığı alan içinde oluşmuşlardır. Bu alan sivil toplumun alanıdır, artık devletin bir hükmü yoktur. Toplumsal aktörlerin sivil toplum üzerindeki mücadeleleri toplumsal hareketlerin doğmasına meydan vermektedir (Çorakçı, 2008, s. 67).

Yeni toplumsal hareketlerin yeni diye tarif ettiği eşitlik, katılım, bireysel özgürlük, barış ve dayanışmacı toplumsal örgütlenme gibi değerler düşünüldüğü gibi "yeni" değildir. Aksine bu değerler, işçi sınıfı ve burjuvazinin tarihsel anlamdaki ilerlemeci hareketlerinin mirasıdır. Bu yüzden bu hareketler "postmateryalist" ve "anti-modernist" bir özelliğe sahipt değildir. Daha ziyade modernleşmenin modern bir eleştirisi olarak görülebilir. Dolayısıyla yeni toplumsal hareketlerin yükselişi, "yeni" ve "hakim"

değerlerin birbirleriyle çatışmasından ziyade, modern kültürün değerlerinin tutarsızlıkları ve kendi içinde yaşadığı iç çelişkilerin bir sonucu olarak görülmektedir (Hasdemir & Coşkun, 2008, s. 141).

2.2.1.2. İdeolojiler

Yeni toplumsal hareketler, ideolojik açıdan işçi sınıfı hareketleri ve Marksist ideolojiden taban tabana ayrışmaktadır. Çünkü bu hareketler karar alma süreçlerinde üyelerin en geniş katılımını sağlayarak ideolojik açıdan çoğulcu, pragmatik yönelimleri olan ve kurumsal reformları gerçekleştirmeyi hedeflemektedirler. Bu hareketlerin Batı medeniyetlerindeki toplumlarda karşılığı; günlük yaşamın demokratikleşmesi ve siyasal alanda toplumun sivil boyutlarının genişlemesinin temsilidir (Çorakçı, 2008, s. 67-68).

Eski toplumsal hareketler ekonomik iyileşmeyi baz alırken, yeni toplumsal hareketler modern sanayi toplumunun hedeflerinin tersine kültür, kimlik ve yaşam alanın kalitesi üzerinde ulusal sınırları da aşarak durmaktadır. Yeni toplumsal hareketler özgürlükçü ideolojisiyle bireyin kendi yaşamını etkileyen durumlara müdahale etmesi gerektiğini savunur. Bu hareketler egemen anlayışın karşısında yer alan ve onlara müdahale eden hareketlerdir. Örneğin; kadın hareketleri kadın-erkek ilişkilerine, çevreci hareketler ülkelerin ekonomik büyümesine, barış hareketleri ise, Batı'lı devletlerin savunma politikalarına karşı oluşmuşlardır (Yılmaz, 2001, s. 379).

2.2.1.3. Örgütlenme Biçimleri

Örgütlenme olgusu yeni toplumsal hareketlerde geleneksel toplumsal hareketlerden farklı şekilde gerçekleşir. Salt, kesin bir örgütlülük zorunlu değildir. Harekete destek vermek, kişinin hareketin içerisinde yer almasına yeter. Örneğin, eylemin yapılmasının ardından, meydanı terkeden insanların sendikalarına, bağlı bulundukları derneğin binasına vb. yerlere dönmek gibi bir zorunlulukları yoktur. Eylemciler, eylemci maskelerini çıkarıp evlerine, işlerine geri dönebilirler. Heterojen topluluklar farklı düzlemlerde bir araya gelerek kimi zaman birbirlerinden farklı da olabilen taleplerini dile getirmek için, başka bir enformal gurubun yarattığı iletişim ağını kullanabilirler. Bu insanları bir araya getiren şey çıkar olgusu değil, adaletsizlik ve değer duygularıdır.

Bürokratik lider sultası ile yönetilen kitle partilerine ve örgütlerine karşı bir anlayışla şekillenen yeni toplumsal hareketler özerk ve dağınık bir biçimde örgütlemektedirler. İşçi sınıfı hareketlerinde görülen Leninist modeldeki hiyerarşik-merkezi parti yapılarının aksine yeni toplumsal hareketler, yerel birimlerinin özerkliğine önem vermekte ve buna "kendisi olarak var olma" (self referential element) unsuru demektedirler. Yeni toplumsal hareketler, merkeziyetçi, bürokratik ve çıkarcı geleneksel kitle partilerine ideolojik olarak karşı çıkarak çoğulculuğu ve hoşgörüyü referans alan bir alanı savunurlar (Çorakçı, 2008, s. 68-69).

Yeni toplumsal hareketler kendilerini resmi kurumların dışında bir yerde konumlandırırlar ve olabildiğince hükümetten uzak olmaya gayret gösterirler. Fakat her ne kadar hükümetten uzak dursalar da hükümetin aldığı kararlara müdahale etme isteğinden de geri durmazlar. Bu müdahale hükümetle görüşülerek yapılan bir pazarlıktan ziyade toplumsal eylemlerle kamuoyunu etki altına alma şeklindedir. Diğer bir yönüyle bu hareketler, yapıları itibariyle eski toplumsal hareketlerden farklılaştığı için bu hareketlerin mensubu olan "akışkan üyeler" partilere doğrudan bir destekte bulunmazlar. Hali hazırda bulunan siyasi kanalların, mevcut parti politikalarının ve siyasetin olağan günlük akışı dışındaki her türlü yolu kullanarak gerçekleştirdikleri eylemler ile etkili olmaya çalışırlar. Devletin tek merkezden ve tek tip kimlik yaratarak gerçekleştirdiği merkezileştirme politikalarına karşı özgürlük alanlarını savunup genişletmeyi isterler (Yılmaz, 2001, s. 381).

Yeni toplumsal hareket ile eski toplumsal hareketi birbirinden ayıran en önemli özelliklerden biri de yeni toplumsal hareketlerde uygulanan eylemlerin çok çeşitlilik gösteren yaratıcı, kimi zaman içerisinde mizahi unsurlarıda barındıran eylemler serisi olmasıdır. İşçi sınıfı topluca bir greve gittiğinde üretimin durması söz konusuydu. Diğer bir ifadeyle, etki etmek istedikleri güç odağıyla direkt olarak iletişime geçebiliyorlardı. Ama yeni toplumsal hareketlerde, eylemcilerin üretim sürecine her hangi bir etkileri olmadığından dolayı, protest duruş sergiledikleri konuda farkındalık yaratmak için, önce medyanın sonra da insanların dikkatlerini çekmeleri gerekmektedir. Bu yüzden yaratıcı pankartlar, eylemler, sloganlar üretmek gerektirir.

2.2.1.4. Aktörler

Eski toplumsal hareket taşıdığı sınıf çatışmaları ve işçilerin siyasal üstünlük sağlama çabaları, en geniş düzlemde işçi sınıfı ve yer yer göçmenleri kapsarken; yeni toplumsal hareketler; öğrencilerden burjuvaziye, aydınlardan siyahlara, kadınlara ve eşcinsellere kadar neredeyse toplumun tüm katmanlarını kapsar. Kısacası heterojen bir yapıya sahiptir. Hareket içi ilişki ağları gevşek ve asla tek bir merkezden yönetilen hiyerarşik bir yapılanmaya sahip değildir. Tabii ki gevşek ilişki ağları zaman zaman yerini işçi sınıfı ile kurulan sıkı ağlara bırakabilir fakat genel olarak bu bir zorunluluk değildir.

Yeni toplumsal hareketlerin tabanın ne olduğuna yönelik iki farklı tez bulunmaktadır. Birincisi yeni bir orta sınıfa işaret ederken diğeri sınıfsal olarak tarif edilemeyeceğini savunmaktadır. Giddens, oluşan bu yeni orta sınıfın özelliğinin sınıfın farkındalığında olduğu ama sınıf bilincine ulaşmaya sahip olmadığını söylemektedir. Offe ise, yeni toplumsal hareketlerin taleplerinin sınıfsal temelli olmadığını, bu taleplerin doğası gereği evrensel nitelikli olduğunu ve sadece belirli bir grup için geçerli olduğunu düşünüyor. Ayrıca Offe yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkan yeni orta sınıfın önemli bir kesiminden destek gördüğünü de belirtmektedir (Çorakçı, 2008, s. 70).

Offe'ye göre yeni toplumsal hareketlerin aktörleri, kendilerini yerleşik siyasal ve ekonomik kodlarla tanımlayamamaktadırlar. Ancak, yeni toplumsal hareketlerin tabanı tamamen belirsiz değildir. Yeni toplumsal hareketlerin tabanını esnaf, zanaatkarlar ve çiftçilerden oluşan eski orta sınıf unsurları, yeni orta sınıf ve direkt emek piyasasının içerisinde yer almayanlar, diğer bir deyişle ev kadınları, işsizler ve öğrenciler oluşturmaktadır (Hasdemir & Coşkun, 2008, s. 140-141).

Offe'ye göre yeni toplumsal hareketlerin aktörlerinin ortak özellikleri; *"yüksek eğitimli, ekonomik güvene sahip ve hizmet sektöründe çalışıyor"* olmalıdır. Ayrıca; eski orta sınıf unsurları ve varlıksız gruplar da bu kategoriye girer (Çorakçı, 2008, s. 70).

Offe'nin varlıksız gruplara ilşkin tanımı; emek piyasasınan dahil olmayan esnek zamanlı toplumsal gruplardır. Bunlar; *"orta sınıf ev kadınları, lise ve üniversite öğrencileri, emekliler ve işsiz yada marjinal işlerde çalışan gençler."* Kurumların

bürokratik yapısını reddetmeleri ve toplum içinde yükselme şanslarının bulunmaması bu grupların ortak özellikleridir. Eski orta sınıfa mensup olanların oluşturduğu grup ile bunlar arasında ekonomik/politik açıdan bir çıkar çatışması vardır (Çorakçı, 2008, s. 70-71).

Eski toplumsal hareketlerin aktörleri marjinal olarak nitelendirilirken yeni toplumsal hareketlerin aktörleri ise siyasal ve ekonomik kurumlarla ilişkili insanlar olarak tarif edilir. Protesto hareketlerinde yer alanlar mevcut toplumsal eylemlere ve kurumlara yeteri kadar dahil olmuş insanlardır. Örneğin, 1960'ların sonlarına doğru İngiltere'de gerçekleşen barış hareketleri gibi (Çorakçı, 2008, s. 71).

Yeni toplumsal hareketlere en fazla destek veren unsurlar düşünüldüğünün aksine fakir ve muhtaç kesimler değildir, tersine ekonomik yönden eli güçlü kesimlerdir. Bu hareketlerin içlerinde yer alan liderler, çekirdek kadro ve kişiler üst düzey eğitim alan gazeteci, öğretmen, hukukçu gibi toplum içinde saygın görülen mesleklere ve konumlara sahiptirler. Tüm bu tesbitler yeni toplumsal hareketlerin içlerinde yer alan aktörlerin eski toplumsal hareketlerin aktörlerinden farklı bir konsepte yer aldığı ve ayrıştığını göstermektedir (Çorakçı, 2008, s. 71).

Eski toplumsal hareketlerin tabanı işçi sınıfına dayanırken, yeni toplumsal hareketlerin tabanı sınıf ve statü ayrımı gözetilmeksizin; ev hanımları, öğrenciler, beyaz yakalılar, mavi yakalılar (eğitm ve gelir seviyeleri yüksek) vb. birçok grupdan meydana gelmektedir (Çorakçı, 2008, s. 72).

Yeni toplumsal aktörler artık tarih adına değil, kendileri adına söz söylemekte ve olayları kontrol etmekten ziyade özgürlüklerini; iktidar şiddeti ve emrindeki propaganda araçları ile ezilmeden kendileri olabilme hakkını istemektedir. Bireyler kendilerinin güçlü bir kolektif hamlede erimelerini istemez, aksine kollektiviteye karşıdır ve ne toplumu ne de devleti üstlerinde kabul etmezler. *"Toplumsal yaşamın doğal ya da tarihsel kanunlar yoluyla düzenlenmediğini ama kültürel yönelimleri belirlemek için mücadele edenlerin eylemlerine dayandığı"* varsayımı üzerinden hareket ederek kolektif özgürlükten ziyade bireysel özgürlükleri benimserler. Yeni toplumsal aktörler diye adlandırılan günümüz toplumsal aktörlerinin karşı çıkışı kendi hedeflerini

tanımlamalarının, projelerini gerçekleştirmelerinin ve istedikleri tartışmalara, pazarlıklara ve çatışmalara girmelerinin önünde engel oluşturan araçlar ve söylemlere yöneliktir (Hasdemir & Coşkun, 2008, s. 138).

2.2.2. Yeni Toplumsal Hareketin Gerekçeleri

Yeni toplumsal hareketler, yeni dünya düzenin bir ideolojisi olan neo-liberal anlayışın bir yansıması olarak toplumu şekillendirmektedir. Bu süreçte uyguladıkları toplumsallaştırma anlayışına göre; bireyi çalışmasının karşılığı olarak *"önemli olan ay sonunda yapılan ödemedir"* şeklinde salt araçsal bir bakış açısı işi ile elde edeceği gelir arasında gidip gelen bir tüketim elemanı olarak görmektedir. Ayrıca yaşanan tüm teknolojik gelişmeler işçi sınıfı hareketlerinin bütünlüğünü kaybederek parçalanmasına neden olmaktadır (Gorz, 2007, s. 63-89).

André Gorz'a göre; sermayeyle birlikte hareket eden patron gözdesi işçiler bu işbirliği karşılığında belirli bir meblağ alır ancak kitle geçici işlerde çalışmak zorunda kaldığından gitgide marjinalleşir ve sonunda bir sanayide yedek hizmet konumuna düşer (Gorz, 2007, s. 90).

Yukarıda söz edilen durumda, geleneksel marksist anlayış toplum içindeki parçalanma ve yoksulluğun işçi sınıfı hareketini beslediğini öne sürer. Gorz ise tam tersini savunmaktadır. Ona göre; bu tablodan çıkacak sonuç işçi sınıfı hareketinin ayağa kalması bir yana parçalanacağıdır.

Gorz'a göre; yeni bulunan teknolojik gelişmelerin kullanımları sonucunda işçi sınıfı birleşeceğine işçilerin kendi arasındaki farklılıklar belirginleşeceğinden birbirlerinden farklı olarak hareket eden bir bölünme ve parçalanma yaşanır (Gorz, 2007, s. 125).

Gorz, sosyal demokrasinin değerleri olan; barış, kişisel haklar, özgürlükler ve bunların kullanımı vb. unsurları barındıran bir iktidarın oluşması için ayrım gözetmeksizin; yoksullar, işçiler, işsizler ve toplumsal baskıya maruz kalan toplumun tüm kesimlerinin bir arada olduğu yeni bir harekete ihtiyaç olduğunu savunur. Bu durumda salt işçi sınıfı örgütlenmeleri ile meşgul olan geleneksel sendikaların da sınıf odaklı tek

bir merkeze odaklanmak yerine toplumun tüm kesimlerinin sorunlarıyla ilgilenmelidir (Gorz, 2007, s. 231-270).

Aksi takdirde Gorz'e göre yaşanılacak kötü senaryo; tüm ülkeler sosyal politikalar temelinde ortak bir yasama ve koruma sistemini temel alan *"Avrupa toplumsal uzamı"*nı oluşturamazsa *"dışsal kısıtlamanın"* aldatıcı etkisiyle bütün ülkeler toplumsal gerilemeden nasibini alır ve bu durumun kabulünden başka da çareleri kalmaz (Gorz, 2007, s. 231).

Hardt ve Negri'ye göre; işçiler, neoliberalizmin ekonomi üzerindeki etkisiyle birlikte konumları belirsiz bir hal aldığından toplumda belli başlı nüfus katmanlarının oluşmasına neden olmuştur. İşsiz ve geçici çalışan yoksul kesimlerden oluşan bu tabaka kendi başlarına bırakılıp kontrol altında tutulmazlarsa kapital sistemi tedirgin edecek ve mevcut sermaye düzenini bozabilecek sınıflar yaratabilirler (Hardt & Negri, 2012, s. 29).

Toplumda süregelen sosyo-ekonomik farklılıklar ve eşitsizlikler sadece ekonomik ve refah devleti ile alakalı sorunlar değillerdir. Aslında bu sorunların temeline inildiğinde demokrasi bağlamında değerlendirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır (Koray, 2005, s. 28).

Yeni toplumsal hareketin gerekçeleri şöyle sıralanabilir; küreselleşme, ekonomi politikalarında dönüşüm, siyasal değişimler, refah devleti anlayışının yetersizliği, sosyal hakların gerilemesi ve sosyal dışlanma.

2.2.2.1. Küreselleşme

Küreselleşme, ekonomik ve teknolojik imkânlar sayesinde siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerin dünya çapında yaygınlaşmasıdır. Galileo Galilei'nin *"her şeye rağmen dünya dönüyor!"* sözü ile küreselleşme başlamıştır. Küreselleşme ile ulus devletler daha az söz sahibi olurken uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri daha aktif rol oynamaktadır. Beraberinde teknolojinin giderek ucuzlaması ve buna bağlı olarak yaşanan "bilişim devrimi" sayesinde iletişim de ucuzlamakta ve insanlar birbirine daha fazla yakınlaşmaktadır.

Marshall McLuhan'ın "küresel köy" kavramındaki küreselleşme ise; olumlu manada kullanılmış ve insanları iletişim sayesinde bir araya getirecek bir olgu olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma eleştirel bakıldığında ise; küreselleşmenin hem bütünleştirici hem de farklılaştırıcı bir özelliği olduğu görülecektir.

Küreselleşme süreci, ekonomik ve kültürel dinamiklerin yüzleşme, çekişme ve müzakereyi içinde barındıracak biçimde, karmaşık şekilde birbirlerini etkilemeleri olarak görülmektedir.

İnsan toplulukları ve uygarlıkları devamlı genişlemeye ve yayılmaya çalışır. Örneğin, Helen Uygarlığı Hindistan'a kadar ulaşır. Küreselleşmenin başlangıcı da İslam Dünyası'ndaki fetihlere dayanır. Örneğin, Bağdat ve Kahire gibi kozmopolit yerleşmelerin ele geçirilmesi gibi. Buna karşılık ise; İspanyollar ve Portekizler İslâm Dünyası'nın fethettikleri yerleri geri almak için "reconquista" ülküsünde birleşirler. Böylece en eski medeniyetlerin bir araya gelmeleri ve savaşmaları sonucunda küreselleşme oluşur. Küreselleşme, dünyadaki büyük ve tek medeniyetler arasındaki karşılaşmaların bir bütünüdür. Birden fazla dünya toplumunun tek bir küresel sistem içinde bir araya getirilmesidir. Küreselleşme, kendi dışında kalan parçaların kendine uyum sağlayabilmesini istiyor.

Günümüz küreselleşme yaklaşımı küresel güç ilişkileri ile bağlantılı çokuluslu bir sistemi de beraberinde getirmiştir. Uluslararası Para Fonu - International Monetary Fund (IMF), Dünya Ticaret Organizasyonu - The World Trade Organization (WTO) ve Dünya Bankası küreselleşen güç ilişkilerinin merkezinin kilit açıcı anahtarlarıdır. Bu küreselleşme sürecinde ulus-devlet yapısına bağlı ulusal devletler önemli bir hasar almıştır. Küreselleşmenin bir diğer sonucu ise neoliberal ekonomik politikalardan dolayı emek hareketinin güç kaybetmesidir. Ancak süreç bununla sınırlı kalmadı. Bilgi-iletişim teknolojilerinde yaşanan yeniliklerle birlikte tüm bu yaşanan gelişmelerin birleşmesi sonucu daha önce hiç yaşanmamış bir serbest piyasa alanı sermaye sınıfının önünü açtı ve bu doğrultuda hareket eden ekonomi-politik bir anlayış yarattı. Yapısal uyum programları, finansallaşma ve kuralsızlaştırma uygulamalarıyla işlerlik kazanan bu piyasa ve anlayış beraberinde küreselleşmenin yeni toplumsal hareketler için bir gerekçe

oluşturmasını ve bu hareketlerin küreselleşme karşıtı bir niteliğe bürünmelerini getirmiştir (Güler, 2014, s. 129-130).

Geleneksel işçi sınıfı hareketi küreselleşme sonrası süreçte gerilemiştir. Bu gerilemenin gerekçeleri şunlardır (Bürkev & Özuğurlu, 2011, s. 31-32):

- İşçi sınıfı, neoliberal süreçte yenilgiye uğrayarak uluslararası bir siyasal hareket olma özelliğini büyük ölçüde kaybetmiştir. İşçi sınıfının uluslararası bir akım özelliğini kaybetmiş olması, neoliberalizme direnen ulusal ve yerel toplumsal hareketlerin gelişimleri üzerinde belirleyici olmuştur.

- Soğuk Savaş döneminde neo-korporatist endüstri ilişkilerinin sendikal modeline bürünen geleneksel sendikacılık hareketinin uluslararası alanda erimesi.

- Kolektif sınıf aidiyeti ve mücadele kapasitesinin gerilemesi diğer bir deyişle, "işçi sınıfının çözülmesi".

- İşçi sınıfı hareketinin elde ettiği sosyal hakları, neoliberal evrede kaybetmesi.

Jackie Smith'e göre; küreselleşmenin yeni toplumsal hareketler açısından olumlu taraflarından biri de dünya üzerinde yer alan farklı ülkelerdeki farklı toplumsal hareketlerin dolaylı yoldan benzeşmelerini sağlamıştır. Ayrıca; herhangi bir ülkedeki toplumsal hareketin hızla yayılmasında da etkili olmuştur. Küreselleşme, ulusötesi ortak fırsatlar ve tehditler yaratarak, farklı ortamlarda ortaya çıkan toplumsal hareketler tarafından benzer işleyiş şekillerinin benimsenmesine neden olmaktadır. Bu benzerlikler şunlardır (Lelandais, 2009, s. 78-79):

- Toplumsal hareketler benzer sorunları ve temaları işleyebilir, benzer amaçları benimseyebilirler. Aynı hareket farklı ülkelerde aynı şekilde ortaya çıkabilir. Bu nedenle ideolojileri, istekleri ve stratejileri diğer ülkelerdeki hareketlerin özellikleriyle aynı olabilir.

- Toplumsal hareketler kendi aralarında benzer oranda gösteri ve katılımcı olmasını sağlayan benzer seviyede bir kalkışmaya sahip olabilirler.
- Strateji, taktik ve eylem tipleri birbiriyle benzeşebilir.
- Kaynak ve örgütsel özellikler bağlamında benzer örgütsel yapılar gözlemleyebiliriz.
- Hareketlerin ideolojik ve sembolik içerikleri benzer modellere işaret edebilir.
- Eylemlerin düzenlenme tarihleri arasında paralellikler gözlenebilir. Örneğin, 15 Şubat 2003'de tüm dünyada aynı anda savaş karşıtı gösteriler düzenlendi. 3 Ekim ise; evsizlerin küresel eylem günü olarak ilan edilmiştir.

Küreselleşme süreci ile birlikte iletişim yapısı dönüşerek iletişim alanındaki sınırların aşılması sağlanmıştır. Küresel kapitalizmin gelişmesinde iletişim teknolojilerinin büyük payı vardır. Üretim ve tüketim süreçlerinin belirleyici unsuru haline gelen iletişim, kapitalizmin küresel çaptaki örgütlenmesinde başat bir etkendir. Ayrıca, *"küresel medya ve özelde küresel yayın (TV yayıncılığı) medyası biçim olarak olduğu kadar içerik olarak da küreselleşir ve küresel pazarın genişlemesine hizmet eden şirket çıkarlarınca kontrol edilirler"*. Küresel medya, uluslararası şirketlerin kapitalist sistem içerisindeki neo-liberal politikalarını topluma kabul ettirme propagandalarını yürütmektedir. *"Küresel medya ve iletişim, küresel kapitalizmin ordularının ilerlemesinde bazı sorumlulukları da üstlenmektedir"*. Bu süreçte toplum siyasal alandan uzak tutularak oluşan apolitik bir kesimi profesyonel politikacılar eliyle toplumu yeniden idzayn ederek yönetmek istenmektedir. *"Küresel medya, kişisel tüketimin, toplumsal kavrayış ve eylemlilik üzerinde imtiyazlı bir konum elde eden, emirleri büyük oranda yerine getiren ve düzeni fazlaca bozma girişiminde bulunmayan depolitize edilmiş bir toplumun oluşumuna büyük bir inançla hizmet eder"* (Çoban, 2009, s. 54-55).

"Küresel ekonomik düzen" kavramı küreselleşmenin ekonomik boyutunu tanımlıyor. Yoksul ülkelerde baskıcı rejimleri güçlendirerek, yolsuzlukların

yaygınlaşmasına yol açan bazı önemli sonuçlar doğurmaktadır. Bu sonuç ise; küresel düzeyde oldukça yaygın kitlesel bir yoksullaşmayı beraberinde getirmektedir. Örneğin; Afrika, Ortadoğu, Orta Asya ve Latin Amerika (Karakaş, 2010, s. 3).

Küreselleşme ile birlikte pek çok ülkede yoksulluk, yolsuzluk, sosyal adaletsizliğin artması ile bireysel ve örgütsel şiddetin yükselmesi sonucunda Latin Amerika ülkeleri başta olmak üzere bir *"bölüşüm krizi"* ortaya çıkarmıştır. Örneğin, Meksika, Venezüella, Guatemala, Arjantin, Brezilya ve Ekvator gibi kitlelerin yoksullaştığı ülkelerde *"sosyal tolerans"* düzeyinin aşılması beraberinde sosyal ve siyasal çatışmaları getirmiştir (Şenses, 2001, s. 54).

Arap coğrafyasında Tunus ile başlayan ve daha sonra yayılan Arap Baharı, küresel ekonomik kriz sonrası süreçte kapitalizmin çevre ülkelerinde yaşanan en önemli yeni toplumsal hareket deneyimlerinden birini oluşturmaktadır. Arap Baharı, özellikle küreselleşme sürecinde siyasal dışlanmanın toplumsal muhalefet üzerinde yarattığı etkiye örnektir (Güler, 2014, s. 132).

2.2.2.2. Ekonomi Politikalarında Dönüşüm

Neoliberalizmi kavramadan, işçi sınıfı hareketinin ve içerisinde yer alan değişik toplum kesimlerinin bir hak mücadelesi doğrultusunda birleşik bir sınıf hareketi oluşturabileceği anlaşılamaz. Bu geleneksel emek hareketinde yaşanan dönüşümü ve yeni toplumsal hareketlerdeki yükselişi anlamak için neoliberal ekonomik politikaların irdelenmesi gerekmektedir (Bürkev & Özuğurlu, 2011, s. 28).

Kapitalist tüketimin baz alındığı neoliberal ekonomi politikaları sonrasında, toplumsal anlaşmaların ve ulusal sınırların ortadan kalkması karşısında gelişen yeni toplumsal hareketlerin genişlemesine zemin yaratmıştır (Martin, 2008, s. 294). Bu yüzden küreselleşme karşıtlığının da etkisiyle birlikte oluşan her yeni toplumsal hareket neoliberalizm karşıtı bir çizgide yer almaktadır (Yıldırım, 2013, s. 158).

Neoliberal politikaların yol açtığı toplumsal yıkım, sağlıktan eğitime, barınmadan beslenmeye temel haklarını isteyen bir kesim yaratıyor ve yeni toplumsal hareketlerin zeminini oluşturuyor (Özdek, 2011, s. 51). Buradan hareketle ekonomist

Michael Lebowitz, neolibealizmin sağlık ve eğitim hizmetleri gibi sosyal haklar üzerindeki metalaştırıcı, piyasalaştırıcı etkisinin yeni toplumsal hareketlerin gelişim sürecini sağladığını savunmaktadır (Lebowitz, 2011, s. 112).

Woods, neoliberal kapitalizmi şöyle tanımlamaktadır;

"Kapitalizm doğası gereği piyasa 'yasalarının' toplumsal düzeni sürekli bir biçimde bozmakla tehdit ettiği anarşik bir sistemdir" (Wood, 2003, s. 242).

Neoliberalizmin nedenlerinden biri olan küresel rekabet, bir yandan, zenginliklerin yaratılmasına, yeniden değerlendirilmesine, dağıtılmasına ve tüketilmesine, diğer yandan, istikrarsızlığa, güvensizliğe ve çatışmaya da yol açabilmektedir (Erdut, 1998, s. 3).

Neoliberal iktisat anlayışının ortaya attığı kuramlar gereğince sermaye ve ürün piyasalarının serbestleştirilmesiyle oluşacak hızlı ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltacağı iddiası küreselleşme sürecinde etkili olmamaktadır (Callinicos, 2004, s. 26).

Neoliberal ekonmi politikaları sonrasında, New York Borsası'nda yaşanan bir dalgalanmanın Çin'e ulaşıp dünyanın bütün para birimlerini etkileyerek ekonomik dengeleri altüst edecek bir sonuç doğurması beraberinde yeni oluşan toplumsal alanın bundan etkilenmesi kaçınılmaz bir gerçektir (Sustam, 2009, s. 99).

Köse ve Bahçe'ye göre; toplumu soyut düzeyde "şanslılar" ve "şanssızlar" olarak kabul eden Ortodoks iktisat anlayışının gelir dağılımını analiz etmedeki ölçütü Lorenz eğrileri ve Gini katsayılarıdır. Bu ölçütler bireylerin toplumsal pozisyonları arasındaki farklılıkları yok sayarak, toplumu deneysel olarak, birey düzeyinde gelire göre bir sıralamaktadır. Böylece toplumsal sorunlar tam anlamıyla değerlendirilememektedir (Köse & Bahçe, 2009/1, s. 398).

Neoliberal ekonominin önemli unsurlarından biri finansallaşmayla birlikte ortaya çıkan ekonomik krizlerdir. Bu krizler, toplumsal sınıflar üzerinde önemli etkiler oluşturmaktadır. Bu süreçte ortaya çıkan asimetrik güç ilişkileri nedeniyle gelir dağılımında yaşanan adaletsizlik, mikro ve makro ölçekte emeğin işsiz kalmasına, kredilere bağımlı hale gelmesine ve sürekli borçlu konumda olmasına neden olmaktadır.

Süreklilik arz eden bu ekonomik istikrarsızlığın temel gerekçeleri; finans piyasalarında yaşanan genişleme ve kırılganlık, piyasalardaki gelişmelerin reel piyasalar üzerindeki olumsuz etkileri, Çin'in bir ekonomik güç olarak yükselmesi ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin kronik dış borç sorunu ile ulusal emek piyasalarında giderek artan rekabetidir (Güler, 2014, s. 133-134).

Dünyada artan toplumsal eşitsizliklerin sermaye birikiminin istikrarını tehdit edebilecek bir noktaya ulaştığının en belirgin örneği 2000'li yılların başında yaşanan Latin Amerika'daki krizlerdir (Taştan, 2009, s. 643). Eşitsiz bir şekilde gerçekleşen büyümenin, yoksullara ulaşmada çok geç kaldığı ve bazı Latin Amerika ülkelerinde yaşayan yoksullar arasındaki "en yoksul" kesimlere hiç ulaşamadığı vurgulamaktadır (Şenses, 2001, s. 263).

Küresel ekonomik kriz (2008) sonrası oluşan ortamda yeni toplumsal hareketlerin temelleri ekonomik talepler üzerine dayanmaktadır. Bu kriz sonrası yeni toplumsal hareketlerin zemini hazırlayan pek çok etken vardır. Bunlar: işsizlik oranlarının, batık kredilerin, vergi oranlarının artması, kamu harcamalarının azalması ile birlikte ekonomik eşitsizliğin toplumsal yapı üzerindeki olumsuz etkilerinin artması ve genç nüfusun bu duruma verdiği tepkinin sertleşmesidir (Yıldırım, 2013, s. 199-200).

Hardt ve Negri'ye göre; yakın zamanda meydana gelen yeni toplumsal hareketlerin temel noktası, küresel ekonomik krize yönelik olarak getirilen sistemle uyumlu çözüm önerilerinin yerini sistem dışı çözüm önerilerine bırakmasıdır. ABD'den Mısır'a, Tunus'ta İsrail'e, İspanya'dan Fransa'ya gelişen tüm yeni toplumsal hareketlerde bu durum görülmektedir (Hardt & Negri, 2012, s. 8-10). Bununla birlikte ekonomik krizlerin yarattığı toplumsal sorunların yeni toplumsal hareketlerin yükselişe geçmesinde bir etken olduğu gerçeği sonrasında sosyalist bir eğilim ve taleplerle hareket edecekleri anlamına gelmemektedir (Bora & Erdoğan, 2011).

2.2.2.3. Siyasal Değişimler

Demokrasi, kapitalizmin kendisiyle birlikte değil, sınıf mücadeleleri sonucunda ve uzunca bir süreç içinde gelişip şekillenmiştir. Demokrasiyi evrensel kılan dinamik kapitalizme karşı verilen mücadeledir (Çulhaoğlu, 2003, s. 96, 98). Günümüz

toplumlarında olan demokrasi açığı yalnızca devletten, işverenlerden ve genel anlamda uygulanan ekonomi politikalarından kaynaklanmamaktadır. Bu süreçte demokratik değerlerden uzaklaşma eğiliminin en çok görüldüğü kurumlar içerisinde işçi sendikaları da yer almaktadır. Oysaki demokrasi, özgürlük, eşitlik ve halk egemenliğini savunan, bireylere toplumda çatışma yaratmayacak düzeyde özgürlükler sağlayan bir kavramdır ve bu yüzden demokrasinin gelişimi ile ekonomik büyüme arasında doğrusal bir ilişki vardır. Ancak küreselleşme sonrasında uygulama alanı bulan neoliberal ekonomi politikaları ile birlikte bu durum değişmiştir. Bu bağlamda demokratik fikirlerin ve kurumların destekçisi olan orta sınıfların demokratik hakların kullanımı giderek daha büyük engellerle karşılaşmaktadır (Güler, 2014, s. 135-136).

Yeni toplumsal hareketler, ortaya çıktığı 1968'den bugüne yaşanan tüm siyasal değişimlerden ciddi şekilde etkilenmişler ve bu değişimlere göre gelişim süreçlerini şekillendirmişlerdir. Yeni toplumsal hareketlerin gerekçesi olan siyasal değişimler; 1968 Hareketi'nin yeni siyasal anlayışı, küreselleşme sürecinde refah devleti anlayışında yaşanan dönüşümün sonucu olarak siyaset kurumunda yaşanan değişimler, Berlin Duvarı'nın yıkılması ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin dağılması ile birlikte dünyanın tek kutuplu bir siyasete yönelmesi, Çin'deki öğrenci eylemleri ve bu ülkenin kapitalistleşme süreci içine girmesi ile ABD'nin uluslararası sistem üzerindeki hegemonyası gibi (Güler, 2014, s. 136).

1968 Hareketi, kimlik hareketlerinin gelişimine katkıda bulunmuştur ve yeni bir siyaset anlayışı yaratmıştır. Bu anlayış, bir yandan gündelik hayata ilişkin sorunları ekonomik, sosyal ve siyasal yaşamın bir parçası haline getiriyor. Ayrıca, emek hareketinin muhalefet alanına taşıdığı işgücü piyasası odaklı konuların yerine toplumsal açıdan ilişkili tüm kesimlerin sorunlarını gündeme taşımıştır (Kalouche & Mielants, 2008, s. 256-257).

Arthur MacEwan'a göre; neoliberalizm toplumu demokrasiden uzaklaştırmaktadır. Neoliberalizm ve demokrasi arasındaki siyasal süreç antidemokratik bir şekilde işlemekte, piyasa seçkinlere refah ve ayrıcalıklar sağlanması ve bunların korunması için kullanılmaktadır. Günümüzde dünyanın birçok yerinde, diktatörlük

rejimleri kendi iktidarlarını ve servetlerini korumak için bu tür iktisadi düzenlemelere başvuruyorlar (MacEwan, 2014, s. 290).

Gerard Dumenil ve Dominique Levy ise; neoliberalizmin var olan Amerikan hâkimiyetinin etkisinden ziyade, Sovyetler Birliği'nin yıkılışının ardından ortaya çıkan tek kutuplu dünya düzenindeki ideolojik ortamda dünyaya hâkim olduğunu savunmaktadır (Dumenil & Levy, 2014, s. 26).

ABD ile SSCB arasındaki Soğuk Savaş sonrasında SSCB'nin çökmesi ile birlikte dünya neoliberalizmin ilkeleri doğrultusunda küresel kapitalizmle bütünleşmeye yönelmiştir (Haynes, 2012, s. 34).

Çin'in küresel kapitalist sisteme entegre olması neoliberal küreselleşeme sürecinin içinde gelişen önemli gelişmelerden biridir. İki kutuplu dünya düzeni içerisinde sosyalist sistemi temsil eden Sovyetler Birliği'nden farklı bir anlayışla kendini şekillendiren Çin, *"reform ve dışa açıklık"* ilkeleri sayesinde küresel kapitalizm ile bütünleşme yolunda büyük başarı elde etmiştir. Çin Komünist Partisi (ÇKP)'nin ülkesinin ucuz emek rezervlerini küresel kapitalizmin kullanımına açması diğer kapitalist ülkelere örnek olarak gösterilmektedir (Gökten, 2012/4, s. 100-101).

2.2.2.4. Refah Devleti Anlayışının Yetersizliği

Refah devleti (welfare state), II. Dünya Savaşı sonrası özellikle Kıta Avrupası'nda ortaya çıkan genel mutsuzluğu aşmak için oluşturulan devlet politikalarının sonucudur. Sosyal devlet ile aynı anlama gelmektedir. Alman terminolojisine göre; sosyal devlet (sozial staat) iken, Anglosakson göre ise; refah devleti (welfare state)'dir.

Refah devleti, kapitalizm ile sosyalizm arasında bir yerde durur. Amacı, vatandaşlarının konut, eğitim, sağlık, adalet gibi temel gereksinimlerini temel hakları olarak görmek ve dolayısıyla bu hakları herkese eşit oranda sağlamak ve bunun yanında serbest piyasa ekonomisini de devam ettirmektir. Örneğin, İskandinav ülkeleri ve Almanya, Fransa gibi ülkeler.

Gosta Esping-Andersen tarafından yapılan sınıflandırmaya göre; refah devleti, vatandaşı piyasa ilişkilerine girmeden kendini yeniden üretebilme konusunda

özgürleştirdiği ölçüde sınıflandırılmaktadır. Bu *"decommodification"* diğer bir ifadeyle "kişinin refahının metadan bağımsız hale gelmesi durumu"dur.

Refah devleti modelleri üçe ayrılır. Bunlar;

- **İskandinav Modeli:** İskandinav ülkeleri olan Norveç, Danimarka, İsveç tarafından uygulanan modelde sosyal demokrasi güçlüdür, gelirden doğrudan alınan vergiler yüksektir, devlet harcamaları cömert ve kadınların ailevi sorumluluklarını karşılayıp işgücüne sevk edecek kadar kapsamlıdır.

- **Anglosakson Modeli:** Amerika, İngiltere gibi ülkeleri kapsayan modele göre; refah devleti küçüktür, evrensel birkaç sistem sunsa da sosyal güvenlik için özel sektöre büyük oranda yer açmaktadır.

- **Kıta Avrupası Modeli:** İskandinav ve Anglosakson modellerinin karışımı olarak görülmektedir. Daha sonradan bu kategoriye İspanya, Yunanistan gibi refah devletleri için Akdeniz modeli de eklenmiştir.

Andersen'in bu sınıflandırmasındaki ideal modeli İskandinav modelidir. Bu yüzden o modelle ilgili olumlu görüşlerde bulunmuştur. Diğer modelleri ise; devamlı eleştirmiştir.

Refah devleti ile ilgili olumlu görüşlerin dışında olumsuz görüşlerde bulunmaktadır. Geleneksel Marksist kesim bu kavramı eleştirmektedir. Refah devleti, Avrupa'nın sosyalist hareketin büyümesinin önüne geçmek için oluşturulan bir modeldir. Sanayileşme ile birlikte isçiler büyük önem kazanmış ancak kitleler örgütsüzdür. Bu örgütsüzlüğün örgütlü bir hal almasını önlemek isteyen sermaye kesimi bir takım haklar vererek kendilerine zarar verecek bir konuma gelmesini istememektedir ve o haklar refah devletinin temelidir. Ayrıca, refah devleti yeniden tasarlanmış ve değiştirilmiş bir liberalizmdir.

Refah devletinin kurumsallaşmasında Uluslararası Çalışma Örgütü - International Labour Organization (ILO)'nün çok büyük bir rolü olmuştur. Kuruluş

amaçları insan haklarını koruma, dünya barışı arayışı, sosyal adaletin gerçekleştirilmesi ve insanın ekonomiye üstünlüğün doğrulanmasıdır. ILO, refah devletinin gelişmesi için 1945 ve 1970 yılları arasındaki istihdam, ücret ve çalışma koşulları, sosyal güvenlik, kadın ve çocuk çalışması ve toplu çalışma ilişkileri alanındaki uluslararası sözleşmeler ve tavsiye kararlarını kabul etmiştir (Güler, 2014, s. 139).

I. ve II. Dünya Savaşları sonrasında ILO'nun kurulması kapitalist sistemin sosyalizmi ve işçi sınıfı hareketliliğini önleme çabalarının bir üründür. Berlin Duvarı'nın yıkılması sonucu iki kutuplu dünya düzenin ortadan kalkması ile ILO, işi sınıfının çıkarlarını savunan sosyalist politikalar yerine neoliberal kararlara yönelmiştir (Erdoğdu, 2007, s. 289).

Refah devletinin kurumsal yapısında sendikaların elde etmiş oldukları konumlar, işçi sınıfının kolektif kimlik geliştirmesine olumlu katkılar yaptığı için sermayenin tarafından hedef seçilmiştir. Neoliberal strateji, devleti yeniden yapılandırarak, işçi sınıfı taleplerinin politikleşme kanallarını *"ekonominin siyaseten arındırılması"* şeklinde adlandırarak geriletmeye çabalamıştır (Taştan, 2009, s. 628).

Vatandaşlık kurumunu kapitalizm sürecinin başından beri içinde taşıdığı gerilimlerin hepsi refah döneminde güçlenmiş ve patlama noktasına gelmiştir (Özkazanç, 2009/1, s. 259).

Yeni toplumsal hareketler, adalet, eşitlik ve demokrasi ilkeleri, çevrenin korunması, sosyal haklar ve yükümlülükler, ortaklaşa katkıda bulunma, ihtiyaçların ödeme gücüne göre değil de insani bir temelde ya da dünya yurttaşlığı temelinde karşılanması ilkeleri üzerine kurulan küresel bir refah devletini amaçlıyorlar (MacGregor, 2014, s. 246).

İngiltere'de Margaret Thatcher, işçi sınıfı hareketinin önünü kesmek ve sendikal hareketi bozguna uğratmak için kamulaştırılan sanayileri özelleştirdi. Thatcher'ın 1984-85 madenciler grevini etkisizleştirmesi refah devletinin kolektivist ilkelerine karşı doğrudan saldırıya geçmesine zemin hazırladı. Bu ve benzeri emek hareketlerinin başarısızlıkla sonuçlanması geleneksel refah devleti ve işçi hareketini yeni arayışlara ve örgütlenme biçimlerine yönlendirdi (Hoggart, 2014, s. 250).

Latin Amerika'da geleneksel sendikal hareketin bir nevi alternatifi olabilecek şekilde ortaya çıkan "Sosyal Hareket Sendikacılığı (SHS)" giderek yaygınlaşmaktadır. Bu sendikacılık, *"klasik sendikacılıktan emeği, üzerine pazarlık yapılan bir meta olarak değil, sosyal ve politik güç olarak görmesiyle ayrılır. Sonuç olarak işyeri dışında yeniden-üretim alanıyla ilgilenir, demokrasi ve işçilerin kontrolü üzerinde ısrarla durur"*. Toplumsal hareket sendikacılığı, çoğunlukla kadınları, göçmenleri ve dışlanmış gruplarca üstlenilen düşük ücretli, güvencesiz ve standart dışı işlerde çalışanları kapsamaktadır. Bu yaşanan gelişmeleri tam olarak karşılamasa da Avrupa'da da geleneksel sendikacılık anlayışının artık sürdürülemeyeceği ve daha geniş çaplı mücadelelere yönelmek gerektiği tartışılmaktadır (Koray, 2011, s. 305-306).

Geleneksel sendikacılık anlayışının kurallarıyla hareket etmenin zorlaşması ve sürdürülebilirliğinin kalmamasından dolayı sendikalar kendilerini yeniden yapılandıracakları bir süreci başlatacaklarıdır. Bu süreçte daha önceleri reddettikleri küreselleşme sürecinde ise yadırgamadıkları kayıtdışı çalışanların örgütlenmeleri durumu da söz konusudur. Kayıtdışı sektördeki önemli örgütsel gelişmelerin çoğu kadın işçilerle alakalıdır. Örneğin, Hindistan'da Tekstil İşçileri Birliği'nin kadın kanadından türeyen Serbest Meslek Sahibi Kadınlar Birliği (SEWA)'dir. Bu yapı, güvencesiz koşullarda çalışan kayıtdışı kadın işçilerin sorunlarını çözmeye yönelik oluşturulmuştur. SEWA çalışan yoksulların örgütlendiği, yalnızca işçi sınıfından olmayan bir örgütlenmedir (Munck, 2003, s. 128-129, 143 ve 153).

İşçi sınıfı hareketinin günümüzdeki konumlanışında yer eden unsurlardan biri de IndustriALL (Küresel Sanayi İşçileri Federasyonu)'un kurulmasıdır. Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu'nun (IMF), Uluslararası Kimya, Enerji, Maden ve Genel İşçi Sendikaları Federasyonu'nun (ICEM) ve Uluslararası Tekstil Giyim ve Deri İşçileri Federasyonu'nun (ITGLWF) üyesi olan sendikaların bir araya gelmesiyle 2012 yılında kurulan küresel sendika IndustriALL'un hedefleri şunlardır (Küresel Sanayi İşçileri Sendikası: IndustriALL Eylem Planı, 2012):

- Güçlü sendikalar inşa etmek
- Sendika üyeliğini arttırmak ve örgütlemek

- Sendikal haklar için mücadele etmek
- Güvencesiz çalışmaya karşı mücadele etmek
- Küresel sermayeye karşı sendikal gücü pekiştirmek
- Sanayi politikasını ve sürdürülebilirliği geliştirmek
- Sosyal adalet ve küreselleşme
- Kadınların katılımı için eşit haklar
- Güvenli işyerleri
- Demokrasi ve katılımcılık

2.2.2.5. Sosyal Hakların Gerilemesi

Sosyal haklar, barınma, sağlık ve eğitim gibi her insanın doğuştan sahip olduğu haklardır. Birçok devlet bunu anayasalarında kabul eder ve korunması devletin yükümlülüğünde olan esas haklardır.

Sosyal haklar, kapitalist toplumsal ilişkiler içerisinde en ileri haklar dizgesi ve yurttaşlık tanımıdır (Karatepe, 2011, s. 208). Tüm insan haklarının gelişmesinin arkasında, sınıfsal ve toplumsal mücadeleler söz konusudur. Ekonomik ve sosyal haklar da işçi sınıfının mücadeleleri sonrasında elde edilen kazanımlardır (Koray & Alev, 2002, s. 463).

Neoliberalizm koşullarında da olsa temel insan hakları konusundaki küresel duyarlılığın getirdiği sınırlı küresel denetim mekanizması gelişmiş ülkelerde az çok devreye girmektedir. Küresel sivil toplum geliştikçe, küresel iletişim arttıkça insan haklarının da izlenmesi ve denetlenmesi geçmişe göre kolaylaşmaktadır. Bu durumda karşımıza iki seçenek çıkmaktadır. Bunlardan ilki, insan haklarını bugünkü sınırlı anlam ve kapasitesine terk etmek; ikincisi ise, insan hakları anlayışının kendi içindeki devrimci potansiyelini harekete geçirecek mücadelelere yönelmek (Koray, 2011, s. 388 ve 398).

Neoliberal ideolojinin yarattığı neoliberal ekonomi politikaları sonrasında işçi kıyımları, çevre kirliliği, özelleştirmeler, ekonomik krizler neredeyse tüm ülkelerde yaşanmaktadır. Dolayısıyla bu tip sorunlara karşı toplumsal hareketlerin ortak mücadele etmesi ve uluslararası alanda ortaya çıkan bu sorunlara karşı yine uluslararası alanda karşılık vermelidir (Lelandais, 2009, s. 77).

Yeni toplumsal hareketlerin yeni sosyal hak talepleri, kimlik hareketleri ile birlikte somutlaşmaya başlamıştır. Ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yaşama katılımın din, dil, ırk, yaş ve cinsiyet fark etmeksizin tüm insanlar için eşit ölçülerde gerçekleşmesi bu hak taleplerinin ilk ayağıdır. 1990'lı yıllardan itibarense bu talepler somutlaşmaya başlamış ve yeni toplumsal hareketler tarafından da dile getirilmiştir. Örneğin, çevre haklarının korunması, sanal hakların tanımlanması, küresel vatandaşlık anlayışının benimsenmesi gibi.

2.2.2.6. Sosyal Dışlanma

Bir grup insanın yaşamakta olduğu topluluk içerisinde bireysel olarak ya da grup halinde deneyimlediği her tür dezavantajlı durumu ifade eden bir kavramdır. Genellikle göçmenler, kentli alt sınıflar ve bölgesel topluluklara dâhil olamayan diğer ötekiler arasındaki kültürel uyuşmazlıklara atfedilerek kullanılır.

Ülkelerdeki azınlık gruplarının her anlamda dışlanmasıdır. Çalışma hayatı ve sosyal hayatta bu tip insanlar toplumdan izole edilmeye çalışılır. Sosyal dışlanma gruplarının içerisine kadınlar, eşcinseller, eski hükümlüler girer. Bu kişilerin çalışma hayatına katılması çeşitli sosyal politikalarla desteklenmektedir. Örneğin, hapishane şartlarında kişilerin dış dünyaya çıktıklarında daha kolay adapte olabilmeleri adına çeşitli mesleki ya da hobi kursları almaları. Eşcinseller için ise tam bir politika olmaması bu kişileri ekonomik açıdan farklı yönlere itmekte ve kişiler seks işçiliğine yönelmektedir.

1980'lerle başlayan sosyal dışlanma ile birlikte dünyanın birçok ülkesindeki milyonlarca yoksul insan ve savaşlardan kaçan çok sayıda mülteci, Rio de Janeiro'dan Cape Town'a dek şehirlerde gecekondu mahalleleri inşa etmeye başladılar. Bu yoksul nüfus ile devlet arasında çatışmalar başladı ve sonrasında ise yeni toplumsal muhalefet hareketleri ortaya çıktı (Kalouche & Mielants, 2008, s. 229).

Bir sınıf oluşturamayan ve örgütlenemeyen sosyal dışlanmışlar, geçmişte olduğu gibi sistemi kökünden değiştirecek bir siyasal devrim tehdidi oluşturmamakla birlikte toplumsal düzene yönelik bir tehdit olarak görülmektedirler (Gökçeoğlu Balcı, 2007, s. 16).

Smith'e göre; toplumun siyasal yaşamının dışında kalan sosyal dışlanmaya maruz kalmış bireyler ve gruplar, içinde bulundukları durumdan dolayı tüm toplumu suçlamakta ve topluma karşı kin duymaktadırlar. Dolayısıyla bu durumdaki kesimler düzen karşıtı eylemlere başvurmaktadır. Başlangıçta Fransa'da ve ABD'de sosyal dışlanma paradigması ahlaki değerlerle ve toplumsal düzenle ilişkilendirilmiştir. Bu söylemle dışlanmış ve sınıfaltı kalmış kentli kesimler ön plana çıkmıştır. Böylece sosyal dışlanmaya ilişkin tartışmalarda sosyo-ekonomik yapıda yaşanan değişimlerden çok toplumsal davranış kalıpları ve değerlerde yaşanan dönüşümler ön plana çıkartılmıştır. Sosyal dışlanma kavramı 1990'lı yılların başından itibaren bir değişime uğrayarak beraberinde artan bir ilgi oluşturmuştur. ILO'nun sosyal dışlanmayı küreselleşme sürecinde gelişen toplumsal eşitsizliklerle açıklaması ile birlikte sosyal dışlanmanın salt ekonomik verilerle ve bireyci yoksulluk yaklaşımıyla açıklanamayacağı anlaşılmıştır. Yoksulluğu kapsayan ve toplumsal refahın bir parçası olan sosyal dışlanma kavramı, neoliberal politikalar aracılığıyla zayıflatılan sosyal politika anlayışının temel unsurlarındandır. Günümüzde sosyal dışlanma, AB Sosyal Politikası içinde yer alıyor ve sosyal dışlanmayla mücadele günümüzün en önemli tartışma konularından biridir (Güler, 2014, s. 145-146).

Sosyal dışlanma, 1968 Hareketi'nden itibaren yeni toplumsal hareketlerin bir gerekçesi olmuştur. 1968 Hareketi de sosyal dışlanmanın tüm biçimlerine bir karşı çıkış niteliği taşımaktadır. Kimlik hareketleri incelendiğinde sivil hak hareketlerinin siyasal dışlanmayla başlayarak işgücü piyasalarından ve sosyal refah hizmetlerinden dışlanmaya vurgu yaptığı anlaşılmaktadır. Feminist hareket ile cinsel kimlik hareketlerinin odak noktası toplumun günlük olağan yaşam biçimlerinden dışlanmadır. Barış hareketi ile savaş karşıtı hareket, ekonomik ve siyasal çıkarların gerçekleştirilmesi adına insan haklarının ihlal edilmesini çıkış noktası olarak almaktadır. DSF ve sermayenin küreselleşmesine karşı girişilen eylemler, 1968 Hareketi ile benzer şekilde tüm sosyal

dışlanma biçimlerine tepki olarak etkinliklerini geliştirmişlerdir. 2008 Küresel Ekonomik Krizi sonrasında yaşanan yeni toplumsal hareketler Arap Baharı hariç ekonomik sorunlar nedeniyle ortaya çıkan dışlanma biçimlerine karşı çıkmışlardır. Arap Baharı'ndaki tepki ise daha çok siyasal dışlanmaya yöneliktir. Sosyal dışlanmanın yeni toplumsal hareketler üzerindeki etkisine en güzel örneklerden biri ise, 2005 yılının sonunda Fransa'nın Paris banliyölerinde yaşanan eylemlerdir. Artan yoksulluk, maddi yetersizlikler, barınma sorunları, sağlık hizmetlerine ve eğitime erişememe gibi sorunlar banliyö eylemleri sonrasında ortaya çıkan sosyal dışlanma unsurlarıdır. (Güler, 2014, s. 148).

2.2.3. Yeni Toplumsal Hareket Biçimleri

Yeni toplumsal hareketler, ulusal, bölgesel ve küreselleşme etkisiyle de uluslararası olarak yaşanmaktadır. Bunun sebebi artık toplumsal kutuplaşmanın yalnız ülkeler arasında değil aynı ülke içinde, aynı kentte, aynı sokakta ortaya çıkmasıdır (Koray, 2011, s. 82).

Ulusal, bölgesel ve uluslararası toplumsal hareketlerin kendilerine özgü tarihlerinin oluşmasında geçmiş dönemleri sırasında işçi sınıfının refahını düşünerek hareket etmelerinin önemli bir yeri vardır (Tilly, 2008, s. 24).

Küreselleşme ile birlikte geleneksel solun (emek hareketinin) yaşadığı dönüşümden yeni toplumsal hareketlerin örgütlenmeleri de etkilenmiştir. Seattle ve sonrası yaşanan değişimde, örgütlerin yereldeki örgütlülüğünün dışında küresel olarak kurdukları bağlantılar, ağlar aracılığıyla doğrudan oluşturulan demokrasi, taban katılımı ve yatay koordinasyon gibi değerler geliştirildi (Yıldırım, 2013, s. 113-114).

Yeni toplumsal hareket biçimleri şunlardır; ulusal hareketler, bölgesel hareketler ve uluslararası hareketler.

2.2.3.1. Ulusal Hareketler

Ulusal hareketler, bir ülkede başlayıp daha sonra başka ülkelere de yayılan ve başka ülkelerdeki yeni toplumsal hareketlerle etkileşime girerler. Bu nedenle zamanla uluslararası alana da seslenmeye başlarlar. Ulusal hareketlerin küreselleşme etkisi ile uluslararası alana da yönelmeye başlaması ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel

sorunların birbirleriyle benzerlik göstermeleri sonucunda yaşanmıştır. 1968 Hareketi ile birlikte ilk kez yeni toplumsal hareketlere etki etmiştir. Fransa'da başlayarak tüm dünyaya yayılarak uluslararası bir hareket halini almıştır. Bunun dışında pek çok örnek bulunmaktadır. Örneğin, Amerika'da siyahilerin başını çektiği kimlik temelli sivil hak hareketleri, Polonya'daki Gdansk Tersaneleri eyleminin ulusal düzeyde başlayıp küresel etkiler yaratması, Fransa'da ulusal düzeyde örgütlenmiş Banliyö Eylemleri gibi. Ayrıca, 2008 Küresel Ekonomik Krizi sonrasında Tunus'ta, Mısır'da, Libya'da, Yunanistan'da, İspanya'da ve ABD'de yaşanan eylemler bu grup içerisinde değerlendirilebilir (Güler, 2014, s. 153-154).

2007'de harekete geçen "Amerika Sosyal Forumu (USSF)" da sosyal forum süreci sırasında gerçekleştirdiği etkinliklerle ulusal düzeyde tabandan örgütlenmelere güzel bir örnektir (Yıldırım, 2013, s. 133).

2.2.3.2. Bölgesel Hareketler

Bölgesel düzeyde örgütlenmek isteyen yeni toplumsal hareketler, sosyal forum biçiminde gelişme gösteren ve DSF'yi takip eden süreçte başlatmıştır. Bu süreç esnasında 2001'de Afrika Sosyal Forumu, 2002'de Avrupa Sosyal Forumu (ASF) ve 2003'de Asya Sosyal Forumu ilk toplantılarını gerçekleştirmiştir (Yıldırım, 2013, s. 126).

ASF, Avrupalı hareketlerin işbirliğine dayanan ve DSF ilkeleri uyarınca toplanan kıtasal forumlardan biridir. İlk olarak 2002'de İtalya (Floransa)'da, ardından 2003'de Fransa (Paris)'da, 2004'te İngiltere (Londra)'de toplandı. Ardından iki yılda bir yapılarak, 2006'da Yunanistan (Atina)'da, 2008'de İsveç (Malmö)'te ve 2010'da Türkiye (İstanbul)'de toplanmıştır. Finans İşlemlerini Yurttaşlara Yardım Edebilmek Amacıyla Vergilendirme Kuruluşu (Association for the Taxation of Financial Transactions and for Citizens Actions - ATTAC) ilk forumlarını gerçekleştirmesinde önemli rol oynamıştır. ASF'nin amacı; devletlerin ve ona bağlı yapıların sınırlarını belirlediği kurumsallığın dışına çıkarak, tabana dayalı ve hareketlerin biçimlendirdiği bir süreçle *"Avrupa'yı yeniden kurmak"*dır (Yıldırım, 2013, s. 135,136 ve 148).

ASF, emperyalizme, sermaye baskısına ve neoliberalizme karşı çıkan bütün sivil toplum örgütlerinin ve toplumsal hareketlerin katılabileceği açık bir alandır. Toplumsal

sorunları ortadan kaldırmak için teorik ve pratik uyumlukla beraber hareket eden mücadele yöntemlerinin geliştirmektedir (Güler, 2014, s. 152).

Asya Sosyal Forumu, Hindistan'ın Hayradabad kentinde ilkini (2003) ve yine Hindistan'ın Mumbai kentinde ise ikincisini (2004) gerçekleştirdiği toplantılarıyla çok sayıda toplumsal hareketi, muhalif örgütlenmeleri ve sivil toplum örgütlerini Asya-Pasifik bölgesinden bir araya getirmiştir. Forum, ikinci toplantısından sonra DSF ile birleşerek "Dünya Sosyal Forumu-Hindistan" adıyla anılır (Güler, 2014, s. 153).

Afrika Sosyal Forumu, 2001 yılında Porto Alegre'de düzenlenen ilk DSF toplantısından sonra, bu toplantıda belirlenen ilkeleri kendisine eksen alarak *"başka bir Afrika mümkün"* sloganıyla toplanmaya başlamıştır. Afrika Sosyal Forumu toplantıları sırasıyla 2002 yılında Bamako'da (Mali), 2003 yılında Adis-Ababa'da (Etiyopya), 2004 yılında Lusaka'da (Zambiya), 2005 yılında Conakry'de (Gine) ve 2008 yılında Niamey'de (Çad) düzenlenmiştir. Afrika Sosyal Forumunun amaçları ve hedefleri şu şekilde sıralanmaktadır (Güler, 2014, s. 152-153):

- Afrika'daki toplumsal hareketlerin birbirleriyle ve DSF ile olan ilişkilerini geliştirmek
- Neo-liberal küreselleşme sürecinin Afrika toplumlarında yarattığı ekonomik, sosyal ve siyasal tahribatı gözler önüne sermek
- Ekonomik, sosyal ve siyasal yeniden yapılanma için gerekli taktikleri ve stratejileri geliştirmek
- Vatandaşların siyasal katılımların arttırmaya yönelik faaliyetlerde bulunmak.

Latin Amerika Sosyal Forumu (LASF), Latin Amerika halkları arasında dayanışmanın sağlanması amacıyla 2008 yılında Latin Amerikalı bir grup aktivist tarafından kurulmuştur. Forum, küreselleşme sürecinde Latin Amerika ülkelerindeki sendikaları, öğrencileri, siyasi örgütleri, dayanışma örgütlerini, gazetecileri, sanatçıları ve diğer aktivistleri bir araya getirmeyi hedeflemektedir. Forum, yıllık toplantılar yerine

daha dar kapsamlı ama sürekli toplantılar yapmakta ve faaliyetleri internet üzerinden de takip edilebilmektedir (Güler, 2014, s. 153).

2.2.3.3. Uluslararası Hareketler

Uluslararası birlik ve küresel çapta protestoların düzenlemesi 1848 Avrupa Devrimleri'nden başlayarak Rusya'nın 1917-1918'deki devrimine ve 1968 Hareketi'ne dek bu mücadeleler uzun zamandan beri küresel çapta gerçekleşmektedir (Kalafatoğlu Tağ, 2013, s. 150).

Neoliberal küreselleşme karşıtı hareketler, yerel unsurlardan faydalanan fakat eylemi uluslararası düzlemde gerçekleştirmeyi hedefleyen hareketlerdir. Örneğin, DSF (2001) ve Avrupa Sosyal Forumu (2002) düzenledikleri forumlarla dünyanın çeşitli yerlerinden gelen delegeleri ile birlikte siyasi ve sosyo-ekonomik sorunlar tartışılarak ortak bir eylem oluşturulmaya çalışılmaktadır (Lelandais, 2009, s. 80).

Küreselleşme sürecinde sermaye çalışmalarını IMF, Dünya Bankası ve WTO gibi kurumlar ile uluslararası çapta yürütmüştür. Bu süreçte sermaye sınıfının karşısında emek sınıfının kendisini küresel düzeyde temsil edebilecek bir platformunun olmayışı ciddi bir eksiklik yaratmıştır. Burada devreye giren DSF, sermaye desteklisi uluslararası örgütler karşısında uluslararası bir yeni toplumsal harekettir (Güler, 2014, s. 149).

Charles Tilly'e göre yeni toplumsal harketlerin uluslararası nitelik kazanması şu koşullara bağlıdır (Tilly, 2008, s. 238):

- Uluslararası güç ağlarının ve onları bütünleyen organizasyonların sürekli gelişmesi ve etkisi: finans ağları, ticari birlikler, çok uluslu şirketler, uluslararası devlet ve düzenleme kurumları, kıtalararası hukuk girişimleri
- Bu ağların damgalanmaya, bozulmaya, boykotlara veya devlet düzenlemesine maruz kalması
- Bu uluslararası ağların refahlarını olumduz yönde etkilediği çok yaygın nüfuslar arasındaki bağlantıların genişlemesi

- O nüfusları birbirine baağlamakta ve eylemlerini koordine etmekte uzmanlaşmış örgütlerin, aracı kişilerin ve politik girişimcilerin sayısının artması

- Uluslararası ölçekte en azından bir parça demokrasinin tesis edilmesi: uluslararası devlet kurumları ile vatandaşlar aradında görece geniş, dayanışmaya dayalı ve koruyucu ilişkiler.

DSF, sosyalistleri, anarşistleri, çevrecileri, feministleri, çiftçi ve üretici örgütlerini, öğrenci gruplarını, göçmenleri ve mültecileri bir araya getirmiştir. Bu sosyal forum süreci "çoklukta birlik" anlayışıyla birlikte öğrenme ve direnişin yeni yollarını aramaktadır (Yıldırım, 2013, s. 127).

Sosyal forumlar başlangıçta bir "anti Davos" niteleği taşısa da daha sonraları forumlar Davos tplantılarından farklı tarihlerde organize edilmeye çalışılmıştır. DSF, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'nün ekonomik zirvelerine alternatif olarak hayata geçirildi ve farklı bölgelerde alt forumlarını üretti. Bu forumların ortaya çıkışı, farklılıklara, öz-yönetim etkinliklerine, işbirliğine ve hiyerarşi yerine yataylığa ve birlikte öğrenmeye dayanan bir politik kültürü yarattı (Yıldırım, 2013, s. 122 ve 126).

DSF, çeşitlilik ve bağımsızlık ilkeleri çerçevesinde yerelden küresele yüzlerce toplantı düzenlemiştir. İncelenen konular; insan hakları, sosyal ve ekonomik adalet, bilgi teknolojilerinin toplumsallaştırılması, yerel egemenlik ve haklar, uluslararası demokratik düzen, çeşitliliğin ve çevrenin korunması, barış ve sivilleşme, iletişim ve medya hakları, etik ve dini değerler, sanat ve direniş kültürü (Güler, 2014, s. 151).

2.2.4. Yeni Toplumsal Hareketlere Örnekler

Yeni toplumsal hareketler çeşitli konular üzerinden örneklendirilmektedir. Bunlar; ekoloji hareketi/çevreci hareketler, anti-atom enerjisi hareketi, küreselleşme karşıtı hareket/alternatif küreselleşme hareketi, barış hareketi/savaş karşıtı hareket/pasifizm, kadın hareketi/feminizm ve cinsel kimliklere dayalı hareketler/LGBT hareketi'dir.

2.2.4.1. Ekoloji Hareketi/Çevreci Hareketler

Ekoloji, canlıların hem kendi aralarındaki hem de çevreleriyle olan ilişkilerini tek tek veya birlikte inceleyen bir bilim dalıdır.

İnsanoğlu dünyanın kuruluşundan bu yana çevre kaynaklarını tükenmez kaynaklarmış gibi kendi çıkarı için kullanmıştır. 20. yüzyıl sonrası sanayinin gelişimi ile birlikte çevre kaynakları gelişmiş ülkeler tarafından telafi edilemeyecek şekilde sömürülmüş ve sonrasında kirlenmeler meydana gelmeye başlamıştır. Dereler, fabrika atıkları ile kirlenmiş ve dere yataklarında artık kirli ve boyalı atık sular akmaya başlamıştır. Atıklar çeşitli felaketlere yol açmış fabrika atıklarından yüzlerce insan ölmüş ya da zarar görmeye başlamıştır. Ekoloji hareketi ise, insanoğlunun dünyayı yaşanmaz bir hale getirmemesi amacıyla çözümler üreten ve eyleme geçen bir yeni toplumsal harekettir.

Endüstri Devrimi ve modernizm sonrası oluşan dünyadaki hâkim görüş doğal kaynakları aşırı derecede kullanarak, kirleterek ve tüketerek insan dâhil tüm canlıların geleceğini tehlikeye atmaktadır. Modern Batılı toplumlar doğa ile uyum içerisinde yaşamak yerine; doğanın üzerinde tam bir denetim ve egemenlik kurmak istemektedirler. Bu yüzden *"endüstri, insanlığın elinde doğa zenginlikleri üzerinde egemenliğini kurması için güçlü bir araçtır"* (Sezer B. , 2015, s. 77-78).

Günümüz dünyasının küresel problemlerinden birisi de ekolojik problemlerdir. Ekolojik problemler sanayileşme ve nüfus artışıyla doğrudan ilişkilidir. Çünkü 20. yüzyılda sanayileşmenin yoğun biçimde arttığı ve teknolojik araçlarla beraber seri üretimin zirveye çıkmasıyla çevrenin kirletilmesi yükselişe çıktı (Özkul, 2009, s. 176).

Kapitalizm çevre düşmanı ve dünyayı insanlar için katlanılmaz hale getiren bir sistemdir. Doğa sermayenin işine yaradığı sürece kendilerini "çevreci" olarak göstereceklerdir. Günümüzde doğanın dengesinin bozulması sonucu sellerin yıkımlara, ölümlere sebep olması, "küresel ısınma"nın, çölleşmenin yaşanmasının sorumlusu kapitalistlerin kapitalist düzendeki para hırsıdır. İstedikleri kadar yakalarına yeşil yapraklar takarak, çevreci görünmeye çalışsalar. Kapitalistler, kirli yüzlerini, kanlı ellerini yeşil yapraklarla örtemezler (Kurtuluş, 1998, s. 7).

İnsan etkinliklerinin doğal çevre ve insan sağlığına verdiği tahribat, toplum için bir şeyler yapmak isteğinde olan bireyleri hareketlendirir. İnsan etkinlikleri sonucunda doğal çevre ile insan arasındaki uyum bozulmakta ve tüm canlıların ortak olarak kullandıkları atmosfer içerisinde yaşamak zorlaşmaktadır. Bütün bu olumsuz süreci reddeden bireyler tüm bu yaşananlara karşı tepki duyarlar. Ancak çoğu kez bu tepkiler tahribat geri döndürülemez bir aşamadan sonra gerçekleşir ve bu tepkiden ziyade bir hayıflanma halini alır (Uyar, 2003, s. 133).

Çevreci hareketler, çevre problemlerine karşı devletlerin gerekli önlem almadıklarına karşı tepki olarak doğmuştur. Örneğin, Amerika'da 1969 yılında kurulan "Yeryüzü Dostları Derneği", 1994 yılında İngiltere'de anti-road (yol karşıtı) protestoları ve ağaçları koruma amaçlı olarak M11 motor yolunu durdurma girişimleri. Ayrıca, 1980'li yıllardan beri Yeşiller Partisi birçok ülkede çevre konularının politik gündeme girmesi için çaba harcamıştır (Giddens, 2000, s. 542).

Çevreci önemli örgütler 1967 ile 1973 yılları arasında kuruldu. Bunlar; Friends of Earth (Dünya Dostları); lobi faaliyetleri yürütüyor, The National Resources Defence Council (Ulusal Kaynakları Koruma Konseyi - 1969); eğitim programlarını ve yasa tasarılarını üstlenip hazırlıyor, Greenpeace (Yeşil Barış - 1971) ise; şiddet içermeyen doğrudan eylemler düzenliyor (Lee, 1999, s. 247).

Greenpeace'in Rainbow Warrior (Gökkuşağı Savaşçısı) gemisi, 1985 yılında Fransa'nın güney pasifikte nükleer deneme yapmasını protesto ederken Yeni Zelanda Limanı'nda Fransız Gizli istihbarat ajanlarınca batırılmıştır. Rio de Janeiro'da toplanan (1992) Birleşmiş Milletler Dünya Zirvesi medyanın ilgisini çekmesine rağmen çok uluslu şirketlerin ticari kaygılarından dolayı yeterli olamamıştır (Giddens, 2000, s. 542).

Türkiye'de, birbirleriyle etkileşim, iletişim ve dayanışma içinde olan yaklaşık 40 tane çevre derneği, inisiyatifi ve platformu bulunmaktadır. Örneğin, Akdeniz Çevre Platformu (AKÇEP) altında yer alan Doğu Akdeniz Çevrecileri (DAÇE), Batı Akdeniz Çevre Platformu (BAÇEP), Karadeniz Çevre Platformu (KARÇEP) ve Marmara Çevre Platformu (MARÇEP) gibi (Uyar, 2003, s. 137,138 -142).

Günümüzde hem küresel hem de yerel çapta çevreci hareketlerin başını çeken ve dünya kamuoyu tarafından da en bilinen örgüt "Greenpeace" resmi adıyla ise "Uluslararası Greenpeace Çevre Vakfı"dır. Çeşitli ülkelerde nükleer silahlar ve enerji, iklim, toksik maddeler, biyoçeşitlilik ve genleriyle oynanmış organizmalar gibi alanlarda etkili kampanyalar yürüten *"Greenpeace, 1971'de ABD'nin Alaska'nın doğusunda yaptığı atom bombası denemelerine karşı Kanada'dan kiralık bir tekneyle denize açılan bir avuç insanın çabasıyla doğmuştu"*. İdari merkezi Malta'da olan "Greenpeace Akdeniz Ofisi (1995)"nin dışında buraya bağlı olarak Türkiye/İstanbul, Lübnan, İsrail ve Malta gibi ülkelerde de ofisi bulunmaktadır. Dünyada 24 ulusal ve 4 bölgesel olmak üzere toplam 40 ofisi olan ve bağışlarla ayakta kalarak 101 ülkeden 3 milyona yakın destekçisi var. *"Greenpeace, bağımsızlığını devam ettirebilmek ve çevre sorunlarının üzerine özgürce gidebilmek için hiçbir şirket, endüstri, siyasi parti veya devletten bağış kabul etmez"* (Keskin, 2003, s. 99-101).

"Çevre hareketinin tarihinde, yok sayılmak, alay edilmek, şiddetle sindirilmeye çalışılmak, işçilerle ya da toplumun başka kesimleriyle karşı karşıya getirilmek, medya ve reklam kampanyaları ile gerçek hedeflerin saptırılması ve daha birçok saldırı yer alıyor" (Keskin, 2003, s. 103).

Greenpeace eylemcilerine yöneltilen suçlamalar ise, *"siz Türkiye'yi geri bırakmaya çalışan dış güçlerin oyununa geliyorsunuz"*, *"bu eylemleri burada yapacağınıza şu ülkede yapsanıza"* şeklinde oluyor. Bir müddet sonra ise, Greenpeace gönüllülerine hak vererek *"Greenpeace bu tür çevre eylemlerini dünyanın her yanında yapıyor, sadece Türkiye'de değil"* türünde destek açıklamaları televizyon programlarına katılan konuklar tarafından dile getiriliyor (Keskin, 2003, s. 105).

Greenpeace'in yürüttüğü mücadelelerinden biri de, Sinop Gerze'ye kurulması planlanan kömür santraline karşı yürütülen mücadeledir. Bu eylem için 17 Nisan 2003 tarihinde İstanbul Bozdoğan Kemeri'ne "Özilhan Bizi Hasta Etme, Kömürden Vazgeç!" yazılı bir pankart asıldı. Böylece termik santrali kurmayı amaçlayan Anadolu Grubu başkanı Tuncay Özilhan'a yönelik tepkiler dile getirildi. Greenpeace'in kurulması istenen bu santralle ilgili doğal çevreye ve insan sağlığına zarar verebileceğine ilişkin bir araştırması da bulunmaktadır (Tuncay Özilhan bizi hasta etme, kömürden vazgeç!, 2013).

Çevre hareketlerinin üzerinde durduğu talepler, ekonomik tabanlı olmayan, siyasal iktidarı hedef almadan ekolojik dengeyi gözetmeyi amaçlayan taleplerdir. Ancak var olan çevre düzenini korumak için teknolojik gelişmelerin yarattığı tahribata izin vermediklerinden genelde yerel ve uluslararası hükümetlerin hedefi haline gelirler. Harekete yönelik tepkiler gelişmeye ve ilerlemeye kapalı oldukları yönündedir. Bu eleştirinin haklı olduğu kısım ise, o dönem var olan çevre düzenin bozulmaması için endüstriyel gelişmeden feragat edilmesinde bir mahzur görmemeleridir. Hareketin sahip olduğu değer olan "doğa ile barışık yaşam" prensibi yeni bir değer değildir. Tarihsel ilerici birikimin bir ürünü olarak oluşmuş ancak modernizm sonucu oluşan tüketim çılgınlığı sonrası çevrenin tahrip edilmesinde bir mahsur görülmemiş ya da önemsenmemiştir. İdeolojik olarak modern sanayi toplumunun çizgisinden uzak olarak, bireyin yaşadığı dünyayı ve çevreyi yaşanılmaz kılacak devlet uygulamalarıyla mücadele etmektedir. Bunun için gerekli olacak karar alma mekanizmalarında çoğulculuğu hedef alarak temel çıkarları olan ekolojiden taviz vermezler. Savundukları özgürlükçü anlayış gereğince sadece yaşadıkları dar alana saplanıp kalmadan uluslararası süreçlere de müdahil olurlar. Bu yüzdende ülkelerin ekonomik açıdan büyümelerine karşıdırlar. Çünkü her ekonomik büyüme beraberinde daha fazla yeşil alan ve üzerindeki yaşam alanlarının tehlikeye girmesi demektir. Örgütlenme biçimleri, hiyerarşik parti yapılarından farklı olarak esnek haldedir. Herhangi bir üyelik gerektirmeden bir çevre eylemine destek verilip günlük rutine geri dönülebilinir. Olabildiğince kendilerini hükümetten uzak olarak konumlandırırlar ancak kamuoyu etkisini de arkalarına alarak hükümetin "yeşil düşmanı" politikalarına karşı dururlar. Medyada dikkat çekmek için mizahi unsurları da kullanarak çok çeşitli eylemler gerçekleştirirler. Aktörler ise, iktidar baskısına ve onun yönlendirmesindeki medyaya karşı bireysel özgürlüğü ön plana çıkararak inandıkları ekolojik ilkeleri savunmaktadırlar. Bu gruplar toplumun özellikle hizmet sektöründe yer alan eğitimli iş gücünü temsil etmektedirler.

2.2.4.2. Anti-Atom Enerjisi Hareketi

Anti-Atom enerjisi hareketi; ekolojik endişelerden dolayı ortaya çıkan ve savaş karşıtlığı gibi başka alanlarla da ilişkili bir harekettir. Nükleer silahların tahrip edici potansiyeli nedeniyle savaş karşıtı hareketler bu alanla ilgilenir. Atom enerjisi ekonomik

açıdan hükümetlere cazip gelsede bunlara karşı çıkma mücadelesi nükleer santrallerde meydana gelen kazalarla birlikte hayata geçmiştir.

Anti-atom enerjisi hareketinde yer alanlar nükleer enerji tehlikesi için; *"Radyoaktif atıklarla ve nükleer kaza tehdidi altında yaşamanın bir seçenek olmadığını ve kimsenin bunu dayatma hakkına sahip olmadığını ve kuşaklar boyu sakatlıklara yol açabilecek radyasyon tehlikesi ya da anne sütüyle bebeğe bile geçebilen zehirli kimyasalların sessiz dehşeti"* (Keskin, 2003, s. 96 , 98)'nin yaşanabileceğine dair uyarıda bulunuyorlar.

Atom enerjisi karşıtı hareketin Türkiye'deki başlangıcı burada kurulmak istenen bir nükleer santral çalışmalarına karşı başlatılan tepki sonrasında doğmuştur. Türkiye'de 1970 yılından itibaren nükleer santral kurma girişimlerinde bulunulmuştur (Akkuyu Nükleer Güç Santralı Projesi - ÇED Başvuru Dosyası, 2011).

Türkiye'de nükleer enerji tehlikesine karşı yapılan eylemler Akkuyu Nükleer Santral Projesi sonrasında da devam eder. Örneğin, *"Hiroşima'ya atom bombası atılmasının 60. Yıldönümünde eylemler ve stand faaliyetleri örgütleyen Nükleer Karşıtı Platform, İstanbul'da birkaç günde 10 bin imza"* toplanır (Karakaş, 2005, s. 27).

Nükleer enerji santrali kurulmasına karşı yürütülen mücadele hükümetler/şirketler ile nükleer enerji karşıtı yeni toplumsal hareketler arasında devam edecektir.

Nükleer karşıtı hareket talepleri gereğince, hükümetleri, uluslararası şirketleri ve enerji piyasasını karşısına almaktadır. Çünkü sanayileşmenin bir sonucu olarak oluşan enerji tüketimini karşılayabilmek için gerekli görülen enerjinin nükleer enerji santrallerinden temin edilmesinin yarattığı tehlikeye dikkat çekmektedirler. Bu tavırlarıyla mevcut durumu koruyarak teknolojinin bu alandaki gelişmesine karşı çıkmaktadırlar. İdeolojik olarak sivil toplum çalışmalarını ön plana çıkarır. Böylece nükleer enerji kullanımının tehlikesine ve sonrasında oluşabilecek olası bir nükleer facianın yaratabileceği kaosa dikkat çekmektedir. Özgürlükçü yapısından dolayı bu karanlık tablonun bireylerin yaşamları üzerinde ne derece etkili olduğunu göstermektedir. Örgütlenme biçimi, merkezden gerçekleşen değil bireylerin belli gruplar arasındaki

organizasyonları şeklindedir. Nükleer santrallerin ülkelerine ya da başka bir ülkeye kurulmasını istemeyen protestocular istedikleri gibi bu protestonun bir parçası olabilirler. Hükümetin nükleer konusunda aldığı ya da alacağı kararlara medyanın dikkatini de çekerek müdahale ederler. Bunun için kamuoyunun dikkatini çekerek olası bir nükleer felaketin doğa ve insan hayatının nasıl mahvedebileceğini gösteren resimler, dövizler ve pankartlar kullanırlar. Aktörleri, toplumun ağırlıklı olarak eğitimli kesimini kapsayan ve içerisinde atom/atom enerjisi gibi teknik bilgi gerektiren bilimsel çalışmalarda yatkınlığı olan kesimi kapsamaktadır. Bu kesim nükleer enerjiyi savunan iktidarların ve şirketlerin baskılarına karşı alternatif olarak "temiz enerjiyi" savunmaktadırlar.

2.2.4.3. Küreselleşme Karşıtı Hareket/Alternatif Küreselleşme Hareketi

Küreselleşme karşıtı hareket/alternatif küreselleşme hareketi; küreselleşmeye karşı olmayan fakat bu küreselleşmenin neoliberal kapitalizm çerçevesinde değil çevre, eşitlik ve insan haklarına saygı çerçevesinde var olmasını savunur. Bu akımın savunucuları genellikle sol ideoloji etrafında şekillenen, anti-milliyetçi ve iyi bir eğitim almış kişilerdir. Talepleri; uluslararası etkileşimin artması ancak aynı doğrultuda insan hakları, eşitlik ve ekolojik düzen gibi konularda da ilerleme kaydedilmesidir. Hareketin etkisi Latin Amerika'dan başlayarak Avrupa ve Türkiye'ye kadar uzandı.

Hareket; küreselleşmenin bizatihi kendisine karşı olmayan, küresel sistemin emperyalist ve kapitalist yapısına karşı küresel boyutta organize olup küresel eylemler düzenleyen alternatif bir küreselleşme hareketi olarak tanımlanmaktadır (Akpınar, 2011, s. 18).

Küreselleşme karşıtı hareket, binlerce gösterici ile DTÖ'nün Seattle'deki toplantısını (Kasım 1999) engelleyerek küresel kapitalizm karşısında sembolik bir başarı kazanarak küreselleşme karşıtı protestoların öncüsü olur (Şen, 2012, s. 139).

Küreselleşme karşıtlığı, ilk kez 1999 yılında Seattle'da çıktıysa da, fikrin oluşması 1980'li yılların ortalarıyla 1990'lı yılların başında Meksika'da başladı. Neoliberalizm karşıtı görüşlerini internet üzerinden dünyaya yayan ve barışçı taktiklerle Meksika hükümetine halkın sorunlarını gösteren Zapatistalar'ın lideri Subcommandante Marcos, küreselleşme karşıtlığının fikren kurucusudur (Özerengin, 2001, s. 34).

Küreselleşme karşıtları kendi içlerinde üç gruba ayrılır. Bunlar; "beyaz tulumlular"; beyaz tek tip giysi giyen, ağızlarını da beyaz bantlarla kapatıp, *"kapitalizmin insanları nasıl suskunluğa mahkûm ettiğini"* simgeliyorlar. Eylemlerde pasif tavır alarak, polisin olduğu yerlerde yerlere yatıyorlar. "Siyah ve Kırmızı Blok"; her tür sol akımla anarko-sosyalistler içlerinde yer alıyor. Tüm eylemlerin en kalabalık grubu olan bu grup iki renkli bayrak taşıyarak yerine göre aktif veya pasif tavır alıyor. "Siyah Blok"; genel olarak anarşistler, Troçkistler ve Avrupa solunun dışında kalan eylemci sol gruplardan oluşuyor. "Siyah Blok"u oluşturanların oranı, tüm diğerlerine göre çok düşük. *"Sizin bazı yersiz davranışlarınız hepimizi bağlıyor, sizin yüzünüzden adımız teröriste çıkıyor"* diyen diğer grupların tepkilerini de çekiyorlar. Bu üç ana grubun dışında kalanlar; alternatif müzik yapan gruplar, eşcinsel ve feminist bloklar, yeşillerle militan çevreci gruplar. Ayrıca punklar, protest rock grupları, palyaçolar, jonglörler ve hiçbir kategoriye girmeyenler/giremeyenler de küreselleşme karşıtı eylemlere katılıyor. Ancak küreselleşme karşıtlarının hepsinin üzerinde ortaklaştığı üç slogan var. Bunlar; *"Başka Bir Dünya Mümkün"*, *"Avrupa Kalesi'ni Yıkalım"* ve *"Direnişi Küreselleştir"*. Farklı ülkelerdeki eylemcilerin kendilerine özgü sloganları da var. Ancak uluslararası protesto gösterilerinde her grup, bu üç ortak sloganı içeren döviz ve pankartları taşıyor. "Siyah Blok"un dışında kalan tüm gruplar polisle yaşadıkları çatışmanın ardından, *"Artık şiddet yok!"* sloganı atıyor (Özerengin, 2001, s. 36).

Küreselleşme karşıtı hareket beli bir dönem yavaşlamış olmasına rağmen varlığını devam ettirmiştir. Örneğin, "Wall Street'i İşgal Et Hareketi" (2011). *"Mısır ve Tunus'taki halk ayaklanmalarından ilham alan "Wall Street'i İşgal Et" hareketi, en zengin %1'in küresel ekonominin kurallarını nasıl yazdığını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır"* (Şen, 2012, s. 139).

"Liberal demokrasinin daha ileriye götürülerek geniş bir tabana yayılmış, hiyerarşisiz ve katılımcı bir radikal demokrasinin uygulanması çabası" küreselleşme karşıtı hareketlerin ortak paydasını oluşturmaktadır. Bu tür hareketler düzeni değiştirmek yerine ehlileştirmeyi tercih ederler. Bu yüzden bu tür hareketleri sivil itaatsizlik olarak adlandırmak daha doğru olur. *"Sivil itaatsizlik hareketi, sistemin meşruluğunu reddetmemekte; tam tersine, sistemin temel ilkelerine atıfla kendini haklı göstermekte ve*

bu ilkelere uyulmasını talep etmektedir" (Şen, 2012, s. 141). Ancak, "Wall Street'i İşgal Et Hareketi" sivil itaatsizliğin liberal açıklamalarının da ötesine geçmiştir.

Türkiye'de küreselleşme karşıtı hareket, Küresel Barış ve Adalet Koalisyonu (Küresel BAK - 2003); savaş karşıtlığı, küresel sisteme muhalefet, ekolojik dengeyi savunma gibi amaçlara sahiptir. Bu amaçlar doğrultusunda gerçekleştirdiği eylemlerle de yeni toplumsal hareketlere yardımcı olacak faaliyetlerde bulunmaktadır. *"Küresel BAK kuruluşundan beri Dünya Sosyal Forumu, Avrupa Sosyal Forumu ve Akdeniz Sosyal Forumlarının, Dünya Savaş Karşıtı konferanslarının bir parçası olmuştur"* (Önen, 2005, s. 83).

Küreselleşme karşıtı hareketin talepleri, küreselleşemeye karşı çıkmadan neoliberalizm koşullarındaki küresel emperyalist ve kapitalist saldırganlığı durdurmak ve uluslararası etkileşimi arttırarak insan hakları, çevre bilinci, eşitlik gibi konularda ön plana çıkmaktır. İdeolojisi, milliyetçilik karşıtı ve sol görüşü temel alan bir ideolojidir. Örgütlenme biçimleri, hiyerarşisiz, katılımcı ve sivil itaatsizlik eylemleri şeklindedir. Aktörleri, kendi içlerinde pasiften radikale kadar çeşitlilik göstermektedir. Genellikle iyi eğitim almış ve sol, sosyalist anarşist ve hiçbir gruba dâhil edilemeyen kesimlerdir.

2.2.4.4. Barış Hareketi/Savaş Karşıtı Hareket/Pasifizm

Barış hareketi/savaş karşıtı hareket/pasifizm; şiddet karşıtlığı ve silahsız mücadeleye karşı çıkarak barışı her ne pahasına olursa olsun koruma yükümlülüğüyle hareket eden toplumsal ve siyasi bir harekettir. Toplum içindeki uyuşmazlıklara çözüm bulmak için savaşa ve şiddete karşı durular. Örneğin, kendilerini nükleer santrallerin etrafına zincirleyen Greenpeace üyeleri ya da Prag Baharı'nda tankın karşısına dikilip namlusuna çiçek koyan gençler. Savundukları ilkeler; ırkçılığa ve sömürgeciliğe karşı olmak, tüm askeri ittifakların kaldırılması ve nükleer silahların yasaklanmasıdır. Bu harekete mensup olanlar; herhangi bir nedenle, -hukuki de olsa- insanların öldürülmesini ya da şiddete maruz kalmasını, ulusların bağımsızlık savaşları da dâhil herhangi bir savaşı haklı ya da mazur görüp kabullenmezler.

Barış hareketi, 11 Eylül 2001 saldırısı sonrasında ortaya çıkmasına rağmen, 11 Eylül öncesinde yükselişte olan küreselleşme karşıtı hareketin dönüşmesiyle oluştu.

Sonrasında iki hareket taban olarak birbirleriyle örtüşmesi küreselleşme karşıtı hareketin evrimleşmesi ve büyümesiyle de barış hareketi şekillendi (Karakaş Ş. , 2005, s. 25).

Barış hareketi, Irak Savaşı daha başlamamışken, Amerika Irak'a saldırmadan önce kitlesel protesto gösterileri boyutuna ulaştı. Vietnam Savaşı'na karşı 1960'lardaki savaş karşıtı hareket kitleselliğe savaşın başlamasından ancak birkaç yıl sonra ulaşmıştı. 2000'li yılların başından itibaren yükselişe geçen hareketin etkisiyle olası savaş tehditleri milyonları sokaklara dökmeye yetti (Karakaş Ş. , 2005, s. 25).

Barış hareketi, Türkiye'de de, küreselleşme karşıtı hareketle bağlantılı olarak ortaya çıkmıştır. 1999'dan sonra ortaya çıkan küreselleşme karşıtı hareket, 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında savaş karşıtı hareketi yarattı. Türkiye'de ise önce savaş karşıtı hareket ortaya çıktı daha sonra ise, küreselleşme karşıtı hareket buna bağlı olarak gelişti. Çünkü Türkiye'nin burnunun dibinde bir Irak İşgali vardı. Bu hareketin Türkiye'deki gelişimine örnek Irak'ta Savaşa Hayır Koordinasyonu'dur (Jefroudi, 2005, s. 81).

Anti-kapitalist hareketin bir parçası olan Küresel BAK, Türkiye'de en güçlü olduğu yer olan savaş karşıtı hareket üzerinden eylemlerini gerçekleştirdi. 2002'den bu yana savaş karşıtı gösteriler, basın açıklamaları ve toplantılar düzenledi. Ayrıca, Savaşa Hayır Platformu'nu ve Irak'ta Savaşa Hayır Koordinasyonu'nu için çağrıda bulundu (Önen, 2005, s. 84).

Küresel BAK'ın kuruluşu (Haziran 2003) da savaş karşıtı hareketin etkisiyle olmuştur. "Irak'ta Savaşa Hayır Koordinasyonu" üyesi bazı kurum ve bireylerin savaş ve işgal karşıtı, barış hareketini devam ettirme düşüncesi sonucunda ortaya çıktı. Bu sebeple o tarihlerde dünyada savaş karşıtı aktivist, aydın ve sanatçıların imzaladığı "Ben Barış ve Adaletten Yanayım" başlıklı imza metninden esinlenerek Türkiye'de de aralarında sendika başkanları, parti temsilcileri, sosyal demokratlar, sanatçılar, aydınlar olan 221 kişinin imzası toplandı (Önen, 2005, s. 82).

Barış hareketinin Türkiye'de düzenlediği belli başlı önemli eylemleri vardır. Bunlar; "27 Eylül 2003 Ankara Mitingi", "27 Haziran 2004 Gelme Bush Kampanyası", "1 Mart 2005 Suriye halkı ile dayanışmak için Şam Gezisi", "28 Mayıs 2005 İncirlik

Basın Açıklaması" ve "23-27 Haziran Irak Dünya Mahkemesi'ne destek Bush Yargılansın Kampanyası" (Önen, 2005, s. 82).

Barışarock festivalleri de barış hareketi için önemli bir yerde durmaktadır. Bu festivaller her yıl Ağustos ayında Sarıyer Mehmet Akif Ersoy Parkı'nda 2003-2008 yılları arasında toplam altı kez gerçekleştirilmiştir. Festival, savaşa ve küresel sisteme karşı çeşitli yeni toplumsal hareket destekçilerini ortak bir zeminde buluşturan bir etkinliktir (Barışarock Sarıyer'de, 2008).

Barış hareketinin talepleri, dünya barışını sağlayabilmek için ülkelerin gerçekleştirdiği askeri ittifakların bozulması, nükleer savaş tehdidinin ortadan kalması, sömürgecilik ve ırkçılık karşıtlığı olarak tanımlanmaktadır. İdeolojileri, toplum içinde yaşanan uyuşmazlıklara şiddet karşıtlığı ve silahsızlanma üzerinden çözüm üretmektir. Örgütlenme biçimleri, küreselleşme karşıtı hareketin içinden ayrılarak ortaya çıkan bu hareket emperyalist ülkelerin üçüncü dünya ülkesi olarak gördükleri ülkeleri sömürmesi zemininde örgütlülüklerini oluşturdu. Bunun için kurdukları platformlar ve dernekler aracılığıyla çeşitli organizasyonlar, etkinlikler düzenlediler. Aktörleri ise, hiçbir nedenle şiddete maruz kalmalarını ve ulusal kurtuluş mücadeleleri gibi savunma amaçlı gerçekleştirilen savaşlar da dâhil hiçbir savaşın parçası olmazlar ve karşısında yer alırlar.

2.2.4.5. Kadın Hareketi/Feminizm

Kadın hareketi, kadın ve erkeklerin toplumsal ve hukuksal alanda eşit haklara sahip olmaları gerektiğini savunurlar. Bu haklar, eşit iş için eşit ücret hakkı, kadınların toplumsal alanda ve aile içinde şiddete, tacize ve tecavüze maruz kalmadan onurlu bir yaşam hakkıdır. Hareket, kadınlara yönelik her türlü aşağılayıcı toplumsal kabulleri insanlık onuruyla bağdaştırmayarak fiziksel ve biyolojik farklılıkların insanın insan olmaktan dolayı sahip olduğu haklarının önüne geçmesini reddeden siyasi harekettir.

Hareketin gerçekleştirdiği feminist eylemlerin amacı; kadınların kamusal ve özel alanlarda yer alarak bu alanları idealleri doğrultusunda şekillendirmek için verdikleri mücadelenin toplum tarafından anlaşılmasıdır. Kadının kamusal alanda var olabilmesinin ötesinde bu alanı dönüştürebilmesinin gerekli olduğu kanısı gerçekleştirilen feminist tartışmalarla birlikte hareketin gündemine gelmeye başlamıştır (Kara, 2006, s. 1).

Kadın hareketi, hem kadının bir özne olarak cinsiyetinin bulunduğunu ve erkekten farklı ama onunla eşit olduğu için de sadece insan olarak nitelenemeyeceğini savunur, hem de erkek egemenliğine karşı verdiği mücadeleden dolayı bir cinsiyetle özdeşleşen toplumsal rolleri ortadan kaldırmak da ister (Touraine, 2000, s. 145).

Feminist hareketin içerisinde var olan tüm akımlar, dünyanın her yerinde direkt olarak aileyi etkisi altına almıştır. Günümüzde kadın ve erkeğin yeniden tanımlandığı düşünüldüğünde aile de bu durumdan muaf tutulmayarak tartışılmaya başlanmıştır. Aile kavramı, bu süreçte geleneksel aileden çekirdek aileye daha sonrada tek veya iki kişilik aileye dönüşerek bambaşka bir anlam kazanmıştır. Bu değişimle birlikte aile, diğer fonksiyonlarını yitirerek tek fonksiyonu aşk, cinsellik olarak algılanan ve evliliğe ihtiyaç olmayan bir ahlak anlayışı oluşmuştur. (Özkul, 2009, s. 165-166).

Kadın hareketinin bileşenlerinin dışında az da olsa bu hareketten etkilenen çağdaş kadınlar, modern toplumun ilerlemeciliğini ve teknolojik temellerini birçok yerde en yüksek perdeden sorgulamıştırlar. Ayrıca, kadınlar nükleer karşıtlığının öncüleri olarak zehirli atıklar ve kirlilikle ilgili gerekli düzenlemelerin yapılmasını talep etmişlerdir (Lee, 1999, s. 248).

Osmanlı'da kadınlar, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren örgütlenmeye ve haklar elde etmeye başladılar. Bu süreçte Tanzimat'la başlayan yenilikçi hareketlerin ve 18. yüzyılın sonunda Batı'da gelişen feminist hareketin etkisi bulunmaktadır. Bu dönemde kadınlar; toplantılar, konferanslar, yayınlar ve basın yoluyla kendilerini ve taleplerini ifade ettiler (İlkkaracan, 2003, s. 158).

Türkiye'deki kadın hareketi ise; birkaç döneme ayrılır ve bu dönemler sürecinde gelişme kat etmiştir. İlki, Cumhuriyet'in kuruluşu sonrasında kadınların kamusal alana katılarak kendilerini ifade edebilme imkânının olduğu ve 1980'e kadar kapsayan dönemdir. İkincisi ise 1980 sonrasında aynı anda birkaç farklı düzeyde oluşan yeni feminist hareketlerin olduğu dönemdir (Sanlı, 2003, s. 26).

Cumhuriyet dönemindeki kadın kuruluşlarının ya da dergilerinin talepler açısından birbirlerinden farklı görüşleri olmalarına rağmen birçok ortak talepleri bulunmaktaydı. Bunlar; boşanma hakkı, çokeşli ve görücü usulü evliliklerin

yasaklanması, kadınlar için çalışma hakkı ve iş imkânlarının yaratılması, eğitim sisteminde reform ve kadının eğitim alma hakkıdır (İlkkaracan, 2003, s. 160-161).

Kadın hakları ile ilgili Cumhuriyet döneminde pek çok yasal düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemelerin büyük kısmı 1926 yılında kabul edilen ve İsviçre Medeni Kanunu'ndan alınan Türk Medeni Kanunu ile gerçekleştirilmiştir. Bu kanuna göre; çok eşli evlilik yasaklanmış ve boşanma, çocukların velayeti gibi konularda kadınlarla erkeklere eşit haklar tanınmıştır. Ayrıca, 5 Aralık 1934'te yerel ve genel seçimlerde kadınlar seçme ve seçilme hakkına da sahip olmuşlardır (İlkkaracan, 2003, s. 161).

1968 Hareketi sonrası Türkiye'deki kadın hareketi de ideolojik olarak şekillenmiştir. Pek çok kadın Marksist harekete üye olarak siyasi hayatını belirlemede ve sorunlarını artık Marksist ideoloji içinde ele almaktadır. Bu dönemde kurulan kadın dernekleri sosyalist örgütlenmelerin kadın kolları olarak çalışmaktadır. Bunlar; İlerici Kadınlar Derneği (İKD), Demokratik Kadınlar Birliği (DKB), Emekçi Kadınlar Birliği (EKB) ve Devrimci Kadın Dernekleri (DKD) (İlkkaracan, 2003, s. 168).

Kadın hareketi de 1980'lerde ideolojik akımlardan koparak bağımsız bir hareket olmuştur. Türkiye'nin "ikinci dalga feminist hareket"i, 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra ortaya çıkan ilk sosyal harekettir. İlk feminist bilinç, askeri darbenin üzerinden geçen bir yılın sonunda oluşturuldu. 1983'te ise; feministler tarafından ilk yasal feminist örgütlenme olan "Kadın Çevresi" kuruldu (İlkkaracan, 2003, s. 157-158,169).

Türkiye'deki kadın hareketi beş farklı ideolojik gruptan oluşmaktadır. Bunlar; radikal, liberal, islamcı, marksist ve sosyalist gruplardır. Bu feminist gruplar kadın sorunlarına ilişkin farklı çözüm ve politikalar üretirler. Aralarında farklılığın en belirgin göstergesi ise; birbirinden farklı olaylara farklı tepkiler ve eylemlerle karşılık vermeleridir. Ancak tüm bu farklı tutumlarına rağmen kadın hareketinin ortak hedefleri doğrultusunda birleşerek kendilerine özgü yorumlamalarını sürdürürler (Kara, 2006, s. 7).

Kadın hareketinin talepleri, toplum içerisindeki kadınların bireysel olarak kendilerini ifade etmelerini savunur. Kadın ve erkeğin fiziksel, fizyolojik vb. farklılıklarından dolayı kadına yönelik her türlü ayrımcılığa, baskıya, istismara karşı

pozitif ayrımcılık gereğince kadın haklarını dile getirir. İdeolojileri, kadının toplumda kamusal ve özel alan içerisindeki yerini söylemekten ziyade var olan "erkek egemen" yapıyı idealleri doğrultusunda değiştirmeye çalışmaktır. Örgütlenme biçimleri, kadın haklarını merkeze alan feminist dernekler etrafında şekillenmektedir. Burada olaylara yaklaşım pragmatist olarak feminist bakış açısı ile şekillenmektedir. Aktörler ise, kendi içerisinde çeşitlilik arz etmektedir. Bunlar, islamcı, liberal, sosyalist ve radikal feminist gruplardan oluşmaktadır. Olaylara farklı tepkiler vermelerine rağmen temelinde kadın olgusu olan feminist hareketin ilkeleri doğrultusunda ortak hareket etmektedirler.

2.2.4.6. Cinsel Kimliklere Dayalı Hareketler/LGBT Hareketi

LGBT hakları konusunda yaptığı çalışmalarla ön planda olan Kaos Gay ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği (Kaos GL), toplum içinde elde etmeye çalıştıkları kendi özgürlüklerinin aslında tüm toplumun özgürlüğü olduğunu savunurlar. Bu durum için *"eşcinsellerin kurtuluşu heteroseksüelleri de özgürleştirecektir"* sloganını kullanırlar (Kaos GL).

Türkiye'de eşcinsel hareket tıpkı dünyadaki gibi alt kültürün yarattığı birliktelikler sayesinde gelişmiştir. Alt kültürün oluştuğu mekânlar; İstanbul ve Ankara gibi metropollerdeki park, hamam, kafe-bar gibi eğlence yerleridir. Örneğin, Aksaray Güneş sineması, Taksim Gezi Parkı, Ankara'da Efes ve Cep sinemaları gibi. 1970'lerin sonuna doğru gelindiğinde bu birliktelikler eğitim ve ekonomik durum açısından yeterli olanların lehinde gelişti. Bu kişiler cinsel yönelimleri ve kimlikleri üzerine birbirleriyle diyalog olanağını yakaladılar. Bu yöndeki ilk çalışmalar İzmir'de İbrahim Eren'in öncülüğünde İzmir Çevre Sağlığı Derneği'nde İzmirli eşcinsellerle sohbet toplantılarıyla başlar. Ancak 12 Eylül 1980 darbesi ile bu grup da dağıtılır (Doğan, 2004).

İbrahim Eren, eşcinsel hareket, Yeşil Hareket ve antimilitarizm gibi unsurları bir parti içerisinde birleştirmek ister. 1986-1987 yılları arasında kamuoyunda "Radikal Demokrat Yeşil Parti" adıyla bilinen "Radikal Demokratik Birlik" adıyla kurulmak istenen partinin tüzüğü de bu gruplar tarafından oluşturulur. Ancak tüm bu çalışmalar sonuçlandırılamayınca parti kuruluş aşamasında kalır (Doğan, 2004).

Türkiye'de 1993 yılında ilk uluslararası Gay-Lezbiyen etkinliği yapılması planlandı. Ancak valilik tarafından bu etkinlik engellenince İstanbullu bir grup eşcinsel aktivist Lambda adı altında bir araya geldiler (Doğan, 2004). 1993 yılında ise Lambda İstanbul kuruldu ve aynı yıl ILGA (Uluslararası Lezbiyen ve Gey Derneği) üyesi oldu (Özetle; Lambdaistanbul Ne Yaptı?).

Kaos GL, 1994 yılında kurulan ve genellikle içerisinde üniversite öğrencilerinin yer aldığı bir gruptur. Aynı zamanda 1994 yılından beri Türkiye'nin ilk gay-lezbiyen dergisini yayınlamaktadır. Bu gibi kitle iletişim araçlarının yardımı ve çeşitli organizasyonlar, mitingler ile topluma eşcinsellerin taleplerini anlatmaya çalışmaktadır. Türkiye'deki eşcinsellerin diğer faaliyetleri ise şunlardır; Habitat II: İnsan Yerleşimleri Zirvesi (1996 İstanbul)'a stant açarak katılmaları, 2003 Haziranında Eşcinsel Onur Haftası (Gay Pride) (2003 Haziran) etkinliklerinde İstanbul Taksim'de gösteri düzenlemeleri, Lambdaistanbul'un 1 Mayıs'a (2002 ve 2003) pankartlarıyla katılması ve Açık Radyo 94,9 frekansında bir yıl boyunca program yapması (5 Mayıs 1996), "%100 GL" ve "Cins" adlarıyla yayımlanan eşcinsel dergileri. Ayrıca lezbiyenler, "Sappho'nun Kızları" ve "Venüs'ün Kızkardeşleri" gibi sadece kendilerinin içerisinde yer aldığı birliktelikler oluşturmuşlardır. 1998'den bu yana ise pek çok grup "Türkiye Eşcinsel Buluşması" ile "Baharankara" ve "Güztanbul" adı altında yılda iki kere bir araya gelmektedirler. Bu gruplar; "Pembe Üçgen", "Gökkuşağı Eşcinsel Toplum Hareketi" ve "Anadolu Ayıları" gibi eşcinsel örgütlenmelerdir (Doğan, 2004).

1987'den itibaren Türkiye'de örgütlü eşcinsel hareketler gözükmeye başlar. Örneğin, İbrahim Eren'in bazı eşcinsellerle gerçekleştirdiği açlık grevleri, bazı eşcinsel grupların protesto yürüyüşleri ve basın açıklamaları gibi. Daha sonra ortaya çıkan liberal eşcinsel örgütlenmeler de vardır. Bunlar; "Kaos GL" ve 'Lamdaistanbul gibi neoliberal ekonominin eşcinsel pazarını Türkiye'de kurması için uluslararası finans çevrelerince desteklenen sivil toplum kuruluşlarıdır (Batman). Örneğin, Lambdaistanbul grubu adına, AIDS Savaşım Derneği - AIDS Prevention Society (ASD) aracılığı ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) finansmanlığı ile tasarımcı Bülent Erkmen'in tasarladığı AIDS posteri (Özetle; Lambdaistanbul Ne Yaptı?).

Kapitalist sistem önce Avrupa'da daha sonra ise Türkiye'de bir eşcinsel tüketici kitle yarattı. Öncülüğünü Hollanda ve İsrail'in yaptığı eşcinsel turizm sektörü ile birçok ülkeden gelen eşcinseller cinsel gereksinimlerini daha özgür karşılamak için bu ülkelere para harcamaya başladılar. Örneğin, Yunanistan'daki Mikonos ve Lesbos adaları gibi. Kapitalizm eşcinsellerin emeğini sömürerek yeni bir tüketici kitlesi olan eşcinsel tüketiciler yarattı. Örneğin, Amerika'da oluşturulan eşcinsel porno piyasası üzerinden satılan eşcinsel porno Kompakt Disk - Compact Disc (CD) ve Dijital Video Disk - Digital Versatile Disc (DVD)'leri ile kapitalistler milyonlarca dolar elde etti. Eşcinsel moda piyasası, unisex (her iki cinse de uyan) kavramı üzerinden moda da kadın, erkek ayırımı kaldırarak eşcinsellerle beraber kadın ve erkeklerin aynı anda kullanabilecekleri bir giyim ve estetik sektörü oluşturdu. Sağlık sektörünün eşcinselleri yeni bir pazar olarak görmesi sonucu estetik cerrahlar yüksek meblağlar karşılığında cinsiyet değiştirme ameliyatları gerçekleştirerek eşcinsellerden kâr elde etmektedir. Eğlence sektöründe ise eşcinsellere yönelik olarak tüketebilecekleri edebiyat ve sanat anlayışı yer almaktadır (Batman).

LGBT hareketinin talepleri, toplum içerisinde cinsel ayrımcılığa maruz kalmadan cinsel kimliklerini özgürce yaşayabilmektir. İdeolojileri, toplumda elde etmeye çalıştıkları cinsel özgürlüğün sadece kendilerini değil toplumun geri kalanı olan heteroseksüel kesimi de özgürleştireceğini savunmaktadırlar. Örgütlenme biçimleri, homoseksüel dernekler üzerinden cinsel kimlikleri aynı olan ve bunlara saygı gösteren heteroseksüel kesimleri örgütlemektir. Aktörleri ise, gay, lezbiyen, biseksüel, transseksüel ve interseksüel cinsel kimliklerini toplum içerisinde belirgin kılmaya çalışan veya bunları baskıdan dolayı dile getirmeye çekinen kesimler tarafından oluşmaktadır.

3. YENİ İLETİŞİM ORTAMI OLARAK SOSYAL MEDYA VE YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER

3.1. YENİ İLETİŞİM ORTAMLARI

Günümüzde, yeni iletişim ortamları genel bir deyişle "yeni medya" olarak ifade edilmektedir. Yeni medya diğer bir ifadeyle "yeni ortamlar", açıklanması kolay olmayan ve irdelenmesi gereken bir kavramdır (Dilmen, 2007, s. 114).

Yeni Medya kavramı 1970'lerde, bilgi ve iletişim tabanlı araştırmalarda, sosyal, psikolojik, ekonomik, politik ve kültürel çalışmalar yapan araştırmacılar tarafından ortaya atılmış bir kavramdır. Ancak 70'lerde değinilen anlam, 90'larda müthiş bir ivme kazanan bilgisayar ve internet teknolojisi ile birlikte genişlemiş ve farklı boyutlara ulaşmıştır. (Dilmen, 2007, s. 114)

Bazı yazarlar ve araştırmacılar ise yeni medyayı sadece teknolojik açıdan ele alarak basit bir biçimde açıklamışlardır ve Kompakt Disk-Salt Okunur Bellek - Compact Disc Read-Only Memory (CD-ROM), Hiper Metin İşaretleme Dili - Hypertext Markup Language (HTML), akan ortam, sayısal video düzenleme, ağ uygulamaları, DVD video, multimedya gibi ortamlara yeni medya demişlerdir. Bu tespit yanlış değil fakat biraz kısıtlı ve eksiktir. Böylesi bir durumda her geçen sene içerisinde gelişme gösteren bu teknolojilere yeni bir tanımlama getirmek gerekecektir. Bunun yanı sıra eski ve yeni medya arasındaki farkları ortaya koymak gerekmektedir (Dilmen, 2007, s. 114).

Yeni medyayı eski medyayla ilişkilendirenlerden Roger Fidler ise, "Mediamorphosis and Understanding New Media" adlı kitabında yeni medyanın nasıl şekillendiğini şöyle tarif ediyor: *"İletişim sistemini bir bütün olarak incelediğimizde, yeni medyanın bağımsız ve kendiliğinden ortaya çıkmadığını göreceğiz. Yeni medya, tedrici olarak, eski medyanın yavaş yavaş metamorfoz geçirmesi ile ortaya çıkar ve yeni iletişim medyası ortaya çıktığında, eski biçimler genelde ölmezler; değişmeyi ve uyum sağlamayı sürdürürler"* (Güller, 2007, s. 44).

Fidler, aynı adlı kitabında, *"Medya dönüşümü için öngörülen altı temel prensibi, şimdiki medya iklimine bakarak sıralarsak, çevrimiçi medyanın, onların yok oluşu için*

değil, geleneksel medyayla birlikte çalıştığını görürüz" diyor ve bu altı prensibi şöyle açıklıyor (Güller, 2007, s. 45):

- **Birlikte Değişim ve Birlikte Varoluş (Coevolution, Coexistence):** Basılı haberler ile çevrimiçi haber doğrudan rekabet halindeymiş gibi görünmüyor. Geleneksel habercilik İnternet'i kendi faydasına kullanabilir, aynı şekilde İnternet haberciliği de kendi içeriğinin çoğunu basılı ortamlardan alabilir.

- **Metamorfoz:** Yeni medya eskisinden değişerek doğar. Dünyada bilinen birçok çevimiçi haber sitesi, basılı habercilik alanındaki tanınmış ve güvenilir yayınlardan kaynaklanır.

- **Yayılım (Propagation):** Eski medyanın özellikleri, yeni medyayla birlikte ve onun içinde yayılır. Çevrimiçi haber siteleri gazetelere benzetilerek tasarlanma eğiliminde.

- **Hayatta Kalma:** Geleneksel medya ya uyum sağlar ya da yok olur. Çoğu basılı gazete, eğer bu şekilde imkânları varsa, çevrimiçi haber üretiminden kendi içeriklerini oluşturmakta faydalanırlar. Böyle yapmayan büyük gazeteler, okurlar tarafından yetersiz görülebilirler.

- **Fırsat ve İhtiyaç:** Yeni teknolojinin yaygın şekilde benimsenmesi için sosyal bir ihtiyaç var olmalı. İnternet, akşamki haberlerin bitiminden sonra ve sabahki gazetelerinin çıkmasından önce önemli haberlerin yayılması için elverişli bir ortam. Sadece bu değil, Türkiye özelinde düşünüldüğünde -her ne kadar IP adreslerine erişimin yolu engellenmeye çalışılsa da- çeşitli alternatif/tartışmalı ve kimilerine göre "gerçeklikten uzak komplolar" içeren sitelerin yayılması için de güzel bir ortam.

- **Gecikmeli Benimsenme:** Yeni medya teknolojilerinin başarılı olması, genelde beklenenden daha uzun sürer. Teknolojilerin yaygın şekilde benimsenmesi genelde 20-30 sene (bir insan neslinin yetişmesi için gereken zaman) kadar sürebilir.

3.1.1. Yeni İletişim Ortamı Kavramı

Yeni iletişim ortamı, kişisel ve kitlesel ortamların dönüşüme uğraması sonucunda bilgisayarların işlem gücü sayesinde oluşturulan/kullanılan ortamdır. Yeni iletişim ortamları; metin, ses, hareketli ve hareketsiz görüntü gibi farklı ortamları bir araya getirme becerisine sahiptir. Ayrıca, etkileşim, ölçülebilirlik ve asenkronizasyon gibi özelliklere de sahiptir. Etkileşim özelliği ile izleyici kullanıcıya dönüşmektedir (Tokgöz, 2011, s. 37).

Yeni iletişim ortamları, hem gerçek zamanlı hem de zamandan ve mekândan bağımsız olarak kullanıcıların etkin bir şekilde kullandıkları web siteleri gibi dijital iletişim ve enformasyon kanallarıdır (Değerli, 2011, s. 7).

Lev Manovich'in yeni iletişim ortamları tanımında dağıtım ve sunum, üretimden önce yer aldığından web siteleri, elektronik kitaplar ve dijital fotoğraf bu tanımın içinde, yazılı kâğıtlar ve basılı fotoğraflar ise bunun dışında yer almaktadır. Bu yüzden ona göre yeni iletişim ortamları, dağıtım ve sunum için dijital bilgisayar teknolojisini kullanan kültürel nesnelerdir (Değerli, 2011, s. 7-8).

Yeni iletişim ortamları terimi genel olarak etkileşimli, iki yönlü bir iletişimi ifade etmekte ve telefon, radyo ve benzeri gibi geleneksel iletişim ortamlarının aksine işlenebilmektedir. Geleneksel iletişim ortamları, ortaya çıktıkları döneme paralel olarak bilgisayar teknolojilerine ihtiyaç duymamıştır. Birçok yeni iletişim ortamı ise, bu bilgisayar çipleri ve sabit diskler aracılığı ile geleneksel iletişim ortamlarının dönüşümü sonucu ortaya çıkmaktadır. Burada yeni kelimesi, kavramsal olarak algılanan yeniliği ifade etmektedir. Örneğin, bulunduğu dönem itibariyle yeni iletişim ortamı olarak tanımlanabilecek televizyon, günümüzde artık geleneksel iletişim olarak nitelendirilmektedir (Değerli, 2011, s. 8-9).

Yeni, eskinin zıttı anlamında değildir. Örneğin, post-modernizmin modernizmi reddettiği gibi, eskiyi reddetmez. Yeni, eskiyi kullanarak kendini meşrulaştırma çabası içerisinde de değildir; aksine, eskinin üzerine inşa edilmiştir, diğer bir deyişle yeninin içerisinde eskiyi bulmak zaten mümkündür. "Yeni" sıfatı, aslında dönüşümü de içinde barındıran bir süreci ifade etmektedir (Dilmen & Öğüt, 2006, s. 6).

İletişim teknolojilerinde yeni kavramını belirtmek için “e” harfi kullanılır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yoğun olarak kullanımı ve yükselişi, toplumsal anlamda dönüşümlere yol açmakta ve bu süreç karşımıza “yeni” kavramlar çıkarmaktadır. Bireyselleşme de bu yeni kavramların içinde yer almaktadır. Her alanda yaşanan bu dönüşüm de, ticaret, eğitim, kamu hizmetleri gibi olgular e-ticaret, e-iş, e-eğitim, e-devlet gibi isimler alarak elektronikleşmektedir. Kavramların önüne getirilen “e” harfi ile bu dönüşüm gerçekleşir (Dilmen & Öğüt, 2006, s. 19).

Yeni iletişim ortamlarındaki “yeni” sıfatı “ortamı” niteler. Dönüşüme girmiş olan iletişim ortamının kendisidir. Bu ortamı, enformasyon değeri olan bir iletiyi zaman ve mekân içerisinde taşıyarak, iletişime sokmak için kullanılan nesne ya da araç olarak tanımlamak mümkündür (Karakaya, 2014, s. 29).

Yeni Medya kavramıyla kastedilen “yeni teknolojiler” değildir. Bilişim bilimi çerçevesinde bakıldığında, yeni kavramını, kitle iletişim ortamlarının sunduğu olanaklar bazında etkileşimin diğer bir ifadeyle bireyselliğin artması olarak tanımlanır. Çünkü bilişim yaklaşımı, teknolojinin tek başına her sorunu çözeceği ve sonsuz olanaklar getireceğini söyleyen teknolojik gerekircilik yaklaşımını gerçekçi bulmamaktadır. Bu yüzden teknoloji ile ilgili konuları dört açıdan birden ele almak ve irdelemek daha gerçekçi olacaktır. Bu dört açıyı şu şekilde tanımlayabiliriz: Bunlardan ikisi teknolojiyi tanımlayan donanım ve yazılım konularıdır. Diğer ikisi ve iletişim bilimleri açısından daha önemlisi de konunun toplumsal ve bireysel boyutudur (Sütçü & Akyazı, 2006, s. 281).

İnternet, yeni iletişim ortamlarının bir parçasıdır ancak; İnternet sürekli değişim içinde olduğundan kendi dinamikleri içerisinde ele alınmalıdır. Bu doğrultuda, kullanıcıların web sitelerinden bilgi toplamaktan daha fazlasını yapabilme bağlamında Web 2.0’ın Web 1.0’dan farkını ele almak gerekmektedir. Kullanıcılar; Youtube, MySpace, Facebook ve Twitter gibi sosyal ağlar ile Wiki uygulamaları örneklerinde de olduğu gibi kullanıcılar kendi sayfalarını kolaylıkla yaratabilmekte, düzenleyebilmekte, diğer web sitelerine bağlantı verebilmekte ya da Flickr ve del.icio.us gibi web siteleri aracılığı ile beğendiklerini etiketleyerek paylaşabilmektedir (Değerli, 2011, s. 9-10).

3.1.2. Yeni İletişim Ortamlarının Özellikleri

Lev Manovich, "The Language of New Media" adlı eserinde yeni iletişim ortamlarını tanımlayan beş temel prensipten bahsediyor. Bunlar (Güller, 2007, s. 47-49):

- Sayısal Temsil (Numerical Representation)
- Modülerlik (Modularity)
- Otomasyon (Automation)
- Değişkenlik (Variability)
- Kod Çevrimi (Transcoding)

Sayısal Temsil (Numerical Representation): Ortamın kodlardan, yani matematiksel simge ve algoritmalardan oluşmasıdır. Yeni ortamdaki bütün veriler sayılabilir ve programlanabilir bir hale gelir. Bilgisayarlardan çizilerek yaratılan ya da analog medya kaynaklarından değiştirilerek aktarılan bütün medya nesneleri, dijital şifreyle meydana gelirler; bunlar sayısal temsillerdir. Yeni bir medya nesnesi, resmi bir şekilde tanımlanabilir kılar (matematiksel). Örneğin, bir imge ya da şekil, matematiksel fonksiyonu kullanmak gibi tanımlanabilir. Yeni bir medya nesnesi, algoritmik yönlendirmeye bağlıdır. Örneğin; uygun algoritimlerle, "gürültü"yü otomatikman fotoğraftan çıkarabiliriz, zıtlıklarını geliştirebiliriz, bir şeklin kenarının yerini belirleyebiliriz, ya da oranını değiştirebiliriz.

Modülerlik (Modularity): Bir yeni medya verisi benzer modüler bir yapıya sahiptir. Örneğin, bir web sayfasında görüntüler, sesler, yazı gibi elemanlar ayrı ayrı özelliklere sahiptir. Bu web sayfasında bir değişiklik yapıldığında her eleman üzerinde bu değişiklik ayrı ayrı yapılmaktadır bu da modülerliği getirmektedir.

Otomasyon (Automation): Yeni iletişim ortamlarının kullanıcı olmadan üretebildikleri etkinlikleri simgelemektedir. Örneğin, kelime-işlem programlarının, kullanıcının bir tuşa basması ile bir davetiye üretmesi ya da bir komut ile elinde bulunan fotoğrafları bir albüm yapabilmesi verilebilir.

Değişkenlik (Variability): Yeni iletişim ortamları, birbirinden oldukça katı bir biçimde ayrılan nesnelerin dahi aynı nesnenin uzantısı olarak farklı şekillerde sunulmasını olanaklı kılmaktadır. Diğer bir deyişle, mevcut nesnenin birden çok şekil ile karşımıza çıkmasını mümkün olmaktadır.

Yeni medyanın en büyük farkı değişkenliğinde yatar. Birbirinin tıpatıp aynısı kopyalar yaratmak yerine, yeni medya birçok değişken düzenlemeler arasında seçim şansı sunar. Bu süreçte, otomatik olarak ayarlanmış bilgisayarlar kullanılır. Örneğin, web tasarımcıları tarafından programlanmış veri tabanlarını kullanan otomatik biçimlendirmeli web sayfaları.

Değişkenlik, modülerlik olmadan mümkün değildir. Sabit bir ortam yerine dijital ortamda saklanan medya elemanları, programların yardımıyla sayısız biçimde yeniden birleştirilebilir. Ayrıca, medya elemanlarının kendileri de birçok parçadan oluşmuştur. Örneğin, imaj dosyasının birçok pikselden oluşması.

Kod Çevrimi (Transcoding): Yeni iletişim ortamların sosyal ve bilgisayar katmanlarını temsil etmektedir. Alışılagelmiş ortam prodüksiyonunun ve yayınının bilgisayarlar tarafından ele alınmasıyla, geçmiş kültürel yargılar da bilgisayarlar ile bir geçiş içerisine girmiştir. Sayısallaştırılmış verinin bir formattan diğerine çevrilmesini de sağlar. Örneğin, Photoshop'ta üretilmiş olan Photoshop Belgesi - Photoshop Document (PSD) dosya formatı yine aynı yazılım tarafından Birleşik Fotoğraf Uzmanları Grubu - Joint Photographic Experts Group (JPEG) formatına dönüştürülebilmektedir. Ya da metin belgesi olarak üretilen ve saklanan kelime işlem yazılımı Microsoft Word dosyalarının format uzantıları Belge - Document (DOC)/Zengin Metin Biçimi - Rich Text Format (RTF)'dir ve formatlar arası geçiş yapılabilir. Bir metin belgesi aratılarak içerisine JPEG formatında bir görüntü ithal edilebilir. Dosya üretildiğinde DOC/RTF formatı ile saklanacak hale gelecektir. Böylece metin belgesi formatı olan DOC ile görüntü formatları içerisinde bir kod çevrimi gerçekleşir.

Rogers'a göre yeni iletişim ortamlarının üç özelliği vardır. Bunlar (Geray, 2003, s. 18-19):

- Etkileşim

- Kitlesizleştirme (Demassification)
- Eşzamansız (Asenkron) Olabilme

Etkileşim: *"Etkileşim, en az iki nesne arasındaki iletişim vasıtasıyla, nesnelerin birbirlerini davranışsal ya da biçimsel olarak değişikliğe uğratmasıdır"* (Dilmen & Öğüt, 2006, s. 17). Geray ise etkileşimi şöyle tanımlamaktadır; *"iletişim sürecine bu amaç için katılmış teknik düzenlemeler yardımıyla alıcının, verici olabilmesi veya kaynağın mesaj üzerindeki kontrolünü arttırabilmesi etkileşimdir"*. İletişim sürecinde zekânın katıldığı karşılıklı etkileşimin varlığı gereklidir. Bu, geleneksel basılı ve elektronik kitle iletişim araçlarındaki tek yönlü işleyişi değiştirmektedir (Geray, 2003, s. 18).

Bir mesajı gönderip karşılığında geri bildirimin alınması etkileşim olmaz. Örneğin, bir kişinin dağda bağırıp sesinin yankı yapıp geri gelmesi gibi. Bu durumda etkileşim olmaz. Etkileşimi feedback (geri bildirim)'den ayıran diğer bir ifadeyle etkileşimli iletişim olması için karşı tarafa verilen mesajın geri gelen mesajla ne kadar alakalı olduğuyla ilgilidir. Bu çerçeveye kompleks (bağlam) denir. Geri bildirimler aynı bağlam içerisinde birbirlerini tamamlayan mesajlarsa etkileşim olur. Ancak geri bildirim olsa bile etkileşim olmayabilir. Fakat bu bir başlangıçtır. Çünkü alınan mesaja göre cevap verme etkileşimi sağlıyor. Etkileşimde giden cevap "m" ise gelen cevabın "m^2 (m üssü)" olması gerekir. Bunun sırasıyla artması ve hep aynı konu içinde seyretmesi gereklidir. Önemli olan etkileşimin ne kadar çok arttırılabildiğidir.

Etkileşimin düşük olduğu yerlerde bilgisayar sisitemleri ise çok işe yarar. Örneğin, bilgisayar tabanlı bir sistemde bir video durdurulup tekrar izlenebilir. Örneğin, Bilgi Yönetim Sistemi (BYS)'inde bir video kaç kere izlenmiş, hangi videolar daha çok izlenmiş. Örneğin, bir soyguncu bir bankayı soyuyor ve elindeki rehineleri bırakmak için dışarıdaki polislerle pazarlık yapıyor. Bu durumda alıcı soyguncu, verici polisdir. Verici alıcı hakkında tam bilgi sahibi olmaya çalışıyor. Bunu da etkileşim sayesinde yapıyor.

Kitlesizleştirme (Demassification): Kitlesizleştirme, yeni medyanın bireye - kitlenin içindeki insanlara- davranışlarının değiştiğini belirten bir kavramdır. Geleneksel medya, karşısındaki kitleye ve o kitle içindeki bireylere aynı şekilde davranmakta, aralarında ayrım yapmamaktadır. Örneğin, sinemaya giden izleyiciler aynı filmi hep

birlikte hiçbir değişiklik olmadan izlemektedirler. Yeni medya ile kurulan ilişkide ise, bireye kitleden ayrı olarak da iletiler sunulabilmektedir.

Roger'a göre; kitlesizleştirme, kitle iletişim sisteminin kontrolünün mesaj yapıcıdan iletişim aracı tüketicisine doğru kayması demektir. Büyük bir kullanıcı grubu içinde her bireyle özel mesaj değişimi yapılabilmesini sağlayacak kadar kitlesizleştirici olabilir. (Geray, 2003, s. 18). Örneğin, aynı mail grubu içindeki binlerce kişiye aynı mesaj gönderilebileceği gibi grup içinden on ya da bir kişiye de mesaj gönderilebilir. Televizyon ve radyo gibi iletişim kanallarında bir mesaj yayımlandığı anda bir grup tarafından izlenir. Yeni medyada ise kitlesel ve bireysel mesajlaşma aynı ortam içinde mümkündür (Çakır, 2009, s. 31).

Eşzamansız (Asenkron) Olabilme: Eşzamansız (Asenkron), istenilen zamanda başlayıp istenilen zamanda sonlanan iletişimdir. Örneğin, internet ortamında sohbet sırasında istediğimiz an offline olabilmek.

Roger'a göre; yeni iletişim teknolojileri birey için uygun zamanda mesaj gönderme veya alma yeteneklerine sahiptirler. Aynı andalık gerekliliğini ortadan kaldırırlar. Bunun somut bir örneği olarak elektronik posta (e-posta) ve cep telefonu aracılığıyla gerçekleştirilen kısa mesaj hizmeti (SMS) gösterilebilir (Geray, 2003, s. 19).

3.1.3. Yeni İletişim Ortamlarını Hazırlayan Etkenler

İletişim teorisyeni Neil Postman, yeni iletişim ortamlarının oluşum sürecini şöyle anlatmaktadır; 17. yüzyıldan 19. yüzyılın ortalarına kadar, enformasyonun biçimini, miktarını ve hızını değiştirecek hiçbir önemli teknolojik yenilik gerçekleşmemekle birlikte "makine üretimi" ve "şirket kapitalizmi" gibi yeni ekonomik faaliyet biçimleri gelişmiştir. Akabinde gazeteler, broşürler, ilanlar ve kitaplar sayesinde kamusal söylemin yeni biçimleri ortaya çıktı. Telgrafın icadından sonra ise iletişim alanında büyük bir eşik aşılmış oldu. Telgraf iletişimdeki mesafe sınırlamasını kaldırdı ve ilk olarak ulaşım ve iletişim arasındaki bağlantıyı kesti. Ayrıca, telgrafın ortaya çıkardığı "bağlamsız enformasyon" düşüncesinden sonra bilginin değeri, enformasyonun kullanımına ya da manasına bakılmaksızın alınan ve satılan bir mal, bir "şey" haline geldi. Fotoğrafın icadıyla başlayan iletişim devriminin üçüncü evresi ile birlikte fotoğraf ve diğer görsel

malzemeler görüntünün, semboller dünyasına dâhil olmasına neden oldu ve gerçeğin kavranmasının, anlaşılmasının ve tahlil edilmesinin bir aracı haline geldi. Enformasyon devriminin dördüncü evresi olan radyo ve televizyon yayını ortaya çıktı. Sonrasında ise beşinci evre olan bilgisayar teknolojisi ortaya çıktı. Tüm evreler, görülmemiş miktarda ve giderek artan hızlara sahip kendi enformasyon biçimlerini beraberinde getirdi (Postman, 2006, s. 80-84).

Dijitalleşme ve teknik ilerlemeler, yeni iletişim ortamlarına etkilemektedir. Bunlar (Koç, 2011, s. 23):

- Bilgisayar kapasitesi, iletişim ağları ve bilgi depoları ve düzeltme sistemleri geçmişteki bilgi teknolojilerinden daha hızlı artmaktadır.
- Dijital dönüşüm ve bilgisayar ekipmanlarının değeri giderek azalmaktadır. Örneğin, Telekom'un fiyatlarının azalması.
- Yeni iletişim ortamlarının sağladığı servislerdeki düzenleme hızlı bir şekilde genişlemektedir. Faks, cep telefonu, e-posta ve masaüstü bilgisayarlardaki yazılımlar sürekli güncellenmektedir. Örneğin, sanal kişisel ağlar ve bilgisayar ağları.
- İnternet, hem bilgiye ulaşmak hem de genel nedenlerle yeni iletişim ortamlarının kapasitesinin dönüşümünü sağlamaktadır.

Yeni iletişim ortamını etkin biçimde belirleyen, olanak ve sınırlarını tayin eden teknoloji, hiç şüphesiz, bilgisayardır. Bilgisayarların evlere, kişilere yayılmasıyla beraber bu teknolojiden uzman olamadan da faydalanabilmektedir. Kullanıcıların kodlarla uğraşmadan kullanabilecekleri yazılımlar kolay ve anlaşılır ara yüzlerle sunulmaktadır. Rahat bir şekilde kullanılabildiğinden kullanıcı ve cihaz sayısı artmıştır. Mektupların yerini e-postalar, gazete ve dergilerin yerini internet siteleri, bahçede topla oynamanın yerini Half-Life (counter strike) gibi gerçek kişilerle eş zamanlı bilgisayar üzerinden oynanan PC oyunları almıştır. Her sabah mutlaka kontrol edilen e-postalar, sürekli açık internet bağlantılı ekranda akan enformasyon derken; internetle yaptığı iş birliği sayesinde, bilgilenmeden eğlenceye, iletişimden depolama görevine kadar hayatın her

alanında vazgeçilmez bir hal almasıyla bilgisayarlar, önce “diz üstü” sonra “avuç içi” olmuşlardır. Artık neredeyse üretilen tüm yeni iletişim teknolojileri bilgisayar teknolojilerini ve interneti barındırır hale gelmiştir. Örneğin, bugün cep telefonları da bilgisayarların sahip olduğu birçok işlevi yerine getirebilmektedir ya da avuç içi bilgisayarlar aynı zamanda telefon özelliğine de sahiptir (Koç, 2011, s. 26).

Yeni iletişim ortamını etkin biçimde belirleyen, olanak ve sınırlarını tayin eden bir diğer teknoloji ise cep telefonudur. Cep telefonları gelişerek internete erişim sağlama, video çekme ve gösterme gibi çeşitli özelliklere sahip olmuşlardır. Bugün ise görüntülü konuşma yapılabilmesini sağlayan, sesten çok veri iletimine odaklanan, sesin veri olarak taşındığı telefonlar kullanılmaya başlanmıştır. Bu teknoloji uydu aracılığıyla veri alıp gönderme üzerine kuruludur ve hem ses hem de veri aktarımı çok daha hızlıdır (Koç, 2011, s. 26-27).

Bilgisayar ve cep telefonu buluşması ise, yepyeni teknik olanaklar yaratmıştır. Cep telefonu ile bilgisayarlar arasında son dönemde görülmeye başlanan yöndeşme sonucunda, cep telefonu özelliği de kazanan avuç içi bilgisayarlardan, iki ayrı işletim sistemine sahip, dolayısıyla telefon, Kablosuz Uygulama Protokolü - Wireless Application Protocol (WAP), faks, e-posta vb. iletişim ağırlıklı işlevler yanında, adres defteri, ajanda, takvim, müzik, video, oyun ya da çeşitli ödemeleri yapmak (e-Cüzdan) gibi bilgisayar ağırlıklı işlevleri de yerine getiren akıllı telefonlar (smartphone) ortaya çıkmıştır (Koç, 2011, s. 27).

3.2. YENİ İLETİŞİM ORTAMI OLARAK SOSYAL MEDYA

Sosyal medya, insanların bilişim teknolojileri sayesinde fikirlerini, bildiklerini, bilmediklerini, beğendiklerini, gördüklerini, duyduklarını paylaştıkları ve birbirleriyle iletişim ve etkileşim kurabildikleri sosyal ağlardır. Kısacası kullanıcının oluşturduğu içeriğin yine kendisi tarafından yayıldığı ve yayınlandığı ortamlardır. Örneğin, Facebook, Twitter, Youtube, Flickr vb. siteleridir. İnternet kullanımının artmasıyla birlikte başka bir boyut kazanmıştır.

3.2.1. Sosyal Medya Kavramı

Sosyal medya, *"yeni iş biçimlerini, sosyal yapıları ve teknoloji sunumlarını teşvik etmek için insanlar, içerik ve veri arasındaki verimli etkileşimi kolaylaştıran teknoloji ve uygulamalar düzenidir"* (İyiler, 2009, s. 9).

Sosyal medya, internet ağı üzerinde çalışan bazı web uygulamaları vasıtası ile bireylerin etkileşime geçmesini sağlayan uygulamalar toplamıdır. Maddeler halinde sosyal medya tanımlaması şöyledir (Canan, 2013, s. 11):

- Sosyal medya farklı türlerde (yazı, görüntü, video, ses, vb.) içeriğin son derece kolay paylaşıldığı teknolojik bir ortamdır.
- Sosyal medya kullanıcılarına içerik üretimi konusunda geniş imkânlar sağlayan yeni bir medyadır.
- Sosyal medya klasik iletişim modellerinde anlatılan, kaynak ve kanal kavramlarım iki yönlü hale getiren bir uygulamadır.
- Sosyal medya diğer ortamların ürettiği içeriği (gazete haberi, televizyon görüntüsü, radyo programı, roman, dergi, vb.) kendi bünyesinde kullanıcıların ilgi ve tercihlerine göre paylaşılabildiği bir ortamdır.
- Sosyal medya kurumların tüketicileri, müşterileri, paydaşları, çalışanları, hayranları, meraklıları ile en hızlı ve etkin şekilde etkileşime geçebildiği bir ortamdır.
- Sosyal medya yeni bir medyadır ve bu anlamda markalama, pazarlama, iletişim süreçlerinde etkin bir araçtır. Diğer ortamların alanını işgal etmez, kendi alanında genişleme sağlar.

3.2.2. Sosyal Medyanın Özellikleri

Mavnacıoğlu'na göre sosyal medyanın belli başlı temel özellikleri vardır. Bunlar (Mavnacıoğlu, 2009, s. 64):

- Zaman ve mekân sınırlaması olmadan, paylaşımın ve tartışmanın esas olduğu bir internet uygulamaları zinciridir.
- Bireyler, kendi ürettikleri içerikleri çok kolay bir şekilde internet ortamında ve mobil ortamda yayımlamaktadır.
- Bireyler, başka kullanıcıların içeriklerini, yorumlarını takip etmektedirler.
- Birey, sosyal medya uygulamalarında hem takip eden hem de takip edilendir.
- Temeli, kuralları belirlenmiş bir iletişime değil samimi bir sohbet mantığına dayanır.
- İçerikler detaylı incelendiğinde informel oldukları ve zamanla kullanıcılar arasında bir dedikodu zincirine dönüşebildiği görülmektedir.

Sosyal medyanın temel özellikleri dışında pek çok işlevsel özelliği de vardır. Bunlar; kimlik, paylaşım, mevcudiyet, diyalog, ilişkiler, gruplar ve tanınma/popülerliktir.

3.2.2.1. Kimlik

Sosyal medyada kimlik, kullanıcıların kendilerini sosyal medyada ne kadar doğru ifade ettikleriyle ilgilenir. Kimlik, belirli toplumsal imgelerde kişinin kendisini içinde hissettiği gruplara ilişkin grup içi ve grup dışı imajların bütünlüğü ve uyumudur. Belli başlı kimlik türleri vardır. Bunlar (Özdemir, 2014, s. 45):

- **Sosyal Kimlik:** Kişinin benlik algısının, bir sosyal gruba ya da gruplara üyeliğine ilişkin bilgilerin oluşturduğu kimliktir.
- **Milli Kimlik:** Milli kültürün bireysel ve sosyal planda; kişiyi ve toplumu farklılaştıran, en yakınlarından başlayarak diğer benzerlerinden ayıran özellikleridir. Bu farklılıkların en geniş ifadesi, yaşam tarzları, kendine-kişiye ve topluma has özelliklerin olmasıdır.

- **Kültürel Kimlik:** Kültürel kimlik var olma olgusudur. Geçmişi ve geleceği kapsar. Kültürel kimlikler birden bire oluşmaz, belli bir süreci kapsar. Bir yerden gelir, başlangıçları, tarihleri ve tarihi olan her şey gibi sürekli dönüşüme maruz kalırlar.

- **Etnik Kimlik:** Kişinin içinde yaşadığı toplumdaki yaygın kültür unsurlarından farklı olarak, orijinal bir kültürel sistemin yapı özelliklerini nitelik itibariyle ortaya çıkan bir kimlik türüdür.

Kimlik, sosyal medyada kullanıcıların profillerini ortaya koymaktadır. Kimliği belirleyen bilgiler isim, yaş, cinsiyet, meslek, yaşanılan yer ve kişinin düşünceleri, ilgi alanları, beğendikleri ya da beğenmedikleri gibi kullanıcının portresini yansıtan bilgilerdir. Sosyal medya platformları ve kullanıcılar, sunmak istedikleri kimlik bilgileri konusunda farklı tercihlere sahip olabilir. Örneğin, bazı kullanıcılar kendi isimlerini kullanırken bazıları da takma adlar kullanarak paylaşımda bulunmaktadır. (Tuncer, 2013, s. 16).

Siber alanda kişiler olmak istedikleri kişi olduğundan günlük hayatlarındaki sınırlamalar ve kişiler arasındaki farktan etkilenmezler. Sanal ve sosyal hayatta iletişimde olanların oluşturduğu sanal kimlik, kişiyi gerçek kimliğinden başka bir kimliğe taşır ve buna da "sanal kişi" denir. Sanal kimlik, gerçek olmayan kimlik anlamına gelse de, bazen sanal ortamlarda kişilerin sanal kimlikleri ile fiziki kimlikleri aynı olabilmektedir. Bazen kişiler, içsel tepkilerin etkisinden dolayı günlük hayatlarındaki iyi vatandaş, iyi eş ya da iyi arkadaş olma kimliklerinden kendilerini soyutlayarak sanal kimlik oluşturabilmektedirler. Bu sanal kimlik, kişinin kendisini siber alanda ifade edebilme yollarından biridir. Kişi gerçek kimliğini siber alana taşıyıp taşımama konusunda özgürdür (Kök, 2013, s. 52).

3.2.2.2. Paylaşım

Paylaşım, sosyal medyada kullanıcıların oluşturduğu ya da ulaştığı bir içeriği hangi oranda dağıttıkları ya da paylaştıklarıdır. Paylaşıma odaklı platformlarda, paylaşılan sosyalleşme objeleri birbirinden farklılaşabilmektedir. Örneğin, Flickr için paylaşım objesi fotoğrafken, Youtube için videodur. Sosyal medya, paylaşılan bir obje

nedeniyle birbirleriyle bağlantı kuran kullanıcılarla doludur. Paylaşım, sosyal medyada etkileşim kurmak/yaratmak için kullanılabilecek bir unsur olmakla birlikte, kullanıcıların birbirleriyle iletişim kurması için tek başına yeterli değildir (Tuncer, 2013, s. 16).

Geleneksel medya ile sosyal medya arasındaki en büyük fark paylaşım konusundadır. Sosyal medyadaki temel aktivite paylaşımdır. Sosyal medya kullanıcıları daha fazla arkadaş edinmek ve daha fazla grupta yer alabilmek için mevcut arkadaşları ile sosyal medya aracılığıyla paylaşımlarda bulunmaktadırlar. Sosyal medya ile bilgi tüketim ürünü olmak yerine paylaşılan bir şey haline gelmiştir (Sarı, 2014, s. 31).

Kişiler sosyal medya üzerinden resim, video, beğendikleri bir söz, duyuru, kendi düşüncelerini, neler yaptıklarını ve nerede olduklarını paylaşabilirler. Tüm bu paylaşımlar yoluyla birçok kişi hakkında sosyal medya üzerinden bilgi edinilebiliyor. Ayrıca kişiler başkalarının paylaşımlarını inceleyerek arkadaşları ile ilgili bilgi edinebiliyor ve onunla ilgili düşüncelerini paylaşabiliyorlar, böylece iletişime geçerek sosyal medyanın başka bir özelliği olan diyalog özelliğini de kullanabiliyorlar (Burgaz, 2014, s. 42).

3.2.2.3. Mevcudiyet

Mevcudiyet, fiziki veya sanal ortamda, diğer kullanıcıların nerede olduğu ve ulaşılabilir olup olmadıklarıyla ilgilenir. Sanal dünyada bu "uygunluk" veya "gizlilik" gibi durum güncellemeleriyle hallolmaktadır. Sosyal medyada var olan insanların giderek artması fiziki ile sanal dünyanın birbirine bağlanmasını sağlayan bir köprüdür. Diğer bir ifadeyle, sosyal medyaya yönelik faaliyetler insanların fiziki dünyadaki aktivitelerini sanal dünyaya taşımasıyla da ilgilidir (Aslan, 2011, s. 11).

Mevcudiyet, sosyal medyadaki kullanıcıların, diğer kullanıcıların konumlarını ya da yerlerini hangi ölçüde bildiklerini ya da gördüklerini ifade etmektedir. Bu unsur içinde, kullanıcının konumu yanında müsait olup olmadığı bilgisi de sunulabilir. Kullanıcıların giderek daha fazla mobil hale gelmesi ile birlikte, konumu gösteren araçlar sanal ve gerçek dünya arasında bir köprü kurmaya yardımcı olmaktadır. Bu sayede kullanıcılar, yakın çevredeki arkadaşlarından haberdar olmaktadır (Tuncer, 2013, s. 17).

Kullanıcılar sosyal medyada bulunan bazı uygulamaları kullanarak gittikleri yerden yer bildirimi yapabilmektedirler. Böylece insanlar gittikleri ve bulundukları her yerden var olduklarını ve orada bulunduklarını arkadaşları ya da takipçileri ile paylaşabilmektedirler. Ayrıca, kullanıcılar sanal kimlik yerine fiziki kimlikleri ile sosyal medyada bulundukları zaman mevcudiyetleri daha kesinleşmiş ve inandırıcı olabilmektedir (Burgaz, 2014, s. 42).

3.2.2.4. Diyalog

Diyalog, sosyal medya kullanıcılarının diğer kullanıcılarla iletişime geçmesi anlamına gelmektedir. Sosyal medyanın öncelikli amacı özellikleri bir olan insanları bir araya getirmek, bu şekilde ilgi alanları, ihtiyaçları ve istekleri benzer insanlardan oluşan bir grup oluşturmaktır. Diğer bir deyişle, sosyal medyanın önceliği kullanıcıları arasında iletişimi mümkün kılmaktır ve bu iletişim sayesinde insanlar gerçek aşkı bulmak, kendileri gibi düşünen diğer insanlarla tanışmak, kendilerine olan güvenlerini artırmak, yenilikçi düşünceler ve önemli konular hakkında yorum yapmak gibi birçok amaç için sosyal medya sitelerine üye olmaktadır (Özdemir, 2014, s. 46).

Sosyal medyadaki siteler kullanıcılar arasında bir sohbet ortamı yaratmayı amaçlar. Sohbet, bir sosyal medya platformu içinde kullanıcıların birbirleriyle hangi ölçüde iletişim kurduklarını ifade etmektedir. Bu sohbetler farklı sebeplerle ortaya çıkabilir. Tüketiciler kendileri gibi düşünen diğer insanlarla tanışmak, gerçek aşkı bulmak veya kendilerine olan güvenlerini arttırmak için tweet atmakta veya blog yazmaktadır. Ancak bu platformlar arasında, sohbetin düzeyi birbirine göre farklılaşmaktadır. Örneğin Twitter, "kimlik" unsuru yerine "sohbet" unsuru çok daha ön planda olan bir platformdur. bloglar ise, eş zamanlı sohbetler yerine daha uzun süren ve kapsamlı sohbetlere odaklanan platformlardır (Tuncer, 2013, s. 16).

3.2.2.5. İlişkiler

İlişkiler sosyal medyayı sosyal yapan öğedir. Sosyal medyayı geleneksel medyadan ayıran en önemli özelliği insanların diğer insanlarla iki yönlü bir ilişki kurmasına izin vermesidir. Sosyal medya tüm kullanıcılara aynı şekilde yaklaşır:

güvenilir bir arkadaş veya hiç tanınmayan bir yabancı, ya hep ya hiç. İlişkiler, bu açıdan çok önemlidir (Aslan, 2011, s. 12).

Sosyal medya bireyselliği arttırmada etkilidir ve bireyi ön plana taşıdığından etkileşim kavramı çerçevesinde giderek daha fazla bahsediliyor. Ancak bireyselleşmenin iyi mi yoksa kötü mü sonuçları olduğu ise hala bir tartışma konusudur. Artık uluslar ötesi şirketler (ki bunlar özellikle, finans, teknoloji, eğlence ve iletişim endüstrilerinde faaliyette bulunan şirketlerdir) artan rekabet baskısıyla baş edebilmek için ürün ve hizmetlerinde doğrudan bireysel tüketiciyi hedef alacak şekilde bir üretim ve organizasyon yapısına geçmiştir. Müşteri İlişkileri Yönetimi, Yönetişim, Veri Madenciliği, Kurumsal Kaynak Planlama gibi kavramların şirket bazında tüm dünyada popüler hale gelmesi, Uluslararası düzeyde ise, finans, teknoloji, eğlence ve iletişim endüstrilerinde faaliyette bulunan şirketlerin, özelleştirme, küreselleşme, şirket evlilikleri yoluyla dünyaya yayılma eğilimlerinin giderek artması bu durumun birer göstergesidir (Sütçü & Akyazı, 2006, s. 283).

Facebook, Twitter, Instagram gibi tüm sosyal medya siteleri insanların birbirleriyle olan ilişkilerinden oluşmaktadır. Kişilerin arkadaş listelerinin kalabalıklığı bile sosyal medyada kişinin kendini güvende hissetmesine yol açmaktadır. Bu bağlar kimin kimle arkadaş olduğunu, kimlerden ve nelerden hoşlandığını gösteren bir sosyal harita oluşturmaktadır. Forumlar gibi sosyal medya platformları iki yakın arkadaş arasındaki mesajlaşma trafiğini incelemeye yardım edebilmektedir. Bu veri, araştırma, anket gibi geleneksel yöntemlerle ulaşılamayacak bir bilgidir. Sosyal medya araçları kişilerin hayatlarında daha çok yer buldukça, gerçek hayatın ve ilişkilerin daha doğru bir yansıması haline gelecektir (Kök, 2013, s. 55).

3.2.2.6. Gruplar

Gruplar, sosyal medya üyelerinin oluşturduğu toplulukları temsil eder. Sosyal ağın büyümesi daha büyük bir arkadaş grubu, daha çok takipçi ve bağlantı anlamına gelir. Gruplar herkesin görüntüleyebileceği ve gizli şeklinde ikiye ayrılır. Gizli gruplar davetiyeyle girilebilen özel topluluklardır. Örneğin Facebook'ta yöneticilerin onayı olmadan girilemeyen gruplar mevcuttur (Aslan, 2011, s. 15).

Kişiler kendi ilgi alanlarına göre seçtikleri bloglarda kendi ilgi alanına sahip kişilerle ilişki halinde olurlar, bir grup oluştururlar. O gruptaki kişilerle paylaşımları daha fazla olur, hatta yüz yüze iletişime geçme olasılıkları bile oluşur. Sosyal medya üzerinden birbirlerinin ortak yönlerini bularak çeşitli gruplara dâhil olan kişi sayısı oldukça fazladır. Örneğin, her hangi bir diziyi sevenler grubu ya da bir siyasetçiyi, futbolcuyu sevenler grubu gibi pek çok gruba kişi dâhil olabilir. Yüz yüze iletişim kurmayı gerektirmeyen sosyal medya ile kişi her yerde her durumda ve koşulda kendi istediği takdirde gruplardaki kişilerle iletişime geçebilir (Kök, 2013, s. 56).

Bir sosyal medya platformu içinde kullanıcıların, belirli gruplar ya da alt gruplar kurabilme ölçüsünü ifade eder. Bir ağ ne kadar fazla sosyalleşirse, arkadaş ya da takipçi grupları da o denli büyük olur. Binlerce arkadaşı olan bir kişi, bunların ancak çok azı ile sosyal ilişkilerini sürdürebilir. Ancak günümüz sosyal medya platformları, sanal toplulukların bu sayının çok daha ötesine geçtiğini görüp, grupların etkili yönetimi için farklı araçlar sunmaktadır (Tuncer, 2013, s. 18).

3.2.2.7. Tanınma/Popülerlik

Tanınma (reputation) sosyal medya platformlarında birçok anlama gelmekle birlikte genellikle güven kavramı ile ilişkilidir. Örneğin, bir sitede bir profil oluşturur, arkadaşlar edinir, uygulamalara üye olur, gruplara ve etkinliklere katılırız; bütün bunları kimliğimizi tanımlamak için yaparız. Zamanla daha aktif hale gelerek içerik oluşumuna katkıda bulunuruz, yorumlar yapar, oylamalara katılırız; bu da bize belli bir tanınma getirir. Bu tanınma güvene dönüşebilir: Sosyal medya kullanıcılarının ne derece güvenilir olduğuna profilindeki bilgilere, edinmiş olduğu arkadaşlara, oluşturduğu içeriklere bakılarak karar verilir. Tüm bunlar zamanla olacağından sosyal medyanın uzun süreli bir ilişki olduğu söylenebilir. Diğer bir deyişle, profille başlayıp güvenle sonuçlanması amaçlanan sosyal medya yolculuğunun üçüncü ayağı olan tanınma, profil-kimlik-tanınma-güven şeklindeki sıralamanın en önemli ayaklarından biridir (Aslan, 2011, s. 13).

Kurumlar veya markalarda, kişiler gibi sosyal medya üzerinde tanınırlık sağlayabilirler. Kurumlar ve markalar sosyal medya üzerinden oluşturdukları sayfaların kaç kişi tarafından beğenildiği, kaç kişinin o sayfaları takip ettiği, yapılan paylaşımların

kaç kişi tarafından beğenildiği, paylaşımların takipçiler tarafından kendi sayfalarında paylaşılması ve paylaşımlara yapılan yorumlar ile tanınırlıkları ölçülebilir (Burgaz, 2014, s. 44).

3.2.3. Sosyal Medya Araçları

Sosyal medya araçları çeşitli gruplara ayrılmaktadır. Bunlar: bloglar, sosyal ağlar, medya paylaşım siteleri, wikiler ve forumlardır.

Sözlük tanımıyla sosyal ya da toplumsal ağ, *"bir ya da birden fazla toplumsal ilişkiyle birbirine bağlanmış, dolayısıyla toplumsal bir bağ oluşturan bireyler (daha ender durumlarda ortaklıklar ve roller)"* anlamına gelmektedir. *"Söz konusu ilişki bağlarının içinde akrabalık, iletişim, arkadaşlık, otorite sayılabilir."* Sosyal ağlarda aslında işin özü sanal bir "cemaat" oluşturup bunlarla birlikte hareket etme, fikirleri paylaşma, yeni çözümler üretme ve benzeri çalışmalar yapmaktır (Özmen, Aküzüm, Sünkür, & Baysal, 2011, s. 42).

Günümüzde baskın olan kültür katılımcı kültürdür. Böyle bir kültürde üyeler katkılarının önemli olduğuna inanmakta ve bir birleriyle belli bir sosyal bir bağ hissetmektedirler. En azından yaptıkları/yarattıkları hakkında diğer insanların ne düşündüğüne önem vermektedirler. Katılımcı kültürün günümüzdeki en belirgin biçimi çevrimiçi sosyal ağlardır. Bu ağlar, sosyal ağlaşma (social networking) siteleri kullanılarak oluşturulmaktadır (Acun, 2009, s. 365).

3.2.3.1. Bloglar ve Mikrobloglar

İngilizcedeki "web" ve "log" kelimelerinin birleşmesinden oluşan weblog kavramının adıdır. Bir internet sitesi olarak da tanımlanabilecek olan bloglar sıklıkla, metni, resimleri, diğer blogları, web sayfalarını ve konularına ilişkin diğer medyayı bir araya getirmektedir. Blogların bir yazarı olabileceği gibi birden çok yazarı da olabilmektedir. Bloglarda yazılan yazılar ters kronolojik sıra ile görüntülenir. Diğer bir ifadeyle, bloglarda yazılan en son, en güncel yazı sitenin en üstünde yer alır (Demirel, 2013, s. 29).

Bloglar, 1999 yılında kurulan Blogger adlı bir blog sitesi ile popüler bir hale gelmiş, 2003 yılında Blogger'ın Google tarafından satın alınması ile blogların kullanımı daha da artmıştır. Bloglar web siteleri gibi yüksek maliyetli, teknolojik bilgi gerektiren internet araçları değildir. Bilgisayar kullanmayı bilen, internete girebilen her kullanıcı bir blog oluşturabilir (Ök, 2013, s. 16).

Bloglar aslında mantık olarak bir zamanlar verilen bedava web sitesi hizmetlerinden farklı değillerdir. Ancak teknolojinin gelişmesi bu sitelerin çok daha popüler olmasını sağlamıştır. Bloglar estetik olarak çok daha düzgündür ve bunları çeşitli tema dosyaları kullanarak profesyonel web sitelerine benzetmek mümkündür. Resimler video ve müzik dosyaları da blog yazılarının içine kolaylıkla yerleştirilebilmektedir (Tosun, 2013, s. 17).

Bloglar, kişisel ve kurumsal olarak ayrılmaktadır. Kişisel bloglar spor, aile, okul, hobiler ve çeşitli ilgi alanlarına göre oluşturulan popüler bloglardır. Kurumsal bloglar ise ürün ve hizmetlerinin tanıtımını yapan, müşteri ve potansiyel müşteriler ile iletişim içinde kalmayı sağlayan bir araçtır. Web sitesine oranla daha çabuk geri bildirim alan blogların kurumların için önemli özellikleri şöyledir (Okmeydan, 2013, s. 56):

- Olay, ürün, hizmet ve gelişmeleri anında duyurabilme olanağı sunması.
- Genel eleştiri ya da övgülere anında tepki verilebilmesi.
- Örgütsel mesajların ve kimliğin yayılması.
- Soru sorma ve cevapları dinleme olanağı sağlaması.
- Geribildirim döngüsünü sonuçlandırma (Gönüllülere başarılarını bildirme, konferans ve etkinliklerin ardından geriye doğru değerlendirmede bulundurma).

Blogların bir alt türü olan mikrobloglar, *"kişiye hayatı hakkında (genelde 200 karakterden az) kısa güncellemeler yapma fırsatı veren yeni bir blog türüdür."* Bu blog türü e-posta, kısa mesaj, anlık mesajlaşma gibi araçları kullanarak insanların hayatları hakkındaki yeni haberleri öğrenmesini ve bu haberleri istedikleri kişilerle paylaşmasını

sağlamaktadır. Mikroblogların geleneksel blogdan farkı o an işlenen herhangi bir konudan tutun da spor arabalar gibi birçok konu hakkında konuşabiliyor olmalarıdır. Bunların dışında ticari amaçlı olarak şirket için organizasyon sağlayan veya web sitesi, ürün ve hizmet tanıtan mikrobloglar da bulunmaktadır. Mikroblogların özellikleri ise şöyle sıralanabilir (Aslan, 2011, s. 19):

- Sanal ortamda fikirlerin hızlıca tartışılacağı ve açıklanacağı ortamı oluşturur.
- Beklenmedik zamanlarda ve konularda topluluklar oluşmasını sağlar.
- Süreç odaklı öğrenmeyi baz alan işbirlikçi bir çevre yaratır.
- Farklı disiplinlerden gelen insanların gruplaşmasını kolaylaştırır.
- Proje yönetiminde işbirliği yapmak veya öğrencilerin düşüncelerini değerlendirmede iyi bir araçtır.
- Konferans ve benzeri etkinliklerde destekleyici bir rol oynar.
- Kişinin kendi kişisel öğrenme ağını kurmasını sağlar.
- Günlük dilin kullanımını öğrenmeye, anlamaya yarar. (Özellikle yabancı dil öğrenimi sırasında önemlidir.)
- Eğitim-öğretim sürecinde etkili olarak kullanılabilir.

Mikroblog terimi 2006 yılından itibaren Tumblr ve Twitter gibi sitelerin sağladıkları hizmetler için kullanılmaktadır. En ünlü mikroblog siteleri arasında Twitter, Tumblr, Plurk ve Jaiku sayılabilir (Aslan, 2011, s. 20).

Bir mikroblog olan Twitter, *"bireyler için bir sosyalleşme aracı, kar amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşları için seslerini duyurabilecekleri bir mecra, ticari kuruluşlar için ürün ve hizmetlerini tanıtabilecekleri bir platform, siyasal aktörler için sınırlı mesajlarını iletebilecekleri bir siyasal iletişim aracı olarak kullanılabilmektedir."*

Tek bir amaca hizmet etmeyen bu tür mikroblogların en büyük özelliği ise tek bir mesaj ile dünyanın birçok yerindeki kitlelere ulaşabilmeleridir (Okmeydan, 2013, s. 58).

3.2.3.2. Sosyal Paylaşım Siteleri

Her kullanıcıya kendi ağını oluşturma ve kendi etkileşimlerini yönetme imkânı sunan sosyal paylaşım siteleri 1990'ların sonlarında kişisel etkileşimleri artırmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Kendi ağlarını oluşturan kullanıcılar çevrelerindeki yakınlarını ve tanıdıklarının yakınlarını ağlarına ekleyerek ağlarını genişletmektedirler. Teknolojinin de yardımıyla kişiler başka ağlar kanalıyla yeni kişilerle tanışıp ağlarını genişletebilmektedir (Okmeydan, 2013, s. 58-59).

Sosyal paylaşım sitelerinin en önemli özelliği çevrimiçi ve sürekli kullanılabilir olmalarıdır. Sosyal paylaşım sitelerine giriş bir kullanıcı adı ve parolası ile sağlanmaktadır. Profil sayfası kullanıcının kendini tanımlayabileceği, kişisel özelliklerini metin, ses ve görseller yardımıyla oluşturduğu kişisel alandır. Bu alana girilen bilgilerin gerçek olup olmadı kullanıcıya bağlıdır (Aslan, 2011, s. 31).

Günümüzde birçok sosyal paylaşım sitesi bulunmaktadır. Bunların en popüler olanı: Facebook'dur. Ayrıca, Myspace ve Linkedin gibi siteler de bulunmaktadır. İçlerinde Facebook'u bu kadar önemli yapan ise sunduğu özellikleridir. Kullanıcıların arkadaşlarının farklı faaliyetlerinden haberdar olabilmesi, çeşitli ilgi gruplarına girebilmesi, fotoğraf ve video paylaşabilmesi gibi özellikler tüm sosyal ağlarda olduğu gibi Facebook'da da bulunuyor. Ancak Facebook'u diğer sosyal ağlardan ayırt eden en büyük özelliği kullanıcıların profillerine ücretsiz olarak ekleyebildikleri uygulamalardır. Bu uygulamalar kullanıcıların arkadaşları ile etkileşime geçebilmekte, profillere eklenebilmekte ve Facebook ile bütünleşmiş çalışabilmektedir (Aslan, 2011, s. 33).

3.2.3.3. Medya Paylaşım Siteleri

Medya paylaşımı sosyal medya siteleri ve dijital topluluklar aracılığıyla giderek büyüyen bir platformda görüntüler, uygulamalar, videolar, ses dosyaları, oyunlar ve her türlü yeni medyayı paylaşma, yükleme ve yorumlama aktivitelerinin tümüdür. Web sitelerinde veya bloglarda belirlenen bir hedef kitleye e-mail gönderme, anlık

mesajlaşma, mesajlaşma, gönderi ve link paylaşma gibi aktiviteleri içeren interaktif bir süreçtir. Paylaşılan medyaya göre farklı bağlamlar ve anlamlar kazanabilir. Youtube ve Digg gibi iki farklı sosyal medya aracında paylaşılan video, aynı olmasına rağmen farklı sonuçlar doğuracaktır. Paylaşılan içeriğe genellikle sosyal yorumlar eşlik eder. Medya paylaşımı gönderici ve alıcının katılımını gerektiren iki yönlü bir iletişimdir (Arzuman, 2015, s. 38).

Bu alanda Flickr, Youtube ve Instagram meşhur olan siteler arasındadır. Flickr, Youtube ve Instagram gibi sitelerin büyük başarıları, başka fotoğraf ve video paylaşım sitelerinin de önünü açtı. Bu sitelerin birçoğu lokalizasyon üzerine giderek, foto montaj, gezi fotoğrafçılığı vb. daha profesyonel alanlara geçti. Sonraları içerik paylaşım için sadece fotoğraf ve video yeterli olmayıp, sunumlar için slideshare.net, tüm dokümanlar için scribd.com gibi farklı siteler kullanılır oldu (Askeroğlu, 2010, s. 50).

3.2.3.4. Wikiler

Wiki, Özgür Yazılım Vakfı tarafından el kitapları, ders kitapları ve diğer kaynak ve yol gösterici materyaller için tasarlanan lisans altında kullanıcıların yeni sayfa yaratmasına, sayfalarda düzenlemeler yapmasına ve bu sayfaları birbirine bağlamasına olanak sağlayan bir yazılımdır. Wikipedia bu wikilerden en çok bilinenidir. Gruplar, wiki sayesinde kolayca büyük dokümantasyonlar oluşturabilmektedirler. Diff özelliği sayesinde sayfanın önceki sürümleri görülebilmekte ve böylelikle belgeler arasındaki sürüm farklılıkları takip edilebilmektedir. Sayfalar arasındaki bağlantılar ve sayfa biçimlemeleri sistem tarafından otomatik olarak yapılandırılacağından, bilgiye erişme ve bilgi belgeleme wiki ile son derece kolaylaşmaktadır (Tosun, 2013, s. 19).

Wiki, kolektif ve işbirliğine dayalı bir iletişim ortamını ifade etmektedir. Son derece dinamik bir görünüme sahip olan wiki'ler, sanal ortamdaki karşılaşmaların ve görüş alış-verişlerinin yoğun bir şekilde yaşandığı ortamlar olmakla birlikte, belli ve değişmez bir mimari yapıdan yoksundurlar. İlk wiki, 1995 yılında Ward Cunningham tarafından yaratılmıştır; rivayete göre, Cunningham, yarattığı siteye "wiki" ismini verirken, Hawai dilinde "hızlı" anlamına gelen "wiki wiki" sözcüğünden esinlenmiştir (Köse H. , 2008, s. 90).

Wikiler, blog ve forumlar gibi çevrimiçi iletişimin diğer türleriyle benzerlikler göstermektedir. Tüm bu iletişim biçimleri eşzamanlı değildir. Eş zamanlı olmayan iletişimde katkılar gerçek zamanlı değil, ancak farklı zamanlarda yapılmaktadır. Fakat benzerlikler bununla sınırlıdır. Wikiler hem bloglardan hem de forumlardan farklıdır. Örneğin, bloglarda gönderiler genellikle tek bir yazar tarafından yollanmakta, kullanıcı yorumları istenebilmekte ya da istenmeyebilmektedir. Ancak wikiler özellikle çoklu yazar ve grup işbirliğine göre tasarlanmıştır. Wikiler dinamiktir ve doğrusal olmayan çok sayfalı yapıya dayanır (Aslan, 2011, s. 23).

3.2.3.5. Forumlar

Forumlar Web 2.0'ın en eski sosyal medya siteleridir. Kullanıcıların herhangi bir konu hakkında başlık açıp tartıştığı, yorum yaptığı sitelerdir. En önemli özelliği bu sitelere üye olmadan buradaki bilgileri günler sonra bile okuyabilmeniz, üye iseniz istediğiniz zaman cevap yazabildiğiniz sitelerdir. Bunun dışında sohbet odası diyebileceğimiz anlık mesajlaşmanın olduğu sitelerde forum olarak adlandırılabilir. Örneğin, Google ve Yahoo Grupları gibi (Korkmaz, 2014, s. 20).

Forumlar ticari faaliyet amacıyla da kullanılabilmektedir. Örneğin, sanal alışveriş siteleri olan hepsiburada.com, gittigidiyor.com ve amazon.com gibi siteler forum formatını kullanarak kullanıcıların ürünleri hakkında yorum yapmalarına izin vermektedir. Böylece tüketiciler alış veriş yapmadan önce ürünleri hakkındaki yorumları okuyarak fikir sahibi olabilmektedir. Ayrıca bu siteler tüketici tartışma panoları, ürünlerle ilgili tüketici değerlendirmeleri ve derecelendirme kriterleri ile potansiyel müşterileri satın alma öncesi bilgilendirmektedir (Okmeydan, 2013, s. 64).

3.3. SOSYAL MEDYANIN YENİ TOPLUMSAL HAREKETLERE ETKİSİ

3.3.1. Medya ve Toplumsal Hareket İlişkisi

Toplumsal hareketlerin güçlenmesindeki önemli etkenlerden biri medyadır ve bu yüzden devamlı medyaya ihtiyaç duymaktadır. Toplumsal hareketler medyaya üç ana amaç uğruna bağlıdır. Bunlar (Işık, 2013, s. 43-44):

- Halkın geniş desteğini almak ve bu desteği harekete geçirmek.
- Kolektif bir politika olarak varlıklarını onaylatmak.
- Güç dengesini kendi amaçları doğrultusunda değiştirmek için üçüncü tarafları da dâhil ederek çatışmasının boyutunu genişletmektedir.

Medyanın toplumsal hareketlere sağladığı pek çok katkı vardır. Bunlar (Işık, 2013, s. 46-47):

- Medya toplumsal hareketlerin yeni üyeler kazanması için bir şanstır. Toplumsal hareketler, çoğunlukla amaçlarına ulaşmak için yeterli kaynaklara sahip olmayan, daha çok kendiliğinden ortaya çıkan doğal örgütler şeklindedir. Medya, büyük kitleleri toplumsal hareketin amaçları doğrultusunda etkileyerek, onların olaya taraf olmalarına aracılık etmektedir. Diğer taraftan medyada yer alan yazarlar da sosyal eylemlerin genişlemesine ve güçlenmesine katkı sağlamaktadır.
- Medya, toplumsal hareketin ortak bir kimlik oluşturmasını kolaylaştırır ve biz duygusunu güçlendirir. Toplumsal bir hareket genel olarak grup oluşturma çabası içerisinde "biz duygusu" ile karakterize edilir. Bu aidiyet duygusu, "diğerleri", "onlar" gibi farklılaştırma temelleri üzerinde gelişerek, toplumsal hareketin kolektif kimliğinin ortaya çıkmasına katkıda bulunur.
- Toplumsal hareketlerin başarısı birçok unsura bağlıdır. Ortak iş birliğinin kurulması, büyük miktarlarda parasal kaynak sağlanması, tecrübelerden yararlanma, yönetim başarısı, ün, meşruluk vb. araçlardan yararlanma yanında geniş bir iletişim ağına da gereksinim duyulmaktadır. Doğal olarak bunların gerçekleşmesi grup dışına açık olmayı da gerekli kılmaktadır. Medya, hem toplumsal hareketin birlik içinde kalmasına hem de dışa açılmasına yardım eder. Toplumsal hareketlerle medya arasında kurulan bu birliktelik, diğer kolektif aktörlerle (dernek, parti ve

diğer toplumsal hareketlerle) de desteklenerek, siyaseti daha yüksek oranda etkileme gücüne ulaşır.

- Medya, siyasal yapıda egemen durumda olanların toplumsal hareketi tanımasına aracılık eder ve hareketin amaçları doğrultusunda hareket etmeleri için de onlara baskı yapar. Böylece söz konusu problem, siyasal bir nitelik kazanmaya başlar. Problemin çözüm şansı, toplumsal hareketin üyelerinin çokluğuna, protestoların sürekliliğine ve medyanın toplumsal harekete olumlu yaklaşımına bağlıdır.

Yeni toplumsal hareketlerin başarısında ve geniş kitlelere ulaşmasında medya ile kurduğu ilişki önemlidir. Medya ve toplumla kurulan bu iletişim ağı, hem toplumsal hareketlerin topluma ulaşmasına aracılık etmekte hem de toplumun toplumsal hareketleri etkilemesine izin vermektedir. Ancak toplumsal hareketlerin ortaya çıkması, öncelikle onun medya ve toplumla iletişim kurmasına izin veren yönetim sistemine ve iletişimi sağlayacak altyapıya ihtiyacı vardır (Işık, 2013, s. 3).

Kitlelerin muhalif ideolojiyi benimsemeleri ve bu doğrultuda eylemde bulunmalarını sağlamak için kullanılan propaganda yöntemleri temel olarak iletişimsel pratiklere ve bunlara uygun ortamlara dayanır. Medya, kitlelerin düşünsel anlamda biçimlendirilmesi ve eyleme geçirilmesi bakımından önemidir. Birçok toplumsal hareket kendisini öncelikle bir siyasal yayın üzerinden tanımlar, örgütler ve kitleselleşmek için de bu yayını kullanır. Medya, muhalif söylemin üretildiği ve hareketlerin toplumla iletişimini sağladığı bir alan olduğundan toplumsal hareketler için vazgeçilmezdir (Çoban, 2009, s. 44).

3.3.2. Sosyal Medyada Yeni Toplumsal Hareketlerin Eylem Biçimi: Dijital Aktivizm

Günümüzde dijital tepkiler de sokak eylemleri kadar ses getiriyor. Artık gazeteciler, gündem toplantıları öncesinde Twitter'da nelerin konuşulduğuna bakıyor. Diğer bir ifadeyle, sosyal medyada tartışılan konular, gazetelerin ve haber bültenlerinin de gündemine giriyor. Örneğin, ABD'deki Siyaset, Demokrasi ve İnternet Enstitüsü'ne

göre, daha fazla kişiye ulaşabildikleri için, internet aktivistleri karar verici mekanizmalar üzerinde sokaktaki aktivistlerden daha fazla etki gücüne sahiptir (Savaş, 2013).

Dijital aktivizm, *"dijital ortamda yürütülen her türlü aktivist faaliyeti"* demektir. Bu tanımlama nötr bir tanımlamadır. Araştırmacılar dijital aktivizmi net bir şekilde ifade edebilmek için yeni terimler ortaya attılar. Bunlar; "digital slacktivism" (dijital tembelcilik), "clicktivism" (tıklamacılık) gibi terimler üretildi. Bu terimler, dijital ortamın, aktivizmi, sadece internette bir şeyler yazarak, başkalarının yazdıklarını paylaşarak, bir şeylere tıklayarak günlük aktivizm kotasını doldurup huzura eren kitlelerin tembelliğe yönelme tehlikesidir. Bu durum ise eylemin etkisizleştirilmesidir. Buna "dijital fanus etkisi" denir. Ancak belli bir kitleselliğe ulaşan bu gevşek "eylem" bile mesajın ve bilginin yayılımını artırması açısından belli bir farkındalık sağlıyor (Uçkan, 2012).

Dijital aktivizm ile sokak aktivizmi arasındaki tartışma sonucu ortaya çıkan çeşitli iddialar vardır. Bunlar üç kategoride değerlendirilebilir (Uçkan, 2012):

- İnternetin katılımcı, şeffaf ve doğrudan demokrasiye ulaşmak için öncelikli yol olduğunu savunanlar.
- İnternetin neoliberal sömürü politikaların yeni bir aracı olduğunu, sadece ayrıcalıklı kesimlerin kullanabildiği bu aracın toplumsal muhalefet için değersiz olduğunu düşünenler.
- İnternetin iktidar sahipleri tarafından yönlendirilmesine ve geniş kesimlerin dışlanmasına rağmen, sunduğu imkânlar nedeniyle etkili bir mücadele aracı olabileceğini kabul edenler.

Dijital aktivizmin ve ağ örgütlenmesinin en etkili olduğu yerler yerel ölçekteki eylemlerdir. Dijital aktivizmin ağ etkisi bir yandan muhalefeti küresel çoğulluklarla etkileşime sokup beslerken, öte yandan yerel tekillikleri küresel bağlama taşıyarak etkilerini büyütüyor. Özellikle kent, hatta mahalle ölçeğinde örgütlenen yerel toplulukların eylemleri, ağ etkisiyle bölgesel, ulusal, küresel ölçeklerde ses getirerek etkilerini artırabiliyor. Dışlanmaya direnen, sağlık, eğitim, ulaşım, hijyen gibi büyük

kentsel sorunlar etrafında örgütlenen toplulukların kurduğu işbirliği ağlarından yayılan dijital aktivizm, farklı coğrafyalardaki benzerleriyle ağlar oluşturarak kritik kütle etkisi yaratabiliyor (Uçkan, 2012).

İnternetin politik faaliyetlerde taşıdığı potansiyeller bakımından üçlü bir işlevi vardır. Birincisi, etkileşimli yapısından ve anlık akış özelliği bakımından sunduğu "Agora" işlevidir. Burada sosyal medya, bir zamanların internet gruplarının ve forum alanlarının sunduğu tartışma imkânlarını, gerçek zamanlı olarak ve çok daha geniş kitlelere sunması bakımından öne çıkıyor. Sosyal medya küresel bir meydana dönüşüyor. Böyle bir ortamın hem politik fikirlerin olgunlaşması hem de politik katılım açısından taşıdığı önem tartışılamaz. İkincisi, internetin gayrimerkezi yapısından kaynaklanan engellenemezliği sayesinde, özellikle politik aktivizm için sunduğu örgütlenme, eylem organize etme, inisiyatifleri gerçekliğe dönüştürme işlevidir. Gençliğin politik hayata katılımı bakımından önemlidir. İnternetin, özellikle de sosyal medyanın örgütlenme işlevi "Arap Baharı"ndan sonra daha iyi anlaşıldı. Totaliter yönetimlerin denetleyemeyeceği bir şekilde Tunuslu, Mısırlı, İranlı gençler bu mecraları son derece yaratıcı ve bilgili bir şekilde kullanarak büyük avantaj sağladılar. Sosyal medya sayesinde on binlerce eylemci, hiç tahmin edilemeyecek bir biçimde bir araya gelme, eylem gerçekleştirme ve dağılma gibi yetenekler kazandı. Ancak internet anonim olarak kullanılmadığında iktidarların elinde elverişli bir takip, fişleme ve baskı aracına dönüşebilir. Üçüncüsü ise, tamamen küreselliğinden, uluslar ötesi yapısından gelen sınır aşma özelliği sayesinde bilginin önlenemez bir biçimde dolaşıma sokulması işlevidir. Politik aktivistler bu sayede, herhangi bir hak ihlalini, baskıyı anında uluslararası toplumun bilgisine sunarak iktidarları zor durumda bırakabiliyorlar. Örneğin, Mısır'da devrim sırasında iktidarın interneti kesmesi, öncelikle bu enformasyon akışını keserek eylemcileri bastırmaya yönelikti ancak işe yaramadı. Mısır borsası çökerken, eylemciler düşük teknolojili araçları yaratıcı bir biçimde kullanarak tweet geçmeye devam ediyorlardı. Türkiye'de de gerek internet sansürüne gerekse genelde basın engellemelerine karşı en önemli kozlardan biri de bu bilgi akışı. İnternetteki engellenemez bilgi akışı sayesinde uluslararası kuruluşlara, farklı odaklara ulaşıp, onların vasıtasıyla hükümet üzerinde bir baskı oluşturulabiliyor (Uçkan, 2012).

3.3.3. Yeni Toplumsal Hareketlerin Haberleşme ve Örgütlenme Aracı Olarak İnternet

Geleneksel kitle iletişim araçlarının sermaye gruplarının elinde yoğunlaşması sonucunda kamusal alanda seslerini duyurma imkânı bulamayan yeni toplumsal hareketler için internet; ucuzluğu, zaman ve mekân sınırı tanımaması, geleneksel hiyerarşik yapıların dayattığı "dikey iletişim" yerine "yatay iletişim"e dayanmasıyla söz konusu hareketlerin haberleşme, örgütlenme ve eylem kapasitelerini arttırmakta ve küreselleşmesine yardımcı olmaktadır. Kimlik temelli hareketler olarak görülen yeni toplumsal hareketler; iletişimlerini büyük oranda kurdukları sanal gruplar aracılığıyla yürütmekte, yine internet aracılığıyla aktivist toplamakta, belirli sorunlar etrafında toplanan "sanal cemaatler" yaratmakta, aktivistlerini bilgilendirmek ve harekete geçirmek için websiteleri, haberleşme listeleri, bülten panoları, sohbet odaları gibi araçlardan yararlanmaktadırlar (Şener, 2006, s. 121).

3.3.3.1. İnternetin Yeni Toplumsal Hareketler İçin Olanakları

Castells, "ağ toplumu"nun yeni toplumsal hareketleri özendirerek demokrasiyi getireceğini söylemektedir. 20. yüzyılda değerlerin ve toplumsal kurumların kolektif eylemini amaçlayan toplumsal hareketlerin kendilerini internet üzerinden ifade ettiklerini dile getiren Castells, *"Sibermekân insanlığın hoşnutsuzluklarının kakofoni haline patladığı küresel bir elektronik agoraya dönüşmüştür"*, demektedir. Castells'e göre internetin teknolojik potansiyeli, bireysel ve kolektif protesto biçimlerini olanaklı kılmaktadır (Şener, 2006, s. 123).

İnternet, yeni toplumsal hareketler için üç öncelikli medya konumundadır. Bu durum üç nedene bağlanmaktadır. Bunlar (Şener, 2006, s. 123):

- Enformasyon Çağı'nda ortaya çıkan toplumsal hareketler temelde kültürel değerlerin etrafında birleşmekte, bu değerlerin bir iletişim sistemiyle aktarımı öncelikli hale gelmektedir.

- Toplumsal hareketler, kendilerinden önceki hareketlerin dikey ve dolayısıyla hiyerarşik örgütlenmelerine karşı çıkmakta, internet hiyerarşiyi aşan ve yatay iletişim imkânı sunmaktadır.

- Dünya üzerinde iktidar ulus-devlet sınırlarını aştığı için toplumsal hareketlerin de küresel bir iletişim aracına ihtiyaç duymaktadır.

Langman ve Morris'e göre, yeni toplumsal hareketlerin interneti kullanım amaçları ve biçimleri şöyledir (Şener, 2006, s. 124-125):

- **Hareketlerin birbirine bağlanması:** İnternet üzerinden yeni toplumsal hareketler mekânsal engelleri aşarak örgütlenmekte, kampanyalar düzenlemekte, internet siteleriyle hareket ilişkin bilgi vermekte, diğer hareketlerden haberdar olabilmekte ve ilişki kurabilmektedirler. İnternet varolan mücadelelerin ve yeni eylemlerin uzantısı olan etkin bir araçtır.

- **Sermaye ve enformasyon akışının sağlanması:** Yeni toplumsal hareketler internet üzerinden fon toplamakta, medya tekellerine karşı dosya ve enformasyon paylaşım siteleri kurulmaktadır.

- **Alternatif medya:** Yeni toplumsal hareketler, kitle iletişim araçlarından farklı olarak kendi enformasyonlarının üretimini ve denetimini ellerinde bulundurmakta, içeriklerin tek tipleştiği tekelci medya karşısında yerel ve çeşitli haberlere yer veren haber siteleri ortaya çıkmaktadır.

- **Doğrudan siberaktivizm:** İnternet politik eylem için doğrudan kullanılmaktadır.

- **İnternetle mücadele ve yapılandırma hareketleri:** Teknolojiye erişim ve açık kaynak yazılımı için mücadele eden hareketler.

- **Sanal cemaat inşası:** Haberleşme grupları, sohbet odaları, çevrimiçi forumlar aracılığıyla aynı konulara ilgi duyan ve bu konularda mücadele veren aktvistler sanal cemaat oluşturmaktadır.

3.3.3.2. İnternetin Yeni Toplumsal Hareketler İçin Sınırları

Teknolojik kullanım, internete erişimin sınırlı olması, internetin yeni orta sınıfın ayrıcalıklı aracı haline gelmesi yeni toplumsal hareketlerin yayılmasının önünde bir engel teşkil etmektedir. Yaşa ve cinsiyete göre ayrımlar da internet kullanımını belirlemektedir. Özellikle ağların küreselleşmesinin önündeki en büyük engellerden biri de İngilizce sorunudur. İnternette enformasyonun parçalanmış yapısı, enformasyonun metalaşması ve internetin giderek popüler kültürün hâkimiyeti altına girmesi yeni toplumsal hareketlerin yayılmasının önünde bir engel oluşturmaktadır (Şener, 2006, s. 127-128).

İnternetin yeni toplumsal hareketlerin yayılmasının önünde oluşturduğu sınırlar vardır. Bunlar: bağlantı sorunu, internete erişim sorunu, teknik beceri, yazılı-sözlü kültür farkı, dil sorunu, sosyo-ekonomik ve cinsiyete dayalı sayısal uçurum, donanım ve erişime ilişkin teknik sorunlar, bilgisayar okuryazarlığı, eğitim ve personel sorunu ve teknolojinin kültürel olarak özümsenmesidir (Şener, 2006, s. 128).

Wright'a göre, internetin yeni toplumsal hareketler için doğurduğu sonuçlar şöyledir: internet bir yandan hareketler için daha zengin, çok sayıda iletişim imkânı tanırken diğer yandan bu hareketlerin toplumsal değişim sürecinin bütünü içinde kolektif değerini daha az başarıyla tanıtmaktadır. *"İnternet bir yandan kolektif anlam oluşturma sürecine hizmet eden zengin malzemelere erişim sağlamaktadır. Diğer yandan e-postaya dayalı tartışmanın doğası, sloganlaştırmanın analize üstün gelme tehlikesini sürekli olarak barındırmaktadır"* (Şener, 2006, s. 128).

3.3.3.3. Sosyal Medyada Yeni Toplumsal Hareketlerin Propaganda Aracı: Alternatif Medya

Tekelleşen, kar amacı güden, medyanın asli görevlerini uygulamayan antidemokratik ve tek sesli medya kuruluşları sadece egemen ideolojinin sesini duyuran kanallarıdır. Buna karşılık olarak bu tekseslilliği ve anti demokratik iletişim ortamını bozacak alternatif, radikal medya kanalları ortaya çıkmıştır. Günümüzde "alternatif medya" genellikle şirketleşmenin dışında kalan, egemen güçlerden bağımsız hareket edebilen yeni iletişim teknolojileri ve özellikle internet medyası için kullanılmaktadır. Alternatif medya sivil toplum ve katılımın gelişimi ile doğrudan bağlantılı bir kavram

olarak görülmekte, bu medyaya kolektif sivil sesin kendini ifade edebileceği ve kullanıcıların birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlayan bir araç olarak da bakılmaktadır (Taneri, 2014, s. 97).

Alternatif medyanın temel yapısal özellikleri vardır. Bunlar (Karakaş, 2015, s. 30):

- Küçük ölçekli ve farklılıklarına saygı gösterdiği, toplum içindeki (dezavantajlı gruplar gibi) özgün topluluklara yönelmek.
- Devlet ve pazardan bağımsız olma.
- Yatay ya da hiyerarşik olmayan bir biçimde yapılanmış, demokratikleşme ve çoğulculuk adına izleyicinin erişimine ve katılımına izin verme.
- Kendi kendini temsil etmenin önemini vurgulayarak egemen olmayan söylem ve temsillerin taşıyıcısı olma.

İnternet sayesinde medya patronlarının ve hükümetlerin egemenliğindeki basının sağladığı içerikten öte, bireyden bireye, bireyden topluma, toplumdan bireye ve toplumdan topluma iletişim kanalları açılmıştır. Underwood'a göre *"internetin tercih edilme nedenlerinden biri, kullanıcılara geleneksel medya şirketlerinin 'tek'ten çok'a' totalitarizmini dengelemek için internetin demokratikleştirici potansiyelinden hareketle demokratik ağ iletişiminin 'çok'tan çok'a' doğasından yararlanma fırsatı sunmasıdır."* Bu sayede Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'ları ve devlet dışı örgütler, baskı grupları hiç olmadığı kadar aktif ve sesini duyurabilen birer konuma sahip olmuşlardır. İletişimin maliyetinin giderek azaldığı ve araçların kullanımının yaygınlaştığı günümüzde ulusötesi organizasyonların ve ağların kurulmasının neredeyse hiç maliyeti olmamaktadır. Dünya üzerindeki topluluklarının bir araya geldiği bu ulusötesi oluşumlar "küresel vicdan" olarak adlandırılmakta, günümüzde hükümetleri ve çok uluslu şirketleri baskı altına alarak kararlarını etkileyebilmektedirler (Taneri, 2014, s. 98).

Sosyal ağlar, küresel ve yerel eksende *"başka bir dünya mümkün"* çağrısına ayna tutan, topluluklar arası etkileşime fırsat vererek, farkındalık yaratan mesajları, hızlı ve etkili bir şekilde taşımaktadır. Sosyal ağlarda temsil edilemeyenlerin yer alabilmeleri, kendi oluşturdukları gündemi yayabilmeleri, ağlar aracılığıyla kısa zamanda çoğalabilmeleri, Arap İsyanları'nda, Twitter, Facebook, Youtube, bloglar, mobil iletişim vb. sosyal ağlara yüklenen devrimsel gücü desteklemektedir. Tabandan gelen örgütlenmeler, coğrafi engelleri aşarak ve sanal bir kamusal alan yaratarak kendi gündemlerini ortaya koymuşlardır. Böylelikle, dünya kamuoyu, dijital uçurumun elverdiği ölçüde, çevrim dışı ortamda yok sayılan muhalifin, temsil edilemeyenin, ezilenin, mağdurun çevrimiçi ağlarda etkili varlık gösterebileceğine tanık olmuştur (Emre Öğün, 2013, s. 146).

Toplumsal hareketlerde alternatif medya, geleneksel medyanın eksik kaldığı yerleri tamamlamaktadır. Geleneksel medyadaki taraflılık, anti-demokratik bir ortam oluşturuyorken; alternatif medya "doğru"ları ve "gerçek"leri yansıtmakta ve kamuoyunun bilgilenmesini sağlamaktadır. Bu yüzden alternatif medya kanalları, toplumsal hareketlerde birleştirici ve bilgiyi yayıcı bir özellik taşımaktadır (Geylani Resuloğlu, 2014, s. 13).

Toplumsal hareketlerdeki muhalefet, iletişim açısından demokrasinin gelişimi adına önemlidir. Toplumsal hareketlerdeki gelişim süreçlerinde alternatif medyanın gelişim süreçleri paralellik göstermektedir; iletişim yollarındaki ve biçimlerindeki gelişmeler, "ötekiler"in biçimlenmesi ile etkileşim halindedir. Hükümetlerin baskısıyla hem engellenen, hem de aslında beslenen muhalif hareketlerde ve toplumsal hareketlerde, sansürden, baskıdan, taraflı olmaktan uzak olan alternatif medya yollarının geliştirilmesi gerekmektedir. Her türlü ideolojinin dinlenmesi; halkın isteklerinin farkında olunması, orta yollar ve çözümler üretilmesi için günümüzde artık taraflı geleneksel medya kanallarından uzaklaşılmakta ve alternatif medyaya yönelinmektedir (Geylani Resuloğlu, 2014, s. 13).

3.3.4. Sosyal Medyada Yeni Toplumsal Hareket Örnekleri

Sosyal medyanın etkili olduğu yeni toplumsal hareket örnekleri bulunmaktadır. Bunlar; İzlanda: Mutfak Devrimi, Tunus: Yasemin Devrimi, Mısır: Facebook Devrimi, İspanya: Indignadas (Öfkeliler) Hareketi, Amerika: Occupy Wall Street (Wall Street'i İşgal Et) Eylemleri ve Türkiye: Gezi Parkı Eylemleri/Haziran Direnişi'dir.

3.3.4.1. İzlanda: Mutfak Devrimi

İzlanda ekonomisinin zenginliği tarihsel olarak yapılan balıkçılıktan ziyade küresel olarak genişleyen spekülatif finansal kapitalizme entegre olması ve finans sektörüyle hızla bütünleşmesinde aranmalıdır. Uluslararası finans sektörüyle hızlı bütünleşmeyi sağlayan İzlanda bankaları; Kaupthing, Landsbanki ve Glitnir'dir. 1980'lerde yerel hizmet veren bu üç bankanın varlıklarının değeri 2000'de gayri safi yurtiçi hâsılanın % 100'üne eşitken, 2007'de %800'üne ulaşmıştır. Bu dikkat çeken hızlı büyüme ABD ve Britanya'nın izlediği yolun benzeridir. Hisselerini teminat olarak göstererek birbirlerine borçlandılar ve bu kredileri üç bankadan daha fazla hisse alarak hisse fiyatlarının artması ve bilançolarının kabarması finanse etmek için kullandılar. Borçlarını düşük faizli İsviçre Frangı ya da Japon Yenine çevirmeye ikna edilen banka müşterilerinin borçları arttırıldı. Sınırsız kredi ile sınırsız tüketim iç talebin yapay olarak arttırılmasını ve ekonomik büyümenin hızlanmasını sağladı (Castells, 2013, s. 41-42).

Şubat 2006'da İzlanda Merkez Bankası bankaların kredi kaybetmesini engellemek için onların döviz rezervlerini arttıracak şekilde borçlandı. Kısa süre sonra Landsbanki, Kaupthing ve Glitnir bankaları kısa vadeli borçlarını geri ödemek gibi bir yükümlülükle karşı karşıya kaldı. 29 Eylül'de Glitnir Bankası Merkez Bankası'ndan mali yükümlülüklerini yerini getiremediğinden yardım istedi ve bunun üzerine Merkez Bankası Glitnir'in hisselerinin % 75'ini satın aldı. Ancak bu ters teperek İzlanda'nın kredi notunun serbest düşüşe geçmesine sebep oldu. Bu olayı takiben borsa çöktü, banka bonolarının fiyatları geriledi, gayrimenkul fiyatları düştü. Üç banka batarak geride 25 milyar dolarlık borç bırakarak battı. İzlanda'nın şahsi gelirleri azaldı ve varlıkları değer kaybına uğradı. Gayri safi yurtiçi hâsılası 2009'da % 6,8'den2010'da % 3,4'e kadar

geriledi. Böylece pamuk ipliğine bağlı finansal yapı çökerken İzlanda'nın devrim sürecinin itici gücü oldu (Castells, 2013, s. 42-44).

Devrimin sembolik olarak başlangıcı 11 Ekim 2008'de şarkıcı Hordur Torfason'un İzlanda'nın başkenti Reykjavik'te İzlanda Parlamentosu (Althing)'nun önünde "banksterler (gangster bankacılar)"e ve siyasetçilere tepki olarak şarkı söylemesidir. Bu sahne kaydedildi ve internette paylaşıldı. Ardından yüzlerce, binlerce kişi Austurvollur Meydanı'nda hükümeti protesto etti. Protestolar Ocak ayında İzlanda'nın soğuğuna rağmen meydanda ve internette yoğunlaşarak devam etti. (Castells, 2013, s. 44).

İzlandalıların % 94'ünün internet bağlantısı var ve üçte ikisi de Facebook kullandığından internet ve sosyal ağlar bu toplumsal hareketlilikte önemli rol oynadılar. Sosyal ağlar ve sokaklardan gelen baskının sonucunda protestocuların hükümetin istifası ve yeni bir anayasa hazırlanması talebi gerçekleşti. 1 Şubat 2009'da sosyal demokratlar ve kızıl-yeşiller koalisyonu iktidara geldi (Castells, 2013, s. 44-45).

Devrimin sonuçları (Castells, 2013, s. 45-49):

- Bankalar kamulaştırıldı (üç büyük banka),
- Ekonomik krizin sorumluları görevden alındı ve cezalandırıldı,
- Uluslararası ekonomik ve siyasi bağımlılık anlaşmalarından çıkılma kararı alındı,
- Bilgi ve ifade özgürlüğünü koruma projesi yapıldı,
- Katılımcı demokrasiyle bir halk anayasası yapıldı

Anayasa taslağının hazırlık süreci (Castells, 2013, s. 48-50):

- 27 Kasım 2010'da seçilen Anayasa Meclis Komisyonu –halkın içinden, sıradan 25 vatandaş– internet üzerinden bütün vatandaşların katılımını sağlamaya çalıştı.

- Taslak hükümler web sitesine yerleştirildi ve Facebook üzerinden halkın tartışması, yorumlaması istendi.
- Twitter üzerinden gelişmeler aktarılıyor ve vatandaşlara cevap veriliyordu.
- Youtube, Flicker vatandaşlar ile konsey üyeleri arasında doğrudan iletişim kuruyor ve tüm toplantılar canlı yayınlanıyordu.

Anayasa taslağında yer alan bazı maddeler (Castells, 2013, s. 49-50):

- Temel eşitlik ilkesi:

"Biz, İzlanda halkı, herkes için fırsat eşitliğinin olduğu adil bir toplum yaratmak istiyoruz."

- Siyasi temsilde "bir kişi, bir oy" ilkesi:

"Ülkenin her yerinde seçmenlerin oyları eşit ağırlıkta olacaktır."

- Bilgiye serbest erişim hakkı:

"Yasa, kamunun kamusal oluşumların topladığı ya da işlediği bütün belgelere erişimini sağlayacaktır."

"Herkes bilgi toplamakta ve yaymakta serbest olacaktır."

- Ekonomide kamu çıkarı:

"İzlanda'nın özel mülkiyetin elinde olmayan doğal kaynakları ulusun ortak ve daimi mülküdür… Bu kaynakların kullanımında sürdürülebilir kalkınma ve kamu çıkarı kılavuz alınacaktır."

- Doğaya saygı:

"İzlanda'nın doğası ülkedeki hayatın temelidir… Doğal kaynakların kullanımı, doğaya ve gelecek kuşaklara saygı çerçevesinde uzun vadede tükenmelerini en aza indirecek şekilde yönetilecektir."

Küresel kapitalizm bağlamında devrimci ilkeler barındıran bir anayasanın oluşması halkın rızası ve katılımıyla gerçekleşen bir sürecin sonucudur. Bu devrimsel sürecin içinde yer alan kesimler, internet okuryazarlığı ve internete sınırsız erişim sayesinde bu siyasi katılım ve yasama sürecinin genişletilebileceğini savunuyorlar (Castells, 2013, s. 50).

İzlandalılar diğer ülkelerde yaşayan halklar gibi kendilerini mahveden kapitalizme karşı isyan ettiler. İsyanları ülkelerindeki kurumların halkın çıkarını değil belli bir zümrenin çıkarına hizmet eden siyasi sınıfın tepelerinde bir kast sistemi oluşturduğunu fark etmeleriyle doğdu (Castells, 2013, s. 50).

3.3.4.2. Tunus: Yasemin Devrimi

Her şey beklenmedik bir şekilde Tunus'un orta bölgesinde yer alan başkent Tunus'un güneyindeki Sidi Bu Zeyd adlı 40.000 nüfuslu küçük bir kasabada başladı. 17 Aralık 2010'da saat on bir buçukta 26 yaşındaki işportacı Muhammed Buazizi rüşvet ödemeyi reddeder ve sebze tezgâhına el konulmasından dolayı yaşadığı aşağılanmadan kendisini hükümet binasının önünde yakar. Buazizi 3 Ocak 2011'de ölür. Ardından yetkili makamlardan benzer aşağılama muameleleri gören yüzlerce genç aynı binanın önünde toplanarak protesto gösterileri düzenler. Muhammed Buazizi'nin kuzeni olan Ali protestoyu kaydeder ve internette yayınlar. Daha sonra gerçekleşen başka sembolik intihar ve intihar girişimleri gençlerin cesaretini ve öfkelerini arttırır. Birkaç gün sonra taşrada kendiliğinden başlayıp başkente kadar yayılan gösteriler polisin baskısı sonucu en az 147 kişinin ölümüne ve yüzlercesinin yaralanmasına sebep olur. Bin Ali 1987'de iktidara geldiğinden beri kendisini destekleyen ve müttefiki olan Fransa'nın desteğini çekmesi üzerine 14 Ocak 2011'de ailesi ile birlikte Tunus'u terk edip Suudi Arabistan'a sığınır. Uluslararası destekçilerinin gözünde itibarını kaybeden Bin Ali'nin devamı niteliğinde yerini alabilecek üst tabakanın bulunması zorunluluğu doğdu. Ancak göstericiler bu zaferle tatmin olmadıklarından dolayı tüm siyasal kademeleri yerinden

oynatmak istiyorlardı. Bunun için siyasal özgürlük, basın özgürlüğü, yeni bir seçim yasasının ışığında demokratik bir seçim yapılması çağrısında bulundular. Yozlaşmış siyasetçilere, polise ve bunlara alet olan medyaya *"Degage! Degage!" (Defol git!)* diye bağırdılar. Protesto ve polis şiddeti videolarının internete yayılmasından sonra sokaklarda ve meydanlarda harekete geçilmeye başlandı. Facebook, Youtube ve Twitter üzerinden yapılan serbest iletişim ile kentin işgali arasındaki bağlantı başka ülkelerdeki ayaklanmalardan haberdar olunabilecek bir kamusal alan yarattı. 22 Ocak 2011'de rejimin politik bir yansıması olan Muhammed Gannuşi'nin liderliğindeki geçici hükümeti istifaya çağıran eylemciler Hükümet Meydanı'nı çadırlarla işgal ederek içerisinde canlı tartışmaların yapıldığı daimi bir forum örgütlediler. Meydanın duvarlarını Arapça, Fransızca ve İngilizce sloganlarla doldurarak kendilerini filme çekip internete yüklediler. Böylece uluslararası kamuoyunun desteğini alarak seslerini dış dünyaya duyurabileceklerdi. En çok söyledikleri slogan ulusal marşlarının bir dizesidir: *"İnsanlar bir gün yaşamak isterse, kader cevap vermek zorunda kalır" (Idhâ I-sha 'bu yawmanârada I-hayât, fa-lâ budda an yastadjiba al-qadar)*. Protestocuların gayri resmi olarak örgütlediği esnek gözlem ağı provokasyonlara, şiddete karşı koruyor ve kurallara uyulmasını sağlıyordu. Her türlü tartışmayı yapıyorlardı; hükümeti reddediyorlar, yeni bir rejim, iş, iyi bir eğitim istiyorlar ve gerçek bir demokrasinin sağlanmasını talep ediyorlardı. WikiLeaks belgelerinde çarpık diplomatik yazışmalarına yer verilen ve siyaseti, ekonomiyi elinde tutan Bin Ali'nin ikinci eşinin ailesi Trabelsi aşiretinin yönetimde olmasına tepki duyuluyordu. Toplumdaki yozlaşmaya karşı İslam'ın bir alternatif olup olamayacağı protestocular tarafından tartışılıyordu. Tunus toplumunda siyasal İslam'ın bir ağırlığı ve etkisi olmasına rağmen hareket İslami bir hareket değildi. Sekülerizmi ve İslamcılığı aynı potada eriterek hareketin içinde yer alması sağlanıyordu. Hareketin siyasal çizgisi ulusal bayrağı kullanan, ulusal marşı söyleyen, eski sömürgeci Fransa ve ABD destekli işbirlikçi rejime karşı ulusun meşruluğunu savunan ulusal bir harekettir. Bu bakımdan hareketi İslam ya da Yasemin Devrimi (Batı medyası Bin Ali'nin 1987'de yaptığı darbenin adını devrim için kullandı.) olarak tanımlamak doğru değildir. Protestocuların deyişiyle *"Özgürlük ve haysiyet için devrimdi!" (Thawrat al-hurriyawa-I Karâma)* (Castells, 2013, s. 34-37).

Bütün Arap ülkelerinde görülen işsizlik ve eğitimdeki eşitsizlik Tunus'taki isyanın da zeminini beslemiştir. Harekete daha sonra sendikalı işçilerden de katılım olmuştur. Rejimle bağlantısı olan Tunus Genel İşçi Sendikasının (Union Generale des Travailleurs Tunisiens / UGTT) liderliği (özellikle de genel sekreter Abdeslem Jrad) hareketin gözünde gayrı meşru bir konumda olsa da sendikanın tabanı idarenin yetkili makamların elinden alınması için bir dizi grev düzenlediler. Faccebook'ta yayınlanan bir ileti protestocuların siyasi liderliğe bakış açılarını gösteriyordu: *"Çoğu siyasetçilerin saçı beyaz, kalbi siyah. Biz saçı siyah, kalbi beyaz insanlar istiyoruz"* (Castells, 2013, s. 37).

İnternetteki sosyal ağlar ile insanların yaşamındaki sosyal ağların arasındaki bağlantı sonucu protestolar ortaya çıkmıştır. İsyanların oluşmasındaki önkoşul içerisinde blog yazarları, sosyal ağlar ve siber eylemcilikten oluşan bir kültürün, internet kültürünün var olmasıdır. Örneğin 2001'de hapse atılan ve ölen blog yazarı gazeteci Zuhair Yahyui ve hükümetin suçlarını açıklayan diğer blog yazarları Muhammed Abbu (2005), Selim Bukdir (2008) hapse atıldı (Castells, 2013, s. 38).

Hükümetin kontrolünün dışında kalan uydu televizyonları -özellikle de El Cezire- sansüre ve baskıya karşı internetteki özgür ortamın müttefiki olmuştur. Yurttaş gazetecilik anlayışıyla Youtube cep telefonu aracılığıyla görüntü yükleyen vatandaşların görüntülerini kullanan El Cezire arasında bir uyum oluşmuştur. El Cezire işi daha ileri bir boyuta götürerek cep telefonlarını başka bir cihaza gerek duymaksızın direkt uyduya bağlanabilmesini sağlayan bir program gerçekleştirdi. El Cezire Twitter'daki tartışmalarda da etkiliydi. Göstericiler #sidibouzid etiketi altında iletişim kuruyor ve tartışıyorlardı. Lotan ve arkadaşlarının (Castells, 2013, s. 39) Arap Devrimleri sırasındaki bilgi akışı üzerine yaptıkları araştırmaya göre *"Blog yazarları Tunus'tan haberlerin su yüzüne çıkmasında ve yayılmasında önemli bir rol oynamıştır, zira onların dinleyicilerini katılıma sevk etme ihtimalleri, başka tipteki aktörlere nazaran ciddi derecede daha yüksekti"* (Castells, 2013, s. 38-39).

Tunus Arap dünyasında internet ve cep telefonun en yaygın olduğu ülkelerden biridir. Bunu isyanın yayılması ve yönetimi sırasında internetin almış olduğu rolden görülebilir. Kasım 2010'da kenttekilerin % 67'sinin cep telefonu, % 37'sinin internet bağlantısı vardı. 2011'de ise internet kullanıcıların % 20'si Facebook kullanıyordu.

İnternetin sağladığı özgürlük ortamı sayesinde isyana moral veren, enerjisini arttıran videolar, mesajlar ve şarkılar hızla yayıldı. Örneğin rap şarkıcısı El General'in diktatörlüğü kınadığı "Rais Lebled" şarkısı sosyal ağlarda hit oldu (Castells, 2013, s. 39).

Arap dünyasında ağlar oluşturarak yeni bir toplumsal hareketliliği yaratan Tunus'un üç unsuru vardır. Bunlar (Castells, 2013, s. 40):

- Geleneksel liderlik yerine işsiz mezunlardan oluşan bir grubun isyana önderlik etmesi,
- Rejimi uzun yıllardır eleştiren siber eylemcilik kültürü,
- Yüksek oranda internet kullanımın yaygınlaşması (ev, okul, kafe vb.)

3.3.4.3. Mısır: Facebook Devrimi

Tunus Devrimi'nin Arap coğrafyasında yarattığı etkiden Mısır'da payına düşeni aldı. Mısır Devrimi, gıda fiyatlarına yapılan zamlar sonrası halkın alım gücünün iyice düşmesiyle birlikte açlıkla yüzleşmeleri ve sonrasında toplamda altı kişinin kendini yakmasıyla başlayan eylemler dizisizdir. Devrimin sembol ismi Kahire Üniversitesi işletme bölümü öğrencisi ve 6 Nisan Gençlik Hareketi'nin kurucularından 26 yaşındaki Esma Mahfuz 18 Ocak'ta kendi Facebook hesabından bir video paylaşarak Mısır gençliğine bir çağrıda bulundu. Videoda şunları söyledi (Castells, 2013, s. 62):

"Dört Mısırlı kendisini yaktı… İnsanlar biraz utanın! Ben, kız başıma, Tahrir Meydanı'na gideceğimi, tek başıma duracağımı, bayrağı taşıyacağımı söylüyorum… Bu videoyu size basit bir mesaj vermek için yaptım: 25 Ocak'ta Tahrir Meydanı'na gidiyoruz… Evlerinizde kalırsanız, size yapılanları hak edersiniz, ülkeniz ve halkınız nezdinde suçlu olursunuz. Sokaklara çıkın, cep telefonuyla mesajlar gönderin, internete mesajlar yazın, insanları haberdar edin."

Bu videonun biri tarafından Youtube yüklenmesiyle binlerce kişi izledi ve izleyen kesimler üzerinde bir hareketlilik yarattı. İnternetteki ağlar -aile, arkadaşlar vb.- sadece bireyleri değil tek tek bireylerin ağlarını birbirine bağlayarak eylem çağrısını sosyal ağlara yaydı. 25 Ocak'ta Kahire'nin sembolik öneme sahip Tahrir (Özgürlük)

Meydanı binlerce kişi tarafından işgal edilerek Hüsnü Mübarek karşıtı protestolara sahne oldu. Hükümetin istifa etmesi ve rejimin son bulması çağrısı yapan göstericiler burayı devrimin kamusal alanı haline getirdiler (Castells, 2013, s. 62).

İnternet, cep telefonu vb birçok sosyal ağ, sokak gösterileri, kamusal alanların işgali, Cuma namazı sonrası toplantıların hepsi kendiliğinden başlayan, büyük ölçüde lidersiz Mısır Devrimi sırasında çok biçimli ağların ortaya çıkmasını sağladı. Akademisyen Ilhem Allaguive araştırmacı Johane Kuebler'in bu konudaki değerlendirmesi ise şöyle: *"Rus Devrim'inden siyasi liderlik ve koalisyon kurmayı, Fransız Devrim'inden halk inisiyatifini öğrendiysek Tunus ve Mısır'daki Arap devrimleri de ağların gücünü göstermiştir"* (Castells, 2013, s. 63).

Devrimin direnişinin asıl olarak örgütlenildiği yer hiç şüphesiz ki internettir. Gösterilere çağrı yapan genç kitle Facebook, sosyal ağlar ve cep telefonları gibi haytalarında yer edinen bu araçlar üzerinden eylem kararı almışlardır.

3.3.4.4. İspanya: Indignadas (Öfkeliler) Hareketi

İspanya'daki toplumsal hareketlilik Euro krizinin İspanya'yı ezdiği, işsizliğin %22, gençler arasındaki işsizliğin ise %47 olduğu ve iktidardaki sosyalist hükümetin sağlık, eğitim, sosyal hizmetler konusunda bütçe kesintilerini uygulamaya koyduğu bir dönemde meydana geldi. Sendikalar dağınıktı ve vatandaşların büyük bir kısmı da siyasetçilerden ve onların temsil ettiği siyasi partilerden rahatsızdı (Castells, 2013, s. 105).

İlk önce *"Yurttaş Yanlısı Seferberlik Gruplarını Koordinasyon Platformu"* adı altında daha sonra ise *"Democracia Real Ya! (Gerçek Demokrasi Şimdi)"* adında vatandaşların bu süreçte duydukları rahatsızlığı dile getiren ve eylem süreçlerini organize eden bir Facebook grubu oluştu. Bu grup var olan sisteme karşı özerk biçimde oluşturulan ağlar yardımıyla birçok farklı kentte örgütlendi. Örneğin; Barcelona vb. yerlerde insanlarla temasa geçilip yüz yüze görüşmeler yapılıyordu (Castells, 2013, s. 105-106).

2 Martta yaptıkları çağrıyla yurttaşları 15 Mayıs'taki protesto için sokağa çıkmaya ve siyasal/finansal elit yapıya karşı durmaya çağırıyorlardı. Bu süreçte medya,

siyasi partiler ve sendikalar bu çağrıya önem vermediler sadece Facebook, Twitter, Tuenti vb. sosyal ağlar aracılığıyla örgütlenilebilen bu eyleme Madrid'de 50.000, Barcelona'da 20.000, Valencia'da 10.000 olmak üzere birçok şehirden katılım gerçekleşti. Hükümetin tüm müdahalelerine karşın Temmuz ayına kadar meydanlardaki işgaller devam etti. Hareketin adına ilişkin protestocular ve medya açısından iki farklı adlandırma var. Hareketin ilk eylemi 15 Mayıs tarihinde gerçekleştiğinden göstericiler tarafından 15-M olarak adlandırılsa da, medya Fransız filozof Stephane Hessel'in yayınladığı *"Indignezvous!"* broşüründen esinlenerek *indignados (öfkeliler)* olarak adlandırdı. 23 Temmuz'da Puerta del Sol'da 250.000 yurttaşın katıldığı büyük bir eylem gerçekleşti (Castells, 2013, s. 106-108).

Protestocuların genel kimliği 20-35 yaş arasındaki üniversite öğrencileri ve işsiz üniversite mezunlarından oluşuyordu. Ancak ağırlaşan yaşam koşulları nedeniyle bu yaş oranı aşağıya doru düşüyor ve yaşlıların da yer aldığı bir görüntü ortaya çıkıyordu (Castells, 2013, s. 109).

Indignados (Öfkeliler) hareketinin somut anlamda bir kazanımı olmadı ve etkisi azalarak sönümlendi. Ancak Castells buradaki asıl dönüşümün insanların zihin yapılarının değişmesi olduğunu ve bunun sonucunda da geleceklerini kendi elleriyle şekillendirecek değişim umudunun oluştuğunu söylüyor. Bu yüzden Castells bu hareketi *"rizomatik"* bir devrim olarak düşünüyor. Rizom, bitkinin toprak altında kalan parçaları ve kökleri için kullanılır. Bu parçaların kökten ayrılmasıyla yeni bir parça oluşabilmektedir (Castells, 2013, s. 131-133).

3.3.4.5. Amerika: Occupy Wall Street (Wall Street'i İşgal Et) Eylemleri

Amerika'nın New York kentinin finans merkezi olan Wall Street'te yaşanan eylemlerinin temel nedenini ülkenin ekonomik yapısı şekillendirdi. %1'lik finansal elit yapının giderek zenginleştiği bir dönemde ekonomik krizler, emlak piyasalarının çöküşü ve sonrasında binlerce kişinin evsiz kalması gibi hadiseler yaşandı (Castells, 2013, s. 141-142).

Eylem tarihi olarak 17 Eylül'ün seçilmesi anlamlıydı. Çünkü o gün Amerikan Anayasası'nın imzalanmasının yıl dönümüydü. Eylemciler ilk gün bin kişiye ulaştılar.

Zucotti Park'ının göstericiler tarafından işgal edilmesinin ardından polis göstericileri tutuklamaya başladı. Bu tutuklamaları protesto etmek için göstericiler eylemler düzenledi ve bu sırada yaşanan polis şiddeti Youtube yüklenen videolarla teşhir edildi. Bu görüntüler sonrası işgal hareketine katılımlar arttı ve tüm ABD'ye yayıldı (Castells, 2013, s. 145-147).

İşgal hareketinin varlığı yeni yaşam pratiklerinin şekillenmesini ve internetin sağladığı ortam ise yeni yeni şekillenen bu ortamın yaygınlaşmasını sağladı. Polis şiddetine karşı insanlar Twitter üzerinden organize oldular ve bu saldırılara karşı aynı ortam üzerinden seferber oldular. Anaakım medya üzerinden anlatılan hikâye anlatımı yerini doğrudan olayı yaşayan insanların ağzından aktaran bir ortama terk etti (Castells, 2013, s. 153-154).

Tumblr sosyal ağı sayesinde insanların yaşadıkları borç, gelecek kaygıları, ailelerin dağılması gibi tüm zorluklar, sıkıntılar diğer kesimlere aktarılıyordu. Bu hareketi diğer hareketlerden ayırıyor ve bu yönüyle insanileştiriyordu (Castells, 2013, s. 154-155).

Diğer hareketlerde olduğu gibi internet örgütlenme, organize olma, olaylar üzerine düşünme ve bunlarla ilgili karar verme konusunda etkin bir araç oldu. ABD'de ve birçok ülkede var olan siyasi yapıya güven alt seviyedeydi. Bu yüzden göstericiler siyasetçilerin kendileri adına karar vermesine ve konuşmasına izin vermediler. Ağların yataylığı hareketin bir lider yaratmasına imkân ve gerek tanımadı. Böylece örgütlenme bağımsız ve özerk bir alanda gerçekleşti (Castells, 2013, s. 156-159).

3.3.4.6. Türkiye: Gezi Parkı Eylemleri/Haziran Direnişi

İstanbul'un tarihi merkezinde yer alan Taksim Meydanı'ndaki tek yeşil alan olan Gezi Parkı'nın park olarak kalması yönündeki mahkeme kararına rağmen hükümet "Topçu Kışlası" ve "alışveriş merkezi" projesinin uygulanması yönünde ısrarcıydı. İstanbul'daki gençlerin parkı işgal etmesiyle birlikte polis şiddeti beraberinde geldi ve ardından bu şiddetin "orantısız" olduğu dönemin başbakan yardımcısı Bülent Arınç tarafından da kabul edildi. Ancak dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ise geri adım atmayarak özrün söz konusu olmadığını, eyleme katılanların terörist, anarşist, çapulcu olduğunu ve Twitter ve sosyal ağların ise düşman olduğu kanaatindeydi.

Castells'e göre Gezi hareketinin önemi, Türkiye'nin Avrupalı kimliğiyle Avrupa Birliği'ne katılmak istediği ve ülkede "ekonomik büyüme"nin yaşandığı bir dönemde meydana gelmiş olmasıdır. Avrupa ülkelerinde olduğu gibi ekonomik krize karşı bir protesto değil, sermaye için Türkiye'nin doğasının ve kültürünü yok eden ekonomik büyüme modeline karşı bir eleştiridir. Bu hareket kapitalizmi kınamanın ötesinde, insani değerleri üretimci mantığın üstünde tutuyor (Castells, 2013, s. 302-303).

Castells, hükümetin aksine Gezi hareketinin silinip gitmeyeceğini aksine büyüyeceğini düşünüyor. Çünkü bu hareket Türkiye'deki milyonların zihnine kök salmış, dünyanın dört bir yanındaki hareketlerle ağlar kurmuş, internet özgürlüğünü savunan toplulukların desteğini kazanmıştır (Castells, 2013, s. 303).

Castells, Gezi Parkı'nda atılan tohumlardan yeni bir demokrasi biçimi çıkacağını söylüyor. Bu yeni ağacın çiçeği ne zaman açar belli değil ama mutlaka açacaktır, çünkü bunlar "yeni Türkiye"nin yüzleridir (Castells, 2013, s. 304).

4. SOSYAL MEDYANIN YENİ TOPLUMSAL HAREKETLERE ETKİSİNE YÖNELİK ARAŞTIRMA

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Sosyal medyanın gelişimi ve bu gelişmeyle doğru orantılı olarak ortaya çıkan özellikleri sayesinde toplumun tamamına yakının vazgeçilmez bir unsuru halindedir. Bireylerin bu ortam üzerinden birbirileriyle kurdukları iletişim sayesinde toplum içerisindeki etkileşim artmaktadır. Bunun en güzel yansıması sosyal medya ve toplumsal hareket ilişkisidir.

Toplumsal hareketlerin gelişiminde sosyal medyanın önemli bir rol alıyor olması bu alan üzerine olan çalışmaları yoğunlaştırmıştır. Bu hareketlerin gelişimi içerisinde bulundukları koşullarla bağlantılıdır. Koşulların gerçekleştirilebilmesi için gereken altyapı da sosyal medya tarafından sağlanmaktadır. Bu bağlamda yeni toplumsal hareketler ile sosyal medya arasındaki ilişki ve birbirleri üzerindeki etkileri araştırılarak bir sonuca ulaşmak hedeflenmektedir.

4.2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Anket çalışması ile toplumsal hareketlere özellikle de yeni toplumsal hareketlere karşı yaklaşımlar katılımcılardan alınmaya çalışılmıştır. 42 sorudan oluşan anket EK: anket formunda sunulmuştur. Anketin toplanması için Google Forms (Google Formlar) kullanılmıştır. Anketin yayılımı için ise sosyal medya (Fcacebook ve Twitter) paylaşım yöntemi denenmiştir. Veriler çevrimiçi anket sisteminden alınarak Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı - Statistical Packages for the Social Sciences (SPSS) programına aktarılmış ve analizler yapılmıştır.

4.3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Bu çalışmada araştırma evreni olarak, sosyal medyayı kullanan kesimler seçilmiştir. Çalışma evreni içerisinde 455 kişi rastgele örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. İnternet aracılığı ile yapılması istenilen "Yeni İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medyanın Yeni Toplumsal Hareketlere Etkisi" anketinde sosyal medya kullanımı ve etkisindeki

toplumsal hareketlere olan bakış sorulmuştur ve 455 birey örneklem grubunu oluşturmuştur.

4.4. BULGULAR

Araştırma anketi SPPS programına aktarılarak analiz edilmiştir. Öncelikli olarak katılımcıların tanımsal bulguları ortaya konulmuştur. Katılımcıların sosyal medyaya ve toplumsal hareketlere yaklaşımlarını belirlemek üzere alınan cevaplar yorumlanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde, frekans, ortalama, yüzde gibi tanımsal istatistiklerden yararlanılmıştır. Daha sonra araştırmanın analiz bulguları ortaya konulmuştur. Araştırmanın ileri düzey çözümlemelerinde farklı testler uygulanmıştır.

4.4.1. Tanımsal Bulgular

Araştırma kapsamında yapılan çalışmada ankete katılanların demografik bilgileri toplanmıştır. Yapılan frekans analizi sonucuna göre anket çalışmasına katılanların sonuçları aşağıda verilmiştir.

4.4.1.1. Demografik Bulgular

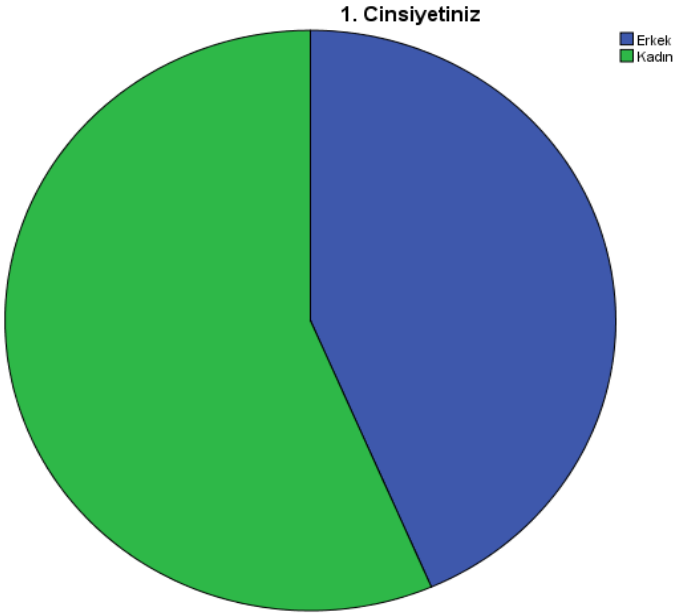
4.4.1.1.1. Cinsiyet Grubuna Göre Bulgular

Araştırmada 198 erkek, 257 kadın katılımcı bulunmaktadır. Erkekler toplam katılımcıların %43,5'ini, kadınlar ise 56,5'ini temsil etmektedir.

Elde edilen verilere göre ankete katılan bireylerin cinsiyet üzerinden dağılımı hemen hemen aynı düzeydedir. Kadın katılımcılar az bir farkla erkek katılımcılardan fazladır. Bu durum cinsiyete göre eşit bir dağılımın gerçekleştirildiğini göstermektedir.

Tablo 1
Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Erkek	198	43,5	43,5
Kadın	257	56,5	100,0
Toplam	**455**	**100,0**	

Şekil 1: Cinsiyet Dağılımı

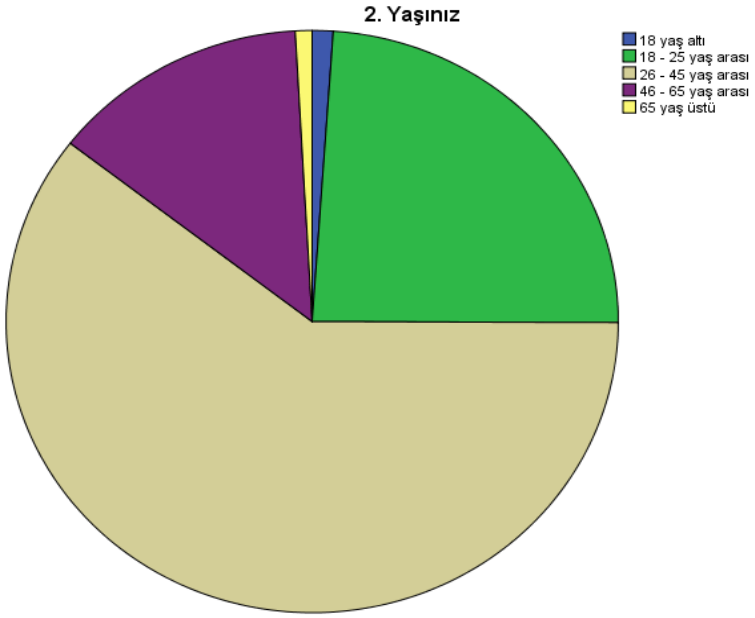
4.4.1.1.2. Yaş Grubuna Göre Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin yaş dağılımı 18 yaş altı %1,1 (5), 18 - 25 yaş arası % 24,0 (109), 26 - 45 yaş arası %60,4 (275), 46 - 65 yaş arası %13,6 (62) ve 65 yaş üstü %0,9 (4) şeklindedir.

Ankete katılanların yaş dağılımı incelendiğinde gençler ve orta yaş altı kesimin ağırlıklı olarak yer aldığı görülmektedir. Bu durum iletişim teknolojilerinin içerisinde olan ve bu ortamı yoğun olarak kullanan kesimi göstermektedir.

Tablo 2
Yaş Dağılımı

Yaş	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
18 yaş altı	5	1,1	1,1
18 - 25 yaş arası	109	24,0	25,1
26 - 45 yaş arası	275	60,4	85,5
46 - 65 yaş arası	62	13,6	99,1
65 yaş üstü	4	,9	100,0
Toplam	**455**	**100,0**	

Şekil 2: Yaş Dağılımı

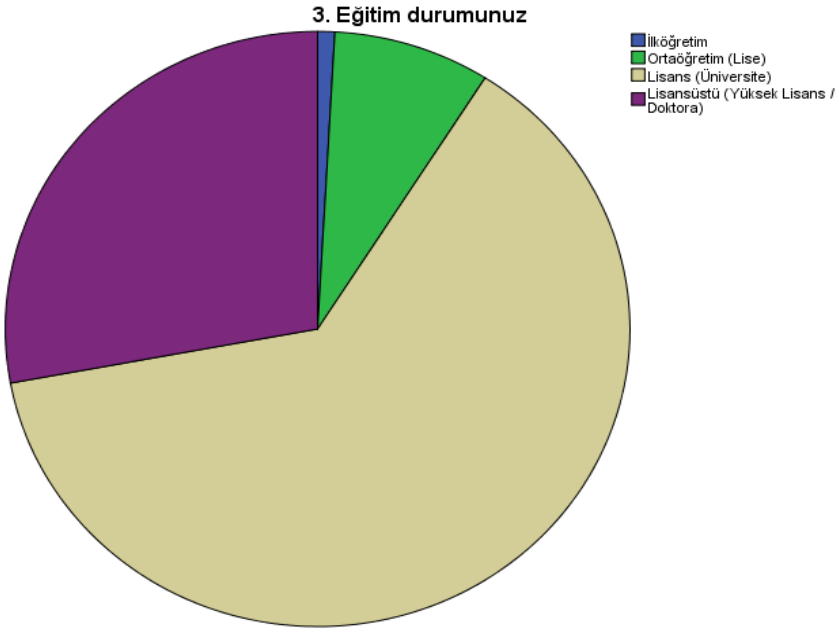
4.4.1.1.3. Eğitim Durumuna Göre Bulgular

Ankete katılan katılımcılardan, %0,9'u (4) ilköğretim, %8,1'i (37) ortaöğretim (lise), %63,1'i (287) lisans (üniversite) ve %27,9'u (127) lisansüstü (yüksek lisans/doktora) eğitimini almış bireylerdir.

Katılımcıların büyük bir kısmı lisans ve lisansüstü eğitim almışlardır. Bu durum kaliteli bir işe sahip olmak için eğitim düzeyinin yüksek olması ile açıklanabilir.

Tablo 3
Eğitim Durumu Dağılımı

Eğitim	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
İlköğretim	4	,9	,9
Ortaöğretim (Lise)	37	8,1	9,0
Lisans (Üniversite)	287	63,1	72,1
Lisansüstü (Yüksek Lisans / Doktora)	127	27,9	100,0
Toplam	**455**	**100,0**	

Şekil 3: Eğitim Durumu Dağılımı

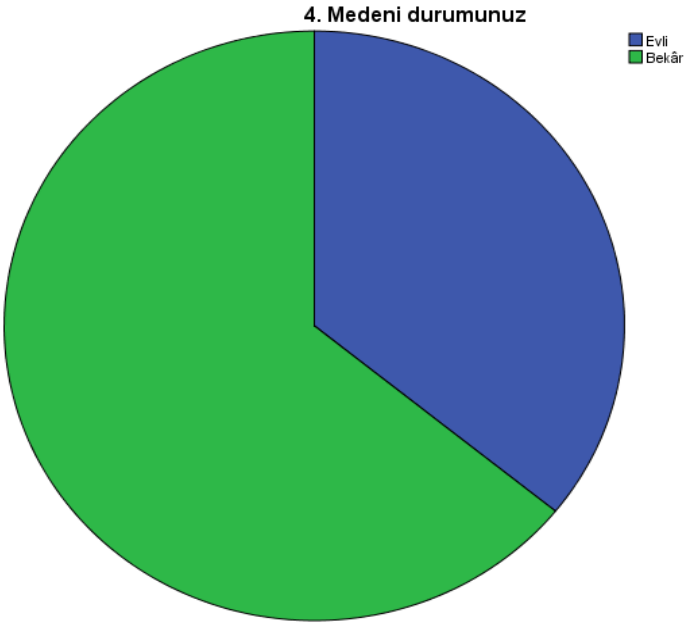
4.4.1.1.4. Medeni Durumuna Göre Bulgular

Ankete katılan katılımcılardan, %35,8'i (163) evli, %64,2'si (292) bekârdır.

Elde edilen verilere göre katılımcıların yarısından fazlası bekârdır. Buradan hareketle toplumda bekârların oranın fazla olması çeşitli sebeplere bağlıdır. Ağırlıklı olarak iş ve gelecek kaygısının ön planda olduğu bilinmektedir.

Tablo 4
Medeni Durum Dağılımı

Medeni Durum	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evli	163	35,8	35,8
Bekâr	292	64,2	100,0
Toplam	**455**	**100,0**	

Şekil 4: Medeni Durum Dağılımı

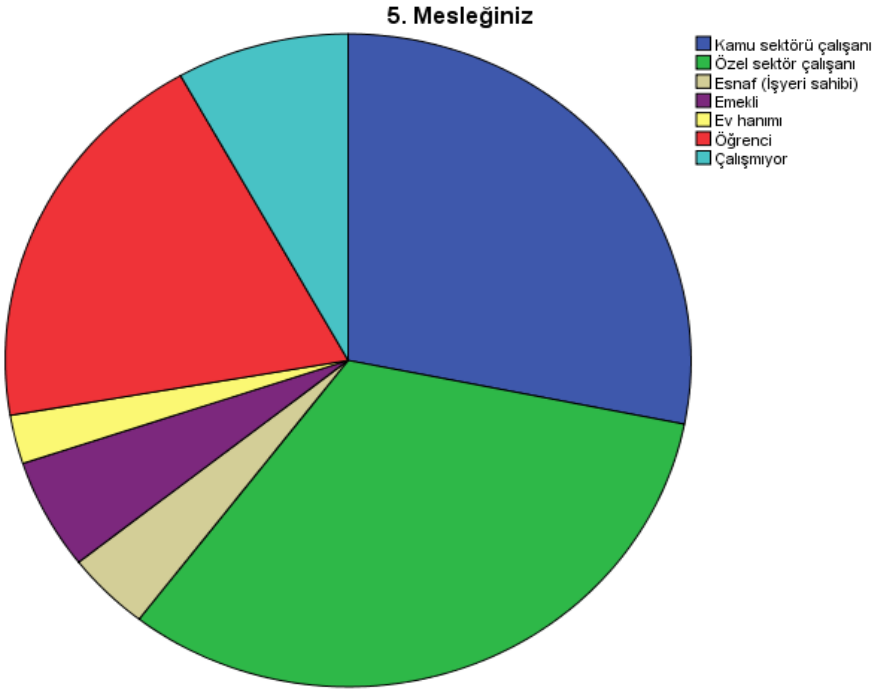
4.4.1.1.5. Meslek Durumuna Göre Bulgular

Ankete katılan katılımcılardan, %28,1'i (128) kamu sektörü çalışanı, %32,3'ü (147) özel sektör çalışanı, %4,0'ı (18) esnaf (işyeri sahibi), %5,5'i (25) emekli, %2,4'ü (11) ev hanımı, %19,6'sı (89) öğrenci ve %8,1'i (37) çalışmıyor.

Katılımcıların çoğunluğu kamu ve özel sektör çalışanıdır. Daha sonra ise öğrenci kesimi yer almaktadır. İş dağılımı kamu ve özel olarak neredeyse eşit şekilde gerçekleşmiştir. Bu durum çalışan kesimin bu sektörlerde iş sahibi olmasının daha mümkün olduğunu göstermektedir.

Tablo 5
Meslek Durumu Dağılımı

Meslek	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kamu sektörü çalışanı	128	28,1	28,1
Özel sektör çalışanı	147	32,3	60,4
Esnaf (İşyeri sahibi)	18	4,0	64,4
Emekli	25	5,5	69,9
Ev hanımı	11	2,4	72,3
Öğrenci	89	19,6	91,9
Çalışmıyor	37	8,1	100,0
Toplam	**455**	**100,0**	

Şekil 5: Meslek Durumu Dağılımı

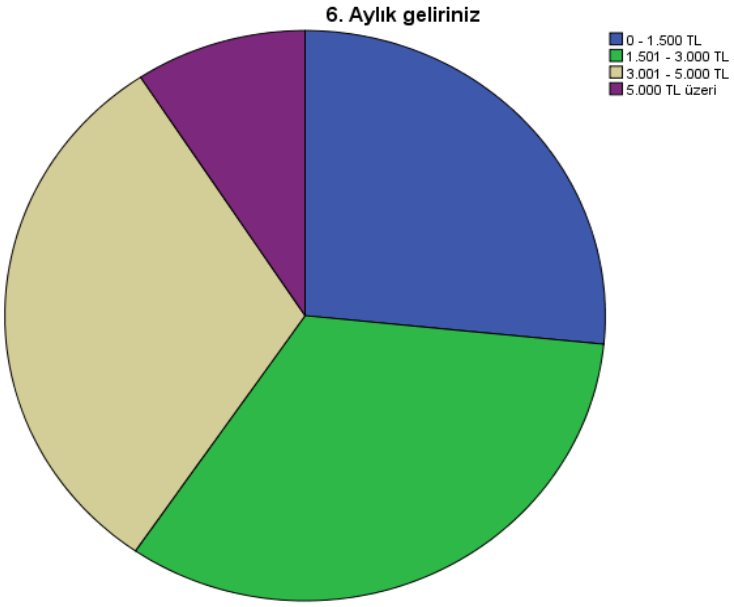
4.4.1.1.6. Aylık Gelir Durumuna Göre Bulgular

Ankete katılan katılımcılardan, %26,6'sı (121) 0-1.500 TL, %33,0'ı (150) 1.501-3.000 TL, %31,2'si (142) 3.001-5.000 TL ve %9,2'si (42) 5.000 TL üzeri aylık gelire sahiptir.

Elde edilen verilere göre, katılımcıların yarısından fazlası ortalama olarak asgari ücretin üzerinde ve düz memur maaşı kadar bir gelire sahiptir. Bu durum orta gelirde olan orta sınıf kesiminin ağırlıkta olduğunu gösteriyor.

Tablo 6
Aylık Gelir Durumu Dağılımı

Aylık Gelir	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
0 - 1.500 TL	121	26,6	26,6
1.501 - 3.000 TL	150	33,0	59,6
3.001 - 5.000 TL	142	31,2	90,8
5.000 TL üzeri	42	9,2	100,0
Toplam	**455**	**100,0**	

Şekil 6: Aylık Gelir Durumu Dağılımı

4.4.1.2. Sosyal Medya Kullanımına İlişkin Bulgular

4.4.1.2.1. Sosyal Medya Kullanımına Göre Bulgular

Ankete katılan katılımcılardan, %99,8'i (454) sosyal medyayı kullanmaktadır, %0,2'si (1) kullanmamaktadır.

Sosyal medyayı kullanan bireylerin sayısının çok yüksek bir seviyede çıkmasının sebebi dijital çağda herkesin meslek ve gelir grubundan bağımsız olarak

sosyal medyayı keşfetmiş olmasıdır. Çalışmayanda yüksek maaş alanda sosyal medyayı kullanıyor.

Tablo 7
Sosyal Medya Kullanımı Dağılımı

Sosyal Medya Kullanımı	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	454	99,8	99,8
Hayır	1	,2	100,0
Toplam	**455**	**100,0**	

Şekil 7: Sosyal Medya Kullanımı Dağılımı

4.4.1.2.2. Sosyal Medya Kullanım Geçmişine Göre Bulgular

Ankete katılan katılımcılardan, %2,9'u (13) 3 yıldan az, %15,2'si (69) 3-5 yıldır, %55,2'si (251) 5-10 yıldır ve %26,8'i (122) 10 yıldan fazla sosyal medyayı kullanmaktadır.

Elde edilen veriler doğrultusunda sosyal medyayı kullanıcıların yarısından fazlası kullanımda olduğu günden beri kullanmaktadır. Çünkü sosyal medya artık hayatımızın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir.

Tablo 8
Sosyal Medya Kullanım Geçmişi Dağılımı

Kullanım Geçmişi	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
3 yıldan az	13	2,9	2,9
3 - 5 yıldır	69	15,2	18,0
5 - 10 yıldır	251	55,2	73,2
10 yıldan fazla	122	26,8	100,0
Toplam	**455**	**100,0**	

Şekil 8: Sosyal Medya Kullanım Geçmişi Dağılımı

4.4.1.2.3. Sosyal Medya Günlük Kullanım Süresine Göre Bulgular

Ankete katılan katılımcılardan, %15,6'sı (71) 1 saatten az, %46,8'i (213) 1-3 saat arası, %22,2'si (101) 3-5 saat arası ve %15,4'ü (70) günde 5 saatten fazla sosyal medyayı kullanmaktadır.

İnternetin ortaya çıkmasından bu yana yaşanan değişimlerle birlikte günlük hayattaki her türlü alt yapı bu sisteme dâhil olduğundan internetin gün içerisindeki kullanım süresi de uzamaktadır. Kullanıcılar sosyal medyayı uzun zamandan beri etkili olarak kullanmaktadırlar.

Tablo 9
Sosyal Medya Günlük Kullanım Süresi Dağılımı

Kullanım Süresi	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
1 saatten az	71	15,6	15,6
1 - 3 saat	213	46,8	62,4
3 - 5 saat	101	22,2	84,6
5 saatten fazla	70	15,4	100,0
Toplam	**455**	**100,0**	

Şekil 9: Sosyal Medya Günlük Kullanım Süresi Dağılımı

4.4.1.2.4. Sosyal Medya Takip Aracına Göre Bulgular

Ankete katılan katılımcılardan, %93,6'sı (426) mobil cihaz (cep telefonu/tablet/notebook), %6,4'ü (29) masaüstü bilgisayar üzerinden sosyal medyayı takip etmektedir.

İnsanların çoğu vaktini dışarıda geçiriyor ve çalışma hayatında ise, mobbing gibi saldırılara maruz bırakan katı kurallı işyerleri interneti kullandırmadığından mobilden erişmek istiyorlar. Ayrıca, mobil cihazların da marka ve modellerinin çoğalmasıyla birlikte erişilebilir fiyatlara gelmiş olması ilgiyi arttırdı.

Tablo 10
Sosyal Medya Takip Aracı Dağılımı

Sosyal Medya Takip Aracı	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Mobil cihaz (cep telefonu / tablet / notebook)	426	93,6	93,6
Masaüstü bilgisayar	29	6,4	100,0
Toplam	**455**	**100,0**	

Şekil 10: Sosyal Medya Takip Aracı Dağılımı

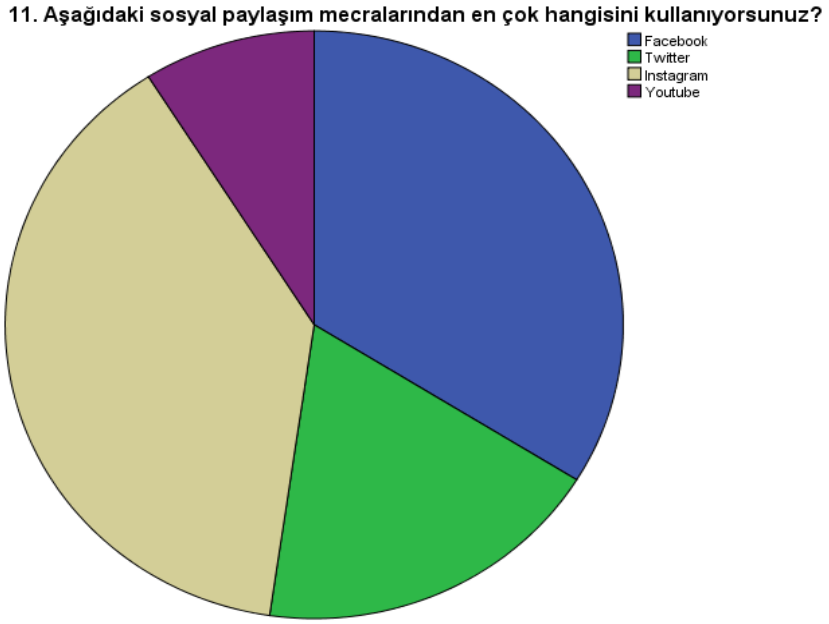
4.4.1.2.5. Sosyal Paylaşım Mecralarının Kullanımına Göre Bulgular

Ankete katılan katılımcılardan, %33,8'i (154) Facebook, %18,5'i (84) Twitter, %38,7'si (176) Instagram ve %9,0'ı (41) Youtube kullanmaktadır.

Elde edilen verilerde Instagram'ın ön plana çıkmasının sebebi insanların görsel materyallere daha fazla yönelmesidir. Çünkü insanlar gördüklerinden ve duyduklarından daha çok etkilenmektedirler. Bu anket çalışması şu zamanda yapılırsa Facebook aleyhine olan oran daha da artacaktır.

Tablo 11
Sosyal Paylaşım Mecralarının Kullanım Dağılımı

Mecra	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Facebook	154	33,8	33,8
Twitter	84	18,5	52,3
Instagram	176	38,7	91,0
Youtube	41	9,0	100,0
Toplam	**455**	**100,0**	

Şekil 11: Sosyal Paylaşım Mecralarının Kullanım Dağılımı

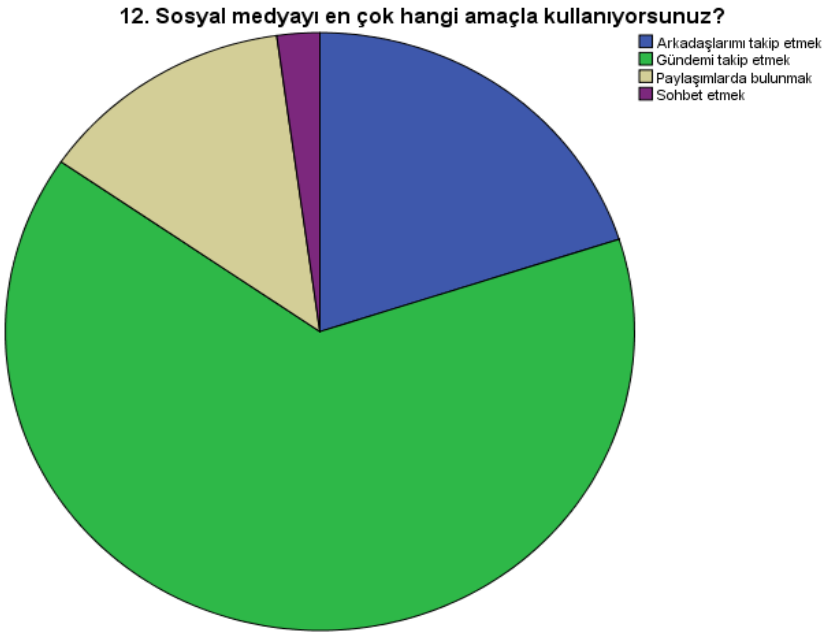
4.4.1.2.6. Sosyal Medya Kullanım Amacına Göre Bulgular

Ankete katılan katılımcılardan, %20,0'ı (91) arkadaşlarımı takip etmek, %64,6'sı (294) gündemi takip etmek, %13,2'si (60) paylaşımlarda bulunmak ve %2,2'si (10) sohbet etmek amacıyla sosyal medyayı kullanmaktadır.

Günümüzde dijital altyapının güçlenmesi ile birlikte içerisinde bulunduğumuz gözetim toplumundaki gözetim kaygısı daha da derinleşmektedir. Buna rağmen insanlar gündemden uzak durmayıp sosyal medyayı bir alternatif olarak görüp paylaşımlardan uzak duruyorlar. Bu durum gözetim toplumunun yarattığı baskının bir yansımasıdır.

Tablo 12
Sosyal Medya Kullanım Amacı Dağılımı

Kullanım Amacı	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Arkadaşlarımı takip etmek	91	20,0	20,0
Gündemi takip etmek	294	64,6	84,6
Paylaşımlarda bulunmak	60	13,2	97,8
Sohbet etmek	10	2,2	100,0
Toplam	**455**	**100,0**	

Şekil 12: Sosyal Medya Kullanım Amacı Dağılımı

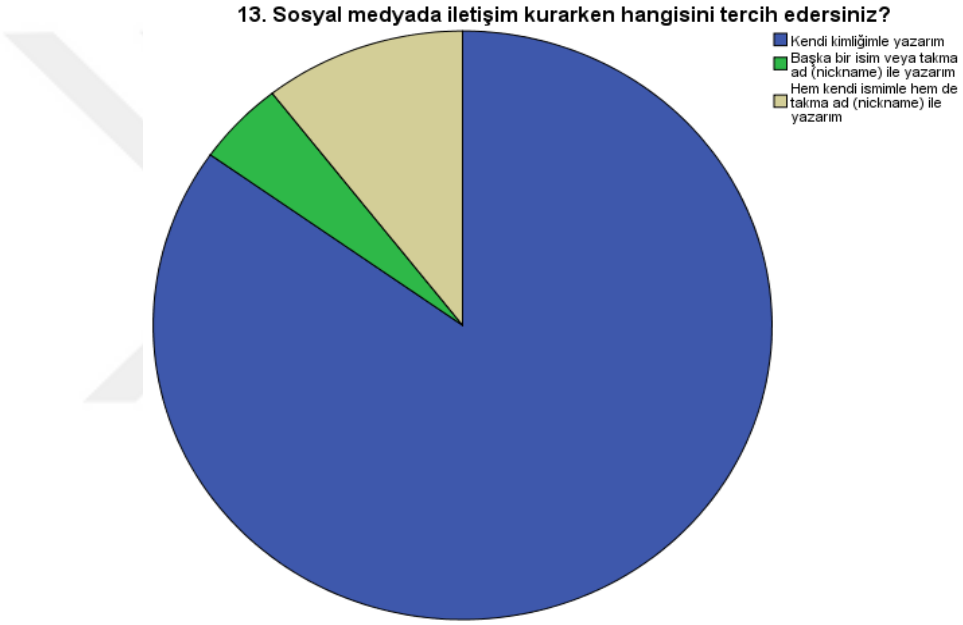
4.4.1.2.7. Sosyal Medyada Kimlik Kullanımına Göre Bulgular

Ankete katılan katılımcılardan, %84,8'i (386) kendi kimliğiyle, %4,6'sı (21) başka bir isim veya takma ad (nickname) ile ve %10,5'i (48) hem kendi ismiyle hem de takma ad (nickname) ile sosyal medyada iletişim kurmaktadır.

Gözetim toplumunun bir diğer etkisi ise, sosyal medyada kullanılan kimliğin kullanıcıyı tedirgin etmesidir. Bu yüzden çok az bir kesim sosyal medyada paylaşımda bulunduğundan paylaşımda bulunmayan büyük çoğunluk sosyal medyada kendi kimlikleriyle yazabilmektedirler.

Tablo 13
Sosyal Medyada Kimlik Kullanımı Dağılımı

Kimlik Kullanımı	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kendi kimliğimle yazarım	386	84,8	84,8
Başka bir isim veya takma ad (nickname) ile yazarım	21	4,6	89,5
Hem kendi ismimle hem de takma ad (nickname) ile yazarım	48	10,5	100,0
Toplam	**455**	**100,0**	

Şekil 13: Sosyal Medyada Kimlik Kullanımı Dağılımı

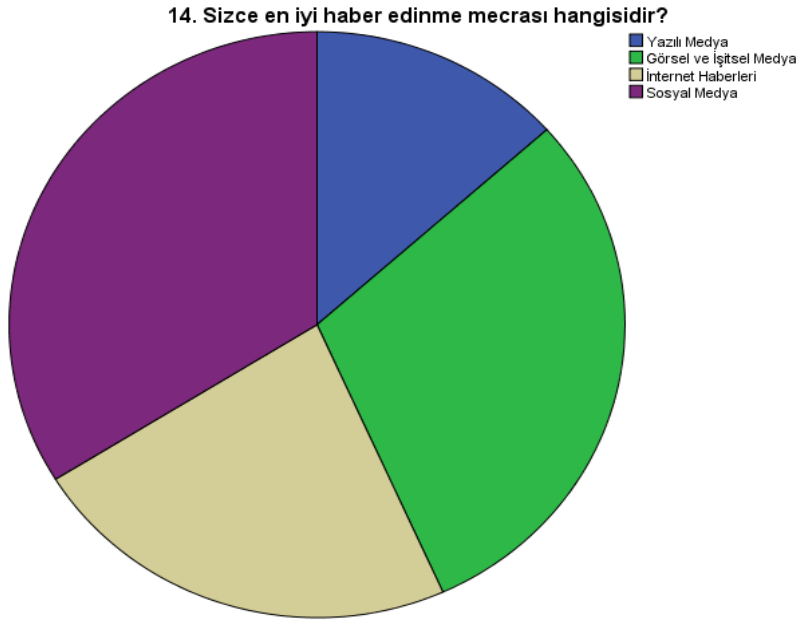
4.4.1.2.8. Haber Edinme Mecrasına Göre Bulgular

Ankete katılan katılımcılardan, %13,4'ü (61) yazılı medyayı, %29,9'u (136) görsel ve işitsel medyayı, %22,9'u (104) internet haberlerini ve %33,8'i (154) sosyal medyayı en iyi haber edinme mecrası olarak görmektedir.

Yazılı medya, görsel ve işitsel medya ile internet haberleri ve sosyal medya iki grup olarak ele alındığında ilk gruptaki geleneksel medyanın ikinci gruptaki yeni medyayı geçemediği görülmektedir. Bu araştırma 5-10 yıl sonra yapıldığında ise dijital mecra yönünde daha da artacağı aşikârdır.

Tablo 14
Haber Edinme Mecrası Dağılımı

Mecra	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Yazılı Medya	61	13,4	13,4
Görsel ve İşitsel Medya	136	29,9	43,3
İnternet Haberleri	104	22,9	66,2
Sosyal Medya	154	33,8	100,0
Toplam	**455**	**100,0**	

Şekil 14: Haber Edinme Mecrası Dağılımı

4.4.1.3. Toplumsal Hareketlerle İlgili Algılara İlişkin Bulgular

4.4.1.3.1. Toplumsal Hareketlere Olan Meraka Göre Bulgular

Ankete katılan katılımcılardan, %96,9'u (441) toplumsal hareketleri merak etmektedir, %3,1'i (14) ise merak etmemektedir.

İnsanlar artık eskisi gibi kendisine verileni alan pasif izleyici değil, aktif kullanıcıdır. Son zamanlarda toplumsal hareketlerin artması insanların bu hareketlere olan merakını destekliyor.

Tablo 15
Toplumsal Hareketlere Olan Merak Dağılımı

Merak Etme Durumu	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	441	96,9	96,9
Hayır	14	3,1	100,0
Toplam	**455**	**100,0**	

Şekil 15: Toplumsal Hareketlere Olan Merak Dağılımı

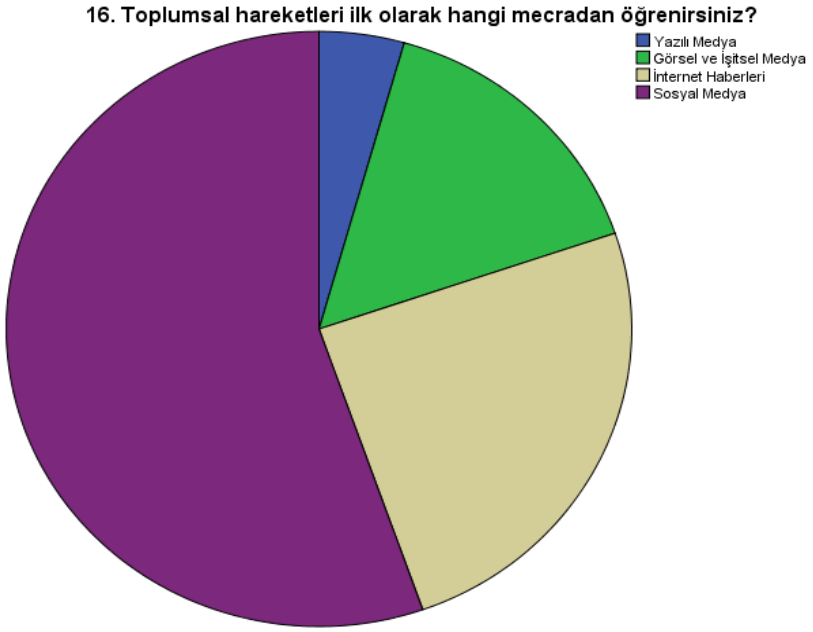
4.4.1.3.2. Toplumsal Hareketlerin Öğrenildiği Mecraya Göre Bulgular

Ankete katılan katılımcılardan, %4,4'ü (20) yazılı medya, %15,4'ü (70) görsel ve işitsel medya, %24,8'i (113) internet haberleri ve %55,4'ü (252) sosyal medya üzerinden toplumsal hareketleri öğrenmektedir.

Kullanıcılar toplumsal hareketlerle ilgili haberlerin geleneksel medyada yayınlanmayacağını bildiklerinden sosyal medya ve internet haberlerine daha fazla rağbet etmektedirler.

Tablo 16
Toplumsal Hareketlerin Öğrenildiği Mecra Dağılımı

Mecra	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Yazılı Medya	20	4,4	4,4
Görsel ve İşitsel Medya	70	15,4	19,8
İnternet Haberleri	113	24,8	44,6
Sosyal Medya	252	55,4	100,0
Toplam	**455**	**100,0**	

Şekil 16: Toplumsal Hareketlerin Öğrenildiği Mecra Dağılımı

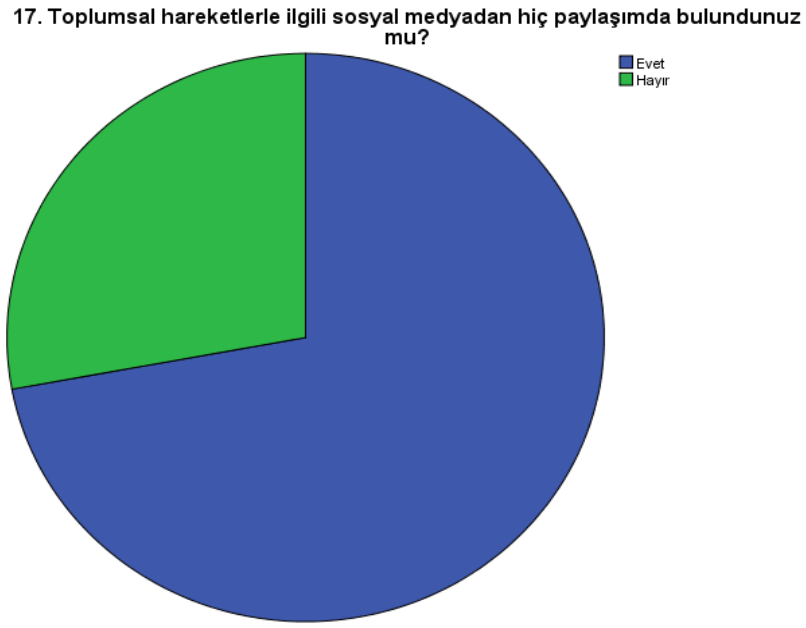
4.4.1.3.3. Sosyal Medyada Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşıma Göre Bulgular

Ankete katılan katılımcılardan, %72,1'i (328) sosyal medyada toplumsal hareketlerle ilgili paylaşımda bulunmakta, %27,9'u (127) paylaşımda bulunmamaktadır.

Elde edilen verilere göre sosyal medyada toplumsal hareketlerle ilgili paylaşımda bulunan kullanıcılar çoğunluktadır. Bu durum insanların artık toplumsal hareketlerle ilgili tepkisiz kalmadığını gösteriyor.

Tablo 17
Sosyal Medyada Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşım Dağılımı

Paylaşımda Bulunma Durumu	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	328	72,1	72,1
Hayır	127	27,9	100,0
Toplam	**455**	**100,0**	

Şekil 17: Sosyal Medyada Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşım Dağılımı

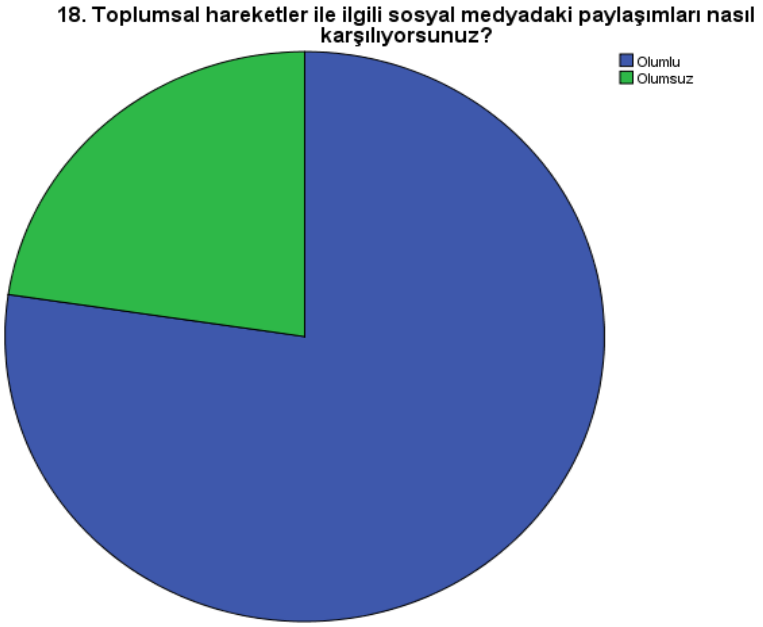
4.4.1.3.4. Sosyal Medyadaki Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşımlara İlişkin Algı Dağılımına Göre Bulgular

Ankete katılan katılımcılardan, %77,4'ü (352) sosyal medyada toplumsal hareketlerle ilgili paylaşımları olumlu, %22,6'sı ise (103) olumsuz olarak değerlendirmektedir.

Kullanıcıların çoğunluğunun sosyal medyadaki toplumsal hareketlerle ilgili paylaşımlardan memnun olmaları bu ortam üzerinde bir toplumsal hareketin destek bulabileceğinin bir göstergesidir.

Tablo 18
Sosyal Medyadaki Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşımlara İlişkin Algı Dağılımı

Algı Durumu	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Olumlu	352	77,4	77,4
Olumsuz	103	22,6	100,0
Toplam	**455**	**100,0**	

Şekil 18: Sosyal Medyadaki Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşımlara İlişkin Algı Dağılımı

4.4.2. Analiz Bulguları: Faktör ve Güvenirlik Analizi

Anketi oluşturan soru gruplarının alt boyutlarını ve güvenilirliklerini görebilmek için yapılan faktör ve güvenilirlik analizleri sonucunda araştırmanın bundan sonraki kısmında kullanılacak değişkenler belirlenmiştir. Değişkenlerin değerlerinin hesaplanmasında toplam değer hesaplama yöntemlerinden ortalama alma yöntemi kullanılmıştır. 27. soru anlamlı bir soru olarak bulunmadığından ve doğru ölçülmediğinden analizde hesaba katılmamıştır. Anket sonuçlarının 23 soru için yapılan güvenilirlik testinde Cronbach Alpha değeri **0,953** çıkmış ve yüksek derecede güvenilir olarak tespit edilmiştir.

Tablo 19
Güvenilirlik Analizi Cronbach Alpha Değeri

Cronbach Alpha Değeri	Soru Sayısı
,953	**23**

Veri setinin faktör analizine uygunluğunun test edilmesi için, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği testi ve Bartlett küresellik testi uygulanmış, KMO değeri 0,50'nin üzerinde olduğu ve Bartlett testi de **0,05** önem derecesinden küçük olduğundan veri seti faktör analizine uygun bulunmuştur.

Tablo 20
KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterlilik Değeri		**,960**
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki Kare Değeri	7222,475
	Serbestlik Derecesi	253
	Anlamlılık Düzeyi	**0,000**

Faktör yapılarını incelemek amacıyla varimax döndürme yöntemi (Varimax Rotated) temel bileşenler (Principal Component) analizi kullanılarak sorular analiz edilmiştir. Bu faktör analizi sonucunda 23 sorudan oluşan dört faktör elde edilmiştir. Faktörler;

- Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı
- Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri
- Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı
- Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı

Tablo 21
Faktör Analizi İçin Bileşen Matrisi

	Bileşen			
	1	2	3	4
26. Sosyal medya kamuoyu oluşturmada etkilidir.	**,806**	,244	,327	,114
35. Sosyal medya toplumsal hareketlerde geleneksel medyaya göre daha etkindir.	**,786**	,271	,110	,202
24. Sosyal medya toplumsal hareketlerin takibini kolaylaştırır.	**,777**	,266	,349	,089
34. Sosyal medya örgütlenmeyi destekler.	**,763**	,330	,198	,183
19. Sosyal medya her türlü fikrin tüm dünya ile paylaşımını sağlar.	**,725**	,166	,279	,237
22. Sosyal medya fanatizmi artırır.	**,711**	,060	,168	,097
31. Sosyal medya alınan kararları etkileme gücüne sahiptir.	**,699**	,225	,207	,276
33. Sosyal medyanın özgürlükçü özellikleri vardır.	**,675**	,290	,171	,394
25. Sosyal medya kullanımı paylaşılan içeriklerde sorumluluk yükler.	**,634**	,198	,318	,074
23. Sosyal medya toplumsal hareketlere karşı duyarlılığı artırır.	**,586**	,314	,524	,073
32. Sosyal medya kamusal bir alandır.	**,572**	,301	-,008	,243
38. Sosyal medyada başkalarının oluşturdukları etkinliklere katılım gösteririm.	,190	**,790**	,149	,151
37. Sosyal medyada toplumsal hareketlere değinen içerikler oluştururum.	,143	**,784**	,051	,179
40. Sosyal medyada ifadelerimle bir değişim yaratabileceğime inanırım.	,198	**,765**	,211	,081
42. Sosyal medyada yer alan bilgilerden etkilenirim.	,292	**,642**	,289	,050
41. Sosyal medya sayesinde kendim gibi düşünen insanlarla bir araya gelirim.	,411	**,625**	,321	-,010
39. Toplumsal hareketleri sosyal medya aracılığı ile takip etmeye çabalarım.	,538	**,599**	,157	,086
21. Sosyal medya kişilerarası iletişim artırır.	,362	,227	**,730**	,208
20. Sosyal medya empatiyi (duygudaşlığı) arttırır.	,261	,270	**,727**	,067
29. Sosyal medya kişileri yakınlaştırır.	,237	,220	**,678**	,392
28. Sosyal medyada her türlü görüş rahatlıkla ifade edilir.	,260	,126	,107	**,787**
36. Sosyal medyada görüşümü rahatlıkla diğer kişilerle paylaşırım.	,113	,494	,212	**,549**
30. Sosyal medyada kullanılan dil marjinaldir.	,412	,018	,247	**,516**

4.4.3. Çıkarımsal Bulgular

Araştırmadaki çıkarımsal analizlerine ait bulgular bu bölümde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Belirlediğimiz 4 faktör için aşağıdaki analizler yapılmıştır. Bunlar;

- 2-Bağımsız Örnek Testi (Mann-Whitney U)
- N-Bağımsız Örnek Testi (Kruskal-Wallis H)

4.4.3.1. Cinsiyet Grubuna Göre Fark Analizi

Cinsiyete göre fark analizi yapıldığında, dört faktör açısından da bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 22
Cinsiyet Grubuna Göre Fark Analizi (Mann-Whitney U)

	Cinsiyet	Sayı	Sıra Ortalaması	Sıraların Toplamı
Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Erkek	198	229,16	45374,00
	Kadın	257	227,11	58366,00
	Toplam	455		
Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Erkek	198	221,83	43922,00
	Kadın	257	232,75	59818,00
	Toplam	455		
Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Erkek	198	229,88	45517,00
	Kadın	257	226,55	58223,00
	Toplam	455		
Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı	Erkek	198	229,02	45346,00
	Kadın	257	227,21	58394,00
	Toplam	455		

Test İstatistiği[a]

	Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı
Mann-Whitney U	25213,000	24221,000	25070,000	25241,000
Wilcoxon W	58366,000	43922,000	58223,000	58394,000
Z	-,189	-,899	-,280	-,151
Asymp. Sig. (2-tailed)	,850	,369	,779	,880

a. Gruplama Değişkeni: 1. Cinsiyetiniz

4.4.3.2. Medeni Duruma Göre Fark Analizi

Medeni durum için aynı testi dört faktör için yaptığımızda ise "Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı" ve "Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri"ne karşı olumlu görüş bildirenlerin bekârlar olduğu görülmüştür.

Bekârlar, evlilerle kıyaslandığında sosyal medyanın toplumsal hareketleri iletişim açısından etkileyecek bir karaktere sahip olduğunu düşünüyor. Bekârların, sosyal medyada katılım ve toplumsal hareketlerle ilgili paylaşımlarda da evlilere göre daha katılımcı olduğu görülüyor.

Tablo 23
Medeni Duruma Göre Fark Analizi (Mann-Whitney U)

	Medeni Durum	Sayı	Sıra Ortalaması	Sıraların Toplamı
Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Evli	163	214,34	34937,00
	Bekâr	292	**235,63**	68803,00
	Toplam	455		
Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Evli	163	211,56	34483,50
	Bekâr	292	**237,18**	69256,50
	Toplam	455		
Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Evli	163	222,65	36292,00
	Bekâr	292	230,99	67448,00
	Toplam	455		
Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı	Evli	163	219,68	35808,50
	Bekâr	292	232,64	67931,50
	Toplam	455		

Test İstatistiği[a]

	Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı
Mann-Whitney U	21571,000	21117,500	22926,000	22442,500
Wilcoxon W	34937,000	34483,500	36292,000	35808,500

Z	-1,890	-2,038	-,677	-1,050
Asymp. Sig. (2-tailed)	**,059**	**,042**	,498	,293

a. Gruplama Değişkeni: 4. Medeni durumunuz

4.4.3.3. Sosyal Medya Takip Aracına Göre Fark Analizi

Sosyal medya takip aracına göre fark analizi yapıldığında, dört faktör açısından da bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda anlamlı bir fark çıkmaması normaldir.

Tablo 24
Sosyal Medya Takip Aracına Göre Fark Analizi (Mann-Whitney U)

	Sosyal Medya Takip Aracı	Sayı	Sıra Ortalaması	Sıraların Toplamı
Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Mobil cihaz (cep telefonu / tablet / notebook)	426	228,13	97182,50
	Masaüstü bilgisayar	29	226,12	6557,50
	Toplam	455		
Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Mobil cihaz (cep telefonu / tablet / notebook)	426	227,05	96723,50
	Masaüstü bilgisayar	29	241,95	7016,50
	Toplam	455		
Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Mobil cihaz (cep telefonu / tablet / notebook)	426	227,94	97103,00
	Masaüstü bilgisayar	29	228,86	6637,00
	Toplam	455		
Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı	Mobil cihaz (cep telefonu / tablet / notebook)	426	226,72	96581,50
	Masaüstü bilgisayar	29	246,84	7158,50
	Toplam	455		

Test İstatistiği[a]

	Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı
Mann-Whitney U	6122,500	5772,500	6152,000	5630,500
Wilcoxon W	6557,500	96723,500	97103,000	96581,500
Z	-,091	-,604	-,038	-,831
Asymp. Sig. (2-tailed)	,928	,546	,970	,406

a. Gruplama Değişkeni: 10. Sosyal medyayı çoğunlukla hangi araçtan takip ediyorsunuz?

4.4.3.4. Toplumsal Hareketleri Merak Etmeye Göre Fark Analizi

Toplumsal hareketleri merak etmeye göre fark analizi yapıldığında dört faktör açısından da bir ilişki bulunamamıştır.

Toplumsal hareketleri merak etmeye göre "Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı" ve "Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri" adlı faktörleri açısından anlamlı bir fark çıkması beklenmiştir ancak analizde çıkmamıştır.

Tablo 25
Toplumsal Hareketleri Merak Etmeye Göre Fark Analizi (Mann-Whitney U)

	Toplumsal Hareketleri Merak Etme	Sayı	Sıra Ortalaması	Sıraların Toplamı
Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Evet	441	228,37	100709,00
	Hayır	14	216,50	3031,00
	Toplam	455		
Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Evet	441	228,73	100870,00
	Hayır	14	205,00	2870,00
	Toplam	455		
Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Evet	441	227,36	100266,50
	Hayır	14	248,11	3473,50
	Toplam	455		

Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı	Evet	441	227,86	100488,00
	Hayır	14	232,29	3252,00
	Toplam	455		

Test İstatistiği[a]

	Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	**Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri**	**Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı**	**Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı**
Mann-Whitney U	2926,000	2765,000	2805,500	3027,000
Wilcoxon W	3031,000	2870,000	100266,500	100488,000
Z	-,379	-,680	-,607	-,129
Asymp. Sig. (2-tailed)	,704	,497	,544	,897

a. Gruplama Değişkeni: 15. Toplumsal hareketleri merak eder misiniz?

4.4.3.5. Sosyal Medyada Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşımda Bulunmaya Göre Fark Analizi

"Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri" açısından; toplumsal hareketlerle ilgili paylaşımda bulunanlar bulunmayanlara göre sosyal medyada bu tarz paylaşımlarda bulunduğunu göstermiştir.

"Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı" açısından; paylaşımda bulunanlar sosyal medyanın iletişim ve etkileşim anlamında kişileri daha fazla yakınlaştırdığını düşünmektedir.

Tablo 26
Sosyal Medyada Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşımda Bulunmaya Göre Fark Analizi (Mann-Whitney U)

	Sosyal Medyada Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşımda Bulunma	**Sayı**	**Sıra Ortalaması**	**Sıraların Toplamı**
	Evet	328	232,60	76291,50
	Hayır	127	216,13	27448,50

Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Toplam	455		
Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Evet	328	**252,06**	82676,00
	Hayır	127	165,86	21064,00
	Toplam	455		
Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Evet	328	**236,39**	77535,50
	Hayır	127	206,33	26204,50
	Toplam	455		
Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı	Evet	328	232,79	76356,00
	Hayır	127	215,62	27384,00
	Toplam	455		

Test İstatistiği[a]

	Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	**Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri**	**Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı**	**Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı**
Mann-Whitney U	19320,500	12936,000	18076,500	19256,000
Wilcoxon W	27448,500	21064,000	26204,500	27384,000
Z	-1,368	-6,415	-2,285	-1,302
Asymp. Sig. (2-tailed)	,171	**,000**	**,022**	,193

a. Gruplama Değişkeni: 17. Toplumsal hareketlerle ilgili sosyal medyadan hiç paylaşımda bulundunuz mu?

4.4.3.6. Sosyal Medyada Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşımların Değerlendirilmesine Göre Fark Analizi

"Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri" açısından; bu toplumsal hareketlerle sosyal medyadaki paylaşımları olumlu bulanlar olumsuzlara göre sosyal medyada daha fazla aktif ve paylaşımcı bulunmaktadır.

"Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı" açısından ise; aynı zamanda bu bireyler sosyal medyanın olumsuzlara göre kişileri yakınlaştırdığını düşünmektedir.

Tablo 27
Sosyal Medyada Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşımların Değerlendirilmesine Göre Fark Analizi (Mann-Whitney U)

	Sosyal Medyada Toplumsal Hareketlerle İlgili Paylaşımları Değerlendirme	Sayı	Sıra Ortalaması	Sıraların Toplamı
Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Olumlu	352	229,43	80759,50
	Olumsuz	103	223,11	22980,50
	Toplam	455		
Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Olumlu	352	**242,50**	85359,50
	Olumsuz	103	178,45	18380,50
	Toplam	455		
Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Olumlu	352	**237,29**	83524,50
	Olumsuz	103	196,27	20215,50
	Toplam	455		
Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı	Olumlu	352	233,70	82262,00
	Olumsuz	103	208,52	21478,00
	Toplam	455		

Test İstatistiği[a]

	Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı
Mann-Whitney U	17624,500	13024,500	14859,500	16122,000
Wilcoxon W	22980,500	18380,500	20215,500	21478,000
Z	-,490	-4,447	-2,909	-1,781
Asymp. Sig. (2-tailed)	,624	**,000**	**,004**	,075

a. Gruplama Değişkeni: 18. Toplumsal hareketler ile ilgili sosyal medyadaki paylaşımları nasıl karşılıyorsunuz?

Çok değişkenli sorular için ise Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Burada sıralı sorular kapsam dışına çıkarılmıştır.

4.4.3.7. Yaş Grubuna Göre Fark Analizi

26-45 yaş arasındaki katılımcılar, sosyal medyanın toplumsal hareketlerle ilgili etkisinin daha olumlu olduğunu düşünmektedir.

18-25 yaş grubunda da anlamlı bir fark olduğu beklendi ancak böyle bir fark görülmedi. Bu grup günlük yaşayan ve medyanın da etkisiyle toplumsal hareketlere haberde yer bulmayan kesimdir.

Tablo 28
Yaş Grubuna Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H)

	Yaş	Sayı	Sıra Ortalaması
Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	18 yaş altı	5	211,70
	18 - 25 yaş arası	109	227,19
	26 - 45 yaş arası	275	**238,34**
	46 - 65 yaş arası	62	188,81
	65 yaş üstü	4	167,25
	Toplam	455	
Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	18 yaş altı	5	289,70
	18 - 25 yaş arası	109	214,78
	26 - 45 yaş arası	275	234,56
	46 - 65 yaş arası	62	216,78
	65 yaş üstü	4	234,38
	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	18 yaş altı	5	222,10
	18 - 25 yaş arası	109	224,91
	26 - 45 yaş arası	275	232,08
	46 - 65 yaş arası	62	212,30
	65 yaş üstü	4	282,25
	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı	18 yaş altı	5	226,30
	18 - 25 yaş arası	109	232,53
	26 - 45 yaş arası	275	229,64
	46 - 65 yaş arası	62	216,45
	65 yaş üstü	4	173,00
	Toplam	455	

Test İstatistiği[a,b]

	Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı
Ki-Kare	10,608	3,502	2,074	1,468
Serbestlik Derecesi	4	4	4	4
Asimptotik Anlamlılık	**,031**	,478	,722	,832

a. Kruskal Wallis Testi

b. Gruplama Değişkeni: 2. Yaşınız

4.4.3.8. Eğitim Durumuna Göre Fark Analizi

Lisansüstü eğitim grubunun mesleğini eline alıp kariyer yaptığından bunu tehlikeye atmak istemediği görülüyor.

Tablo 29
Eğitim Durumuna Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H)

	Eğitim	Sayı	Sıra Ortalaması
Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	İlköğretim	4	259,50
	Ortaöğretim (Lise)	37	185,15
	Lisans (Üniversite)	287	227,33
	Lisansüstü (Yüksek Lisans / Doktora)	127	241,00
	Toplam	455	
Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	İlköğretim	4	280,13
	Ortaöğretim (Lise)	37	214,62
	Lisans (Üniversite)	287	224,77
	Lisansüstü (Yüksek Lisans / Doktora)	127	237,56
	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	İlköğretim	4	271,00
	Ortaöğretim (Lise)	37	220,70
	Lisans (Üniversite)	287	217,59
	Lisansüstü (Yüksek Lisans / Doktora)	127	252,30
	Toplam	455	

Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı	İlköğretim	4	208,25
	Ortaöğretim (Lise)	37	219,69
	Lisans (Üniversite)	287	227,33
	Lisansüstü (Yüksek Lisans / Doktora)	127	232,55
	Toplam	455	

Test İstatistiği[a,b]

	Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	**Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri**	**Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı**	**Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı**
Ki-Kare	7,044	1,941	7,286	,432
Serbestlik Derecesi	3	3	3	3
Asimptotik Anlamlılık	,071	,585	,063	,934

a. Kruskal Wallis Testi

b. Gruplama Değişkeni: 3. Eğitim durumunuz

4.4.3.9. Meslek Durumuna Göre Fark Analizi

Kamu sektörü çalışanlarının negatif anlamda ön plana çıkması beklenirken kamu özel ayrımında bir fark yoktur.

Tablo 30
Meslek Durumuna Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H)

	Meslek	**Sayı**	**Sıra Ortalaması**
Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Kamu sektörü çalışanı	128	240,97
	Özel sektör çalışanı	147	224,10
	Esnaf (İşyeri sahibi)	18	197,28
	Emekli	25	167,32
	Ev hanımı	11	234,68
	Öğrenci	89	232,02
	Çalışmıyor	37	242,89
	Toplam	455	

Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Kamu sektörü çalışanı	128	229,56
	Özel sektör çalışanı	147	227,32
	Esnaf (İşyeri sahibi)	18	216,53
	Emekli	25	206,72
	Ev hanımı	11	271,45
	Öğrenci	89	224,58
	Çalışmıyor	37	240,57
	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Kamu sektörü çalışanı	128	235,61
	Özel sektör çalışanı	147	217,79
	Esnaf (İşyeri sahibi)	18	195,19
	Emekli	25	211,92
	Ev hanımı	11	266,23
	Öğrenci	89	235,69
	Çalışmıyor	37	239,19
	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı	Kamu sektörü çalışanı	128	221,99
	Özel sektör çalışanı	147	231,53
	Esnaf (İşyeri sahibi)	18	196,94
	Emekli	25	193,68
	Ev hanımı	11	254,86
	Öğrenci	89	227,65
	Çalışmıyor	37	265,92
	Toplam	455	

Test İstatistiği[a,b]

	Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	**Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri**	**Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı**	**Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı**
Ki-Kare	10,771	2,524	4,705	7,188
Serbestlik Derecesi	6	6	6	6
Asimptotik Anlamlılık	,096	,866	,582	,304

a. Kruskal Wallis Testi

b. Gruplama Değişkeni: 5. Mesleğiniz

4.4.3.10. Aylık Gelir Durumuna Göre Fark Analizi

Orta gelir düzeyinin üzerinde anlamlı bir fark beklenmesine rağmen kariyer ve gelirin riske atılmayacağı düşünüldüğünden anlamlı bir fark görülmemiştir.

Tablo 31
Aylık Gelir Durumuna Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H)

	Aylık Gelir	Sayı	Sıra Ortalaması
Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	0 - 1.500 TL	121	234,47
	1.501 - 3.000 TL	150	216,53
	3.001 - 5.000 TL	142	241,01
	5.000 TL üzeri	42	206,35
	Toplam	455	
Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	0 - 1.500 TL	121	233,02
	1.501 - 3.000 TL	150	216,46
	3.001 - 5.000 TL	142	243,94
	5.000 TL üzeri	42	200,87
	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	0 - 1.500 TL	121	241,73
	1.501 - 3.000 TL	150	212,66
	3.001 - 5.000 TL	142	237,98
	5.000 TL üzeri	42	209,51
	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı	0 - 1.500 TL	121	237,24
	1.501 - 3.000 TL	150	225,38
	3.001 - 5.000 TL	142	227,36
	5.000 TL üzeri	42	212,90
	Toplam	455	

Test İstatistiği[a,b]

	Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı
Ki-Kare	5,165	5,447	5,467	1,319

Serbestlik Derecesi	3	3	3	3
Asimptotik Anlamlılık	,160	,142	,141	,725

a. Kruskal Wallis Testi

b. Gruplama Değişkeni: 6. Aylık geliriniz

4.4.3.11. Sosyal Medya Kullanım Zamanına Göre Fark Analizi

"Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı" açısından; sosyal medyayı uzun sürede kullanmalarda pozitif anlamlı bir fark beklenirken bu görülmemiştir.

Tablo 32
Sosyal Medya Kullanım Zamanına Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H)

	Sosyal Medya Kullanım Zamanı	**Sayı**	**Sıra Ortalaması**
Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	3 yıldan az	13	210,12
	3 - 5 yıldır	69	210,54
	5 - 10 yıldır	251	234,55
	10 yıldan fazla	122	226,31
	Toplam	455	
Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	3 yıldan az	13	167,35
	3 - 5 yıldır	69	230,90
	5 - 10 yıldır	251	238,29
	10 yıldan fazla	122	211,64
	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	3 yıldan az	13	211,85
	3 - 5 yıldır	69	230,38
	5 - 10 yıldır	251	229,69
	10 yıldan fazla	122	224,89
	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı	3 yıldan az	13	240,46
	3 - 5 yıldır	69	219,50
	5 - 10 yıldır	251	238,79
	10 yıldan fazla	122	209,29
	Toplam	455	

Test İstatistiği[a,b]

	Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı
Ki-Kare	2,737	6,512	,359	4,959
Serbestlik Derecesi	3	3	3	3
Asimptotik Anlamlılık	,434	,089	,949	,175

a. Kruskal Wallis Testi

b. Gruplama Değişkeni: 8. Sosyal medyayı ne zamandan beri kullanıyorsunuz?

4.4.3.12. Sosyal Medya Günlük Kullanım Saatine Göre Fark Analizi

"Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri" açısından; sosyal medyayı 3-5 saat kullanan grubun diğer gruplara göre sosyal medyada paylaşım anlamında daha katılımcı oldukları görülmektedir.

Tablo 33
Sosyal Medya Günlük Kullanım Saatine Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H)

	Sosyal Medya Günlük Kullanım Saati	Sayı	Sıra Ortalaması
Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	1 saatten az	71	229,47
	1 - 3 saat	213	225,81
	3 - 5 saat	101	226,81
	5 saatten fazla	70	234,89
	Toplam	455	
Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	1 saatten az	71	186,87
	1 - 3 saat	213	235,19
	3 - 5 saat	101	**243,48**
	5 saatten fazla	70	225,51
	Toplam	455	
	1 saatten az	71	219,12
	1 - 3 saat	213	235,38
	3 - 5 saat	101	227,78

Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	5 saatten fazla	70	214,85
	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı	1 saatten az	71	211,56
	1 - 3 saat	213	232,79
	3 - 5 saat	101	231,78
	5 saatten fazla	70	224,64
	Toplam	455	

Test İstatistiği[a,b]

	Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	**Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri**	**Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı**	**Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı**
Ki-Kare	,350	9,424	1,851	1,654
Serbestlik Derecesi	3	3	3	3
Asimptotik Anlamlılık	,950	**,024**	,604	,647

a. Kruskal Wallis Testi

b. Gruplama Değişkeni: 9. Sosyal medyayı günde ortalama kaç saat kullanıyorsunuz?

4.4.3.13. Sosyal Paylaşım Mecralarının Kullanımına Göre Fark Analizi

"Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri" açısından; anonim kimliklerin yaygın olduğu Twitter katılımcılarının diğer sosyal paylaşım mecralarının katılımcılarına göre sosyal medyada daha paylaşımcı olduğu görülmektedir.

Tablo 34
Sosyal Paylaşım Mecralarının Kullanımına Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H)

	Sosyal Paylaşım Mecralarının Kullanımı	**Sayı**	**Sıra Ortalaması**
Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Facebook	154	217,96
	Twitter	84	247,12
	Instagram	176	222,44
	Youtube	41	250,41

	Toplam	455	
Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Facebook	154	232,19
	Twitter	84	**258,72**
	Instagram	176	221,76
	Youtube	41	176,09
	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Facebook	154	236,89
	Twitter	84	232,67
	Instagram	176	221,28
	Youtube	41	213,89
	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı	Facebook	154	217,76
	Twitter	84	258,02
	Instagram	176	226,59
	Youtube	41	211,01
	Toplam	455	

Test İstatistiği[a,b]

	Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	**Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri**	**Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı**	**Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı**
Ki-Kare	5,446	12,059	1,899	6,537
Serbestlik Derecesi	3	3	3	3
Asimptotik Anlamlılık	,142	**,007**	,594	,088

a. Kruskal Wallis Testi

b. Gruplama Değişkeni: 11. Aşağıdaki sosyal paylaşım mecralarından en çok hangisini kullanıyorsunuz?

4.4.3.14. Sosyal Medya Kullanım Amacına Göre Fark Analizi

"Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri" açısından; paylaşımlarda bulunduğunu ifade eden katılımcılar diğer amaçlar güden kullanıcılara oranla sosyal medyada daha katılımcı ve paylaşımcı olmaktadırlar.

"Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı" açısından; sosyal medyayı arkadaşlarını takip etme amacıyla kullananlar diğer amaçlarla kullananlara göre sosyal medyanın bir görüşü rahatlıkla ifade etmeyi sağladığını ve marjinal bir dile sahip olduğunu düşünmektedir.

Tablo 35
Sosyal Medya Kullanım Amacına Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H)

	Sosyal Medya Kullanım Amacı	Sayı	Sıra Ortalaması
Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Arkadaşlarımı takip etmek	91	234,38
	Gündemi takip etmek	294	231,34
	Paylaşımlarda bulunmak	60	210,47
	Sohbet etmek	10	176,95
	Toplam	455	
Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Arkadaşlarımı takip etmek	91	219,22
	Gündemi takip etmek	294	231,73
	Paylaşımlarda bulunmak	60	**246,03**
	Sohbet etmek	10	90,20
	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Arkadaşlarımı takip etmek	91	230,98
	Gündemi takip etmek	294	228,58
	Paylaşımlarda bulunmak	60	231,53
	Sohbet etmek	10	162,75
	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı	Arkadaşlarımı takip etmek	91	**236,22**
	Gündemi takip etmek	294	229,30
	Paylaşımlarda bulunmak	60	233,18
	Sohbet etmek	10	83,80
	Toplam	455	

Test İstatistiği[a,b]

	Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı
Ki-Kare	3,880	13,338	2,792	13,582
Serbestlik Derecesi	3	3	3	3
Asimptotik Anlamlılık	,275	**,004**	,425	**,004**

a. Kruskal Wallis Testi

b. Gruplama Değişkeni: 12. Sosyal medyayı en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?

4.4.3.15. Sosyal Medyada Kimlik Kullanımına Göre Fark Analizi

"Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri" açısından; sosyal medyada hem gerçek hem de anonim kimlikle yazanlar diğer kimlik kullanım tarzına sahip olanlara göre sosyal medyada daha fazla paylaşımda bulunmaktadırlar.

Tablo 36
Sosyal Medyada Kimlik Kullanımına Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H)

	Sosyal Medyada Kimlik Kullanımı	Sayı	Sıra Ortalaması
Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Kendi kimliğimle yazarım	386	223,08
	Başka bir isim veya takma ad (nickname) ile yazarım	21	235,26
	Hem kendi ismimle hem de takma ad (nickname) ile yazarım	48	264,41
	Toplam	455	
Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Kendi kimliğimle yazarım	386	222,86
	Başka bir isim veya takma ad (nickname) ile yazarım	21	212,67
	Hem kendi ismimle hem de takma ad (nickname) ile yazarım	48	**276,07**

	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Kendi kimliğimle yazarım	386	223,28
	Başka bir isim veya takma ad (nickname) ile yazarım	21	239,00
	Hem kendi ismimle hem de takma ad (nickname) ile yazarım	48	261,10
	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı	Kendi kimliğimle yazarım	386	223,78
	Başka bir isim veya takma ad (nickname) ile yazarım	21	226,17
	Hem kendi ismimle hem de takma ad (nickname) ile yazarım	48	262,73
	Toplam	455	

Test İstatistiği[a,b]

	Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	**Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri**	**Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı**	**Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı**
Ki-Kare	5,582	7,627	4,022	4,073
Serbestlik Derecesi	2	2	2	2
Asimptotik Anlamlılık	,061	**,022**	,134	,130

a. Kruskal Wallis Testi

b. Gruplama Değişkeni: 13. Sosyal medyada iletişim kurarken hangisini tercih edersiniz?

4.4.3.16. Haber Edinme Mecrasına Göre Fark Analizi

"Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri" açısından; haber edinme mecrası olarak sosyal medyayı kullananlar diğer mecraları kullananlara göre sosyal medyada daha paylaşımcı görünmektedirler.

Tablo 37
Haber Edinme Mecrasına Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H)

	Haber Edinme Mecrası	Sayı	Sıra Ortalaması
Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Yazılı Medya	61	209,75
	Görsel ve İşitsel Medya	136	212,97
	İnternet Haberleri	104	236,28
	Sosyal Medya	154	242,91
	Toplam	455	
Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Yazılı Medya	61	192,68
	Görsel ve İşitsel Medya	136	218,97
	İnternet Haberleri	104	228,09
	Sosyal Medya	154	**249,91**
	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Yazılı Medya	61	202,08
	Görsel ve İşitsel Medya	136	223,50
	İnternet Haberleri	104	231,86
	Sosyal Medya	154	239,64
	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı	Yazılı Medya	61	205,88
	Görsel ve İşitsel Medya	136	225,41
	İnternet Haberleri	104	228,62
	Sosyal Medya	154	238,63
	Toplam	455	

Test İstatistiği[a,b]

	Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri	Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı
Ki-Kare	6,965	9,747	4,175	3,029

Serbestlik Derecesi	3	3	3	3
Asimptotik Anlamlılık	,073	**,021**	,243	,387

a. Kruskal Wallis Testi

b. Gruplama Değişkeni: 14. Sizce en iyi haber edinme mecrası hangisidir?

4.4.3.17. Toplumsal Hareketlerin Öğrenildiği Mecraya Göre Fark Analizi

"Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı" açısından; toplumsal hareketleri sosyal medyada öğrendiğini ifade edenler diğer mecralardan öğrenenlere göre sosyal medyanın toplumsal hareketler anlamında etkili bir ortam olduğunu düşünmektedirler.

Tablo 38

Toplumsal Hareketlerin Öğrenildiği Mecraya Göre Fark Analizi (Kruskal-Wallis H)

	Toplumsal Hareketlerin Öğrenildiği Mecra	**Sayı**	**Sıra Ortalaması**
Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Yazılı Medya	20	190,63
	Görsel ve İşitsel Medya	70	208,89
	İnternet Haberleri	113	212,40
	Sosyal Medya	252	**243,27**
	Toplam	455	
Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşler	Yazılı Medya	20	210,73
	Görsel ve İşitsel Medya	70	210,89
	İnternet Haberleri	113	209,62
	Sosyal Medya	252	242,37
	Toplam	455	
Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Yazılı Medya	20	208,60
	Görsel ve İşitsel Medya	70	221,69
	İnternet Haberleri	113	216,27
	Sosyal Medya	252	236,55
	Toplam	455	
	Yazılı Medya	20	237,80
	Görsel ve İşitsel Medya	70	204,18

Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı	İnternet Haberleri	113	231,85
	Sosyal Medya	252	232,12
	Toplam	455	

Test İstatistiği[a,b]

	Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşler	Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı
Ki-Kare	10,533	7,060	2,795	2,989
Serbestlik Derecesi	3	3	3	3
Asimptotik Anlamlılık	**,015**	,070	,424	,393

a. Kruskal Wallis Testi

b. Gruplama Değişkeni: 16. Toplumsal hareketleri ilk olarak hangi mecradan öğrenirsiniz?

4.4.3.18. Sosyal Medya Kullanım Zamanı İle Sosyal Medya Günlük Kullanım Saati Arasındaki Korelasyon Analizi

Korelasyon analizi sonucuna göre, sosyal medyayı kullanma zamanı arttıkça sosyal medyanın günlük kullanım saati de artmıştır. Aralarında anlamlı bir ilişki vardır. Sosyal medyayı uzun zamandan beri kullananlar aynı zamanda gün içerisinde sosyal medyaya en fazla zaman ayıran grubu teşkil etmektedir.

Tablo 39
Sosyal Medya Kullanım Zamanı İle Sosyal Medya Günlük Kullanım Saati Arasındaki Korelasyon Analizi

		8. Sosyal medyayı ne zamandan beri kullanıyorsunuz?	9. Sosyal medyayı günde ortalama kaç saat kullanıyorsunuz?
8. Sosyal medyayı ne zamandan beri kullanıyorsunuz?	**Pearson Korelasyon**	1	,176**
	Anlamlılık (2-yönlü)		**,000**
	Sayı	455	455

9. Sosyal medyayı günde ortalama kaç saat kullanıyorsunuz?	**Pearson Korelasyon**	,176**	1
	Anlamlılık (2-yönlü)	**,000**	
	Sayı	455	455

**. Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır (2-yönlü).

4.4.3.19. Faktörler Arasındaki Korelasyon Analizi

Korelasyon analizi sonucuna göre, tüm faktörler arasında pozitif yönlü, anlamlı bir ilişki vardır. Bütün faktörler arasında çok anlamlı düzeyde bir ilişki çıkması sosyal medyanın gerek kişilerarası iletişimi arttırma gerekse toplumsal hareketlerle ilgili paylaşımlarda etkin bir ortam olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 40
Faktörler Arasındaki Korelasyon Analizi

		Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	**Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşler**	**Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı**	**Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı**
Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı	**Pearson Korelasyon**	1	,596**	,638**	,532**
	Anlamlılık (2-yönlü)		**,000**	**,000**	**,000**
	Sayı	455	455	455	455
Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşler	**Pearson Korelasyon**	,596**	1	,529**	,424**
	Anlamlılık (2-yönlü)	**,000**		**,000**	**,000**
	Sayı	455	455	455	455
Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı	**Pearson Korelasyon**	,638**	,529**	1	,450**
	Anlamlılık (2-yönlü)	**,000**	**,000**		**,000**
	Sayı	455	455	455	455
Sosyal Medyanın Görüş	**Pearson Korelasyon**	,532**	,424**	,450**	1

Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı	**Anlamlılık (2-yönlü)**	**,000**	**,000**	**,000**	
	Sayı	455	455	455	455

4.5. ARAŞTIRMA SONUÇLARI

Katılımcıların verdikleri cevaplar değerlendirilerek, sosyal medya ve özellikle de sosyal medyanın toplumsal hareketlerle ilişkisine ilişkin bakış açılarına ve birçok tanımsal bulgulara ulaşılmıştır.

Anket araştırmamıza katılan 455 kişinin demografik bilgilerine baktığımızda;

- %43,5'i erkek, %56,5'i kadın,
- %1,1'i 18 yaş altı, %24,0'ı 18-25 yaş arası, %60,4'ü 26-45 yaş arası, %13,6'sı 46-65 yaş arası, %0,9'u 65 yaş üstü,
- %0,9'u ilköğretim, %8,1'i ortaöğretim (lise), %63,1'i lisans (üniversite), %27,9'u lisansüstü (yüksek lisans/doktora) mezunu,
- %35,8'i evli, %64,2'si bekâr,
- %28,1'i kamu sektörü çalışanı, %32,3'ü özel sektör çalışanı, %4,0'ı esnaf (işyeri sahibi), %5,5'i emekli, %2,4'ü ev hanımı, %19,6'sı öğrenci, 58,1'i çalışmıyor,
- %26,6'sı 0-1.500 TL, %33,0'ı 1.501-3.000 TL, %31,2'si 3.001-5.000 TL, %9,2'si 5.000 TL üzeri kazanmakta,

oldukları görülmüştür. Sonuçlara bakıldığında kitlenin cinsiyet açısından orantılı bir dağılıma sahip olduğu görülür. Gençler ve orta yaş altı kesimin çoğunluğu oluşturması iletişim teknolojileriyle hayat koşulları gereği içli dışlı olan kesimi ortaya koymaktadır. Lisans ve lisansüstü eğitim alanların ağırlıkta olmasının nedeni yaşam kalitesini yüksekte tutmak için gereken işi sağlayacak bir eğitim ihtiyacındandır. Bekârların daha fazla olmasının çeşitli nedenleri olsa da iş ve gelecek kaygısının bu durumu belirlemede önemli bir yer tutmaktadır. Çalışan kesim kamu ve özel sektör

çalışanlarının toplamı çoğunluğu oluşturmaktadır. Daha sonra ise öğrenciler gelmektedir. Bu durum çalışanların iş sahibi olmada kendi işlerini kurabilmelerinden ziyade bu sektörlerde yer alabildiklerini ortaya koymaktadır. Asgari ücretin üzerinde kazanan ve ortalama bir memur maaşına sahip olan çoğunluk ise orta sınıfın ağırlıkta olduğunu göstermektedir.

Sosyal medya kullanımı açısından baktığımızda anket katılımcılarının;

- %99,8'i sosyal medyayı kullandığını, %0,2'si kullanmadığını,
- %2,9'u 3 yıldan az, 15,2'si 3-5 yıldır, 55,2'si 5-10 yıldır, 26,8'i 10 yıldan fazla sosyal medyayı kullandığını,
- %15,6'sı 1 saatten az, %46,8'i 1-3 saat, %22,2'si 3-5 saat, %15,4'ü 5 saatten fazla günlük sosyal medyayı kullandığını,
- %93,6'sı mobil cihaz (cep telefonu/tablet/notebook), %6,4'ü masaüstü bilgisayar ile sosyal medyayı takip ettiğini,
- %33,8'i Facebook, %18,5'i Twitter, %38,7'si Instagram, %9,0'ı Youtube kullandığını,
- %20,0'ı arkadaşlarımı takip etmek, %64,6'sı gündemi takip etmek, %13,2'si paylaşımlarda bulunmak, %2,2'si sohbet etmek için sosyal medyayı kullandığını,
- %84,8'ü kendi kimliği, %4,6'sı başka bir isim veya takma ad (nickname), %10,5'i hem kendi ismi hem de takma ad (nickname) ile sosyal medyada yazdığını,
- %13,4'ü yazılı medya, %29,9'u görsel ve işitsel medya, %22,9'u internet haberleri, %33,8'i sosyal medyanın en iyi haber edinme mecrası olduğunu,

belirtmiştir. Sonuçlara bakıldığında anket katılımcılarının sosyal medyayı yakından takip ettiği, uzun zamandır kullandığı, günlük kullanımın hatırı sayılır olduğu, tamamına yakınının mobil cihazlar vasıtasıyla takip ettiği, Facebook ve Instagram'ın çok fazla kullanıldığı, çoğunluğun gündemi takip etmek için kullandığı, büyük çoğunluğun kendi kimliğiyle yazdığı, toplamda sosyal medya ve internet haberlerinin haber edinmede en iyi kaynak olarak gördüğü anlaşılıyor.

Sosyal medya kullanımının yüzde yüze yakın çıkması günümüzdeki bilgi akışı düşünüldüğünde mantıklı bir sonuçtur. Kullanıcıların yarısından fazlasının sosyal medyayı on yıla yakındır kullanıyor olması bu ortamların ortaya çıkışlarından bu yana hayatımızda ne derece yer edindiklerini göstermektedir. Sosyal medya kullanımının ortalama olarak üç saat ve üstü olması kullanıcıların bağımlıklarını ortaya koymaktadır. Sosyal medyayı mobil cihazlar ile takip edenlerin büyük bir çoğunlukta olması yaşamın hızlanmasıyla birlikte bilgi ve iletişim akışını yakalayabilmek için gerekli bir durumdur. Facebook ve Instagram kullanımının yüksek oranda olması insanların görsel materyallere verdiği önemden kaynaklanmaktadır. Her ne kadar Facebook ve Instagram birbirlerine yakın değerlere sahip olsa ilerleyen zamanlarda aradaki farkın Instagram lehine olacak şekilde aratacağı görünüyor. Kullanıcıların çoğu alternatif haber mecrası olarak gördükleri sosyal medyada gündemi takip ediyorlar ancak gözetim kaygısının getirdiği baskıdan dolayı paylaşımlarda bulunmaktan kaçınıyorlar. Bu gözetim baskısı durumu sosyal medyada kendi kimliğiyle yazan kullanıcıların ağırlıkta olmasını da açıklamaktadır. Kullanıcıların habere ulaşmada en fazla tercih ettikleri mecranın internet haberleri ve sosyal medya olması içerisinde yaşadığımız dijital toplumla ilgilidir. Geleceğin bu yönde şekilleneceğinden yola çıkılırsa ilerleyen zamanlarda bu değerler yeni medya açısından daha da artacaktır.

Toplumsal hareketlerle ilgili algılar açısından baktığımızda ise anket katılımcılarının;

- %96,9'u toplumsal hareketleri merak ettiğini, %3,1'i merak etmediğini,
- %4,4'ü yazılı medya, %15,4'ü görsel ve işitsel medya, %24,8'i internet haberleri, %55,4'ü sosyal medya ile toplumsal hareketleri öğrendiğini,

- %72,1'i sosyal medyadan toplumsal hareketlerle ilgili paylaşımda bulunduğunu, %27,9'u sosyal medyadan toplumsal hareketlerle ilgili paylaşımda bulunmadığını,

- %77,4'ü sosyal medyadaki toplumsal hareketlerle ilgili paylaşımları olumlu, %22,6'sı olumsuz karşıladığını,

belirtmiştir. Kullanıcıların nerdeyse tamamının toplumsal hareketleri merak ediyor olması toplumda toplumsal hareketlerle ilgili olarak anlamlı bir karşılığının bulunduğunu gösteriyor. Toplumsal hareketleri öğrenmek için internet haberleri ve sosyal medyanın tercih edilmesinin sebebi geleneksel medyanın tamamına yakının iktidarın kontrolü halinde olan ana akım medyadan oluşuyor olmasından kaynaklanmaktadır. Sosyal medyada toplumsal hareketlerle ilgili paylaşımda bulunanların fazla olması insanların korku duvarını aşarak yaşanan toplumsal rahatsızlıklara karşı tepkisiz kalmadıklarını göstermektedir. Toplumsal hareketlerle ilgili sosyal medyada yapılan paylaşımlardan memnun olanların daha fazla olması böyle bir mecra kullanılarak gerçekleştirilebilecek bir hareketin destek alabileceğinin kanıtıdır.

Yapılan çıkarımsal analizler sonucunda çeşitli bulgulara ve değerlendirmelere ulaşılmıştır. Bunlar:

- Cinsiyete göre yapılan fark analizinde ilgili faktörlerle bir ilişki görülmemiştir.

- Medeni duruma göre yapılan fark analizinde bekârlar, evlilerle oranla sosyal medyanın toplumsal hareketleri iletişim açısından etkileyecek bir karaktere sahip olduğunu düşünüyorlar ve sosyal medyada katılım ve toplumsal hareketlerle ilgili paylaşımlarda da daha katılımcılar.

- Sosyal medya takip aracına göre fark analizinde ilgili faktörlerle bir ilişki görülmemiştir.

- Toplumsal hareketleri merak etmeye göre fark analizinde ilgili faktörlerle bir ilişki görülmemiştir.

- Sosyal medyada toplumsal hareketlerle ilgili paylaşımda bulunmaya göre fark analizinde, toplumsal hareketlerle ilgili paylaşımda bulunanlar bulunmayanlara göre sosyal medyada bu tarz paylaşımlarda bulunmuştur. Paylaşımda bulunanlar sosyal medyanın iletişim ve etkileşim anlamında kişileri daha fazla yakınlaştırdığını düşünmektedir.

- Sosyal medyada toplumsal hareketlerle ilgili paylaşımların değerlendirilmesine göre fark analizinde, toplumsal hareketlerle sosyal medyadaki paylaşımları olumlu bulanlar olumsuzlara göre sosyal medyada daha fazla aktif ve paylaşımcıdır. Aynı zamanda bu bireyler sosyal medyanın olumsuzlara göre kişileri yakınlaştırdığını düşünmektedir.

- Yaşa göre fark analizinde, 26-45 yaş grubu olan genç ve orta yaş kesimi diyebileceğimiz kitle geleneksel medyanın ağırlıklı olduğu dönemle de karşılaştırma yapabildiğinden sosyal medyanın toplumsal hareketlerle ilgili etkisini daha olumlu bulmaktadır. 18-25 yaş grubunun ise günlük yaşayan ve medyanın etkisiyle toplumsal hareketlere haberlerde yer bulmayan bir kesim olarak anlamlı bir fark beklenmesine rağmen ilgili faktörlerle bir ilişki görülmemiştir.

- Eğitim durumuna göre fark analizinde, lisansüstü eğitim grubunun mesleğini eline alıp kariyer yaptığından bunu tehlikeye atmak istemediğinden dolayı ilgili faktörlerle bir ilişki görülmemiştir.

- Meslek durumuna göre fark analizinde, kamu sektörü çalışanlarının negatif anlamda ön plana çıkması beklenirken kamu özel ayrımında bir fark olmadığından ilgili faktörlerle bir ilişki görülmemiştir.

- Aylık gelir durumuna göre fark analizinde, orta gelir düzeyinin üzerinde anlamlı bir fark beklenmiş ancak kariyer ve geliri riske atmamak için bu durum yansıtılmadığından ilgili faktörlerle bir ilişki görülmemiştir.

- Sosyal medya kullanım zamanına göre fark analizinde, sosyal medyayı uzun sürede kullanmalarda pozitif anlamlı bir fark beklenirken ilgili faktörlerle bir ilişki görülmemiştir.

- Sosyal medya günlük kullanım saatine göre fark analizinde, sosyal medyayı 3-5 saat kullanan grup diğer gruplara göre sosyal medyada paylaşım anlamında daha katılımcıdır.

- Sosyal paylaşım mecralarının kullanımına göre fark analizinde, anonim kimliklerin yaygın olduğu Twitter katılımcıları diğer sosyal paylaşım mecralarının katılımcılarına göre sosyal medyada daha paylaşımcıdır.

- Sosyal medya kullanım amacına göre fark analizinde, paylaşımlarda bulunduğunu ifade eden katılımcılar diğer amaçlar güden kullanıcılara oranla sosyal medyada daha katılımcı ve paylaşımcıdır. Sosyal medyayı arkadaşlarını takip etme amacıyla kullananlar diğer amaçlarla kullananlara göre sosyal medyanın bir görüşü rahatlıkla ifade etmeyi sağladığını ve marjinal bir dile sahip olduğunu düşünmektedir.

- Sosyal medyada kimlik kullanımına göre fark analizinde, sosyal medyada hem gerçek hem de anonim kimlikle yazanlar diğer kimlik kullanım tarzına sahip olanlara göre sosyal medyada daha fazla paylaşımda bulunmaktadırlar.

- Haber edinme mecrasına göre fark analizinde, haber edinme mecrası olarak sosyal medyayı kullananlar diğer mecraları kullananlara göre sosyal medyada daha paylaşımcıdırlar.

- Toplumsal hareketlerin öğrenildiği mecraya göre fark analizinde, toplumsal hareketleri sosyal medyada öğrenenler diğer mecralardan öğrenenlere göre sosyal medyanın toplumsal hareketler anlamında etkili bir ortam olduğunu düşünmektedirler.

- Sosyal medya kullanım zamanı ile sosyal medya günlük kullanım saati arasındaki korelasyon analizinde, sosyal medyayı kullanma zamanı arttıkça sosyal medyanın günlük kullanım saati de artmıştır. Aralarında anlamlı bir ilişki vardır. Sosyal medyayı uzun zamandan beri kullananlar aynı zamanda gün içerisinde sosyal medyaya en fazla zaman ayıranlardır.

- Faktörler arasındaki korelasyon analizinde, tüm faktörler arasında pozitif yönlü, anlamlı bir ilişki vardır. Bu nedenle sosyal medya kişilerarası iletişimi arttırma ve toplumsal hareketlerle ilgili paylaşımlarda etkin bir mecradır.

5. SONUÇ

Toplumsal hareketler içinde bulundukları siyasi, kültürel, sınıfsal vb. konjonktürel koşullara göre saf tutar ve bunun üzerinden bir egemenlik kurarlar. Geleneksel toplumsal hareketler sınıfsal temelli, işçi sınıfının burjuvaziye karşı üstünlüğünü savunmaktadır. Bu yolun etkisizleştiği görüşünü kabul eden yeni toplumsal hareketler ise küresel dünyada kimlik mücadelelerinin sınıfsal mücadelenin yerini aldığı yönünde ortak bir düşünceye varırlar.

İçerisinde yaşadığımız toplum bilgiye ulaşımın kolay, hızlı ve bir o kadar da dezenformasyonun yoğun olduğu bilişim toplumudur. Bu nedenle toplumsal hareketler de artık bu düzlem üzerinden şekillenmekte ve daha çok fazla kişiye ulaşmak, tartışmak ve otoriteye karşı örgütlenme bu bağlamda gerçekleşmektedir. Modern bir agoranın oluşumunu sağlayan sosyal medya bu toplumda kilit açıcı bir rol üstlenmektedir. Bu kilidin açılması ise fiziki ve sanal hayattaki varlığımızın birbirleriyle uyumlu bir şekilde hareket etmesine bağlıdır. Bu bağlamda iletişim bilimcisi Ünsal Oskay'ın *"hayatın nesnesi değil öznesi olun"* sözüyle; bireyin yaşadığı toplum içerisinde olabildiği kadar belirginleşmesi ve etrafında yaşanan olaylara müdahale ederek toplumda daha fazla görünür hale gelmesi savunulmaktadır.

Çalışmada kullanılan ankette kullanıcılarına sosyal medya ve toplumsal hareketler üzerinden çeşitli sorular sorulmuştur. Sosyal medyanın yardımıyla bireylerin toplumsal hareketlere olan bakış açıları ölçülmüştür. Bir yeni iletişim ortamı olan sosyal medyanın yeni toplumsal hareketlere etkisi incelenmiştir. Kişisel değişkenlerden cinsiyet, yaş, eğitim, medeni hâl, meslek ve aylık gelir durumu ele alınırken, diğer değişkenler sosyal medya kullanımı ve toplumsal hareketlerle ilgili algılar araştırılmıştır. Oluşturulan faktörlerden, sosyal medyanın toplumsal hareketlere etkisine ilişkin genel kanı, katılımcıların sosyal medyada gerçekleştirilen bireysel faaliyetlerle ilgili kişisel görüşleri, sosyal medyanın kişilerarası iletişime etkisine ilişkin genel kanı ve sosyal medyanın görüş bildirmeye etkisine ilişkin genel kanıya ilişkin toplanan veriler ölçülmüştür.

Örneklem grubuna uygulanan toplam 42 sorudan oluşan ankette 41 sorudan gelen veriler istatistik olarak sunulmuş ve Mann-Whitney U, Kruskal Wallis ve

korelasyon çalışması ile değerlendirilmiştir. Rastgele örneklem yöntemi ile anket 455 kişiye uygulanmıştır. Anket olarak Google Forms (Google Formlar) yönteminin seçilmesi, dağıtılacak olan anketin dijital bir yöntemle sosyal medya üzerinden belirli bir kitle seçilmeden genel kullanıcılara ulaştırmada hızlı ve kolay bir şekilde veri toplayıp analiz edilebilmeye uygun olduğundandır.

Araştırma özel olarak bir toplumsal hareketi temel alarak sosyal medya kullanıcılarına uygulanmamıştır. Genel bir çerçeve çizilerek kullanıcıların sosyal medya üzerinden toplumsal hareket algısı ölçülmeye çalışılmıştır. Belli bir toplumsal hareket örneği ele alınarak çalışılmadığından da somut olay incelemesi yapılamamıştır. Bu yüzden çalışma örneklemi olarak sosyal medya kullanıcıları üzerinden rastgele örnekleme yöntemi seçilmiştir.

Yeni toplumsal hareket kavramı sosyal medyanın da etkisiyle gittikçe önem kazanmaktadır ve bireylerin toplumsal bir soruna karşı tepkilerini etkilemektedir. Bu çalışmada yeni iletişim ortamı olarak sosyal medyanın yeni toplumsal hareketlere etkisi olup olmadığı incelenmiş ve bireylerin kişisel özelliklerinden cinsiyet, yaş, eğitim, medeni durum, meslek, aylık gelir, sosyal medya kullanımı, toplumsal hareketlerle ilgili paylaşımlar gibi değişkenlerde anlamlı ya da anlamsız bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda özellikle "Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri" için karşılaştırılan etkenlerin birçoğu anlamlı etki göstermiştir. "Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı" için ise sadece tek bir etken anlamlı bir fark göstermiştir. Araştırma sürecinde karşılaştırılan "Sosyal Medyanın Toplumsal Hareketlere Etkisine İlişkin Genel Kanı", "Katılımcıların Sosyal Medyada Gerçekleştirilen Bireysel Faaliyetlerle İlgili Kişisel Görüşleri", "Sosyal Medyanın Kişilerarası İletişime Etkisine İlişkin Genel Kanı" ve "Sosyal Medyanın Görüş Bildirmeye Etkisine İlişkin Genel Kanı" için kişisel etkenlere kıyasla sosyal medya kullanımına ve toplumsal hareketlerle ilgili algılara ilişkin etkenler daha fazla anlamlı bir farklılık göstermiştir.

Bir yeni iletişim ortamı olan sosyal medyanın hızla geliştiği ve büyüdüğü dikkate alındığında bu ortamda etkin rol alan yeni toplumsal hareketler ayrıntılı olarak

incelenmeli ve bu alanda yapılacak her türlü çalışmada sosyal medya kullanıcılarının gerçekleştirdiği faaliyetlere ilişkin kişisel görüşleri özellikle vurgulanarak sosyal medyanın toplumsal hareketlere etkisine yönelik oluşturulan genel kanı üzerinde durulmalıdır.

Teorik kısımda da anlatıldığı gibi katılımcılar toplumsal hareket kavramından, belirli bir amaç doğrultusunda hareket ederek toplumsal değişim isteği ve toplumsal ortaklık bilincini eyleme dönüştürme çabası içinde dayanışma ile hareket eden bireylerin oluşturduğu bir hareket olduğu sonucuna varmaktadırlar.

Ortak bir amacı eyleme dökerek gerçekleştirmek adına bir araya gelen kişilerin oluşturduğu topluluk olan örgüt tanımından yola çıkarak katılımcıların yarısından fazlası örgütlenmeyi bu şekilde anlamakta ve sosyal medyanın kendileri gibi düşünen insanları bir araya getirerek örgütlenmeyi desteklediğini düşünmektedirler.

Yeni toplumsal hareketleri geleneksel toplumsal hareketlerden ayıran ayırt edici özellikleri; talepler ve değerler, ideolojiler, örgütlenme biçimleri, aktörler olarak ele alınmıştır. Yeni toplumsal hareketler, bir düzen eleştirisi yaparak çeşitli kimlik talepleri ile bireylerin kültürel yönlerine odaklanarak özerk bir demokratik alan oluştururlar. Yeni toplumsal hareketler, özgürlükçü bir ideolojiye dayanarak çoğulcu, pragmatik bir anlayışı savunmakta ve kurumsal reformları gerçekleştirmek istemektedirler. Ayrıca bireylerin yaşamlarını etkileyen durumlara müdahale etmeleri gerektiğini söylemektedir. Yeni toplumsal hareketler, kesin bir örgütlülük anlayışı yerine özerk ve dağınık bir biçimde örgütlenmektedirler. Eylemcilerin var olan bir eyleme destek vermek için hareketin içerisinde yer almaları yeterlidir. Yeni toplumsal hareketlerin aktörleri heterojen bir yapıya sahip olup öğrenciler, kadınlar, işsizler, beyaz yakalılar, emekliler, gençler, aydınlar, eşcinseller gibi toplumdaki farklı katmanları kapsayıcı bir tabana sahiptir. Aktörlerin ortak özellikleri ise, hizmet sektöründe çalışan, eğitim seviyesi yüksek ve ekonomik açıdan kendilerini güvende hisseden kesimlerdir. Çekirdek kadroda yer alan kişiler toplum içerisinde saygın mesleklere sahip hukukçu, öğretmen ve gazeteci kesimidir. Katılımcıların büyük kısmının lisans ve lisansüstü eğitim alarak kamu ve özel sektör çalışanı olarak orta sınıf bir gelire sahip olması teorik kısmı desteklemektedir.

Sosyal medya kavramı, internet ağı üzerindeki web uygulamaları ile insanların birbirleriyle etkileşim ve iletişim içerisinde olarak oluşturdukları içeriğin kendileri tarafından yayılmasını sağlayan ortamları anlatmaktadır. Bu tanıma uygun olarak katılımcıların sosyal medyayı uzun zamandan beri gün içeresinde sıklıkla kullanarak çeşitli paylaşımlarda bulunmaları teorik açıdan ele aldığımız sosyal medya kavramı ile örtüştüğünü göstermektedir.

Tıpkı teorik kısımda söylediğimiz gibi araştırma sonucu ortaya konulan tablolara da bakıldığında, sosyal medya toplumsal hareketlerin öğrenilmesi ve yayılmasında etkili bir ortamdır. Bireyler merkez medyada göremedikleri haberlerden dolayı gündemi buradan takip etmekte ve böylece burada gerçekleştirilen toplumsal hareketlere ilişkin de bir fikir edinmektedirler. Sosyal medyanın da etkisiyle toplumsal hareketlere olan ilgi giderek artmakta ve bu mecra üzerinden hem bu konuda yapılan paylaşımlar çoğalmakta hem de yapılan paylaşımlara ilişkin olumlu yönde bir bilinç oluşmaktadır.

EK: Anket Formu

Yeni İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medyanın Yeni Toplumsal Hareketlere Etkisi Üzerine Bir Araştırma Anketi

Değerli katılımcı,

Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Bilişim Bilim Dalı'nda Prof. Dr. Erhan Akyazı danışmanlığında yürütülmekte olan, "Yeni İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medyanın Yeni Toplumsal Hareketlere Etkisi" başlıklı yüksek lisans tezinin bir parçası olan bu araştırmanın amacı sosyal medya ile yeni toplumsal hareketler arasındaki ilişki ve birbirleri üzerindeki etkileri araştırmaktadır. Sorulara içtenlikle vereceğiniz cevaplar çalışmanın sonuçlanmasına katkıda bulunacaktır.

Vereceğiniz cevaplar yalnızca bu akademik çalışma kapsamında kullanılacak ve kesinlikle üçüncü şahıs ve kurumlarla paylaşılmayacaktır.

İlginiz ve katılımınız için teşekkür ederiz.

Burakcan ÖZKAN

1. Cinsiyetiniz
   - □ Erkek
   - □ Kadın
2. Yaşınız
   - □ 18 yaş altı
   - □ 18 - 25 yaş arası
   - □ 26 - 45 yaş arası
   - □ 46 - 65 yaş arası
   - □ 65 yaş üstü
3. Eğitim durumunuz
   - □ İlköğretim
   - □ Ortaöğretim (Lise)
   - □ Lisans (Üniversite)

□ Lisansüstü (Yüksek Lisans / Doktora)

4. Medeni durumunuz

□ Evli

□ Bekâr

5. Mesleğiniz

□ Kamu sektörü çalışanı

□ Özel sektör çalışanı

□ Esnaf (İşyeri sahibi)

□ Emekli

□ Ev hanımı

□ Öğrenci

□ Çalışmıyor

6. Aylık geliriniz

□ 0 - 1.500 TL

□ 1.501 - 3.000 TL

□ 3.001 - 5.000 TL

□ 5.000 TL üzeri

7. Sosyal medyayı kullanıyor musunuz?

□ Evet

□ Hayır

8. Sosyal medyayı ne zamandan beri kullanıyorsunuz?

□ 3 yıldan az

□ 3 - 5 yıldır

□ 5 - 10 yıldır

□ 10 yıldan fazla

9. Sosyal medyayı günde ortalama kaç saat kullanıyorsunuz?

□ 1 saatten az

□ 1 - 3 saat

□ 3 - 5 saat

□ 5 saatten fazla

10. Sosyal medyayı çoğunlukla hangi araçtan takip ediyorsunuz?

□ Mobil cihaz (cep telefonu / tablet / notebook)

□ Masaüstü bilgisayar

11. Aşağıdaki sosyal paylaşım mecralarından en çok hangisini kullanıyorsunuz?

□ Facebook

□ Twitter

□ Instagram

□ Youtube

12. Sosyal medyayı en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?

□ Arkadaşlarımı takip etmek

□ Gündemi takip etmek

□ Paylaşımlarda bulunmak

□ Sohbet etmek

13. Sosyal medyada iletişim kurarken hangisini tercih edersiniz?

□ Kendi kimliğimle yazarım

□ Başka bir isim veya takma ad (nickname) ile yazarım

□ Hem kendi ismimle hem de takma ad (nickname) ile yazarım

14. Sizce en iyi haber edinme mecrası hangisidir?

□ Yazılı Medya

□ Görsel ve İşitsel Medya

□ İnternet Haberleri

□ Sosyal Medya

15. Toplumsal hareketleri merak eder misiniz?

□ Evet

□ Hayır

16. Toplumsal hareketleri ilk olarak hangi mecradan öğrenirsiniz?

□ Yazılı Medya

□ Görsel ve İşitsel Medya

□ İnternet Haberleri

□ Sosyal Medya

17. Toplumsal hareketlerle ilgili sosyal medyadan hiç paylaşımda bulundunuz mu?

□ Evet

□ Hayır

18. Toplumsal hareketler ile ilgili sosyal medyadaki paylaşımları nasıl karşılıyorsunuz?

□ Olumlu

□ Olumsuz

Aşağıdaki tabloda yer alan her cümleyi dikkatlice okuyarak, uygun seçeneği işaretleyiniz. Numaralara karşılık gelen anlamları aşağıda bulabilirsiniz.

1 = Kesinlikle Katılmıyorum 2 = Katılmıyorum 3 = Kararsızım

4 = Katılıyorum 5 = Kesinlikle Katılıyorum

		1	2	3	4	5
19.	Sosyal medya her türlü fikrin tüm dünya ile paylaşımını sağlar.					
20.	Sosyal medya empatiyi (duygudaşlığı) arttırır.					
21.	Sosyal medya kişilerarası iletişim artırır.					
22.	Sosyal medya fanatizmi artırır.					
23.	Sosyal medya toplumsal hareketlere karşı duyarlılığı artırır.					
24.	Sosyal medya toplumsal hareketlerin takibini kolaylaştırır.					
25.	Sosyal medya kullanımı paylaşılan içeriklerde sorumluluk yükler.					
26.	Sosyal medya kamuoyu oluşturmada etkilidir.					
27.	Sosyal medyada yer alan bilgi güvenilirdir.					
28.	Sosyal medyada her türlü görüş rahatlıkla ifade edilir.					
29.	Sosyal medya kişileri yakınlaştırır.					
30.	Sosyal medyada kullanılan dil marjinaldir.					
31.	Sosyal medya alınan kararları etkileme gücüne sahiptir.					
32.	Sosyal medya kamusal bir alandır.					
33.	Sosyal medyanın özgürlükçü özellikleri vardır.					
34.	Sosyal medya örgütlenmeyi destekler.					
35.	Sosyal medya toplumsal hareketlerde geleneksel medyaya göre daha etkindir.					
36.	Sosyal medyada görüşümü rahatlıkla diğer kişilerle paylaşırım.					
37.	Sosyal medyada toplumsal hareketlere değinen içerikler oluştururum.					
38.	Sosyal medyada başkalarının oluşturdukları etkinliklere katılım gösteririm.					
39.	Toplumsal hareketleri sosyal medya aracılığı ile takip etmeye çabalarım.					
40.	Sosyal medyada ifadelerimle bir değişim yaratabileceğime inanırım.					
41.	Sosyal medya sayesinde kendim gibi düşünen insanlarla bir araya gelirim.					
42.	Sosyal medyada yer alan bilgilerden etkilenirim.					

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akpınar, A. (2011). Toplumsal Değişme ve Küreselleşme. B. Kartal ve B. Kümbetoğlu (Ed.). *Yeni Toplumsal Hareketler* içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 2-31.

Bonwick, C. (2000). Amerikan Devrimi 1763-91. D. Parker (Ed.). K. İnal (çev.). *Batı'da Devrimler ve Devrimci Gelenek 1560-1991* içinde. İstanbul: Dost Yayınları, s. 94-117.

Bottomore, T. (1987). *Siyaset Sosyolojisi*. E. Mutlu (çev.). Birinci Baskı. Ankara: Teori Yayınları (orijinal baskı tarihi 1987).

Bürkev, Y. ve M. Özuğurlu. (2011). 21. Yüzyılda Toplumsal Hak Mücadelelerinin Sınıf İçeriği. Y. Bürkev, M. Özuğurlu, Y. Özdek ve E. V. Elgür. (Ed.). *Kuramsal ve Tarihsel Boyutlarıyla Hak Mücadeleleri - I* içinde. Ankara: NotaBene Yayınları, s. 15-50.

Callinicos, A. (2004). *Anti-Kapitalist Manifesto*. D. Kömürcü (çev.). İstanbul: Literatür Yayıncılık (orijinal baskı tarihi 2004).

Castells, M. (2013). *İsyan ve Umut Ağları: İnternet Çağında Toplumsal Hareketler*. E. Kılıç (çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları (orijinal baskı tarihi 2013).

Cohen. J. (1999). Strateji ya da Kimlik: Yeni Teorik Paradigmalar ve Sosyal Hareketler. K. Çayır (Ed. çev.). *Yeni Sosyal Hareketler/Teorik Açılımlar* içinde. İstanbul: Kaknüs Yayınları, s. 120.

Çoban. B. (2009). Toplumsal Hareketler ve Radikal Medya. B. Çoban (Ed.). *Küreselleşme, Direniş, Ütopya - Yeni Toplumsal Hareketler - Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet* içinde. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, s. 43-62.

Dumenil, G. ve Levy, D. (2014). Neoliberal (Karşı)Devrim. A. Saad-Filho ve D. Johnston (Ed.). Ş. Başlı ve T. Öncel (çev.). *Neoliberalizm Muhalif Bir Seçki* içinde. İstanbul: Yordam Kitap, s. 26.

Erdoğdu, S. (2007). Küreselleşme Sürecinde Uluslararası Çalışma Örgütü - ILO. B. C. Ataman (Ed.). *Cahit Talas Anısına - Güncel Sosyal Politika Tartışmaları* içinde. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, s. 285-314.

Erdut, Z. (1998). *Rekabetin İşgücü Piyasasına Etkisi*. Birinci Baskı. İzmir: Türk Ağır Sanayii ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası Yayını.

Fremion, Y. (2003). *3000 Yılın Ayaklanmaları*. A. Çakıroğlu (çev.). İstanbul: Aykırı Yayınları (orijinal baskı tarihi 2003).

Freud, S. (1975). *Kitle Psikolojisi*. K. Şipal (çev.). İstanbul: Bozak Yayınları (orijinal baskı tarihi 1975).

Geray, H. (2003). *İletişim ve Teknoloji: Uluslararası Birikim Düzeyinde Yeni Medya Politikaları*. Birinci Baskı. Ankara: Ütopya Yayınları.

Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. C. Güzel (drl.). I. Bayar (böl. çev.). Ankara: Ayraç Yayınevi (orijinal baskı tarihi 2000).

Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. C. Güzel (drl.). Z. Mercan (böl. çev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları (orijinal baskı tarihi 2012).

Gorz, A. (2007). *İktisadi Aklın Eleştirisi: Çalışmanın Dönüşümleri - Anlam Arayışı*. I. Ergüden (çev.). İkinci Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Gökçeoğlu Balcı, Ş. (2007). *Tutunamayanlar ve Hukuk*. Birinci Baskı. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Hardt, M. ve A. Negri. (2012). *Duyuru*. A. Yılmaz (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları (orijinal baskı tarihi 2012).

Haynes, M. (2012). 21. Yüzyılda Küresel Şehirler, Küresel İşçiler. A. Callinicos (Ed.). A. Çakıroğlu (çev.). *Marx-21 Sayı 4: Küresel Kriz, Küresel Direniş* içinde. İstanbul: Yön Matbaacılık, s. 19-44.

Hoggart, L. (2014). Neoliberalizm, Yeni Sağ ve Cinsel Devrim. A. Saad-Filho ve D. Johnston (Ed.). Ş. Başlı ve T. Öncel (çev.). *Neoliberalizm Muhalif Bir Seçki* içinde. İstanbul: Yordam Kitap, s. 250.

Işık, G. (2013). *Nükleer Santral Karşıtı Toplumsal Hareketin Analizi: Sanaldan Sokağa Toplumsal Hareketler*. Birinci Baskı. Ankara: Nobel Yayınları.

İlkkaracan, P. (2003). Kadın Hareketleri, L. Sanlı (Ed.). *Toplumsal Hareketler Konuşuyor* içinde. İstanbul: Alan Yayıncılık.

İyiler, Z. (2009). *Elektronik Ticaret ve Pazarlama: İhracatta İnternet Zamanı - 1*. Birinci Baskı. Ankara: İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi.

Jasper, J. M. (2002). *Ahlaki Protesto Sanatı: Toplumsal Hareketlerde Kültür, Biyografi ve Yaratıcılık*. S. Öner (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları (orijinal baskı tarihi 2002).

Kalouche, F. ve Mielants, E. (2008). Dünya Sisteminin ve Sistem Karşıtı Hareketlerin Dönüşüm: 1968-2005. W. G. Martin (Ed.). D. Keskin (çev.). *Toplumsal Hareketler 1750-2005 - Dipten Gelen Dalgalar* içinde. İstanbul: Versus Kitap, s. 219-282.

Karatepe, U. (2011). Sermaye Egemenliğinin İzdüşümü Olarak Dinsel Hayırseverlik. Y. Bürkev, M. Özuğurlu, Y. Özdek ve E. V. Elgür. (Ed.). *Kuramsal ve Tarihsel Boyutlarıyla Hak Mücadeleleri - I* içinde. Ankara: NotaBene Yayınları, s. 207-239.

Keskin, M. (2003). Akkuyu Çernobil Olmadı. L. Sanlı (Ed.). *Toplumsal Hareketler Konuşuyor* içinde. İstanbul: Alan Yayıncılık.

Koray, M. (2011). *Kapitalizm Küreselleşirken Dünya Ahvali*. Birinci Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Koray, M. ve H. Alev. (2002). Yoksulluk ve Yoksunluk Konusunda Bütünlükçü Bir İnsan Hakları Yaklaşımının Gerekliliği. Y. Özdek (Ed.). *Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları* içinde. Ankara: TODAİE Yayın, s. 441-466.

Le Bon, G. (1997). *Kitleler Psikolojisi*. Y. Ender (drl.). İstanbul: Hayat Yayınları.

Lebowitz, M. (2011). Sermaye Karşıtı Bütün Mücadelelerde Birleştirci Unsur, Herkesin Sahip Olduğu Tam İnsani Gelişim Hakkıdır. Y. Bürkev, M. Özuğurlu, Y. Özdek ve E. V. Elgür. (Ed.). *Kuramsal ve Tarihsel Boyutlarıyla Hak Mücadeleleri - I* içinde. Ankara: NotaBene Yayınları, s. 109-121.

Lee, R. (1999). Bilgi Yapıları. T. K. Hopkins ve W. Immanuel (Ed.). N. Ersoy, E. Abadoğlu, O. Akalın ve Y. Kaya (çev.). *Geçiş Çağı - Dünya Sisteminin Yörüngesi (1945-2025)* içinde. İstanbul: Avesta Yayınları, s. 225-259.

Lelandais, G. E. (2009). Sosyal Hareketler Teorileri ve Küreselleşme. B. Çoban (Ed.). *Küreselleşme, Direniş, Ütopya - Yeni Toplumsal Hareketler - Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet* içinde. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, s. 63-90.

MacEwan, A. (2014). Neoliberalizm ve Demokrasi: Piyasa İktidarına Karşı Demokratik İktidar. A. Saad-Filho ve D. Johnston (Ed.). Ş. Başlı ve T. Öncel (çev.). *Neoliberalizm Muhalif Bir Seçki* içinde. İstanbul: Yordam Kitap, s. 290.

MacGregor, S. (2014). Refah Devleti ve Neoliberalizm. A. Saad-Filho ve D. Johnston (Ed.). Ş. Başlı ve T. Öncel (çev.). *Neoliberalizm Muhalif Bir Seçki* içinde. İstanbul: Yordam Kitap, s. 246.

Martin, W. G. (2008). Dünya Hareket Dalgaları ve Dünya Dönüşümleri. W. G. Martin (Ed.). D. Keskin (çev.). *Toplumsal Hareketler 1750-2005 - Dipten Gelen Dalgalar* içinde. İstanbul: Versus Kitap, s. 294.

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler*. A. Kotil (çev.). İstanbul: Cep Üniversitesi İletişim Yayınları.

Munck, R. (2003). *Emeğin Yeni Dünyası*. M. Tekçe (çev.). İstanbul: Kitap Yayınevi (orijinal baskı tarihi 2003).

Özdek, Y. (2011). Marksizm ve Haklar. Y. Bürkev, M. Özuğurlu, Y. Özdek ve E. V. Elgür. (Ed.). *Kuramsal ve Tarihsel Boyutlarıyla Hak Mücadeleleri - I* içinde. Ankara: NotaBene Yayınları, s. 51-107.

Özkul, O. (2009). *Kültür ve Küreselleşme - Kültür Sosyolojisine Giriş*. Birinci Baskı. İstanbul: Açılım Kitap.

Postman, N. (2006). *Teknopoli: Yeni Dünya Düzeni*. M. E. Yılmaz (çev.). İkinci Baskı. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Sanlı, L. (2003). Türkiye'de Toplumsal Hareketler. L. Sanlı (Ed.). *Toplumsal Hareketler Konuşuyor* içinde. İstanbul: Alan Yayıncılık, s. 26.

Sezer, B. (2015). *Sosyolojinin Ana Başlıkları*. Birinci Baskı. İstanbul: Doğu Kitabevi.

Sustam, E. (2009). Küresel Kapitalizm Çağında Yeni Sosyal Hareketleri Okumak: Küresel Travma, Kriz Toplumu ve Favelas'lar!. B. Çoban (Ed.). *Küreselleşme, Direniş, Ütopya - Yeni Toplumsal Hareketler - Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet* içinde. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık, s. 91-146.

Şenses, F. (2001). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk*. Birinci Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Şerif, M. ve C. W. Şerif. (1996). *Sosyal Psikolojiye Giriş II*. M. Atakay ve A. Yavuz (çev.). İstanbul: Sosyal Yayınları (orijinal baskı tarihi 1996).

Taştan, O. C. (2009). Piyasa Dostu Sosyal Politika ve İşçi Sınıfının Oluşumu. H. T. Benli, Y. Koç ve S. Şahinkaya (Ed.). *Alpaslan Işıklı'ya Armağan* içinde. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, s. 623-648.

Tilly, C. (2008). *Toplumsal Hareketler 1768-2004*. O. Düz (çev.). İstanbul: Babil Yayınları (orijinal baskı tarihi 2008).

Touraine, A. (1994). *Modernliğin Eleştirisi*. H. Tufan (çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Touraine, A. (1999). Toplumdan Toplumsal Harekete. K. Çayır (Ed. çev.). *Yeni Sosyal Hareketler: Teorik Açılımlar* içinde. İstanbul: Kaknüs Yayınları, s. 51.

Touraine, A. (2000). *Eşitliklerimiz ve Farklılıklarımızla Birlikte Yaşayabilecek Miyiz?*. O. Kunal (çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları (orijinal baskı tarihi 2000).

Tuncer, A. S. (2013). Sosyal Medyanın Gelişimi. F. Z. Özata (Ed.). *Sosyal Medya* içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 3-24.

Uyar, T. S. (2003). Toplumsal Hareketler ve Çevre. L. Sanlı (Ed.). *Toplumsal Hareketler Konuşuyor* içinde. İstanbul: Alan Yayıncılık, s. 133-142.

Voline. (2000). *Rus Devrimleri*. İstanbul: Babil Yayınları.

Yaylacı, F. G. (2012). Toplumsal Hareketler ve Kuramsal Yaklaşımlar - Yeni Toplumsal Hareketler - Yeni Toplumsal Hareketler ve Kimlik. B. Kartal ve B. Kümbetoğlu (Ed.). *Yeni Toplumsal Hareketler* içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 32-103.

Yıldırım, Y (2013). Sosyal Forum'dan Öfkeliler'e. Birinci Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Süreli Yayınlar

Babacan, M. E. (2014). Sosyal Medya Sonrası Yeni Toplumsal Hareketler. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*. 4.7, 135-160.

Coşkun, M. K. (2006). Süreklilik ve Kopuş Teorileri Bağlamında Türkiye'de Toplumsal Hareketler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 61.1, 67-102.

Çiçek, A. (2014). Sosyal Hareketlerin Anatomisi. *Hikmet Yurdu Düşünce - Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*. 7.14, 89-107.

Çulhaoğlu, M. (2003). Kapitalizm ve Demokrasi: İlişki ve İlişkisizlikler Üzerine Bir Deneme. *Praksis Dergisi*. 3.10, 93-103.

Dilmen, N. E. (2007). Yeni Medya Kavramı Çerçevesinde Internet Günlükleri-Bloglar ve Gazeteciliğe Yansımaları. *Marmara İletişim Dergisi*, 12.12, 113-122.

Emre Öğün, P. (2013). "Başka Bir Dünya" İçin Ağ Atmak: Siber Ortamda Üç Barış Hareketi. *Yeditepe Üniversitesi Global Media Journal: Turkish Edition*. 3.6, 142-165.

Gençoğlu, A. Y. (2014). Eski ve Yeni Paradigmalar Açısından Sosyal Hareketler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi (Journal of the Human and Social Science Researches)*. 3.2, 305-323.

Gökten, K. (2012/4). Kapitalizm İçin Çalışmak: Çin'de İşgücü Piyasasının İnşası. *Çalışma ve Toplum Dergisi*. 9.35, 99-120.

Hasdemir, T. A. ve M. K. Coşkun. (2008). Kamusal Alan ve Toplumsal Hareketler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 63.1, 121-149.

Jefroudi, M. (2005). Maral Jefroudi ile Söyleşi: "Bir Gündem Sorunumuz Var". B. K. Kırlı, Z. Yenal. (söyleşen). *Birikim Dergisi*. 197, 78-82.

Kalafatoğlu Tağ, Ş. (2013). Küreselleşme Karşıtı Hareket. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 4.1, 150.

Kara, N. (2006). Feminizm(ler)in Toplumsal Hareket Olarak Medyada Yansıma(ma)sı. *Küresel İletişim Dergisi*. 1.

Karakaş, M. (2010). Küresel Yoksulluğun Öteki Yüzü: Yeni Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma (The Other Face of Global Poverty: New Poverty and Social Exclusion). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 12.2, 1-16.

Karakaş, Ş. (2005). Yeni Bir Hareket, Yeni Bir Sol: Türkiye'de. *Birikim Dergisi*. 197, 24-31.

Kılıç, S. (2002). Çevreci Sosyal Hareketlerin Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Sona Ermesi Üzerine Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 57.2, 93-108.

Kılıç, S. (2009). Kamuoyu Oluşum Sürecinde Sosyal Hareketler ve Medya. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*. 2.2, 150-167.

Koray, M. (2005). Görülmek İstenmeyen Gerçek: Sosyal Refah Politikaları ve Demokrasi İlişkisi. *Çalışma ve Toplum Dergisi*. 2.5, 27-60.

Köse, A. H. ve S. Bahçe (2009/1). "Yoksulluk" Yazınının Yoksulluğu: Toplumsal Sınıflarla Düşünmek. *Praksis Dergisi*. 9.19, 385-419.

Köse, H. (2008). İnternette "Açık" ve Demokratik Yayıncılık: "Sanal Ortam Günlükleri" ve "Wiki"ler. *Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 13, 83-94.

Kurtuluş - Haftalık Siyasi Gazete. (26 Eylül 1998). Bir Çevre Sömürücüsü: Tema Vakfı, 100, s. 6-7.

Önen, Y. (2005). Yıldız Önen ile Söyleşi: "Hareket Hem Deneyim Hem Aktivist Biriktirdi". B. K. Kırlı ve Z. Yenal. (söyleşen). *Birikim Dergisi*. 197, 82-85.

Özerengin, C. (2001). Küreselleşme Karşıtları İn midir, Cin midir?. *Birikim Dergisi*. 148, 33-38.

Özkazanç, A. (2009/1). Toplumsal Vatandaşlık ve Neo-liberalizm Sorunu. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 64.4, 247-274.

Şen, A. F. (2012). Toplumsal Hareketler ve Medya: "Wall Street İşgali"nin Medyada Temsili. *Yeditepe Üniversitesi Global Media Journal: Turkish Edition*. 2.4, 138-167.

Şentürk, Ü. (2006). Küresel Yeni Sosyal Hareketler ve Savaş Karşıtlığı. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 30.1, 31-46.

Uysal, A. (2009). Toplumsal Hareketler İçin Kaynak Yaratma ve Kullanma Stratejileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10.2, 217-238.

Tezler

Aksulu, M. (2013). Yeni Toplumsal Hareketler: Türkiye'de Hayvan Hakları Savunuculuğu ve Sosyal Medya. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi SBE.

Arzuman, M. Ç. (2015). Sosyal Medyanın Politik Pazarlamaya Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi SBE.

Askeroğlu, O. (2010). Pazarlama Odaklı Halkla İlişkiler Uygulamalarında Sosyal Medyanın Rolü. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.

Aslan, P. (2011). Halkla İlişkilerde Yeni Eğilimler: Sosyal Medya. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.

Atvur, S. (2012). Küresel Su Politikalarına Karşı Küre-Yerel Toplumsal Hareketlerin Yarattığı Sonuçlar. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi SBE.

Ayyıldız, E. (2009). Toplumsal İletişim Açısından Toplumsal Hareketler. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.

Bayansar, R. (2014). Yeni Toplumsal Hareketler Çerçevesinde Çevresel Açıdan Gezi Parkı Olayları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi SBE.

Bedirhanoğlu, F. (2010). Toplumsal Hareketler Bağlamında Şeyh Sait İsyanı. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE.

Burgaz, A. (2014). Halkla İlişkilerde Sosyal Medya Kullanımı ve Sosyal Medyada Pazarlama (Bizce Tanıtım Halkla İlişkiler Ajansı ve Sesli Harfler Dijital Reklam Ajansı Örneği). *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi SBE.

Canan, A. S. (2013). Bir Halkla İlişkiler Aracı Olarak Sosyal Medyanın Kullanımı: Üç Alana Yönelik Bir İnceleme. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.

Çakır, A. (2009). Yeni İletişim Ortamlarıyla Değişen Gazeteler ve Gazetecilik Anlayışı. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.

Çorakçı, E. (2008). Modern ve Postmodern Kimlikler Bağlamında Yeni Toplumsal Hareketler. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi SBE.

Değerli, B. (2011). Bilişsel Süreçler Bağlamında Tüketici Davranışının Yeni İletişim Ortamlarında Bilgi Edinme Amaçlı İncelenmesi: "Online" Mağaza Kullanım Niyeti Üzerine Bir Araştırma. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.

Demirel, S. (2013). Sosyal Medya ve Müşteri İlişkileri Yönetimi Facebook Uygulaması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi SBE.

Geylani Resuloğlu, S. (2014). Arap Baharı, Toplumsal Hareketler ve Sosyal Medya: Tunus ve Mısır Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Doğuş Üniversitesi SBE.

Güler, M. A. (2014). Sosyal Dışlanma Bağlamında Yeni Toplumsal Hareketler: Yunanistan, Arap Baharı, İspanya, Amerika Birleşik Devletleri Örnekleri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi SBE.

Gür, T. (2014). Küresel Toplumsal Hareketler. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Gediz Üniversitesi SBE.

Karakaş, O. (2015). Sosyal Medya ve Yurttaş Gazeteciliği: Gezi Parkı Eylemleri Üzerine Bir İnceleme. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi SBE.

Karakaya, A. (2014). Yeni İletişim Ortamları İle Sömürgeciliğin Dönüşümü Gözetim Olgusu ve Bireylerin Farkındalık ve Teslimiyetleri Üzerine Bir Araştırma. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.

Koç, G. (2011). Yeni İletişim Ortamlarında Yeni Kamusallık: "Facebook" Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.

Korkmaz, M. (2014). Sosyal Medya-Kamu Politikaları Etkileşimi: Gezi Parkı Olayları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.* Ankara: Hacettepe Üniversitesi SBE.

Kök, A. (2013). Günümüz Toplumsal Ortamında Kişilerarası İlişkilerdeki Dönüşümün Sosyal Medyayı Kullanan Çocuklar Üzerinden İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi SBE.

Okmeydan, C. K. (2013). Türkiye'deki Siyasi Partilerin Halkla İlişkiler Çalışmalarında Sosyal Medya Kullanımı. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Yaşar Üniversitesi SBE.

Ök, F. (2013). Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları ve Motivasyonları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Elazığ: Fırat Üniversitesi SBE.

Özdemir, S. (2014). Sosyal Medyanın Örgüt İçi İletişimdeki Rolü. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi SBE.

Sarı, M. (2014). Sosyal Medyanın Sosyal Hareketler Üzerindeki Etkisi: Gezi Parkı Platformu Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Elazığ: Fırat Üniversitesi SBE.

Sezer, A. (2012). Bir Aktivist Olarak Aydın ve Toplumsal Hareketlerdeki Rolü. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi SBE.

Şendeniz, Ö. (2012). Toplumsal Hareketler Repertuarının Dönüşümü: Fındıklı HES Muhalefeti Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi SBE.

Şener, G. (2006). Küresel Kapitalizmin Yeni Kamusal Alanı Olarak İnternet: Yeni Toplumsal Hareketlerin İnternet Kullanımı. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.

Taneri, İ. (2014). Yeni Direniş ve İletişim Biçimlerinde Sosyal Medyanın Rolü: Gezi Parkı Direnişi Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi SBE.

Tokgöz, C. (2011). Bilişim Çağında Toplumsal Denetim Aracı Olarak Gözetim Olgusu ve Yeni İletişim Ortamlarında Bireyin Gözetim Farkındalığı Üzerine Bir Araştırma. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.

Tosun, G. (2013). Sosyal Medyanın Yazılı Basında Gündem Oluşturmadaki Rolü (Örnek Çalışma: Twitter). *Yayınlanmamış* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi SBE.

Yıldırım, Y. (2012). Yeni Toplumsal Hareketlerin Siyasal Olanı Belirlemedeki Rolü: Avrupa Sosyal Forumu ve Hareketlerin Avrupasını Kurmak. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi SBE.

Bildiriler

Acun, R. (28-30 Mayıs 2009). Online Sosyal Ağlar Yoluyla Katılımcı Kültürü Oluşturma: Kaynakca.Info Örneği. *I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu*. Uşak: Uşak Üniversitesi, 365-370.

Dilmen, N. Emel ve S. Öğüt (1-3 Kasım 2006). Yeni İletişim Ortamları ve Etkileşime İletişimsel Bilişim Yaklaşımı. *Yeni İletişim Ortamları ve Etkileşim Uluslararası Konferansı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, 17-22.

Sütçü, C. S. ve E. Akyazı (1-3 Kasım 2006). Yeni İletişim Ortamları ve Bilgi Uçurumu. *Yeni İletişim Ortamları ve Etkileşim Uluslararası Konferansı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, 280-287.

Mavnacıoğlu, K. (7-8-9 Ekim 2009). İnternette Kullanıcıların Oluşturduğu ve Dağıttığı İçeriklerin Etik Açıdan İncelenmesi: Sosyal Medya Örnekleri. *Medya ve Etik Sempozyumu*. Elazığ: Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi, 63-72.

Özmen, F., C. Aküzüm, M. Sünkür ve N. Baysal (6-18 Mayıs 2011). Sosyal Ağ Sitelerinin Eğitsel Ortamlardaki İşlevselliği. *6th International Advanced Technologies Symposium (IATS'11)*. Elazığ: Fırat Üniversitesi, 42-47.

Wood, E, M. (6-9 Kasım 2003). Sermaye İmparatorluğu. E. Balta ve A. E. Doğan (çev.). *7. Uluslararası ODTÜ Ekonomi Kongresi*. Ankara: ODTÜ Ekonomi Araştırmaları Merkezi (ERC), 239-254.

Yıldırım, Y. (2010). Tekel Direnişi: Bir Toplumsal Hareket Miydi?. *Kolektif Belleğin İzinde Sokak ve Toplumsal Hareketler Kolokyumu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1-19.

İnternet Kaynakları

Akkuyu Nükleer Güç Santralı Projesi - ÇED Başvuru Dosyası, 2011, http://www.csb.gov.tr/dosyalar/images/file/akkuyungscbd.pdf (23.09.2016).

Barışarock Sarıyer'de. (1 Ağustos 2008). *Hürriyet Gazetesi*. http://www.hurriyet.com.tr/barisarock-sariyerde-9564346. (27 Eylül 2016).

Batman, Y. Sosyal Hareket Olarak Eşcinsellik; Yeni Sosyal Hareketlerin Sorunları. *Rızgari*. http://www.rizgari.com/modules.php?name=News&file=print&sid=31901 (29 Eylül 2016).

Bora, T. ve N, Erdoğan. (12 Ekim 2011). Esnek ve Güvencesiz İstihdam Her Yerde. *Birgün Gazetesi*. http://www.tekgida.org.tr/Oku/3578/Esnek-Ve-Guvencesiz-Istihdam-Her-Yerde. (20 Ağustos 2016).

Doğan, Ç. (28 Şubat 2004). Dernekten Açlık Grevine ve Buluşmalara 25 Yıl. *Bianet - Bağımsız İletişim Ağı*. http://bianet.org/bianet/toplum/30182-dernekten-aclik-grevine-ve-bulusmalara-25-yil. (28 Eylül 2016).

Kaos GL, http://www.kaosgl.com/anasayfa.php (28 Eylül 2016).

Küresel Sanayi İşçileri Sendikası: IndustriALL Eylem Planı, 2012, http://disk.org.tr/2012/06/kuresel-sanayi-iscileri-sendikasi-industriall-eylem-plani/ (25 Haziran 2016).

Özetle; Lambdaistanbul Ne Yaptı?, http://www.lambdaistanbul.org/s/hakkinda/ozetle-lambdaistanbul-ne-yapti/ (29 Eylül 2016).

Savaş, A. (6 Ocak 2013). Klavye delikanlılığı mı, devrimin anahtarı mı? *Sabah Gazetesi*. http://www.sabah.com.tr/pazar/2013/01/06/klavye-delikanliligi-mi-devrimin-anahtari-mi. (26 Mart 2017).

Tuncay Özilhan bizi hasta etme, kömürden vazgeç!, 2013, http://www.greenpeace.org/turkey/tr/news/tuncay-ozilhan-bizi-hasta-etme-komurden-vazgec-180413/ (22 Eylül 2016).

Uçkan, Ö. (16 Nisan 2012). Sokak + (Dijital) İletişim = Aktivizm. *Politus Dergi*. http://www.politus.com.tr/detay/sokak-dijital-iletisim-aktivizm. (26 Mart 2017).